

Mars

De Blauwe Bloemen

René Jean-Paul Dewil

Auteursrechten Clausule

René Jean-Paul Dewil © is de enige auteur van dit werk. © 2012.

Alle rechten voorbehouden.

Geen deel van deze publicatie mag veranderd worden zonder de schriftelijke toelating van de auteur.

Dit e-boek mag slechts in elektronische vorm gekopieerd worden voor persoonlijk gebruik. Het mag niet gedrukt worden, in een elektronisch of ander ophaalsysteem geplaatst worden, gefotokopieerd, of op enige andere wijze vastgelegd worden zonder de schriftelijke toestemming van de auteur.

De enige plaats vanwaar dit e-boek mag opgehaald worden is de Internet website www.theartofpainting.be, die de enige oorspronkelijke tekst bevat.

Deze publicatie valt onder de wetten op de auteursrechten, onder de copyright rechten.

‘De blauwe bloemen’ is een werk van fictie. De namen die gebruikt werden en de figuren van de roman zijn enkel en alleen het resultaat van de verbeelding van de auteur. Enige gelijkenis met echte personen, dood of levend, is zuiver toevallig. De achtergrond van de roman, het verhaal betreffende wat er gebeurde in de eerste dagen van de Tweede Wereldoorlog, bleef zo getrouw als mogelijk aan de ware geschiedenis, maar de figuren en wat er met hen gebeurde, zijn volledig fictief.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Hoofdstuk 1. Kerstmis.....	9
Het Kasteel Trioteignes	9
De gasten	15
Kerstavond.....	23
Hoofdstuk 2. Van Kerstmis tot 13 januari.....	33
Arlette de Trahty.....	33
Bastien Trioteignes	36
Bibliotheekgesprekken	42
Andreas von Reichenfeld.....	48
Ideologieën	50
Monster	55
De Onbevreesde en de Stormer	60
Georges de Trahty	61
Irene Stratten.....	64
Verklaringen	69
De vlucht van de Stormer	83
De Schemeroorlog	87
Hoofdstuk 3. Van 13 januari tot 28 januari	97
Alarm	97
Richard Bousanges	98
Hannuit-Thisnes.....	109
Terugkeer naar Trioteignes.....	112
Raad	114
Hoofdstuk 4. Van 28 januari tot 9 mei	121
Vrede	121
Het complot	122
Het vertrek	133
De stille lente	136
De Schemeroorlog duurt voort	141
Hoofdstuk 5. Van 10 mei 1940 tot 28 mei	145
Alarm	145
De Fairey-Battle bommenwerpers.....	146
Fiat jagers	172

Renard observatievliegtuigen	192
De strijd in de lucht	209
Hoofdstuk 6. Epiloog	212
Trioteignes	212
Historische Nota's	216

Inleiding

Un doux parfum qu'on respire
C'est fleur bleue
Un regard qui vous attire
C'est fleur bleue
Des mots difficiles à dire
C'est fleur bleue
C'est fleur bleue
Une chanson qu'on fredonne
C'est fleur bleue
Un jeune amour qui se donne
Deux grands yeux qui s'abandonnent
C'est fleur bleue

Een zoet parfum dat men inademt
Dat is de blauwe bloem
Een blik die je aantrekt
Dat is de blauwe bloem
Woorden die men moeilijk noemt
Dat is de blauwe bloem
Dat is de blauwe bloem
Een lied dat men neuriet
Dat is de blauwe bloem
Een jonge liefde die aangeboden wordt
Twee grote ogen die toegeven
Dat is de blauwe bloem

Charles Trenet – Fleur bleue (refrein) – 1937

Mars: de Romeinse god van de oorlog

De figuren

De Trioteignes familie:

Claire de Trioteignes - de Danloy: de moeder van Charles de Trioteignes; haar echtgenoot, Paul de Trioteignes is overleden. Ze woont in het Kasteel van Trioteignes met haar zoon en schoondochter. Leeftijd: 85.

Charles de Trioteignes: het hoofd van de Trioteignes familie en de eigenaar van het Kasteel van Trioteignes; gehuwd in tweede huwelijk met Anne de Brioges. Hij is de vader van Jean-André met zijn eerste, overleden echtgenote en de vader van Bastien en Rosine met zijn tweede echtgenote, Anne de Brioges. Leeftijd: 60.

Anne de Trioteignes - de Brioges: de echtgenote van Charles. Leeftijd: 56.

Jean-André de Trioteignes: de zoon van Charles uit een eerste huwelijk. Hij is een bankier die in Brussel werkt en daar woont met zijn echtgenote. Zijn twee kinderen Paul en Virginie wonen bij hun grootvader. Leeftijd: 35.

Amélie de Trioteignes - Bissen: de echtgenote van Jean-André de Trioteignes, en de moeder van Paul en Virginie. Leeftijd: 33.

Bastien de Trioteignes: de zoon van Charles en Anne, de jongere halfbroeder van Jean-André. Hij is een Luitenant-vlieger in de Belgische Luchtmacht. Hij vliegt met Fairey-Battle bommenwerpers. Leeftijd: 25.

Rosine de Trioteignes: de dochter van Charles en Anne. Leeftijd: 23.

Violaine Vresele ter Hoven: een vriendin van Rosine de Trioteignes, uitgenodigd door Rosine. Ze is ook de verloofde van Georges de Trahty. Leeftijd: 23.

Paul en Virginie de Trioteignes: de kinderen van Jean-André de Trioteignes. Paul is 13 en Virginie is 12.

Jean Wastier: de dorpspriester en familievriend van de Trioteignes. Leeftijd: 62.

De Trahty familie:

Léon-Alexandre de Trahty: een Brusselse bankier en financier, vriend van Charles de Trioteignes. Hij is thans niet getrouwd, en weduwnaar. Leeftijd: 58.

Amandine de Brioges: de zuster van Anne de Trioteignes - de Brioges. Zij is een weduwe en de gezellin en minnares van Léon-Alexandre de Trahty. Leeftijd: 54.

Georges de Trahty: de zoon van Léon-Alexandre de Trahty. Hij is een Luitenant-vlieger die vliegt met Fiat CR.42 jachtvliegtuigen in de Belgische Luchtmacht. Leeftijd: 25.

Arlette de Trahty: de dochter van Léon-Alexandre de Trahty, en de zuster van Georges de Trahty. Ze is een dokter in de geneeskunde. Leeftijd: 26.

De Officier-piloten

Thomas Drandin: een Luitenant-vlieger op observatievliegtuigen Renard R.31 in de Belgische Luchtmacht. Leeftijd: 23.

Joseph (Jef) Asten: ook Carter Ash, een Luitenant-vlieger in de Belgische Luchtmacht. Leeftijd: 28.

Jan Sinnagel: een Kapitein-vlieger op Fairey-Battle bommenwerpers in de Belgische Luchtmacht. Leeftijd: 34.

Richard Bousanges d'Exenaerde: een Luitenant-vlieger op observatievliegtuigen Renard R.31 in de Belgische Luchtmacht. Leeftijd: 30.

Max Vinck: een Luitenant-vlieger op Fairey-Battle bommenwerpers, de vriend van Jef Asten en van Bastien Trioteignes. Leeftijd: 25.

Het personeel van het kasteel

André Degambe: de butler. Leeftijd: 45.

Jeanne Frameur: de kookster. Leeftijd: 40.

Annette Beckx: een dienstster in het kasteel. Leeftijd: 25.

Mireille Lémont: een dienstster in het kasteel. Leeftijd: 23.

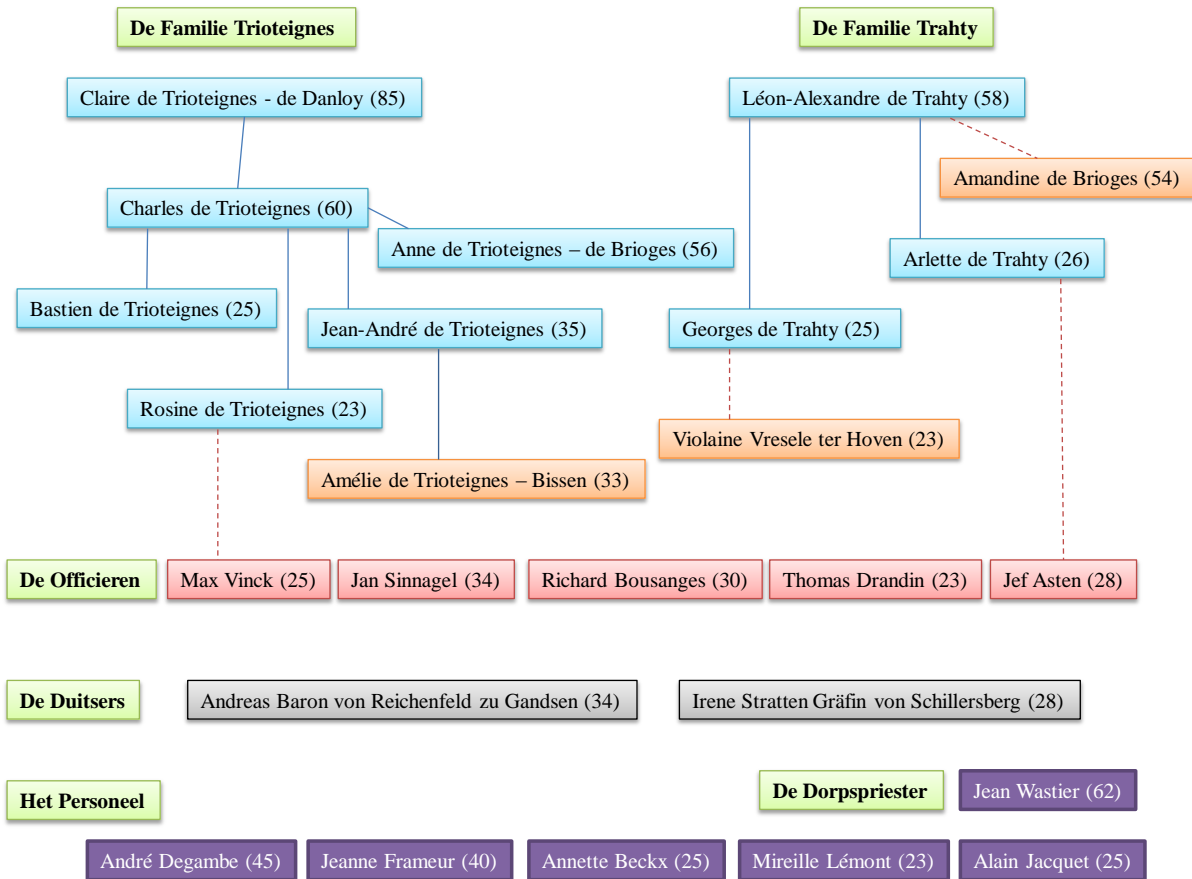
Alain Jacquet: de staljongen. Leeftijd: 25.

De Duitse gasten

Andreas Baron von Reichenfeld zu Ganden: verbonden aan de Duitse Ambassade te Brussel. Zijn vader is een vriend van Charles de Trioteignes. Leeftijd: 34.

Irene Stratten Gräfin von Schillersberg: zij vergezelt Andreas Reichenfeld, en ze is de weduwe van Johannes Graf von Schillersberg. Leeftijd: 28.

De Familie en de Figuren

Hoofdstuk 1. Kerstmis

Het Kasteel Trioteignes

Ik ben een doorwinterde, geharde man nu ik deze lijnen schrijf. De wereld trok me in meer dan enkele nogal akelige en wrede situaties, en ik leed onder het gewicht van de grillen van het leven zoals eenieder, maar geen gebeurtenissen hebben mijn mening over de mensheid zo sterk gevormd als wat er plaats vond in de vijf maanden die begonnen op de Kerstavond van na mijn dertiende verjaardag.

De wervelwinden van de voorvallen en de daarmee verbonden ontstellende gevoelens joegen me plots van mijn jeugd naar de volwassenheid in die gedenkwaardige periode van laat december tot aan het einde van mei van het volgend jaar, eigenlijk tot aan mijn verjaardag van 1 juni. Toen in veertien werd stapte ik plots een heel andere wereld in, die sterk verschilde van alles wat ik voorheen had gekend en ervaren. Ik werd naar voren gestuwd in vijf verschrikkelijke en troosteloze jaren die echter ook niet zonder hoop bleven. Vóór die tijd en, zoals ik moet toegeven, ook in vele perioden nadien, genoot ik voorspoed en euforie, blijdschap en onbezorgdheid, zodat het contrast des te pijnlijker sneed.

Mijn verhaal gaat over de vijf merkwaardige maanden na die bewuste Kerstavond, maar eerst moet ik me voorstellen aan u, lezer.

Mijn naam is Paul de Trioteignes. Ik ben de afstammeling van een glorierijke, voortreffelijke, adellijke Belgische familie. Onze lijn reikt ver in het verleden terug, zelfs tot aan de stichting van de Frankische Koninkrijken in onze delen van het Europese vasteland, tot lang vóór de tiende eeuw van onze tijdrekening. U zult echter de naam van Trioteignes niet terugvinden in de lijst van de Prinsen, Hertogen, Generaals of beroemde staatsmannen, want alles lijkt er op dat de Trioteignes zich vooral met hu neigen zaken bezig hielden tijdens onze duizendjarige familiegeschiedenis, een noemenswaardige prestatie. We dragen wel fier de titel van Graaf. Mijn zuster en ik konden archieven terugvinden die tot in de vijftiende eeuw reikten, maar enkel al de vijfhonderd jaar van nauwkeurig genoteerde namen en plaatsen waarvan wij de bewonderende resultaten waren, leken ons voldoende om ons te nopen tot een overweldigend gevoel van verantwoordelijkheidszin tegenover onze voorvaderen. We lazen de inschrijvingen in de boeken over onze afstamming die grootvader ons toonde toen we oud genoeg waren om de gewichtigheid te begrijpen van wat hij daarmee in ons wou doen opwekken, de verwachting vooral van grote daden die al die overleden geslachtsleden van ons eisten. De Trioteignes stierven niet. Ze veranderden slechts van uitzicht. Het familieconcept gold eeuwig bij ons.

Natuurlijk vormde onze familie geen grote uitzondering in ons oud land van België. Hoewel we met fierheid terugkeken naar onze afstamming, telde onze streek veel zulke adellijke families. De titel en het fortuin waarvoor gevochten werd, dat verdiend, gestolen of gered werd, behoren tot de privileges die we erfden. Ondanks het gewicht van dat verleden werden we niet als nummers in de lijn opgevoed, maar als individuen die geacht werden, en waarvan de eigenheid van de karakters versterkt werd. Uniek waren we inderdaad!

Ik was nog maar dertien jaar tijdens de Kerstmis waarop mijn verhaal begint, en mijn zuster was twaalf. Ze was dus een jaar jonger dan ik, maar meisjes van die ouderdom zijn heel wat rijper dan wat de getallen aanduiden, en bijgevolg was het gewoonlijk en heel natuurlijk ik die

haar toen steeds volgde, niet andersom, en zij was toen al op die leeftijd geneigd om heel wat meer onheil te stichten dan ik!

De naam van mijn zuster is Virginie, een naam die u misschien zal doen opkijken. We zagen er dikwijls belachelijk uit in de ogen van onze schoolvrienden wanneer die vernamen waar onze voornamen vandaan kwamen. Mijn vader Jean-André en mijn niet minder adellijke moeder Amélie de Bissen, hadden in een wel heel opmerkelijke bui van romantische liefdeskoorts samen één van de kleine, in leder gebonden boekjes gelezen uit de gezellige bibliotheek van mijn grootvader in ons kasteel, en ze hadden diezelfde avond besloten hun kinderen te noemen naar de hoofdfiguren uit een gelijknamige achttiende-eeuwse roman, Paul en Virginie, geschreven door de achtenswaardige Jacques-Henri Bernardin de Saint-Pierre. Kinderen van de natuur waren we heel zeker, en onze ouders konden ons evenmin weerhouden van de verdorvenheid van een wrede en gesofistikeerde, complexe wereld als de Paul en Virginie van de roman van zulke wereld konden gevrijwaard blijven.

Mijn vader was de bankier van de familie en een financiële raadgever in meerdere privé investeringsmaatschappijen. De Trioteignes konden in elke generatie rekenen op minstens één eekhoortje dat zijn nootjes voor de winter verzamelde, en zowel mijn grootvader, mijn vader en later ik zelf, waren dergelijke mannen. Mijn zuster Virginie behoorde eerder tot de roofdierachtige soort van schepsels, maar zij ook toonde voldoende wijsheid om later de fortuinen van haar echtgenotes te verzwendelen en de noten te kraken die haar minnaars verzameld hadden eerder dan de onze, zodat de Trioteignes familie niet leed onder haar extravagante verspilzucht.

De Trioteignes waren nooit een gebroed van wilde plundersaars, maar eerder van geduldige verzamelaars. Het instinct van de stam en het gevoel voor thuis, familie en patrimonium telden sterker bij ons dan de wens om te veroveren. Onze vader Jean-André werkte in Brussel en hij woonde daar met moeder in een groot appartement van de Louizalaan, maar ze vonden al vroeg dat de grote stad niet de ideale plaats was om hun kinderen in op te voeden. Misschien wilden ze enkel de feesten en de recepties bijwonen van de hoofdstad, naar de theaterstukken en de concerten gaan, en dus verscheepten ze ons al op zeer jeugdige leeftijd niet naar kosthuizen maar naar het platteland, naar de zuivere lucht, naar het familie-kasteel van Trioteignes, om ons over te geven aan de zeer welwillende zorg van onze vaderlijke grootouders, die meer verheugd leken met ons dan hun eigen zoon, en die ons bijgevolg, heel logisch, verwenden tot op het bot.

Onze grootouders, Graaf Charles de Trioteignes en zijn echtgenote Anne de Brioges, alsook onze Overgrootmoeder Claire de Danloy, aanzagen ons als hun grootste schat, en dat veel meer dan hun strenge zoon en kleinzoon Jean-André, die in Brussel probeerde ons aanzienlijk familiefortuin te beheren alsook andere fortuinen van rijke aristocratische families die kennissen van ons waren. Vanuit deze activiteit bouwde mijn vader zijn eigen groeiend fortuin uit, ondanks of misschien wel net ten gevolge de feesten en andere verleidingen van wat hij de 'grote stad' noemde. Virginie en ik hadden op onze ouderdom natuurlijk niet de minste notie van dat alles. Het geld bleef gewoon steeds in overvloed aanwezig, we moesten ons er niet om bekommeren. We zagen ons groot fortuin als heel normaal aan. We woonden bij onze grootouders in het Kasteel Trioteignes, we vulden het met lachen en met ons gejuich, en we genoten van elk ogenblik van onze jeugd.

Ik wou dat u slechts eenmaal Trioteignes kon zien! Ons eigendom was niet één van die verschrikkelijk lelijke, karakterloze en strenge huizen van industriëlen die opgericht waren in de stijl van die pralerige, verbeeldingloze, strenge negentiende-eeuwse paleizen die in ons land verspreid liggen, gebouwd door rijke parvenu's van die donkere tijden, de paleizen die omringd werden door brede lanen en nette Franse tuinen in omgevingen waar zwarte

rookwalmen opstegen uit de hoogovens van de staalindustrie en waar de heuvels opgehoopt grijs kolengruis waren. Neen, ons kasteel was het echte monument, een veertiende-eeuws, middeleeuws, spookachtig gebouw opgetrokken in een echt, wild bos.

Ga even terug naar uw geschiedenisboeken, geachte lezer of lezeres, naar de beelden van de Kruisvaartridders die volledig gekleed streden in schitterende stalen bepantseringen, het zwaard en het schild in de hand, en die belegeringstorens gooiden tegen gekanteelde monsters van donkergrijze, massieve stenen muren afgezet met dikke, ronde torens. Zo was Trioteignes, en zo is het gebleven!

Het Kasteel Trioteignes lag in een groot woud van vooral loofbomen, naast het dorp van dezelfde naam. Het dorp was gebouwd ten gevolge van het kasteel, niet andersom. In vroegere tijden woonden slechts de dienaars en diensters van het kasteel in ons dorp, maar die tijden behoorden al lang tot het verre verleden. Het woud van Trioteignes was toen een smerig, slijmerig moeras, en het kasteel was wel gebouwd in de vlakte van Haspengouw, aan het einde daarvan, maar speciaal in dat sompige moerasland om de vijandelijke legers ervan te weerhouden de poorten te bereiken in grote aantallen.

Onze vlakte was inderdaad die van Haspengouw, de meest vruchtbare leemgrond van België, waarin geen heuvel hoger was dan wat een gezonde mol uit de aarde kon graven. De enige plaats waar kastelen werkelijk konden gebouwd worden en enige bescherming van de natuurlijke omgeving konden vinden, was inderdaad in die moerassen rond ondiepe beken. Het moeras van Trioteignes is thans gelukkig zo goed als uitgedroogd, en grote bomen groeien in de rijke grond, maar het moeras is toch nog steeds een beetje aanwezig in de vorm van een diepe en brede kasteelgracht die helemaal rond onze toevlucht loopt.

Wanneer men vanuit het zuiden het kasteel benadert, komende uit een brede maar kronkelende baan die uit het woud gesneden is en afgezet met een rij hoge bomen, bemerkt men eerst de immens dikke, hoge, gekanteelde muren die beschermd worden door sterke, even hoge en ronde verdedigingstorens, en de sombere, grijsblauwe leien daken die boven het geheel uitsteken. Het geheel maakt een verheven, geheimzinnige indruk. Slechts op zeldzame ogenblikken, op zeer zonnige dagen, schijnt het complex niet uit de eeuwige mist die de planten en de mensen zo goed bewaart, op te duiken. Het kasteel staat volledig verborgen tussen de bomen alsof het een geheimzinnige, sprookjesachtige plaats is waarin geesten, spoken en buitenaardse wezens wonen. Wel, misschien gelijken wij, de Trioteignes, daar inderdaad ook een beetje op!

Van het dorp kwam men aan een brug die over de slotgracht lag. De stenen structuur was begroeid met doornenstruiken op vele plaatsen, en allerhande soorten onkruid sproten tussen de grote stenen uit. Mijn grootvader had gemakkelijk die struiken kunnen opruimen, maar hij weigerde categoriek het oude, rustieke en mysterieuze karakter van de stenen te veranderen. Trioteignes moest het kasteel van de Schone Slaapster blijven. De struiken verleenden een romantisch, soms dreigend uitzicht aan het kasteel, dat wellicht menigeen afschrikte.

Grootvader sneed slechts eenmaal per jaar de kronkelende ranken en de distels weg, wanneer ze de stenen verstopten waarop we moesten stappen. Onnodig te vermelden was ook dat mijn grootvader geen automobiel toeliet binnen in het kasteel.

Onder de brug vloeide geen water. De diepe gracht werd slechts zelden overstroomd door bruin, brak water dat afkomstig was van een bron die we nooit ontdekten. Ik dacht dat het grondwater daar gewoon soms wat hoger kwam. De gracht pronkte gewoonlijk tot een tapijt van groene, vette grassen, die wel dikwijls overgroeid werden door varens en struiken, kleine bomen en wilde planten die in de lente opbloeden tot velden van bloemen van allerhande kleuren. Slechts zelden daalden Grootvader Charles en zijn boeren in die gracht af om de

grotere bomen die de funderingen van de muren en van de brug bedreigden af te zagen of om te hakken. Charles haalde zijn genoegen in het bekijken van de wilde planten in zijn gracht. Hij wees zijn vrouw terecht wanneer die de hellingen wou omtoveren tot een vlakke grasmat en mooi afgelijnde bloemenperken.

De stenen brug eindigde op een kleine, met ronde stenen geplaveide plaats. Aan de twee kanten daarvan stonden twee machtige, ronde torens, bijna even dik als ze hoog waren, veruit de dikste torens van het kasteel. Bovenop die torens stonden kegelvormige daken die bedekt waren met dezelfde blauwe leien, platte stenen die men op alle daken van het kasteel vond. Die twee torens vormden het voorste gedeelte, de voorhoede van het poorthuis, en ze stonden zo reusachtig en indrukwekkend dat men eerst niets anders dan hen zag van het kasteel. Al de afbeeldingen en foto's van ons kasteel toonden dat poorthuis en die machtige torens! Verder naar achter die twee stenen gewrochten, net achter hen, stonden nog twee gelijkaardige torens, maar die waren ingebouwd in de muren van het kasteel. Tussen de vier torens in liep een korte gang, in het verlengde van de brug, het eigenlijke poorthuis, en aan het einde daarvan vond men een immens grote eiken poort die zich leek te versmelten met de kleuren en de dikte van de massieve kasteelmuren. Tijdens de dag stonden de eiken panelen van de poort uitnodigend open, wagenwijd open, maar mijn grootvader sloot die onveranderlijk in de late avond zodat we rustig konden slapen, ons beschermd en veilig voelend.

Wanneer men tussen de vier torens in wandelde en omhoog keek, dan bemerkte men dat de vier torens onderling verbonden waren, hoog boven, door een stenen gewelf en plafond met daarboven dan nog een overdekte zaal, zodat men vanuit het kasteel de buitenste torens kon bereiken. Een stenen plafond hing boven de gang van het poorthuis, maar in die overhang bemerkte men ook grote openingen waardoor in de middeleeuwen kokende olie kon gegoten worden over de aanvallers die zich daar, in het poorthuis, samendrongen. Het kasteel Trioteignes was verscheidene malen aangevallen in de vijftiende en zestiende eeuwen, maar nooit ingenomen.

De binnenste ingangstorens vormden het begin van de zeer hoge en zeer dikke muren gemaakt uit harde, afgevlakte stenen, niet van zachte bakstenen, en bovenop die muren stonden de gekanteelde verdedigingsgangen. Wanneer men door de houten poort ging moest men verder naar boven kijken, de blik gevangen door de stenen muren die naar de hemel reikten. Ons kasteel zag er steeds wat bedreigend en onheilspellend uit, zelfs aan de binnenzijde! Men verwachtte op elk ogenblik spoken, tovenaars en draken uit de torens te zien vliegen, in plaats van de zwarte kraaien die op de daken rustten.

Het eigenlijke kasteel was volledig omgeven door de oude verdedigingsmuren, en daarin stonden nog drie kleinere torens die eveneens als verdediging dienst deden. Vanuit die torens werden vroeger de muren beschermd door boogschutters.

Achter de poort lag een grote, open binnenplaats, waarvan de grond geplaveid was met dezelfde kobbelen als men op de brug en ook in de muren kon merken. Aan de zijde die tegenover de poort lag en eveneens aan de volledige linkerkant van de binnenplaats, stond een groot huis dat men eigenlijk slechts herkende aan de deur en de vensters die in de muren stonden. Het huis hing tegen de oude muren aan, waarschijnlijk om het binnenfort te vervangen dat lange tijd geleden afgebroken was. Het huis vulde de lengte van twee muren tussen drie torens, waarvan één een poorttoren. Hogerop kon men nog steeds de kantelen zien van de oorspronkelijke buitenmuren, en de wachtgang bovenaan liep gewoon door, boven en in het huis. In de buitenmuren waren er vensters gehouwen, zodat men vanuit het woonhuis, in bepaalde kamers van de benedenverdieping en in de meeste kamers van de twee hogere verdiepingen, een zeer ver zicht kreeg over ons woud, en door speciale lanen die uitgehakt

waren in het bos, ook vergezichten had op het landschap van de graanvelden en de weiden en de laag hellende heuvels van Haspengouw.

Regen bleek de grootste rijkdom te zijn van onze streek, en we kregen veel regen te verwerken op Trioteignes als een gift van de goden! Alles werd bijgevolg bedekt met een laag oeroud mos, de bomen, de stenen, de muren en de daken.

Het lange woonhuis met de twee vleugels was gedeeltelijk gebouwd met oude, grijze stenen en gedeeltelijk in rode en zwarte bakstenen, en dat in een vreemde mengeling van middeleeuwse, Renaissance en vernieuwde Gotische stijlen die moesten dateren vanuit praktisch alle eeuwen tot op onze huidige tijd. Het leek erop alsof elke voorvader die ik ooit gehad had aan die gevel gewerkt had. De gevel zag er bijgevolg eigenlijk lelijk uit, maar toch ook interessant. Hij had eveneens een woest en verweerd uitzien, zoals een gebeiteld gelaat van een oude man dat overgroeid was met rimpels, groeven en kloven en harde, hoekige trekken. Elegantie was niet de sterkte van onze voorvaderen geweest. De hoofdingang van het woonhuis stond in de middelste toren, en dat was ook een stevige, eiken, dubbele deur.

Rechts van het poorthuis stond een kleine kapel naast een slanke toren waarboven een bronzen kruis pronkte met de traditionele koperen windhaan. Het centrale huis en ook die kapel leken op een samenraapsel en overblijfsel van elke mogelijke stijl van de laatste zes eeuwen, niet speciaal aantrekkelijk bijgevolg, maar dat was toch de hutsepot van stijlen waar we in woonden.

Binnen in het woonhuis was het gezellig leven. De ingangszaal was eerder klein, mijn voorvaderen hadden het niet nodig gevonden gasten te imponeren. De kamers waren niet te groot, de plafonds niet te hoog, zodat de plaats me steeds herinnerde aan de Tudor herenhuizen die men in grote aantallen vindt in het Engelse platteland, de 'country houses'. De kamers waren modern en gerieflijk ingericht, de muren bepleisterd en beschilderd in prettige kleuren. Onze grootouders hadden comfortabele canapés, brede zetels en grote stoelen in de kamers geplaatst en ook tapijten, tafels en andere meubels van recente aankopen. De oudere meubels waren naar boven gezonden, naar de bovenverdiepingen. Tegen de muren stonden of hingen de antikwiteiten, de familieportretten en de vazen, schilderijen, oude lampen, en andere voorwerpen die mijn grootouders in het huis gevonden en bewaard hadden. We konden onze boeken lezen in een bibliotheek die afgezet was met eiken panelen, en we konden ook een biljartzaal gebruiken. We zaten in de grote conversatiekamer om naar muziek te luisteren en om samen te praten. We aten in een Gotische eetkamer waarin de twee enige ridderharnassen stonden die gered waren gebleven uit de middeleeuwse tijden. Onze harnassen waren echt, de harnassen uit staal die gebruikt werden om in te vechten, niet de fijn gebeitelde en gegraveerde paradeharnassen. We dachten nog elk ogenblik in die harnassen skeletten te vinden die op een dag weer zouden levend worden en uit de eetkamer zouden stappen met veel gekletter van metaal. Virginie en ik hadden ooit een koordje aan één van de armen gebonden, ons verborgen, en die arm plots bewogen, waarop Annette, een dienstmeisje, zo geschrokken werd dat ze in zwijm gevallen was.

Boven, op de twee hogere verdiepingen, lag er een ontelbaar aantal kamers die gebruikt werden als suites, slaapkamers, badkamers en toiletten. Het kasteel was uitgerust met alle modern comfort dat men zich kon indenken, en ook de centrale verwarming was nieuw en efficiënt. Grootvader Charles had daarom ongeveer vijf jaar geleden het kasteel onderste boven gehaald met verbouwingen.

Virginie en ik sliepen in twee gescheiden kamers ver links van de ingang deur, naast het poorthuis. We hadden vensters in onze kamers die ons een mooi zicht boden op het bos

tegenover het kasteel, en op de linkerzijde van het poorthuis, zodat we konden zien welke automobiles en mensen aankwamen aan het kasteel.

De vorm van de binnenplaats geleek meer op een vijfhoek dan op een rechthoek, met de vijf torens in elk punt, en in het woonhuis gaven alle kamers uit op een gang die langs die binnenplaats liep. In die gang ook waren er talrijke vensters geopend.

De plaats waar we het meest naartoe getrokken werden op het gelijkvloers lag aan de rechterzijde van de ingangstoren van het huis, en dat was natuurlijk de zeer grote keuken waar Jeanne, onze kokkin, regeerde, geholpen door de twee dienststers Annette en Mireille. Jeanne was een middeljarige, stoere vrouw met kort bruin haar, steeds gekleed in een smetteloze witte jurk en bloes met een felgekleurde bloemenschort om haar midden. Er was altijd wel iets te krijgen van Jeanne Frameur, en ze weigerde ons nooit een zoetje, een stuk chocolade of een appel, ondanks de verwijten dat we veelvraten waren van onze grootmoeder. Ik kan me nu nog steeds de geur herinneren van die schort van Jeanne, wanneer ik me er in tranen in verborg wanneer één van onze grootmoeders ons achtervolgde omdat we weer enig onheil gesticht hadden. Jeanne verborg ons en verdedigde ons steeds, zelfs die keer toen Annette in zwijm gevallen was.

De twee lichthoofdige meiden, de ene blond en de andere kastanjebruin, waren iets ouder dan twintig, en nauwelijks meer intelligent dan Virginie en ik al waren op onze ouderdom, zodat we hen dagenlang voor de gek konden houden. Toch werden we in de keuken aanbeden als nergens anders. De meisjes werkten hard maar werden goed betaald, ze waren levendig en doeltreffend en snel onder de leiding van Jeanne.

Toen we kinderen waren lag de charme van het Kasteel Trioteignes niet zozeer in de wonderlijke uiterlijke pracht dan wel in het groot aantal bemeubelde en niet bemeubelde, gebruikte en niet gebruikte kamers. Het huis was verbonden met alle verdedigingstorens langs binnen, en ook met de massieve torens van het poorthuis. Reusachtig grote kelders waren ook uitgegraven onder het kasteel en zelfs onder gedeelten van de binnenplaats. Men kon zelfs door een tunnel in de kelders de zaal onder de kapel bereiken, de crypte, aan de andere zijde van de binnenplaats. Wanneer we ronddwaalden in dit labyrint, trappen op en trappen af liepen, nam de geest van de westerse veroveraars ons in zijn bezit. Er was heel veel te ontdekken in het kasteel, vooral in de zolders en in de kelders en in de torenkamers die onbezet bleven behalve in één van de poorthuistorens, waarin onze grootvader en vader elk een bureau ingericht hadden.

De ongebruikte kamers bleven weinig verwarmd en niet behangen, onversierd, sommige overgelaten aan de muizen en de spinnen. We vonden een kleine, oude gevangenis, diepe putten en kelders en tunnels die afgesloten waren met ijzeren staven en zware hangsloten. We verwachtten dat een tunnel ons naar buiten het kasteel kon brengen, naar de slotgracht of zelfs nog verder, maar we durfden ons nooit werkelijk ver wagen in die donkere afgronden. We beeldden ons in dat we zalen ontdekt hadden waarvan zelfs onze grootouders niet van het bestaan afwisten, maar we vergaten dan wel dat onze grootvader en vader ook ooit kinderen waren geweest, en zonder twijfel behept met dezelfde onstuitbare nieuwsgierigheid.

De gasten

Onze eerbare gasten zouden aankomen in de namiddag van kerstavond. Mijn zuster en ik kregen de taak toegewezen om hen te verwelkomen en hen binnen te sluisen. We wisten zelfs welke kamers elkeen zou krijgen, want grootmoeder gaf ons een kaart, zodat we iedere persoon naar de plaatsen konden brengen waarin ze de volgende dagen zouden verblijven. We overwogen even al die kamers door elkaar te werpen, maar zagen van die chaos af wegens het heilige karakter van Kerstmis.

De eersten om aan te komen waren de Trahty's, zoals we hen noemden, de leden van de Trahty familie. Het hoofd van die familie was Baron Léon-Alexandre de Trahty, de beste vriend van mijn grootvader. Léon, zoals we hem met genegenheid noemden, was een veelvuldige gast van Trioteignes. Hij was eveneens een bankier en een financier in Brussel, en nauw verbonden in zaken met onze vader Jean-André. Léon was de leermeester in financiën geweest van Jean-André, en vermits Léon het kalmer aan deed met zijn werk sinds enige tijd, vermoedden we dat onze vader nu ook de zaken van Léon-Alexandre behartigde. Die overeenkomst paste iedereen goed. We noemden Léon-Alexandre ook 'oom', omdat Grootvader Charles en Léon-Alexandre zulke nauwe vrienden waren, en we hem zo dikwijls zagen. Oom Léon was praktisch de enige vriend van Grootvader Charles die zo frequent uitgenodigd werd. Grootvader Charles en Oom Léon gingen samen op jacht in ons bos.

We zagen de aankomende wagens binnenrijden vanuit onze vensters. We liepen dan heel luidruchtig naar beneden, roepend, 'ze zijn aangekomen! Ze zijn aangekomen!' Het monster van de Minerva auto van de Trahty's gleed dan al tot aan de brug. Alle auto's moesten daar stoppen, want onze grootvader liet geen auto's toe in zijn binnenplaats. We liepen naar de poort en zagen de Trahty's hun bagage en valiezen uitladen. Léon-Alexandre stapte niet uit, maar reed door naar de stallen om daar de Minerva te parkeren. De familieleden waren blij hun benen te kunnen strekken en opnieuw onze stenen Behemoth te bewonderen.

Allereerst om op de brug te stappen was onze enige en waarlijke Groottante Amandine de Brioges. Ze stampte met haar voeten om de bijtende, vochtige kilte van zich af te weren. Amandine was de zuster van onze Grootmoeder Anne, maar ze was twee jaar jonger dan Anne en heel wat levendiger, brutaler en opzichtiger, een schitterende matrone met ronde vormen die toch nog een nauw, gecorsetteerd middel had waar ze zeer trots op bleef, en een zware, indrukwekkende borst. Amandine spreidde volop haar volumes ten toon. Ze werd grijs, maar ze droeg haar ouderdom met stijl en autoriteit. Haar zacht, erg aantrekkelijk en opmerkelijk figuur dwong haar zuster naar de achtergrond in elke kamer waar ze in binnen schreed, net zoals Baron de Trahty elke kamer vulde met zijn exuberante persoonlijkheid. We werden erg aangetrokken tot hun getrouwe afbeelding van de echte, aloude Brusselse burgercharme en hoogdravende praal, al bleven we dikwijls ook perplex en verbaasd naar hun kijken. We hielden des te meer van onze rustige, humorvolle, pragmatische en steeds vergevende Grootmoeder Anne.

Te Trioteignes probeerde Amandine de baas te spelen over Anne, maar als ze dat probeerde antwoordde Anne steeds met een zoet 'ja, natuurlijk, liefste,' waarop Anne toch telkens deed zoals ze steeds al had gewild, want onze Grootmoeder Anne was zo koppig als de stier van de boerderij, wat dan Amandine met veel gratie verkoos te ignoreren of het onder haar status vond er aandacht aan te schenken. De twee vrouwen kwamen anders wel goed overeen. Ze waren de Koninginnen van het kasteel.

Amandine trok nu aan haar lokken en ze duwde de gouden pinnen die het haar samenhiielden wat dieper in om de vele krullen van haar hoge wrong in plaats te houden, terwijl ze de duivelse snelheid vervloekte waarmee haar Léon-Alexandre van Brussel tot hier was gereden. Ik schrijf 'haar Léon', ja, want Amandine had het aura van een ondeugende vrouw, hoewel ze met groeiend ongeduld op beter wachtte. Ze was in alles de lustige weduwe, de geheime, zich inspannende minnares van Oom Léon. We wisten natuurlijk allen af van het schandaal, het was dus al lang geen geheim meer voor niemand, want Léon-Alexandre en Amandine waren al sinds steeds een koppel. Niemand gaf er trouwens wat om dat ze niet getrouwd waren, behalve dan mijn vader die lessen in rechtschapenheid en puritanisme had kunnen geven aan Cincinnatus en aan Sint Paulus, en behalve natuurlijk ook Amandine zelf, die wanhopig probeerde Léon naar het altaar te sleuren, maar die daar tot nog toe niet was in geslaagd. Léon bleef de lustige Danilo van Brussel.

Virginie zei ooit tegen mij dat Amandine een *femme fatale* was. Virginie had heel wat meer romans gelezen dan ik, ook de ondeugende romans geschreven door die decadente Franse schrijvers van wie Grootvader Charles er een hele reeks in zijn bibliotheekkasten had staan. Ik vroeg dan aan Arlette de Trahty, de dochter van Oom Léon, de meest intelligente en begrijpende vrouw tot wie ik kon spreken, wat een *femme fatale* was, waarop Arlette in schaterlachten uitbarstte en antwoordde dat ik nog veel te jong was om opgezadeld te worden met kennis van *femmes fatales*. Dat liet me dus in een tweespalt tot heel veel later, wanneer ook ik mijn korte vreugde en leed kreeg van dergelijke geneugten van het eeuwige menselijk universum.

De aantrekkingskracht van het kwade, van het avontuur en van de zonde, prikkelde onze nieuwsgierigheid steeds, dus liepen we nu naar Amandine eerst om haar te helpen haar vele valiezen te dragen, wat ze met veel natuurlijke gratie aanvaardde alsof we de arme kinderen van de boeren van het dorp waren, steeds uit op het verdienen van een snelle frank. We moesten harder en meer werken voor een frank, want we werden slechts beloond met een smakkende, vochtige kus van haar zeer rode lippen.

Samen met Amandine kwam de zoon van Léon-Alexandre, Georges, die zijn vader de geneugten van Amandine niet misgunde, en die ook wel van haar leek te houden. De zuster van Georges, Arlette, was eveneens uit de auto gestapt, aan de andere zijde echter, en zij keek nu nog even naar ons mooi woud. Georges bleef valies na valies uit de auto in een rij plaatsen, samen per persoon uit zijn familie. Hij was groot en lenig, verschrikkelijk knap van gezicht en leden, en blond van haar. Zijn opvallende, oceaansblauwe ogen moesten elke vrouw doen smachten. Georges was erg populair bij mijn zuster Virginie. Ze biechtte me later op dat Georges voor haar altijd het absoluut goddelijke Apolloniaanse ideaal was gebleven van een man. Ik had er weer geen idee van wat ze daarmee bedoelde, die Kerstmis tenminste, maar Georges de Trahty bleef inderdaad de slanke, fijn gespierde, elegante atleet die ze zocht in haar echtgenoten doorheen haar leven, en van wie ze nooit een voldoende goede repliek vond. Georges was een schoonheid van een man zei Virginie me, mild, fijngevoelig, warm, onweerstaanbaar voor alle vrouwen, met zijn steeds lichtjes sarcastisch trekje om de mond, het soort van man voor wie alle vrouwen van Brussel op de knieën moesten vallen en smelten tot Engelse pudding. De charme kwam natuurlijk bij hem. Hij zou de ideale diplomaat geweest zijn. Hij stak nu een sigaret aan, terwijl we hem verwelkomden, nadat hij zich voordien daarvan had weerhouden, en we zagen hem opgelucht toegeven aan zijn enige zwakheid.

Arlette de Trahty was twee jaar jonger dan haar broeder Georges, en een heel ander soort mens. Arlette wandelde al rond. Ze liet Georges al het werk doen. Waarschijnlijk vond ze dat

de normale taak van de mannen. Terwijl ze naast Georges stond, merkte ik op dat ze bijna zo groot leek als haar broeder, maar ze had schoenen aan met hoge hakken. Ze was heel wat magerder dan Georges, nog slanker, en dunner. Ze was een bijna skeletachtige vrouw die zeer nerveus rond zich keek, een bundel van zenuwen slechts, steeds in de weer. Arlette leek steeds klaar ergens naartoe te springen zoals een panter. Ze had eveneens blond haar, en ze liet dat in lange golven in een natuurlijke beweging rond haar hoofd hangen tot aan haar schouders. Haar doordringende ogen stonden groot en ze schenen met het lichtste grijs dat ik ooit zag, maar alsof er een vlamme glans in haar hoofd gloeide, want de kleuren van haar irissen veranderden met het licht van de omgeving. Haar ogen waren perfect amandelvormig. Arlette had de mooiste ogen die ik ooit zou zien, maar ik dacht aan haar steeds als aan een skelet dat probeerde levend te worden, al had ze de laatste tijd meer omvang gekregen in borsten en heupen. Toch hing er iets een slome elegantie om Arlette die haar erg aantrekkelijk maakte op een heel moderne wijze, en die er voor zorgde dat veel mannen haar wilden bezitten. Arlette was echter helemaal niet sloom van geest, integendeel. Ze had een superieur, hooggespannen intellect.

We hadden Arlette al vele malen ontmoet, en ik bleef in ontzag voor haar. Ik boog zelfs voor Arlette, wat ik niet gedaan had voor de andere Trahty's. Arlette was de reïncarnatie van al de schooljuffers waar ik onder geleden had. We kenden haar als de meest beleerde, geleerde, begaafde, slimste, geestige en veruit de meest verstandige persoon in de groep die vanavond de kalkoen zou verorberen. We vreesden haar sarcasme, haar zure bemerkingen, zelfs wanneer we gratie vonden in haar opmerkelijke ogen. Die ogen konden los door me heen kijken! Arlette wist waar we aan dachten voordat we iets gedacht hadden. Ze was haar eigen man, maar haar gezicht kon ook dikwijls vriendelijk en aardig openbloeien. Haar gezicht leek op nu alsof het geboetseerd en gevormd was uit het dunste Chinese kaolien porselein, wit en bijna doorzichtig, waarin we de blauwe adertjes konden zien, al droegen haar wangen wel een tikkeltje rood, nu, van de droge koude. Zij ook, zoals Amandine, blies even in haar handen om ze op te warmen.

We geloofden dat er in de aderen van Arlette geen normaal bloed stroomde, maar eerder een soort cryogenische vloeistof, want ze had het altijd koud, en als het bloed was dat haar deed bewegen, dan was ze de enige persoon in de families waarvan we meenden dat ze werkelijk blauw bloed had, wat dat zagen we slaan in de minuscule blauwe adertjes die op haar handen en in haar gelaat verschenen. Arlette had zelfs een hoed gedragen in de auto, niet een kleine Parijse fantasie, maar een bruine Russische bontmuts die tweemaal zo groot pulde als haar eigen lief hoofdje.

Arlette had geneeskunde gestudeerd aan de Universiteit van Leuven en ze had ook cursussen gevolgd aan de Universiteit van Oxford in Groot Brittannië. Ze sprak minstens vier talen vlot: Frans, Nederlands, Engels en Duits, en ze kende ook Grieks en Latijn van op school. We hielden steeds een respectabele afstand tussen ons en Arlette, al was ze de enige in de Trahty familie die ons met chocolaatjes ontving. Ze zag ons nu aarzelen, en dan sprong ze zelf naar ons met open armen, omhelsde ons en duwde haar zeer kleine, heel koud aanvoelende lippen kort op onze wangen.

We vochten ons snel uit die omhelzing om naar Oom Léon-Alexandre te rennen die het pad bewandelde dat van de stallen naar onze ingangspoort leidde. Hij kwam naar ons toe met wijf open armen!

We sprongen dus ook in de armen van Oom Léon, en hij trok ons op van de grond, ieder van ons in één arm, ondanks het gewicht, en hij hield ons zodat onze voeten de grond niet meer raakten.

‘Ik kan dat nog altijd doen, jullie schurken,’ bulderde Léon, en hij omhelsde ons als wou hij ons tegen zijn borst verpletteren. ‘Maar het volgend jaar probeer ik dat niet meer! Bij God, wat zijn jullie weer gegroeid!’

Léon-Alexandre was ook gegroeid, vooral in de buik. Misschien werd het toch tijd dat hij zou trouwen met Amandine. Léon-Alexandre was een joviale man die hield van een grap en een lach zolang de grap maar niet op hem werd gespeeld. Zijn gezicht gloeide zeer rood. We veronderstelden dat hij het warme bloed dat hij aan zijn dochter had moeten geven voor zichzelf had gehouden. Léon spotte dikwijls met Arlette om haar koude aderen, roepend dat ze geboren was als een marmer standbeeld, niet als een levende ziel.

Oom Léon was bijna zestig. Hij toonde overvloedig grijs haar boven zijn hoofd en onder zijn kin. Hij had ooit een baard gedragen zoals Koning Leopold de Tweede, maar nu hield hij die heel kort. Het gaf hem een jonger aanzien. Hij droeg een dikke bril over een knobbelige neus, en hij trok en duwde constant aan zijn glazen omdat hij er niet van hield het metaal van de benen van de bril rond zijn oren te voelen. Hij had de benen heel recht getrokken, maar kon daardoor ook niet vermijden dat de bril zijn eigen leven ging leiden en steeds over zijn neus naar onder gleeed.

Léon-Alexandre de Trahty was dus geen familie van ons in de echte zin van het woord, maar de beste vriend van onze grootvader, hoewel die twee zeer verschillend van karakter waren. Eén van de redenen waarom grootvader van Léon hield was dat ondanks de vrijmoedigheid van Léon, deze ook de echt enige door en door eerlijke man was die hij in de zakenwereld ontmoet had, en dat zeiden ze trouwens ook van elkaar.

Ten gevolge van Léon had mijn grootvader zich ook een kleine, witte baard laten groeien onder een nauwkeurig gesneden snor. Het haar van mijn grootvader verdween echter langzamerhand van boven zijn hoofd, maar het bleef nog steeds zwart staan op de meeste plaatsen. Grootvader Charles torende minstens een heel hoofd boven Léon uit in een statige, zeer eerbiedwaardige gestalte. Laurel en Hardy, besloot mijn zuster, maar die vergelijking ging niet echt op, alleen al omdat Laurel en Hardy goed geschoren waren. De ene was trouwens dikker dan Léon en de andere te mager om Charles te kunnen voorstellen. Charles en Léon-Alexandre konden ook heel wat gevaarlijker worden dan Laurel en Hardy. Ze hadden beide tegenstanders in zaken en financiën de grond in geboord zonder medelijden, en wanneer ze zich verenigden tegen de meest hardvochtige en de meest oneerlijke haaien uit het wereldje van Brussel, dan kon niets en niemand hen weerstaan in de hoofdstad. Ze waren beide ultieme voorbeelden voor ons, mannen die we bewonderden, heel wat anders dan knorrige, gedesillusioneerde oude venten. Trioteignes werd nooit een stoffige, dode plaats van vermoeide oude mannen met hen, wanneer Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre samen waren.

We toonden gedwee hun kamers aan de Trahty's, hoewel ze de kamers kregen die ze altijd als gast hadden, en die ze bijgevolg al goed kenden.

Een tijdje later reed een andere auto langzaam voor, een zwarte Ford, de auto van het Kasteel Trioteignes, bestuurd door onze grootvader. Grootvader Charles was de rest van de Trioteignes clan, die met de trein van Brussel naar Namen was gereden, gaan afhalen aan het treinstation. Grootvader Charles bracht zijn jongste zoon, onze Oom Bastien mee, zijn dochter Rosine, een vriendin van Rosine die Violaine Vresele heette en die we al vroeger hadden ontmoet, en ten slotte ook mijn moeder. Mijn vader zou slechts later nog per wagen aankomen. Mijn vader Jean-André, was een zoon van Grootvader Charles bij zijn eerste vrouw, Marie Lesage, mijn echte grootmoeder langs mijn vaders kant, die echter Virginie en ik niet gekend hadden omdat ze jong gestorven was. Bastien en Rosine waren echter zoals

ware broeder en zuster voor mijn vader, en echte oom en tante voor ons. Ze hielden van ons zozeer als wij hen aanbaden.

Bastien was niet erg groot, maar een levendige jonge man die hield van hardlopen en die graag zijn spieren oefende. Een joviale lach stond altijd in zijn vierkantig, hoekig gezicht. Hij had niettemin ook een knap, nog jongensachtig uiterlijk, en zijn bruine ogen zaten diep onder dik, zwart haar. Bastien bokste, en dus hing ik dikwijls rond hem, tot hij me enkele slagen leerde en met mij oefende. Bastien was een bokser, maar er zat geen greintje wreedaardigheid in zijn gans lichaam. Hij was de vriendelijkste man die ik ooit kende, een man die heel veel empathie voelde voor de armen en de zwakken. Bastien woonde gewoonlijk ook in ons kasteel, en dus had hij zijn eigen kamer. Hij had geen bagage bij zich, op een kleine zak na. Hij hielp iedereen met de valiezen.

Rosine had hetzelfde zwart haar als haar broeder geërfd, en dat hing in zware maar wispelturige lokken om haar hoofd. Ze slaagde er nooit in die krullen te temmen, wat ik heel charmant vond. Het gaf haar een ongetemd uiterlijk. Ze was een mooi gevormde vrouw, een meisje nog eigenlijk, niet zwaar, groot, een gevlamde bloem met een prettig, rond gezichtje. Wie Rosine trouwde zou zich nooit vervelen! We dachten dat Rosine niet erg verstandig was, maar daar vergisten we ons in, zoals ze later dikwijls zou bewijzen. Ze was voldoende verstandig in haar leven, ze gaf slechts weinig voor boeken en leergierigheid. Als Rosine geen grote schoonheid was, dan was ze wel knap, en ze was aanlokkelijk en lief van haar enkels tot aan haar lange, zwarte oogwimpers. Rosine bleef steeds gelukkig en blij, en dat was voor ons de belangrijkste kwaliteit van haar karakter. Ze had een zeer rijpe blik op het leven en vooral op de nietsnutten van mannen die haar probeerden te vleien. Ze had elke vent gelukkig kunnen maken, maar ze zocht een doodeerlijke man zoals haar vader was. Ze zond dus wel stoute blikken rond zich heen naar de jonge mannen, noopte hen tot actie. Ze zond ook vragen de wereld in die dikwijls een dubbele betekenis droegen die te moeilijk te ontcijferen vielen voor mi en die ontredderde puzzels bleven voor haar aanbidders. Rosine hield van filmen en cabaret. Ze gedroeg zich heel vriendelijk en meevoelend met ons.

Violaine Vresele was vroeger al op ons kasteel uitgenodigd, maar we wisten weinig van haar af, tenzij dan dat ze een enigszins vervaagde nymf was, een klein, heel slank, rustig meisje van ongeveer dezelfde ouderdom als Rosine, net over twintig. Ze zei weinig, en dan slechts dingen die echt belangrijk waren. Ze bezat een groot fortuin, en met de tijd begon ik meer en meer van Violaine te houden omdat ze een zeer fijn gesneden gezichtje had, met mooi getekende, volle lippen zoals geen ander meisje, een korte rechte neus zoals niemand anders, groene ogen als geen andere, en zeer zwaar, overvloedig, dik kastanjebruin haar dat steeds mooi en vol rond haar hoofd stond. Op een rustige avond liet ze eens mijn vingers in die haren kammen, en ik zweer dat het aanvoelde als de zachtste wol, als kasjmier! Ondanks het verschil in ouderdom bleven we goede vrienden ons leven lang, misschien ten gevolge van dat verschil, want was ze jonger geweest, en minder plechtig, dan had ik zeker haar minnaar willen worden. Als Virginie steeds Georges Trahty voor ogen hield in haar echtgenotes en minnaars, dan was dat voor mij Violaine Vresele! Ik veronderstel ook dat ik van haar hield omdat ze dezelfde kleur van haren had als mijn moeder Amélie, dezelfde glimlach en dezelfde geur want ze gebruikten dezelfde parfum. Violaine was een Vlaams meisje en dus kon ze snel handelen wanneer actie nodig was. Ze wou boter bij haar vis, zoals men dat in Vlaanderen noemde, aarzelde nergens voor, en ze deinsde nooit terug voor moeilijke beslissingen. Ik vond haar uiterst aantrekkelijk in een geheime, verdoken maar zeer krachtige manier, en ook erg verstandig.

Violaine Vresele was verloofd met Georges de Trahty, al was er weinig sprake van een huwelijk en ik vond niet tussen hen de brandende hartstocht die verliefde paren volgens mij moesten hebben of waar ze moesten onder lijden.

We kusten onze moeder snel en hielpen allen naar binnen, trokken de valiezen achter ons aan met hetzelfde enthousiasme als de boottrekkers van de Wolga, en leidden iedereen naar hun kamers. Het steeds zo statig, rustig Kasteel Trioteignes weerklonk dan van de hartelijke verwelkomingen in de gangen boven. Iedereen kuste iedereen, de deuren van de kamers bleven open staan, en de praatjes, het gefluister en het gelach ging over de zeer interessante verhalen van de hoofdstad die wij, kinderen, verwacht werden niet te horen maar zonder uitzondering opvingen.

De duisternis was al gevallen toen nog twee meer auto's binnenreden, een oudere Minerva en een Opel, bijna tegelijk, waarin de vrienden van Bastien en Georges reden. Dit waren vier, krachtige jonge mannen die iets over twintig of dertig waren, en die aan ons voorgesteld werden als Thomas, Jan, Richard en Max. Max en Richard kenden we al, de anderen niet. Wanneer we over de brug naar hen toe liepen, schreeuwden we hen toe dat ze niet in het kasteel zouden slapen, maar in de Orangerie.

Het grote Kasteel Trioteignes was niet het enige gebouw dat in ons woud verborgen lag. Een beetje verder, links van de brug zoals gezien vanuit het kasteel, achter meerdere rijen bomen, stond een Orangerie. De Orangerie was eigenlijk slechts een zeer grote zaal waarin potten met bloemen en sierlijke boompjes geplaatst werden, oorspronkelijk sinaasappelbomen, die daar in de winter gestockeerd werden om hen te vrijwaren van de bijtende vorst van Wallonië. Enige dergelijke potten stonden inderdaad in de binnenplaats van het kasteel in de lente en de zomer, maar onze grootouders hadden geen groene handen. We hadden geen grasperken, geen bloembedden, geen moestuinen rond het kasteel. De zaal van de Orangerie stond praktisch leeg. Boven die zaal echter, leidde een trap naar een lange gang waarlangs een reeks kamers stonden. In vroege tijden hadden nog dienaars en dienststers daar geslapen, maar de mannen en de meiden die ons thans dienden verkozen in het dorp bij hun familie te wonen, op Alain Jacquet, de ietwat zonderlinge staljongen, na.

De kamers boven de Orangerie konden gebruikt worden. Ze waren eveneens voorzien van centrale verwarming, van toiletten en badkamers, en af en toe verbleven inderdaad gasten daar voor wie we niet voldoende plaats hadden in het kasteel, of die we wilden scheiden van de gasten in ons woonhuis. De kamers waren ruim en modern voorzien.

De laatste maanden woonde daar trouwens nog een andere man, iemand genaamd Joseph of Jef Asten, van wie we bijna niets afwisten. Hij nam zijn ontbijt wel in de keuken van het kasteel, maar daarna verdween hij weer van vroeg tot laat. Hij scheen onze grootvader goed te kennen. We waren niet voldoende nieuwsgierig geweest naar wat Jef Asten deed, maar dat zou snel veranderen. Virginie en ik hadden al wel besloten om die Jef even te volgen, maar daar was tot nog toe niet veel van in huis gekomen.

Mijn grootvader hield ook paarden in de grote stallen die nog iets verder in het bos stonden, en hij aanvaardde daar de paarden van de dorpsbewoners, zodat toch nog heel wat andere mensen toegang kregen tot ons domein om op paarden in het bos te rijden, al gebeurde dat meestal slechts in de lente en de zomer. Onze verhoudingen met de mensen in het dorp en met de boeren uit de omtrek verliepen heel gemoedelijk, vriendschappelijk en vlot. Grootvader Charles hield van de mensen in ons dorp, hij verkoos hen duidelijk boven de stadsmensen uit Brussel. Er was geen huis of boerderij in Trioteignes waar hij niet welkom was op eender welk ogenblik van de dag. De Burgemeester en de priester waren goede vrienden. We gaven

onderdak aan tot twintig paarden in de stallen, en in de stallen was er wel plaats voor dubbel dat aantal. Veel paden trokken zich door het woud tot in de naburige weiden, waarop men prachtige wandelingen te paard kon maken. Men kon verder rijden tot in het dorp van Trioteignes, dat er eveneens schilderachtig bij lag, en men kon langs de velden en de boerderijen nog verder afdwalen tot in de dichtstbijzijnde stad, zonder ooit de paden te verlaten waar geen auto's op geduld werden. Alain Jacquet was begonnen Virginie en ik te leren paardrijden.

Virginie en ik liepen nu in het licht van de koplampen om de weg te tonen aan de jonge mannen, al kon ook Max dat wel gedaan hebben. We vroegen hen hun zakken zelf naar boven te brengen en voor zichzelf een kamer uit te pikken die hen beviel. Wanneer ze naar boven liepen kwamen ze Jef tegen en ze verwelkomden hem ook blij. Ze kenden hem blijkbaar. Ik moet vermelden dat Max ook al een frequente bezoeker was geweest op Trioteignes, en hij verbleef dan ook in de Orangerie. Wat Max daar deed was eveneens nog een mysterie voor ons. We lieten de jonge mannen de kamers verkennen en hun kamer kiezen, en we liepen terug naar het kasteel waar we nog meer actie verwachtten.

De volgende auto die door de laan en het bos moest verschijnen, zou een zeer stille machine zijn, één met een motor voorzien van heel veel cilinders, en dus een auto die zo stil naar onze ingangspoort kon zeilen als de Vliegende Hollander. We hadden die wagen ook al vele malen weten verschijnen. Hij bracht onze buitenlandse gasten, geen Nederlanders echter, maar Duitsers. De zware Mercedes-Benz zwarte sedan type 260D met de D voor Diesel, bracht de jonge maar branievolle Baron Andreas von Reichenfeld zu Gandsen naar Trioteignes. We noemden Andreas de 'jonge Baron' omdat er een oudere naamgenoot bestond die de Duitse zakenvriend was van onze grootvader. De naamgenoot kwam nog meer zelden naar ons kasteel, en Andreas was de zoon van die familie. Baron Andreas was iets ouder dan dertig. Meer opwindend was dat hij Trioteignes had opgebeld om te vragen of hij een vriendin mocht meebrengen naar ons Kerstmisfeest.

We hielden bijgevolg om beurten de wacht aan het venster van onze kamer en in de gang van het kasteel om de Baron niet te missen. Eén van ons moest rond de gastkamers hangen, want onze gasten hadden nog zowat van alles nodig, een handdoek meer, zeep, een schaapsvacht om warmer te slapen, ze vroegen of de centrale verwarming wel werkte en we moesten uitleggen hoe die helemaal kon opgedraaid worden. Tegelijkertijd moesten we de laan goed in het oog houden, want die Duitse auto zouden we niet horen aankomen! Ik vermoedde dat de Baron in ons bos op een halve cilinder reed!

Wanneer de zwarte, majestueuze Mercedes dan ten slotte toch binnenreed, riep Virginie weer, 'ze komen aan! Ik heb ze zien komen!' en ze liep direct de trappen af om de eerste te zijn om de Baron en zijn freule te onthalen. Ze won, en ze stond al te buigen vóór een uitzonderlijke mooie jonge vrouw die gekleed ging in de laatste strakke Parijse mode van Coco Chanel. De freule was even groot en slank als de andere jonge vrouwen die al boven waren, behalve dan Amandine, maar deze had een zeer jongensachtig hoewel knap gezichtje, een kleine neus en volle rode lippen, diepblauwe ogen en zeer licht, blond, bijna wit haar dat zeer kort gesneden was, niet volgens de Belgische mode, wat haar ietwat mannelijk, sportief uiterlijk benadrukte. Ze glimlachte echter op een warme, eerlijke wijze, en ze herhaalde haar naam met veel moeite in zeer goed Frans aan Virginie, terwijl Andreas de auto al verder reed, naar de stallen. De naam van de vrouw was Irene Stratten Gräfin von Schillersberg, en wanneer Virginie haar botweg vroeg of ze de vriendin was van de Baron, iets wat Irene blijkbaar niet gewend was om zo direct gevraagd te worden want ze leek even geschokt, liet ze een parelende lach horen, wierp haar hoofd in haar lange nek en ze verzekerde Virginie dat ze niets meer dan een echte,

onschuldige vriendin was van de Baron. Virginie durfde dan Irene bij de hand mee te trekken, de binnenplaats in, alsof ze al eeuwig deze vrolijke gravin had gekend. Ze lieten mij zorgen voor de bagage, zonder om te zien. Ik moest toch even denken dat deze bijzonder aantrekkelijke vrouw met het wit haar en de gegeerde diepbloeuwe ogen, deze Irene, die er nog zo meisjesachtig jong uitzag, snel de harten van de jonge mannen van de Orangerie op hol zou doen slaan. Irene Stratten was het soort vrouwen die er steeds kwetsbaar uitzagen en waar mannen konden voor vechten. Ons Kerstfeest zou interessant om volgen worden! De Gravin slaakte zoals verwacht heel wat kreetjes van verbazing wanneer ze de torens en de binnenplaats zag, en het woonhuis en de kapel, hoewel ze dergelijke middeleeuwse kastelen al volop had moeten bezocht hebben in haar eigen land. Ze bleef gewoon beleefd en ze wou Virginie vleien, wist ik. Ik volgde snel om niets van hun gesprek te missen. Ik droeg echter een zwaar valies aan elke hand. Drie meer valiezen zouden voor de tweede en de derde reis moeten blijven. We wilden haar 'Gravin Irene' noemen, maar ze drong aan op 'slechts Irene'. We brachten haar naar haar kamers, en ik snelde weer naar beneden om de rest van de bagage te gaan halen. Irene reisde niet licht!

Ik ontmoette Baron Andreas buiten, verwelkomde hem formeel met een buiging zoals mijn vader me had geleerd, want de Baron was een nogal stijve, aristocratische jonker van de oude school met een strakke, rechte rug en een verwaand uiterlijk in mijn ogen. Ik nam een lichter valies op, liet de twee andere voor hem, en daarna wandelden we samen naar de linkervleugel van het kasteel waar gewoonlijk zijn kamers lagen, en waar we ook Irene naartoe hadden gebracht. Grootmoeder had hen aanpalende suites gegeven.

We dachten aan de Baron als aan iemand die de belachelijke etiquette hoog hield. Alles aan hem straalde uiterlijk vertoon uit. Het gezicht van de Baron was lang, soms arrogant vertrokken in dunne lippen, lichtjes gesloten ogen en hoekige neus, maar Andreas bleef steeds hoofs met iedereen, en ook vriendelijk. Hij sprak Virginie aan alsof ze een Prinses was, we hadden dus geen reden om angst te hebben voor hem of ons minder dan gewoonlijk op ons gemak te voelen. Zijn ogen waren lichtgrijs van kleur, zijn haar blond maar dun. Hij had de bizarre gewoonte om een hem ongekende man of vrouw te groeten door zo stijf te gaan staan als een bevroren aal, twee benen tegen elkaar, buik plat, en dan zijn hielen tegen elkaar te klappen en zijn volledige naam te geven om zich voor te stellen, waarna hij de hand van een vrouw zou kussen door zijn lippen even boven haar handschoen of vlees te bewegen, een oude gewoonte die zelfs mijn vader en grootvader verlaten hadden.

Andreas Reichenfeld werkte aan de Duitse Ambassade te Brussel, zodat altijd een klein, ijzeren driekleurig vaandeltje aan één zijde van zijn auto stond, maar niet ditmaal. De Baron was onopzettelijk van Brussel naar Trioteignes gereden, in de donkere uren van een winterse namiddag. Andreas nam er duidelijk vreugde in weer met mij te praten. Ik vergezelde hem naar de deur van de linkervleugel terwijl we elkaar grapjes vertelden. Ik zei hem dat hij zijn kamers van vroeger zou hebben, en daarna liep ik door naar Gravin Irene, aan wie de valies toebehoorde die ik droeg. Ik vond haar en Virginie druk bezig de andere valiezen al aan het openen. Irene toonde haar klederen en haar cosmetica aan Virginie, zodat die twee me dadelijk wegjoegen. Vrouwelijke lingerie mocht niet door mannenogen gezien worden! Vrouwen konden zich toch zo druk maken voor niets!

Terwijl ik verder naar beneden liep om na te gaan of we niets vergeten hadden, riep iemand mijn naam van achter me heen en ik zag mijn vader, de laatste gast, de binnenplaats instappen met slechts een kleine koffer in de hand. Mijn vader was in alle opzichten het tegengestelde van de Baron. Hij was geen grote man, hij gaf niets om slankheid en spieren, hij was toegenomen in gewicht de laatste vele maanden, en zijn ogen en zijn haren waren van hetzelfde gewone donkerbruin dat men in het overgrote deel van de Belgen terugvond. Mijn

vader kon heel efficiënt verdwijnen in de massa. Hij had zachte, ietwat vermoeide trekken, de rimpels trokken zich vroeg in zijn gezicht, vooral rond de ogen, en ik bemerkte snel hoe bleek en pafferig hij er uitzag, want mijn vader was een boekenworm, het archetype van de boekhouder en de voorzichtige zakenman, net het tegengestelde van al de jongere mannen die ik daarnet gezien had. Die lachten ook allemaal, behalve de Baron, ze groetten iedereen luid en met veel gebaren, ze plaatsten een grap in elke zin en ze leken zeer levendige jongens te zijn die van elke seconde van hun bestaan genoten. De strenge tekens van de lange kolommen met cijfers lagen in de ogen van mijn vader. Hij berispte Virginie en mij regelmatig, maar hij legde nooit een hand op ons. Hij wist wel dat zijn gestrengheid tot niets diende bij ons omdat we opgevoed waren door grootvader en grootmoeder. Hij had alle autoriteit over ons al lang met een vermoeide glimlach opgegeven. Daarom hadden wij het ook opgegeven hem nog te plagen, en een rustige vrede heerste tussen ons.

We ontmoetten grootmoeder op de hoofdtrap. Ze kuste vluchtig haar zoon en droeg me op aan iedereen aan te kondigen dat de gasten in de zitkamer verwacht werden rond zeven uur. Dat maakte dat ik weer moest rennen, eerst naar Virginie, dan zij doorheen de kasteelgangen om de meer waardige gasten te verwittigen, en ik naar de Orangerie om het aan de jongens te vertellen. Ik kwam laat terug naar het kasteel, natuurlijk. Jongens onder elkaar konden ook heel wat kouten!

Kerstavond

Grootvader Charles deed de bel voor het avondmaal rinkelen, maar we zouden eerst nog wat tijd samen doorbrengen in de zitkamer. Al iets vóór zeven uur stonden Virginie en ik klaar aan de deur van de zaal. Grootvader Charles opende de panelen tussen de zitkamer en de eetkamer, om aan de personen die binnenkwamen een indrukwekkend zicht aan te bieden op de twee zalen samen. De ene zaal was versierd met een reusachtige kerstboom in de linkerhoek, de andere met een groots gedekte lange tafel voor twintig, waarop het beste linnen met Kerstmotieven lag, het zilveren bestek en de witte schotels versierd met het Trioteignes schild van de drie gouden eenden op een veld van azuur.

U zult zich afvragen waarom eenden. Wel, dat deden wij ook en we vonden nooit het antwoord op die vraag. Misschien werden we eenden genoemd omdat we in een moeras woonden. Het eerste deel van onze naam, 'trio', stond voor drie en misschien was 'teigne' een oud woord van een vervlogen taal voor eenden. Dat onze 'teigne' iets kon te maken hebben met ringwormen, de echte betekenis in het Frans van het woord, konden we niet geloven. Misschien hadden we eenden in ons blazoen omdat onze familie steeds goed bleef in het verleden om te vluchten of om zich af te dekken tijdens de omwentelingen en revoluties en oorlogen die onze regio teisterden. Misschien waren we altijd wel een probleem gebleven voor onze vijanden. Op die manier hadden we minstens een substantieel deel van het familiefortuin bewaard! Voor ons geen klauwende, staande leeuwen of vuurspuwende draken! De nuttige, heerlijke eenden volstonden voor de Trioteignes!

Onze grootvader en grootmoeder hadden ons de vorige dagen geholpen om gekleurde bollen en kleine figuurtjes aan de kerstboom te hangen. Vele van die bollen waren wel vijftig jaar oud! We hadden ook blauwe en zilveren slingers aan het plafond opgehangen. We hadden een hand kunnen leggen op enige maretakken in het bos met de welwillende hulp van Alain Jacquet, en we hadden die takken bevestigd boven de deur van de zitkamer. We wilden al zien wie welke schone zou kussen daaronder. De Adventkalender stond op de schoorsteen en dennentakken en gedroogde dennenappels hingen aan de muren. We mochten nu de kaarsen

aansteken, de kaarsen die we zeer zorgvuldig onder het toezicht van grootvader zo geplaatst hadden dat hun vlammen niet een bovenstaande tak van de kerstboom in vlam en vuur konden zetten. Niemand van ons wou het kasteel in brand steken deze avond! Grootvader had ook aan de butler gevraagd om twee emmers gevuld met water in de gang te plaatsen. Meer opwindend dan de versiering was natuurlijk de grote hoop van pakjes die onder de kerstboom lag. Daar stonden de geschenken van en voor iedereen, maar de meeste pakjes waren voor ons.

We wisten dat er geen man of geest bestond zoals het Kerstmannetje, maar we herdachten nog meewarig en met heimelijk genoegen aan de jaren waarin mijn vader die rol had gespeeld en waarin we hem hadden laten geloven dat we hem niet bespioneerden om te zien hoe hij zijn verkleiding tot Vadertje Kerstmis had verwezenlijkt. Ditmaal, op klokslag zeven, wanneer de andere gasten elkaar met veel eerbetoen begonnen te groeten, en enige kussen al onder de maretak vielen, kwamen er ook een Kerstmannetje en een Zwarte Piet de kamer in, hoewel onze vader dan al naast ons met een glas Champagne in de hand stond. De mannen waren volledig in rood en wit gekleed, op zwarte laarzen na. We verslikten ons bijna van verbazing, want het Kerstmannetje ging nooit vergezeld van een Zwarte Piet! Sinterklaas was iemand anders dan het Kerstmannetje! We hielden nochtans onze mond, want we dachten aan de geschenken.

Virginie inspecteerde de mannen van top tot teen, van voren en van achteren, en ze fluisterde me snel toe, ‘het Kerstmannetje is Richard Bousanges. Ik weet niet wie Zwarte Piet is, maar het moet één van de andere Orangerie mannen zijn!’

Richard Bousanges was inderdaad een frequente gast en een goede vriend van onze Oom Bastien. Ik herkende iets later de man met het zwart gekleurde gezicht als Max Vinck, en het zwart rook erg naar schoensmeersel.

‘Heb niet de durf om mij te benaderen, jullie schurken,’ riep Max met een stem als een krakende donder toen ik hem besnuffelde. ‘Zijn jullie braaf geweest dit jaar? Ik wed van niet! Zal ik de zweep op jullie twee leggen? Waren jullie een ondeugende jongen en meid? Ik zal jullie rauw opeten! Vertel me eens waar de keldercellen zijn, zweepgebroed. Ik zal daar eens een plaats voor jullie wat gaan opwarmen, zie! Vrees mijn woede, jingos!’

We lachten hem voor één keer niet in zijn gezicht uit. We deden zelfs of we schrik hadden. Virginie verborg zich achter de rokken van overgrootmoeder met een zo angstig gezicht dat Zwarte Piet er verbouwereerd bleef bij staan, waarop ik me dubbel plooiden van het lachen en Virginie een tong uitstak naar Zwarte Piet en hem begon uit te schelden voor al wat kleinzielig was, voor kindermoordenaar en dergelijke narigheden, totdat de arme Max volledig het noorden verloor en Grootvader Charles hem van ons moest verlossen. Zwarte Piet hief dan weer zijn zweep wat hoger en achtervolgde ons rond de tafel.

‘Paul en Virginie, houdt op met Zwarte Piet te teisteren. Houd op met het plagen, zeg ik jullie!’ klonk dan Grootmoeder Anne. ‘Wees nu een brave jongen en meisje, want als Zwarte Piet niet weet waar de keldercellen zich bevinden, ik kan hem dat vertellen! Jullie zullen op brood en water blijven de volgende dagen als jullie niet braaf blijven vanavond, en de geschenken zullen tot volgend jaar bewaard worden. Blijf kalm, ga op een stoel zitten en laat onze gasten in vrede aankomen!’

Zwarte Piet keek nog steeds met een kwaad gezicht naar ons, met ogen vol verwijt, wanneer wij elk op een stoel gingen zitten zoals hemelse engeltjes.

Er zou geen brood en water voor ons komen, wisten we, maar toch sprongen we naar twee stoelen naast de deur die van de zitkamer naar de eetkamer leidde en vanwaar we een zeer goed zicht hadden op de gasten. We troostten ons dus met een tactische terugtocht, een beweging die we al vele malen vroeger herhaald hadden. Als we onze zin niet mochten doen,

dan veinsden we in een hoek te blijven mokken om beter de mensen rondom ons te bestuderen en ons volgend onheil voor te bereiden. Spinnen weven toch ook webben om vliegen te vangen, nietwaar? We waren die avond toch wel een beetje beschaamd voor onze macabere nieuwsgierigheid. Maar wat konden we anders doen? We zochten inspiratie in de interessante dingen die er zonder twijfel in onze familie deze avond zouden gebeuren. In familiebijeenkomsten vonden we steeds ingevingen, voer voor nieuwe pret. Met andere woorden, de kleine duivels zaten als standbeelden van deugdzaamheid de rest van de avond, als lichtende engelen van nobele eerbiedigheid, zo goed opgevoed en lief als de figuren van de helden en heldinnen uit de romans van Madame de Sévigné.

Onze overgrootmoeder en grootmoeder en Amandine zaten in een brede sofa naast de open haard. Grootvader stond recht naast de sofa te praten met Oom Léon. Ik wou vragen of Grootvader Charles nog koppels zou doen kussen onder de maretakken, maar Virginie schudde haar hoofd van neen, later. Ik zweeg. Nu was het tijd voor observeren.

Onze grootouders waren zeer formeel gekleed in hun beste avondkleren, en ze zagen er werkelijk imposant uit. Grootvader ging naast de kerstboom staan en hij wenste zo goede avond aan al de mannen en vrouwen die nog binnenkwamen, en van wie de meesten pakjes in de armen droegen.

Mijn vader en moeder waren eerst binnengekomen, vergezeld van Oom Léon-Alexandre en Tante Amandine. Die twee moesten kussen. Daarna duwde Tante Rosine haar hoofd in, en zij en haar vriendin Violaine stapten binnen met zwaaiende heupen en hun lange jurken achter zich aan slepend. Ze waren mooi gekleed in bloezen van nauwspannende zijde. Hun bloezen en jurken toonden vele, harde kleuren. Grootmoeder en overgrootmoeder droegen donkerblauwe klederen, moeder stond in lichtblauw. Rosine scheen verblindend in roze en Violaine stapte in bijna schandelijk diep purper met een heel lage halsuitsnijding. Amandine bewoog zoals een diva in een lang, donkergroen kleed dat haar blonde haren tot haar voordeel liet contrasteren, en nog meer haar overvloedige, roomgekleurde, opgestuwde boezem. De mannen gingen gekleed in zwarte avondkledij, kostuum en vlinderdas.

Baron Andreas en Gravin Irene kwamen daarna binnen, en die veroorzaakten natuurlijk een sensatie. De opschudding kwam door de Gravin, veel minder door de Baron. Irene had een heel kort, uitdagend kleedje aan dat haar mooie, slanke benen alle eer aandeed.

Zij werden direct opgevolgd door de leutige bende van de jongemannen uit de Orangerie, geleid door Bastien. Gravin Irene had de maretak bemerkt en ze bood spontaan een kus aan Bastien, wat gevolgd werd door boegeroep door de rest van de jongens, want die kregen geen kus van haar. Thomas Drandin en Jan Sinnagel kwamen nogal schuw in, maar Grootvader Charles stelde hen voor en hij zette hen op hun gemak in zijn gewoonlijke, rondborstige wijze. Dat alles nam heel wat tijd in beslag. De Kerstman en Zwarte Piet mengden zich met hen. Allen kregen een glas Champagne. De Kerstman moest wel af en toe stiekem zijn baard aan het koordje naar beneden trekken telkens hij zich voorstelde of van zijn glas wilde nippen, en Virginie en ik richtten dan telkens onze ogen naar het plafond om te tonen hoe duidelijk vulgair we dit gebrek aan professionalisme vonden. Grootvader Charles bood ook een glas Champagne aan onze Gravin Irene, en hij was zichtbaar ingenomen door haar gratie, haar wondermooi lenig en lang figuur, haar nooit eindigende slanke benen die onder haar helrood kleed verleidelijk heen staken en heel erg opmerkelijk bewogen wanneer ze even vooruit stapte, wat Grootmoeder Anne verwijtende ogen deed opzetten. Grootvader schraapte dan zijn keel, snoof even, en trok zijn aandacht naar andere gasten. Zwarte Piet verloor helemaal zijn dreigende waardigheid door met een glas bruisende Champagne te staan, hem gul geschonken door Annette en Mireille, de twee dienststers van de avond die blijkbaar al naar zijn gunst dongen.

Op dat ogenblik, laat, kwam ook Joseph Asten binnen. Jef Asten was niet een grote maar wel een mooi gebouwde man met een aangenaam open gezicht, onregelmatige wenkbrauwen gebogen boven milde ogen waarin wel vermetelheid en listigheid blonken. Een verleidelijk lachje trok steeds aan de linkerhoek van zijn mond, en een kuiltje in zijn bovenlip bracht hem een toets van aanmatiging die dadelijk verdween in de warmte van een vriendelijke blik en lach. We vonden zijn blauwe, schelmachtige ogen doordringend fonkelen onder zijn zeer kort gesneden, zwart haar. Hij straalde zelfvertrouwen uit. Hij kon een bokser zijn, een atleet die er zelfbewust en jongensachtig vrij uitzag, een man die alles hard durfde te spelen! Jef was ook een slanke, gespierde, nonchalant geklede figuur, met het duidelijke allure van een geboren leider. Hij groette de mannen die nog aan de deur stonden, nam een glas Champagne aan dat Annette hem dadelijk met een zwaar smachtende blik aanbood, en hij sprak dan even met een vreugdevolle kwinkslag tot de jonge mannen, een brede grijns nu op de lippen. Jef stapte daarna snel rond de groep van de Orangerie mannen om iedereen een goede kerstavond te wensen en om de oudere personen formeel te groeten en te bedanken, maar hij stopte zeer abrupt in zijn beweging.

De glimlach van Jef verdween plots helemaal, en hij trok zijn lippen heel dun toe. Hij werd heel bleek in zijn gezicht en we zagen zelfs zijn benen beginnen te beven in een ogenblik van paniek. Zijn glimlach verdween maar vormde zich een fractie van een seconde later weer tot zijn vroegere volheid. Niemand in de zaal had iets van zijn tijdelijke verlegenheid bemerkt omdat hij achter de anderen doorgleed toen, maar Virginie en ik, die zo stijf als Florentijnse Marzocco's aan de deur zaten, knipten alwetend en verbaasd naar elkaar bij de ogenblikkelijke herkenning van iets heel ongewoons dat er was gebeurd. Daarna probeerden we uit te vissen wie of wat het ogenblik van paniek in Jef Asten veroorzaakt had.

Jef keek met brandende, wijde ogen, verbijsterde en verblindende ogen die helemaal niet pasten met zijn glimlach, naar iemand die in de zaal zat. Ze zat in de verste hoek van een zetel die naast de sofa stond. Jef staarde en bleef maar staren van tussen een groep mannen door die verder praatten en grapjes taptten en die zich niets aantrokken van Jef. Hij bleef even staan, moest van zijn glas drinken, en probeerde zijn hevig slaand hart en zijn geschokte zenuwen, zijn trillende knieën tot kalmte te bedwingen. We zagen zijn strijd. De vrouwen keken naar de kerstboom en ze bespraken de versiering, ze keken niet in de richting van Jef. De persoon die Jef leek te kennen of voor wie hij ogenblikkelijk gevallen was, was niemand anders dan Arlette de Trahty!

Arlette zat inderdaad als één van de meest opvallende verschijningen van de avond, lange benen gekruist, gekleed in een schitterend wit en blauw kleedje van zijden jersey, waarvan de blauwe kleuren slechts schakeringen waren die vervaagden in het roomkleurig wit van andere delen van haar kleed en van haar huid, de linker- en rechterhelft van het kleed over haar borst gekruist, zodat een zeer diepe uitsnijding vrijgelaten werd tussen haar mooi gevormde, volle borsten. Een gouden gordel hield haar kleed bijeen rond het middel om te tonen hoe erg slank ze wel was. Haar mouwloos kleed was ook heel diep uitgesneden aan haar rug, die ze nu half toonde terwijl ze naar de kerstboom keek. Die uitsnijding was gedurfd en uitdagend voor Kerstmis, en voor de kouwelijke Arlette in deze winter een mirakel. Ze had wel een dikke, open pullover bij, maar die had ze voorlopig naast haar in de zetel liggen. Arlette schitterde als een juweel in haar zetel, zozeer als de dennenboom van Kerstmis in zijn hoek. De blikken van de jongemannen vlogen evenzeer naar haar als naar Gravin Irene.

Arlette keek dan plots recht in de ogen van Jef Asten, en ze waren toen de enige man en vrouw die dat deden alsof ze door een mysterieuze, onzichtbare magneet naar elkaar toe

getrokken werden. We zagen haar ogen zachter worden en gloeien, naar de man uit reiken. Haar Champagne glas trilde in haar handen, maar ook die reactie duurde niet langer dan een seconde tot ze haar normale houding van slome onverschilligheid weervond. Arlette had de haren opgemaakt, zodat ze helemaal achter en boven haar hoofd stonden in een dot, wat haar gezicht en lange nek zeer blank vrij liet en toonde. Deze avond had ze zelfs een heel dunne laag wit poeder opgelegd, zodat haar volle, felrode lippen in haar op een cameo lijkend gelaat contrasteerden zoals een dunne streep bloed in de sneeuw. Ze had niet het minste tikkeltje rouge op haar wangen aangebracht, en in haar grijze ogen flikkerden de dansende lichtjes van de vlammen van de kerstkaarsjes die weerspiegeld en vermenigvuldigd werden in de gekleurde glazen bollen die we aan de takken van de kerstboom hadden gehangen. Haar middel was verschrikkelijk dun, en toch had Arlette een mooie, volle borst en overeenkomstige gulle heupen, zodat Virginie en ik vreesden dat de twee helften van haar lichaam op een dag zich spontaan zouden scheiden. Ik heb later slechts één andere zulke wespentaille gezien, en dat was dan nog in de figuur van de Amerikaanse filmactrice Vera Ellen. Natuurlijk bewonderden we Arlette. Ik veronderstel dat Virginie, die allesbehalve slank in de heupen was, Arlette altijd bekeek met een bepaalde hoeveelheid gezonde jaloersheid. Jef Asten bleef enkele ogenblikken verder als versteend staan terwijl hij naar Arlette staarde, maar dan brak de magie die zich tussen hen afspeelde, en Arlette keek kwaad weg. De ogen van Jef en Arlette, bemerkten we nadien, bleven echter regelmatig naar elkaar terugkeren, en ze keken slechts weg wanneer ze door de andere daarop betrapt werden. Jef ging uiteindelijk naar voren, naar de sofa, om zich voor te stellen aan de Trahty's. Bastien kwam hem daarbij ter hulp en noemde hem Joseph Asten.

Wanneer Jef ook een hand uitreikte naar Arlette, over de sofa heen waar de andere vrouwen zaten, stelde Bastien voor, 'Arlette de Trahty, dochter van Léon-Alexandre. Ik stel je Joseph Asten voor.'

Arlette zei eerst niets, ze bleef ijskoud kijken, misprijzend, deed of ze Jef Asten niet had gezien, keek dan naar Jef van boven tot beneden en fluisterde nauwelijks hoorbaar, 'Joseph Asten is het? Wel, wel, vereerd met u kennis te maken.'

Een harde, sarcastische grijns die erg onvrouwelijk aandeed verscheen in haar gezicht, en we ontdekten een toets van misprijzen weer, en zelfs van haat in haar ogen.

Virginie en ik keken verbaasd naar elkaar. We voelden aan dat deze twee, Arlette en Jef, elkaar van vroeger al kenden, maar we konden niet uitmaken of er gevoelens van genegenheid dan wel van afkerigheid tussen hen lagen, ondanks de blikken van Arlette. Was Jef slechts aangetrokken door haar diepe halsuitsnijding en de lichte zwelling van haar borsten, door de plotse opwelling van een rode blos op haar wangen, die zonder twijfel veroorzaakt werd door zijn verschijning? Werd Arlette kwaad over de wijze waarop Jef naar haar keek? We glimlachten dan ook, want hier was er een zeer interessant voorval gebeurd, een drama waarvan we al de details moesten zien te ontdekken. We mochten die twee niet uit het oog verliezen de rest van Kerstavond, en ook niet de volgende dagen!

Iets later op Kerstavond verdwenen de Kerstman en Zwarte Piet even om hun klederen om te wisselen. Wij gleden van onze stoelen. De twee mannen die hun rol uitgespeeld hadden stonden even later ook in avondkledij tussen de gasten. We hadden natuurlijk de emmers water een beetje van plaats veranderd, een klein beetje slechts, zodat Max Vinck over hen heen struikelde toen hij weer binnen kwam. Hij had toen al zijn hoofd vol van Rosine, ziet u. We hoorden een mooie, luid klinkende vloek aan de andere zijde van de deur, en we knikten naar elkaar. Eén vlieg al gevangen! Max kwam binnen met schoenen vol water zodat ze zogen wanneer hij stapte, en het onderste van zijn broek was vochtig. Max, die ook 'Pinky' genoemd werd, keek ons heel kwaad aan en vroeg zich waarschijnlijk niet meer af hoe die

emmers van plaats hadden gewisseld. Met Pinky konden we nog veel vreugde beleven in de toekomst!

Max trok een lelijk gezicht naar ons en hij fluisterde, ‘wees brave kinderen of de Yamma-Yamma man komt jullie halen!’

We lachten hem in zijn gezicht uit. Virginie was voor niets bevreesd. Ze had nooit angst getoond voor de machten van de geest.

Het andere interessante evenement van de avond was de reactie van de mannen van de Orangerie op de Duitse jonge Baron en op de Gravin. Grootvader Charles deed zijn uiterste best om de buitenlandse gasten te scheiden van de Orangerie mannen. Zijn ogen draaiden zich zenuwachtig in het rond wanneer de jonge mannen nader kwamen, hij trok Andreas direct naar zich toe, en hij plaatste zich zelf tussen de Baron en de groep van Bastien, Georges, Thomas, Jan en Jef, Richard en Max. In die groep stonden en lachten trouwens ook Violaine en Rosine. Violaine praatte heel gemoedelijk met Jef. Charles, Jean-André en Léon-Alexandre hadden de Baron in hun midden genomen, maar Irene ontsnapte uit de waakzaamheid van grootvader om naar de groep van de jonge mannen te sluipen en zich handig tussen hen in te wringen, tussen Bastien en Jef in. Wanneer ze dat deed raakte ze even de schouder van Jef Asten aan, waarop een blik van Arlette vlammend naar Irene sloeg en daarna vuriger naar Jef, alsof ze zelf de bliksems van Jupiter wou hanteren en slingeren. Arlette bleef echter loom in haar zetel hangen, en ze sprak slechts met de oudere vrouwen. Anne en Amélie bleven in een opgewekt gesprek verwickeld met Tante Amandine, die haar hoofd heen en weer bewoog om haar dik, golvend haar volledig te tonen boven de diepe gleuf van haar volumineuze boezem. Arlette mengde zich wat afwezig ook in dat gesprek, terwijl ze af en toe naar Jef bleef kijken.

Grootvader Charles brak de groepen op door aan te kondigen dat de kerstgeschenken nu konden uitgereikt worden. Hij ging naar de kerstboom toe, las hardop de namen van de etiketten op de pakjes en hij overhandigde ze. Alle gesprekken stokten, kleine kreten van verheugde verassing werden geslaakt, gevolgd door een chaos van vele personen die het mooie gekleurde inpakpapier scheurden en de bladen met de kerstmotieven zo maar op de grond van de zitkamer wierpen, waar ze ijverig door Annette opgeraapt werden. Iedereen kreeg minstens één pakje. De vrouwen leken opgetogen met armbanden belegd met diamanten, halskettingen met parels en spelden waarop opalen en robijnen staken. De mannen kregen flessen Cognac en Champagne, tabak, en kleine dingen zoals parfums voor na het scheren. Wij ontvingen voldoende nieuwe speeldozen om tot aan de zomer mee bezig te blijven.

Wanneer de kreten van verbazing en verheuging wat afnamen, nodigde grootvader iedereen uit om plaats te nemen aan de eettafel in de naastliggende kamer. De Champagnefluiten werden in de zitkamer gelaten. Grootvader ging onmiddellijk naar het einde van de tafel en hij trok Léon-Alexandre links van zich en Baron Andreas rechts. Naamschildjes waren geplaatst naast elk bord, zodat we niet moesten vechten voor een plaats. Naast Léon-Alexandre en naast Andreas was de tafel georganiseerd als vrouw-man-vrouw, tot aan het andere uiteinde van de tafel de bende van de jonge mannen zaten. Dit werd het meest levendige eind, natuurlijk, en Virginie en ik hadden het geluk net tussen het serieus en het vrolijk deel van de tafel te zitten. We konden van twee potjes eten. We vormden de bufferzone tussen de Trioteignes en de Trahty's aan de ene zijde met ook Bastien en Georges, en de jonge mannen aan de andere. De gesprekken werden blij, luid en opgewekt aan het ene eind, verheugd en open, naarmate Grootvader Charles meer wijn deed schenken, gedempt en plechtig aan het andere eind. Luid

gelach weerklonk aan onze prettigere kant. We waren gelukkig die avond. We klonken heildronken met onze geburen.

Als feestmaal kregen we eerst een paddenstoelensoep voorgeschoteld, gevolgd door allerhande soorten zelfgemaakte paté met de laatste groene en rode salade die nog in het dorp konden gevonden worden. Tussen die schotels en het hoofdgerecht in werd een *trou normand* geschonken, een klein glaasje sterke drank om een pauze te houden. Wij kregen niet een dergelijk glaasje, maar een sorbet. Jeanne Frameur, onze kokkin, bracht daarna zelf de eerste kalkoen recht van de oven naar de tafel. Ze had meerdere kalkoenen gebraden voor de avond; ze kwam slechts de eerste tonen om te laten zien hoe mooi korsterig het beest gebakken was. De butler, André, moest haar helpen, want de kalkoenen waren veel te zwaar voor haar alleen. Ze wou natuurlijk ook dat iedereen haar kookkunst bewonderde, en dat leverde applaus op, want een kok van het beste Brusselse restaurant had niet beter kunnen braden dan zij. Jeanne en André brachten de kalkoen weer de keuken in om het gevogelte in stukken te snijden. Een tijdje later werden de stukken weer binnengebracht in grote kommen, en de kalkoen was ook overgoten met een heerlijke saus. Kalkoen eten met Kerstmis was zo heilig bij de Trioteignes als onze devotie tot de Heer.

Terwijl de hoofdschotel binnengebracht werd, droogde Grootvader Charles zijn lippen af met zijn wit linnen servet, hij stond op uit zijn stoel en stelde een heildronk voor. Met een kristallen glas witte wijn in zijn hand geheven, zei hij enkele woorden.

‘We zijn hier verzameld om de komst van onze Heer Jezus Christus te vieren. Dit is een goed ogenblik om ons te herinneren aan onze waarden, die de Christelijke waarden van naastenliefde zijn, waaronder ook rust en vrede, liefde en hoofsheid aan alle volkeren, en zeker geen haat, wraak of gewelddadigheid. We hebben die waarden altijd gekoesterd in onze families, onder de Trioteignes, de Trahty’s en de Brioges, en we beloven plechtig elk jaar op Kerstavond met deze heildronk die waarden ook verder in de toekomst hoog te houden. Onze families zijn meerdere malen verwant. We wensen in goede gezondheid en in voorspoed nog vele jaren te kunnen leven. In moeilijke tijden moeten we elkaar ondersteunen. De toekomst hoort toe aan onze jonge mensen, daarom drink ik aan hen toe en ik wens hen nog een lang en gelukkig leven. Op onze toekomst!’

Iedereen dronk. We verwachtten nog een heildronk van Grootvader Charles, en na de eerste hoera’s bracht hij opnieuw het glas ter hoogte van zijn schouders en hij riep krachtig, ‘op de koning!’

Dit keer stonden al de mannen recht en ze herhaalden luid, ‘op de Koning!’

Dit plechtig ogenblik ging snel voorbij, want de gasten begonnen opnieuw prettig te praten over de laatste roddels van de hoofdstad.

Het hoofdgerecht werd opgediend met aardappelmoes en veenbessen. Grootvader Charles haalde zijn beste wijnen boven, de rode Chambertin en de witte Meursault voor wie die verkoos. Grootmoeder liet nadien haar beroemde sorbet ijskrem opdienen waar wij al van geproefd hadden, maar ze hield de Kerstmiskoeken voor later. De koffie werd gedronken in de zitkamer en rond elf uur verlieten we de tafel snel om naar de andere kamer te gaan, want we waren al laat. De mannen mochten een sigaret roken.

Om elf uur dertig gingen we allen te voet in de bijtende koude naar het dorp. We zouden de mis niet bijwonen in de kapel van het kasteel, maar in de dorpskerk, die wel niet ver lag van de buitenpoorten van het domein van Trioteignes, aan het einde van deingangslaan. Het weer bleef droog, en we hadden dat jaar geen Witte Kerstmis, maar de wind beet scherp en koud. We wandelden in kleine groepen naar de kerk. De vrouwen hingen samen, ze hielden elkaars

arm en verwarmden zich aan elkaar, allen gekleed in bontmantels en grote hoeden. De mannen volgden, gekleed in lange mantels. Ze maakten nog steeds grappen, sommigen onder de jonge mannen al lichtjes dronken van de wijnen en het goede gezelschap.

De kerk van Trioteignes was klein, gezellig en zeer oud. Ze dateerde van de dertiende eeuw! Onze dorpspriester was fier op de vierkantige stenen toren, waarin één grote, bronzen klok hing die de verzameling klonk in de duistere nacht. De sterren vulden het firmament zo volledig dat we dachten dat het daarboven wel erg bekrompen moest blijven met ruimte. Onze kleine kerk bezat enige waardevolle kunstwerken, zoals een grote beschilderde Sedes Sapientiae Madonna die uit de twaalfde eeuw stamde, en een groot schilderij van de Tenhemelopneming van de Maagd Maria gemaakt door Luca Giordano in de zeventiende eeuw.

Het binnenste van de kerk was drastisch aangepast voor Kerstmis. In het koor stond een ingewikkelde houten structuur die tot heel hoog klom, tot bijna aan het plafond, en die volledig bedekt was met de takken van dennenbomen en pijnbomen om het houten skelet er achter te verbergen. Het leek er op alsof het bos van Trioteignes zich had meester gemaakt van het kerkkoor, en de fijne, karakteristieke geur van de dennennaalden vulden de ruimte. Virginie en ik wisten dat houten stoelen en banken op kleine platformen verborgen bleven door die groene takken, zodat mensen naar verschillende plaatsen in dat groen konden stappen en klimmen, verborgen in de schaduwen. Dat gebeurde niet zonder risico's, want in de donkerte op ladders klimmen boven het altaar was allesbehalve een sinecure. Het geboorteverhaal van Trioteignes zou opgevoerd worden in die structuur in de vorm van stillevens.

Vóór de mis begon werden de gelovigen onthaald op orgelmuziek. In de eerste rijen waren plaatsen gereserveerd voor ons. De kerk vulde zich volledig met mannen, vrouwen en kinderen, tot de mis begon. Niet slechts mensen van Trioteignes waren gekomen, maar ook mensen uit de naburige dorpen, mensen die de laatste resten van lokale Kerstmisfolklore niet wilden missen. Trioteignes was het laatste dorp in de omgeving dat de oude Kerstspelen nog eer aandeed.

Het was zeer koud in de kerk, hoewel de priester en zijn koster hun best hadden gedaan door twee kachels aan te steken. Oom Léon-Alexandre nam de arm van Amandine en probeerde haar handen te verwarmen. Door een vreemd soort toeval zat Arlette de Trahty net naast Jef Asten, Bastien naast Irene Stratten en Georges de Trahty natuurlijk naast Violaine. Dat had ons veel werk gekost. Max Vinck had zich tot tegen Rosine gewrongen, die dat helemaal niet erg leek te vinden, en ze zat nu engelachtig te glimlachen naar Max, van wie de stoel toch wel wat te veel naar één kant stond. De wondermooie ogen van Rosine hadden die avond een tijger in haar netten hebben kunnen vangen! Hoe doorzichtig toch waren die volwassenen! De blikken die Virginie en ik elkaar toewierpen zeiden alles. We trokken onze wenkbrauwen hopeloos op. We zouden een paar opvallende weken tegemoet gaan met deze jongeren! Hoe konden we daar gebruik van maken? Moesten we een herhaling van de 'Midzomernacht' opvoeren? Hoe konden we allen tegelijk besluipen en volgen?

Bastien Trioteignes stapte naar voren tot in het koor. Hij nam een vergeeld papier van een lezenaar op en begon het Geboorteverhaal van Jezus Christus uit het Evangelie van Sint Lucas te lezen, maar dan volgens een oeroude tekst van Trioteignes die geïllustreerd was met beelden uit de apocriefe teksten uit de middeleeuwse *Legenda Aurea*, de Gouden Legende. Hij sprak langzaam en luid met een warme, sterke stem die niet aarzelde. Hij stond fier en strak terzijde van het koor, en hij las zo plechtig het verhaal van de geboorte van Onze Lieve Heer. Hij sprak langzaam en naarmate het verhaal vorderde, werden heldere stralen licht naar

het dennengroen achter hem gestraald, zodat lichtende taferelen verschenen tussen het groen boven en terzijde het altaar. Mensen uit het dorp, verkleed zoals de Joden uit de eerste eeuw, stelden de figuren van de Heilige Geboorte levend voor. De reis van Maria en Jozef naar de stal van Bethlehem werd getoond met wel tien personages, daarna de telling, de zoektocht van Jozef naar een kamer in een herberg, ten slotte de grot waarin Jezus zou geboren worden, naast het altaar. Een echte levende os en ezel waren binnengesmokkeld in de kerk via de sacristie, en het verhaal eindigde met de geboorte van Christus. Jezus was een echte baby, traditioneel de laatst pasgeborene van dat jaar in het dorp, en willens of nillens moesten de fiere, jonge ouders Maria en Jozef uitbeelden, wat gepaard ging met een oorverdovend applaus voor dat tafereel.

De taferelen en het verhaal eindigden wanneer de herders in processie binnenkwamen met schapen op hun schouders, en dan ook verscheen een koor van engelen, allen gekleed in lange, witte gewaden en met vleugeltjes op de rug. De engelen stonden zowat overal in het groen, tot bijna tegen het plafond toe, en ze zongen een psalm van vreugde.

Virginie en ik hadden aan dit Kerstspel deelgenomen tot twee jaar geleden. We hadden toen echter zulke opschudding en chaos veroorzaakt door stoelen en banken te verwisselen, ladders elders dan verwacht te plaatsen, dat het Kerstspel bijna een ramp werd. Engelen moesten zich aan takken vasthouden om niet naar beneden te donderen. Ik veronderstel ook dat we te duivelachtig aanzien werden om nog goddelijke engelen voor te stellen. We moesten toegeven dat we toen ook onze oude, minzame dorpspriester, de Eerwaarde Jean Wastier, tot hartenpijn toe geplaagd hadden, meer dan nog redelijk was. De Eerwaarde Jean werd elk jaar op ons Kerstsouper uitgenodigd, maar hij sloeg dat aanbod elk jaar af omdat hij telkens de zenuwinzinking nabij kwam met zijn organisatie van het Kerstspel. Hij hield echter de traditie hoog met zeer grote moed en heel veel schreeuwen en vloeken die hij aan zijn Deken in de stad moest gaan opbiechten. Na de mis zou hij wel naar ons toe komen in het kasteel om een stuk koek te komen eten.

Wanneer de engelen en de herders hun laatste kerstliedjes hadden gezongen, begon de ezel plots een liedje van zichzelf te zingen, en de schapen deden mee, zodat het arme dier met man en macht naar de koude buiten moest gesleept worden. De schapen werden ook afgevoerd. Grootvader Charles keek even verdacht naar ons, maar we schudden ons hoofd, neen, wij hadden hiermee niets te maken! De Kerstster doofde uit boven de grot van Bethlehem en Vader Wastier zong zijn eigen mis. Hij ging snel vooruit met de viering, want hij zag menig hoofd al naar beneden zakken. Eerwaarde Jean vermoedde wijselijk dat zijn toehoorders in slaap konden vallen in zijn kerk na de overvloedige maaltijden en het bier en de wijn die ze een paar uur vóór de mis verorberd hadden. Hij trok zijn mis niet lang. De Eerwaarde Jean kende zijn Papenheimers! De mis eindigde in zijn 'Ite, missa est,' en iedereen wenste een Prettige Kerstmis aan iedereen in de kerk, met veel handgeklap op schouders en vurige kussen van vrede. Het paartje met het kindje Jezus werd dan weer binnengebracht op de tonen van het verschrikkelijk luide, triomfantelijke orgel.

Wij slenterden terug naar het kasteel, naar de zitkamer en naar de eetkamer, waarbij we netjes achter Arlette en Jef bleven lopen. Die twee gingen naast elkaar de laan in, maar spijtig genoeg zonder elkaar en ons een woord te gunnen. We zagen wel hoe Jef een paar maal een gesprek wou beginnen, maar de vuile blikken van Arlette hielden hem op een afstand.

De tafel was opnieuw gezet in het kasteel, ver na middernacht, met koffie en theekopjes en kleine schotels waarop de ook al zo traditionele cougnoux werd geserveerd, het krentenbrood in de vorm van een omwonden baby, de vorm van het Kerstkindje. Men moest de koek aan tafel eten, maar men mocht zijn kopje naar de zitkamer meenemen. Grootvader Charles en André de butler schonken jenever aan de mannen, portwijn en likeur aan de vrouwen. De

dienstmeiden werden er ook bij geroepen en aten hun Kerstkoek met ons. Sommigen van de jongere vrouwen verkozen ook jenever, zagen we. De Eerwaarde Wastier werd even later onthaald op kreten van, ‘goed gedaan, felicitaties!’ en veel applaus met handgeklap, en hij werd ook in de sofa geduwd tussen de vrouwen in, waar hij de krentenkoek, koffie en jenever kreeg toegestopt. Jean Wastier zegende ons allen een tweede maal.

Tegen die tijd begonnen de oudere dames uiterlijke tekenen van vermoeidheid te vertonen, maar Bastien plaatste muziekplaten op de grammofoon en opgewekte tonen vloeiden door de zitkamer. Hij deed ons eerst luisteren naar nog meer kerstliederen, waaronder het beroemde ‘Stille nacht, Heilige Nacht,’ en kerstliedjes gezongen door Bing Crosby. Daarna legde hij ook jazzplaten op. Max Vinck vond in de hoop platen ook dansmuziek. Hij trok Rosine mee in een zeer gepaste Castle Walk, wat tot heel wat pret noopte bij de aanwezigen. De oudere dames wensten daarop goede nacht, maar de jongeren bleven nog even in de zitkamer.

Onze Overgrootmoeder Claire bleef echter parmantig zitten alsof ze helemaal niet oud was. Ze was heel wat meer robuust op haar ouderdom dan de jonge mannen konden denken! Overgrootmoeder Claire had ogen in alle hoeken van het kasteel, en Trioteignes had honderden hoeken! Ze wist eenvoudig alles af van wat er gebeurde in het kasteel. Misschien was dat waarom, in een zeer Socratische wijze, ze zo wijs was. Wij aanbadden haar! Bastien liet ons nog enige liederen horen van Maurice Chevalier en gezangen uit Weense operettes die Irene kon meezingen, daarna ook liedjes van Charles Trenet. Trenet zong ‘Blauwe Bloemen’, een fris liedje over lichthartige, flirtende liefde. Overgrootmoeder had ook jenever gekregen na haar portwijn, en Virginie en ik schonken haar nog wat in, tot ze begon te vertellen over haar liefdes van heel lang geleden toen ze nog twintig was. Grootvader Charles wist dat dit ging gebeuren, dus kwam hij dichterbij om verwoede pogingen te ondernemen Claire naar boven te trekken, maar de jonge mannen zaten en stonden dan al allemaal rond haar en ze lieten hem niet door. Ze wilden meer verhalen van Claire horen.

Bastien durfde te vragen, ‘en waar zijn jouw Blauwe Bloemen nu, Grootmoeder Claire?’ Claire antwoordde heel duidelijk van stem, helder en zonder enige aarzeling, tonend dat ze haar hoofd nog heel goed op haar schouders wist staan ondanks de jenever, ‘maar Bastien toch, wat vraag je nu? Jullie allen, mooie jongemannen, zijn nu mijn Blauwe Bloemen! Houden jullie niet allen van me?’

Dat gepast antwoord werd op gejuich en gelach onthaald, en met kreten van, ‘natuurlijk zijn wij dat! Wij zijn de Blauwe Bloemen van Claire!’

Claire werd gekust van alle kanten.

Virginie en ik bemerkten pas dan met een schok dat al de jonge mannen die rond Overgrootmoeder Claire stonden, Bastien, Georges, Thomas, Jef, Jan, Richard en Max, daar stonden of zaten in het blauwe uniform van de Belgische Luchtmacht. De blauwe uniformen, de Blauwe Bloemen, klaptten in de handen en juichten haar toe. Al de jongemannen waren Piloot-officieren, Luitenants en een Kapitein die in het Leger dienden.

Ja, die jongemannen waren werkelijk de Blauwe Bloemen van Claire de Trioteignes, en dit was Kerstavond van het jaar 1939.

Hoofdstuk 2. Van Kerstmis tot 13 januari

Arlette de Trahty

Kerstmis en de volgende dagen verliepen aangenaam voor onze gasten, van wie de meesten minstens veertien dagen te Trioteignes zouden blijven, tot na Nieuwjaar. Elk ontbijt, elk middagmaal en elk avondmaal, alsook de namiddag thee, werden georganiseerd alsof het feesten waren, al bleven ze veel meer informeel en kort dan op Kerstavond. Grootvader Charles toonde op die manier hoezeer hij er van hield om mensen te ontvangen, en de gasten reageerden dankbaar en goedgehartig daarop. Voor de nacht van Sint-Silvester, onze Nieuwjaarsnacht, werden veel meer mensen nog naar het kasteel uitgenodigd, de meesten onder hen goede vrienden uit het dorp. We hielden een zeer levendige danspartij en een feestelijk avondmaal. Het weer werd zo mogelijk nog kouder, het bleef droog maar vroom hard, en daarna sloeg het om naar wat warmer maar vochtiger weer, zodat Virginie en ik er niet erg aan hielden in de bossen rond te lopen en ons op ontdekkingstochten te wagen. De winterdagen bleven kort, somber en koud.

Onze stemming was ook niet bijzonder blijmoedig, hoewel we veel plezier beleefden aan ons nieuw speelgoed en onze nieuwe boeken. We hadden heel wat geschenken gekregen met Kerstmis! Het humeur van onze familie en van onze vrienden bleef niet uitgesproken gemelijk, want iedereen probeerde er het beste van te maken ter ere van Charles en Anne en Claire. De open haard in de conversatiekamer zorgde voor gezelligheid en feestelijkheid, en er werd mooie muziek gespeeld. We voelden ons allen fijn in dit vriendelijk gezelschap, maar niettemin brak een duistere ondertoon het al te luide lachen en het geluk leek thans meer onderdrukt, meer gevuld met enige schaamte, dan op Kerstavond. Alsof bij algemeen akkoord werd de radio niet open gedraaid en de weinige nieuwsbladen die onze afzondering bereikten werden voor een tijdje ongelezen in een hoek van de bibliotheek gelaten. Virginie en ik luisterden wel 's avonds naar de radio in de Orangerie. We slopen uit het kasteel naar de gang van de bovenverdieping voor meer spontane kreten en lachen. De piloten waren een uitbundig stel!

Wij zelf verkozen overdag in het kasteel en in de Orangerie te blijven, maar af en toe kreeg toch de een of andere dame de lust om inkopen te gaan doen of om eenvoudigweg langs de winkelramen te slenteren in de nabij liggende grote stad van Namen. Soms jammerden we dan lang genoeg tot we mochten meerijden met de dames in één of twee auto's. We hielden ons natuurlijk ook heel erg bezig met de koppels en de groepen te volgen die gingen wandelen in het dorp of door de bossen van het domein van Trioteignes. We verstopten ons zelfs soms, en we beslopen hen. We ondervroegen steevast de gasten over wat er was verteld dat we niet hadden kunnen overheoren. Sommigen wuifden ons weg, maar velen ook vertrouwden ons heel wat toe, misschien gelovend dat we toch niet veel begrepen van wat er verteld werd. We begrepen echter heel goed de volle betekenis van wat we hoorden, wel toch meestal, en we lieten onze overvloedige fantasie spelen. Een volledig verschillend, verrassend en verwonderlijk beeld van de wereld vormde zich zo langzamerhand in ons brein. We regen de beetjes van onze informatie die we aanhoorden zoals parels aan een halsketting, en we weefden onze webben.

De allereerste echte confrontatie die we overhoorden speelde zich af tussen Arlette de Trahty en Jef Asten. We hadden een scherp oog op die twee gehouden in de hoop dat iets spectaculairs binnenkort met hen zou gebeuren. We betrapten hen al in de namiddag van Kerstdag, in een hoek van de binnenplaats waar ze dicht bij elkaar stonden aan de borstwering tussen de kapel en het woonhuis, aan een plaats vanwaar ze een mooi, wijd zicht hadden op de laag liggende weiden aan die kant van het kasteel. Eén van de vorige eigenaars had daar grote openingen in de muren geslagen om de binnenplaats te openen voor de vergezichten van het landschap. De hoge bomen rond het kasteel waren aan die zijde geveld, zodat het kasteel ten minste aan die zijde er niet helemaal uitzag als een schuilhol van Dracula.

Arlette en Jef stonden enigszins verborgen in een nis, in de alkoof gevormd door de dikte van de muren die vóór de open vensters gemaakt waren. Ze konden daar slechts bemerkt worden door iemand die echt dichtbij hen wandelde. Ze verborgen zich, verdoken in de schaduw van de massieve muur. Virginie en ik trokken naar de kapel. We openden voorzichtig een venstertje van de kleine sacristie, en we konden zo van het eerste tot het laatste woord horen dat Arlette en Jef uitwisselden.

Dat alles was begonnen toen Arlette onschuldig in de binnenplaats slenterde om de details van de façade van het woonhuis te bestuderen, tot Jef Asten door de poort stapte, komende van de Orangerie. Jef stopte bruusk in zijn stappen toen hij Arlette zag, hij ging naar haar toe en trok haar de alkoof in. Tegen dan waren wij al Arlette aan het bespieden vanuit de kapel, en uiteraard opgetogen hen samen te vinden. Jef Asten begon met Arlette te bedanken. Wij leunden binnen in de kapel dicht tegen de muur onder het venstertje.

Jef fluisterde, ‘ik wou je bedanken om niet mijn echte naam te hebben vernoemd op Kerstavond.’

Arlette wierp snel in, ‘wel, wel, Jef Asten heet je nu? Zeg me waarom ik niet naar de politie zou gaan lopen, roepend dat een Britse boosdoener genaamd Carter Ash in ons midden vertoeft, onder een valse identiteit? Waarom openbaar ik niet aan de Luitenants wie je werkelijk bent, en waarom laat ik je niet de gevangenis in werpen? Ik kan dat vooralsnog doen! Dit kasteel heeft ook een paar niet zo aangename cellen met ijzeren staven, om je koud en vochtig in te bewaren als in een gevangenis! Wat verricht je ditmaal?’

We snakten natuurlijk naar adem. Dit was hoogst interessant!

Jef antwoordde snel en vinnig, ‘de Luitenants zijn op de hoogte van wie ik ben. Ze weten wat ik hier doe en waarom. Niet allen kennen het ganse verhaal, maar ze weten dat ik op een speciale zending hier ben. Ik wil je niet in mijn verhaal betrekken, dus zou ik er de voorkeur aan geven als je me niet zou vragen te veel te openbaren. Ik sta echter aan de zijde van het recht en van een goede zaak. Ik ben niet de slechterik die je denkt.’

‘Ik geloof geen gebenedijd woord van wat je zegt!’

‘Je moet me geloven. Charles Trioteignes en Léon-Alexandre weten alles; ook Jean-André weet ervan. Ik ben hier al langer dan twee maanden, onder hun bescherming. Ik werk vanuit het Kasteel Trioteignes. Bastien Trioteignes en Georges Trahty weten waarom ik hier ben. De andere leden van je familie weten dat echter niet, geen van de dames weet iets. Ik werk samen met het Belgisch Leger. Dit uniform is geen vervalsing. Ik kreeg de rang van Officier en de insignes van het Hoofdkwartier van de Belgische Strijdkracht. Mijn paspoort is een echte Belgische identiteitskaart, die volledig officieel afgeleverd is. Bel de politie, en ik zal niet langer dan een half uur ondervraagd worden. Daarna zal ik terugkomen, maar mijn doel en mijn vermomming kunnen gecompromitteerd zijn. Doe dat alstublieft niet!’

‘Waarom zou ik je sparen? Wie zegt me dat je me niet in mijn gezicht staat te beliegen? Je kunt eender wie die je maar wilt misleiden. Waarom zou het uniform en de identiteitskaart niet gestolen zijn?’

‘Als je het niet kunt laten, vraag het dan aan Charles of aan je vader, maar doe het discreet, niet met andere mensen rond je, en zeker niet met de Duitse gasten in de nabijheid!’

Arlette wachtte even. Ze woog af wat ze moest geloven of niet.

‘Wat doe je hier?’

‘Dat verkies ik je niet te zeggen omdat ik je niet in mijn zaak wil verwickelen, maar ik verzeker je dat ik voor de Belgische en de Britse regeringen werk.’

‘Je wrong je dus uiteindelijk hogerop om Luitenant te worden, he? Ik had me nooit kunnen indenken dat jij in het Leger zou terechtkomen. Er heerst veel te veel discipline in het Leger voor jouw verdomd losbandig karakter! Hoe geraakte je hier? Ben je me aan het besluipen? Val je me tot hier lastig?’

‘Ik ben een Kapitein in de Britse Koninklijke Luchtmacht, in de *Royal Air Force*, Arlette. Ja, ik klom zelfs hoger in rang, thuis. Ik ben slechts een Luitenant in het Belgisch Leger.’

‘Nog mooier, je praatjes! Je verdween zo veel jaren geleden, Carter. Waar heb je gezeten? Wat spook je nu hier uit?’

‘Ben jij het werkelijk die me dat vraagt? Je misprees me, je haatte me, je verafschuwde me in Oxford, herinner je je dat nog? Je wou me dood zien, jaren geleden, tijdens ons laatst gesprek op de brug vóór *Maudlin College*. Je spuwde me uit, toen. Wel ja, ik verdween. Ik huurde me uit aan de *Royal Air Force* vanuit de Reservistenvereniging van de Universiteit van Oxford. Het *Oxford University Air Squadron* leerde me vliegen en ik volgde die cursussen op met nog meer lessen. Terwijl ik piloot en RAF Officier was lijfde ik me in bij de Geheime Dienst, de *Secret Service*. Ik nam opdrachten in het buitenland aan. Ik kwam slechts terug nog niet zo lang geleden, en dan werd ik naar België gestuurd.’

‘En zo, gans toevallig, dook je op in het kasteel van de beste vriend van mijn vader! Ben je me aan het achtervolgen om me lastig te vallen? Ik zou dat moeten aanklagen! Ik ken ook wel enkele leiders in het Leger, hoor. Ik zou hen moeten vertellen wie je werkelijk bent, en wat een bedrieger je bent!’

‘Wat ben ik dan, Arlette? Ik ben een soldaat en een piloot van vliegtuigen. Hier buiten raast een oorlog! Ik deed ook niets verkeers in Oxford!’

‘Oh neen, je deed niets verkeers in Oxford!’ snoof Arlette. ‘Je was slechts Carter Ash, de meest meedogenloze vrouwenjager, de meest durvende en rijkste flierefluiter van de stad. Je joeg op elk mooi gezichtje in Oxford. Niet één schandaal of onheil gebeurde er in de stad of je maakte er deel van uit. Je moest slechts op je vingers fluiten en de vrouwen kwamen naar je toegelopen zoals schapen, jij duivelse rokkenjager!’

Arlette hield zich niet meer in om haar woede in te tomen.

‘Ik verleidde geen vrouwen die niet wilden verleid worden, Arlette, en mijn reputatie werd heel wat meer opgeblazen dan ze waar was. Ik flirtte en men flirtte met mij, maar ik sliep slechts met heel weinig van die meisjes.’

‘Je hield dan van de overdrijving en je voedde ze!’

We hoorden Jef Asten nu lachen en antwoorden, ‘daar heb je gelijk in, dat geef ik je toe. Ik was toen nog zeer jong en roekeloos. Ik had echter heel weinig echte liefdes, en ik hield van jou. Dat moet je weten. Je noemde me echter steeds opnieuw een leugenaar, een bedrieger, en je misprees me. Waarom je je niettemin in die kleine, korte geschiedenis met mij gooide begrijp ik nog altijd niet, na al de haat die je tegen me uitspuwde de laatste maal dat we praatten. Dus ging ik weg. Ik was dan reeds heel wat ernstiger geworden dan je dacht. Ik was wellicht rijk, maar niet verwend, niet één van die vele, aristocratische, zogenaamde gentlemen die rond je hingen zoals vliegen aan een straatlantaarn. Je misprees me, dus verliet ik Oxford. Ik wou je niet elke dag opnieuw ontmoeten en je misprijzende ogen steeds weer op me zien. Ik vluchtte van je weg!’

‘Hoe dacht je dan dat ik mij moest voelen wanneer de ene na de andere van mijn en jouw vriendinnen me kwamen vertellen wat een lekker stuk je was? Ze vroegen me zonder blozen of je zo goed in bed was met mij als met hen. Ze legden me in geuren en kleuren uit wat een kleine, domme, naïeve gekkin ik toch maar was. Je bedroog me!’

‘Dat was gelogen! Die meisjes waren jaloers en wilden je pijn doen,’ riep Jef Asten uit. Arlette stond dichterbij tranen dan bij woede. Ik dacht dat ik een snik hoorde, doch slechts één. Arlette was hard. Een stilte viel in, tot Arlette verder ging met vragen te stellen.

‘Waarom daagde je nu hier op, te midden van mijn familie, waarom anders dan om me opnieuw te achtervolgen?’

‘Er is iets in het domein van Trioteignes waar ik moet aan werken. Ik wist zelfs niet, tot zeer recent, dat je verbonden was met de Trioteignes!’

‘Och kom nu, Carter, geloof je werkelijk dat ik dit zal slikken? Geloven in een toevallige verrassing? Een gril van het lot, een duister toeval? Zo goedgelovig ben ik niet meer!’

Jef Asten zuchtte. ‘Er is veel dat je niet weet over mij. Mijn moeder was een Brioges! De naam van mijn moeder was Géraldine de Brioges. Ze was een zuster van Anne, de echtgenote van Charles, en een zuster van Amandine, de vriendin van je vader. Géraldine huwde met een Engelsman, maar ze stierf jong. Zoveel moet je weten. Géraldine gaf geboorte aan een zoon, maar mijn vader trouwde na haar dood opnieuw en de relaties met België werden afgesneden. De Britse *Service* zocht om iemand naar hier te zenden, en ze ontdekten mijn relaties met Charles en Anne in hun archieven. Mijn komst hier was geen toeval. Ik verwachtte zeer zeker niet jou hier terug te vinden. Ik wou je wel opzoeken in België, maar ik moest hier blijven. Wat gebeurde er met jou? Ben je gehuwd? Ik zag geen ring aan je vingers.’

‘Neen, ik ben niet getrouwd. Ik ben een dokter en een chirurg in een privé hospitaal van Brussel. Ik neem mijn werk ernstig op.’

‘Dat doe ik ook. Alstublieft ...’

We hoorden Rosine en Violaine opgewekt naderbij komen en het gesprek onderbreken, zodat de rest ontaardde tot gemoedelijk gekeuvel over alles en nog wat, over totaal oninteressante dingen zoals het weer en het mooi uitzicht. We hoorden de vier verder de binnenplaats in wandelen. We sloten ons venstertje en we slopen behoedzaam de kapel uit. De drie vrouwen en Jef Asten, of moesten we nu zeggen Carter Ash, wandelden het kasteel uit.

Bastien Trioteignes

Enkele dagen later volgden we Bastien Trioteignes en de Duitse Gravin Irene op een wandeling in het bos. Ze nodigden ons uit om met hen mee te gaan, waarschijnlijk als een vorm van chaperons. Virginie en ik liepen meestal vóór hen of achter hen aan, zelden naast hen, ogenschijnlijk niet geïnteresseerd in wat ze tegen elkaar konden zeggen. We waren echter ten zeerste benieuwd over wat ze te vertellen hadden. Vielen er nog meer geheimen bij onze gasten te ontdekken? Wie in Trioteignes had geen geheimen te verbergen?

Irene vroeg of Bastien er van hield een beroepssoldaat te zijn.

‘Ja, natuurlijk,’ bevestigde Bastien, ‘maar ik zal niet voor eeuwig soldaat blijven. Ik heb lang nagedacht en na de huidige moeilijkheden denk ik dat ik een plaats ga zoeken als piloot in de burgerlijke luchtvaart, misschien bij de Belgische luchtvaartmaatschappij Sabena. Onze familie bezit ook aandelen in dat bedrijf, en na een tijdje van vliegen, als ik ouder word, kan ik wellicht in de beheersgroep geraken van dat bedrijf, of mijn eigen bedrijf van vliegtuigbouw of van burgerlijke luchtvaart stichten. De Vresele familie van Violaine bouwt

vliegtuigen en ook die kunnen verheugd zijn me op te nemen. Ik geloof dat de luchtvaart zich nog snel verder zal uitbreiden, samen met de economie en de zakenuitwisselingen tussen onze landen. Het Afrikaans continent is wel gekend bij Sabena en die verbindingen kunnen een lucratieve handel brengen.'

Met welke vliegtuigen vlieg je thans?' vroeg Irene.

Bastien was blijkbaar opgetogen dat Irene zich in hem interesseerde.

'Ik vlieg met machines die tegelijk observatievliegtuigen zijn en lichte bommenwerpers. We hebben natuurlijk slechts een klein aantal bommenwerpers, want België is een neutraal land. Ik vlieg met Fairey-Battle toestellen.'

'Wat is dat voor een soort vliegtuig?'

'De Battles zijn toestellen die van Britse en Belgische makelij zijn, ontworpen en gebouwd door de Fairey fabrieken van Hayes nabij London. Er bevindt zich ook een Fairey fabriek in Charleroi, niet zo ver hier vandaan. Die vliegtuigen zijn traag maar robuust. Ze werden ontworpen door een Vlaamse ingenieur, door Marcel Lobelle, zodat ze ook gedeeltelijk Belgisch kunnen genoemd worden. Lobelle is de hoofdontwerper bij Fairey. Hij ontwierp ook de Fairey-Fox toestellen die we heel veel gebruiken in onze luchtmacht. De Fairey-Battle machines zijn uit metaal gemaakt, met twee zitplaatsen. Ze zijn eenmotorig, hebben lage vleugels, ze zijn geen tweedekkers, en uitgerust met intrekbare achterste wielen. Drie mannen zouden in hen kunnen vliegen, de piloot, de observeerder en een schutter achteraan, maar wij vliegen ze in de versie met slechts twee bemanningsleden, zodat de observator ook de schutter is. De Battles duiken goed, ze zijn zeer manoeuvreerbaar en betrouwbaar. Ze dateren van al enkele jaren geleden, dus kunnen ze niet op tegen de moderne Duitse en Britse jachtvliegtuigen, en ook niet tegen de zwaardere bommenwerpers, maar ze hebben hun nut. Ik wil je echter niet vervelen met praat over machines, Irene! Waar kom jij vandaan, hoe werd je een vriendin van de Baron?'

'Ik woon nabij Stuttgart. Mijn familie is eigenaar van fabrieken die dicht bij die stad liggen. We zijn geen aristocraten, maar vier jaar geleden trouwde ik met Graaf von Schillersberg. De Schillersberg hadden een klinkende naam en een titel, maar weinig geld. Ons huwelijk was een gelegenheidshuwelijk. Ik was nog zeer jong, maar mijn echtgenoot en ik leefden redelijk gemakkelijk samen. Hij was een briljante persoonlijkheid in de grote wereld van Stuttgart. Hij imponeerde me, maar hij was ook een wijze en vriendelijke man die geen ondeugden bezat en ongeveer tien jaar ouder was dan ik. Mijn vader rekende op hem, en Johannes zou waarschijnlijk een goede beheerder van onze fabrieken geworden zijn. Ik was nog een losbol toen ik zo jong was. Ik kwam er niet toe Johannes te beminnen, maar we respecteerden elkaar en we hadden toch een gelukkig huwelijk. Hij stierf twee jaar geleden in een vliegtuigongeval. Hij was de enige zoon van de von Schillersberg, maar ik heb een kleine zoon van hem. Mijn jongen is de hoop en de vreugde van de twee families, want ik ben de enige dochter thuis. Ik probeer zoveel mogelijk bij mijn zoon te blijven, maar dit jaareinde liet ik even de ouders van mijn vroegere echtgenoot hem een tijdje voor zich houden en verwennen. Hij woont op ons Kasteel Schillersberg. Mijn ouders wonen in een groot herenhuis in Stuttgart. Ik ontmoette Baron Andreas in Frankfurt. We sympathiseerden tijdens een vervelende receptie. Hij is een vriend, niet meer. Ik neem aan dat we beiden nogal eenzaam waren en we zochten gezelschap. Hij nodigde me uit om naar Brussel te komen. Ik bezocht de Ambassade, en daarna kreeg ik zijn uitnodiging om een paar weken door te brengen op Trieteignes, en ik nam dat graag aan. Ik ben vermoeid, lusteloos, en een beetje aan het zwerven op dit ogenblik, maar er ligt niets sentimenteels tussen de Baron en ik. We zijn veel te verschillend in karakter en in meningen. We zullen vrienden blijven.'

Irene keek recht naar Bastien, en Bastien die haar al die tijd had aangestaard trok snel zijn ogen weg.

Bastien vervolgde na een tijdje, ‘ik heb tot nog toe slechts Aachen en Köln in Duitsland bezocht, de steden die niet ver van hier liggen. Ik was ooit even in Koblenz toen mijn ouders de Moezel Vallei met mij en mijn broeder bezochten. We reden van Luxemburg naar Trier om Riesling wijnen te kopen voor de kelder van mijn vader. Mijn vader houdt van de zoetere Duitse wijnen, van late pluk. Ik ben nooit verder in Duitsland geweest. Wat ik zag was natuurlijk heel mooi!’

‘Oh ja, Duistland is een lieflijk land! Het is waarlijk het land van de Romantiek, en dat kan ook moeilijk anders met de uitgestrekte wouden en de gevarieerde landschappen. Ik reisde veel met mijn vader en met mijn echtgenoot. Ik bezocht ook later veel steden van de Beierse Alpen. De Rijnstroken zijn ook zeer mooi, en het Zwarte Woud en de Donau en gans Beieren, en natuurlijk ook onze hoofdstad Berlijn. Ik houd veel van München en van Lübeck, van Nürnberg met haar kunst, en wel, noem maar eender welke andere streek! Ik hoop dat onze landen onaangeroerd blijven door de oorlog.’

‘Je echtgenoot overleed in een vliegtuigongeval. Hoe gebeurde dat?’

Irene liet haar hoofd zakken.

‘Johannes werkte al in onze fabrieken. Mijn vader bood hem een plaats aan in onze Beheerraad en hij was ook een Directeur in het bedrijf. Johannes hield van sportvliegen. Het toestel waar hij mee vloog was verkeerd uitgebalanceerd en zijn motor faalde. Hij vloog alleen. Hij dwarrelde naar beneden en kon de machine niet recht trekken, niet in een glijdende baan brengen. Hij probeerde dat tot het einde. Hij viel te pletter. Hij droeg ook geen valscherms.’

‘Het spijt me,’ zuchtte Bastien, ‘ja, zulk ongeval kan aan elk van ons overkomen. Wij vliegen ook dikwijls zonder valscherms, al vermindert die gewoonte snel.’

Irene veranderde van onderwerp.

‘Het dunkt me dat we dit pad niet kunnen blijven volgen,’ riep ze uit.

Ze waren blijven wandelen in een holle weg waarvan de kanten tot twee meter hoogte stegen. Het pad werd hier echter volledig versperd door gevallen boomstammen en afgebroken takken. Het zou bijzonder moeilijk worden om het pad te volgen en om naar boven te klimmen. Bastien kon dat wel doen, op handen en voeten dan, maar Irene kon haar wollen kleed en haar met bont afgezette fijne stadsmantel niet beschadigen en vuil maken in de bevroren modder van de randen. Ze was al genoeg toegetakeld, want haar laarsjes waren bedekt met de grijsgroene kleimodder waarin dode bladeren hingen.

Bastien leek het smerige goedje waarin ze stapten pas nu echt te beseffen, en dus nam hij Irene bij de arm en zei, ‘we moeten terugkeren. Als we een beetje terug gaan, dan brengt een andere weg ons naar de velden. De weg is in betere staat daar, vlakker en bedekt met minder modder, het zicht is er eigenlijk mooier en we kunnen naar het dorp wandelen. Dit pad leidt slechts verder het bos in.’

Irene trok haar arm los, en Bastien keek haar gekwetst aan, maar toen hij zich omdraaide sloeg ze haar arm terug in zijn arm en ze trok zich dicht naar hem toe zodat hun lichamen raakten, wat ze helemaal niet erg leek te vinden.

Virginie keek naar me met hoge wenkbrauwen, en we begrepen beiden dat een soort spelletje voor volwassenen hier werd opgevoerd waarvan we de regels nog moesten leren. We leerden snel.

Bastien en Irene bleven met elkaar praten en we zagen Bastien iets verder weer hartelijk lachen, en hij plaatste zijn rechterhand op de hand van Irene.

Virginie volgde hen, maar ik was geïntrigeerd door wat anders. Iets leek me vreemd en onnatuurlijk in de bomen die in de weg waren gevallen. Dit pad was in het verleden steeds

zorgvuldig open gehouden. De holle weg leidde naar twee grote schuren die aan de uiterste rand van het bos stonden, bijna aan het einde van ons domein. De schuren werden gebruikt door Grootvader Charles om er in de winter hooi in te stockeren voor zijn boerderijen, en ze werden soms ook gebruikt als een geïmproviseerd jachtpaviljoen. De schuren waren zelfs vergroot geworden bij het begin van dit jaar, want ik had bouwvakkers er naar zien aankomen. We wandelden zelden tot aan die schuren omdat we het gans bos door moesten, en het was hier inderdaad zeer modderig in de lente en de herfst, maar de schuren konden ook bereikt worden vanaf de andere zijde, door de open grasvelden. Die velden daar werden gebruikt als weiden, maar in de winter werden de koeien en de stier terug binnen in de stallen van de boerderijen gebracht. Trioteignes was eigenaar van drie boerderijen in het dorp, en we bezaten ook veel landerijen aan de zuidwestelijke kant van het kasteel. Het was zeker vier maanden of meer geleden dat ik nog naar deze holle weg in het bos was gekomen. Ik klom de randen van het pad op. Ik trok me op aan planten en struiken. Ik gleeed weg, trok me weer naar boven.

Ik inspecteerde de versperring en vond die zeer breed. Vier grote bomen en meerdere kleine bomen waren geveld en lagen overlans in het pad. De takken werden ter plaatse gelaten om daar te rotten, wat zeer vreemd was, want Grootvader Charles beheerde zijn bossen als de beste houtvester. De bomen, zag ik dan, waren helemaal niet gevallen door de macht van windvlagen. Ze waren geveld met zagen en bijlen! De versperring was ook nogal recent gebeurd, want op de plaatsen waar de bomen afgehakt werden lag nog geen groen mos van bederf. Ik gaf eerst niet veel aandacht aan die details, maar wat ik gezien had bleef in mijn hoofd hangen. Waarom zou iemand opzettelijk deze holle weg willen afsluiten?

Ik liep weer naar Bastien en Irene en Virginie om Bastien te horen melden, ‘ik studeerde enkele jaren aan de Universiteit van Leuven, maar dan kon vader me niet weerhouden van te vliegen, en dus nam ik dienst in de Militaire Luchtmacht. Ik werd piloot en legde examens af om Officier te worden. Ik vrees dat ik erg beziel ben met het vliegen! Het lijkt bijna triviaal om het te zeggen, maar toen ik nog een kleine jongen was benijdde ik steeds de vogels omdat ze konden vliegen. Vliegen, dacht ik, was zowat het enige in het universum dat de mens niet kon doen, dus wou ik de uitdaging aangaan en proberen te vliegen zoals de vogels. Ik moest leren dat vliegtuigen van metaal of zelfs van hout nog lang niet kunnen vliegen zoals de vogels, zweven aan lage snelheden, fladderen en abrupt naar beneden duiken en landen waar ze maar willen, zelfs op de kleinste tak, maar onze moderne toestellen komen het dichtst bij hun vliegkunst. Mijn scholing gebeurde eigenlijk om jachtpiloot te worden, maar ik werd op de Fairey bommenwerpers geplaatst. Onze Fairey-Battles zijn wel zeer veelzijdig natuurlijk, en ik klaag niet. Ik krijg de gelegenheid om veel te vliegen. Mijn jongensdromen heb ik minstens gedeeltelijk waar gemaakt, tot op een zekere hoogte. Vliegen is voor mij het naaste aan het paradijs!’

Irene voegde toe, ‘ik heb ook in vliegtuigen gevlogen, en ik ken het gevoel van uitbundigheid en verhevenheid dat het vliegen meebrengt. Daarboven lijken onze zorgen, en het verdriet van ons leven op de grond, te verdampen. De aarde is zo mooi, gezien vanuit de lucht, zo gevarieerd in heuvels en wouden, in rivieren en in de mozaïek van velden en bossen! De landschappen zien er zuiverder en smetteloos uit. Men voelt zich in een rijk waarin de mens niet domineert, waar verdorvenheid en hebzucht en verwaandheid en onrechtvaardigheid niet bestaan, en die gevoelens van zuiverheid van de hemelen hebben ook hun invloed op de mannen en vrouwen die vliegen. Hoe klein lijken de mensen op de grond, de mensen die zoals mieren daar beneden kruipen, hoe klein zijn hun hunkeringen, hun zelfzuchtigheid, hun bekommernissen, hun egocentrisme!’

‘Je begrijpt inderdaad dan hoe wij, piloten, voelen over de vliegkunst! Je lijkt ook weinig twijfels over te houden betreffende de lage, triestige toestand van de mensheid. Werd je zo erg ontgoocheld door mannen?’

‘Door mannen en door de mensheid, ja, ja! Wanneer ik denk aan de wijze waarop we thans leven, in Duitsland en elders, dan lijkt het me heel moeilijk om in onze wereld waardigheid en zuiverheid van hart te bewaren. Er blijven slechts twee manieren over om te overleven in onze moderne gemeenschappen, Bastien. Ofwel weigert men die wereld om de verdorvenheid, de haat, de hebzucht en de jaloersheid te bevechten, en dan wordt men tegen de muur verpletterd zoals een insect onder een laars, of men leeft er mee en men sluit zich aan. Men verliest dan natuurlijk zijn zuiverheid van ziel, van geest, en doet mee aan de schande zoals zovele andere mensen. In die wereld wordt onze meedogenloosheid bewonderd in plaats van afgekeurd! Een andere wijze zou kunnen zijn zich in dat soort van leven te werpen en de ondeugden van anderen uit te baten, en zijn eigen gevoelens in privé verborgen te houden. Het Kasteel Trioteignes is een perfecte plaats om zoiets te doen. Men kan in de stad werken, fabrieken leiden en in financiën werken, huilen met de wolven, de ondeugden van de wereld uitbaten en voor de rest van zijn tijd zich verbergen voor een heel ander soort leven in de bossen. Misschien is dat zeer schizofreen, maar een dubbel leven leiden is inderdaad nog een manier om te overleven en zelfs in relatieve weelde te kunnen blijven vertoeven. Misschien is op die manier leven de ultieme wijsheid!’

‘Ik voel dat men je gekwetst heeft, Irene. Ik en mijn familie kunnen je de rust en de vrede aanbieden als je die zoekt. Misschien wil je me op een dag je dat laten aanbieden. In onze familie dragen de mannen het gewicht van de verdorvenheid van de wereld. We gebruiken de ondeugd niet om zaken te doen, maar ja, we werken te midden dat alles. We beschermen onze families van die wereld!’

Irene lachte schor, ‘jullie zijn dan inderdaad nog de witte ridders van de middeleeuwen! Ik zie je al, Heer Ridder Bastien, gekleed in een stalen harnas en met een helm op het hoofd. Johannes was ook zo! Je zwiert een zwaard heen en weer van achter een schild, en je verdedigt de armen, de wezen en de weduwen!’

‘Op een bepaalde manier inderdaad,’ ging Bastien verder. ‘Natuurlijk! Dat is onze fierheid, en we willen ook geloven dat het een vorm van opoffering is, maar een offer dat vrijwillig gegeven wordt uit liefde om minstens enige personen te redden, een echtgenote, kinderen, familieleden, ware vrienden.’

‘Is dat niet de aloude aristocratische deugd, mijn waarde Bastien? Het is een verleidelijk, aantrekkelijk vooruitzicht, een mooi beeld voor een vrouw, vooral voor één zoals ik, die helemaal alleen fabrieken en domeinen moet leiden. Mijn ouders en schoonouders zijn oud. Ik beheer hun eigendommen, hun zaken. Vrouwen zoals ik en vele anderen worden ook erg verwickeld in de wervelingen van de moderne wereld, weet je. Mannen alleen kunnen niet langer fortuinen garanderen. De inspanning is groter en wijder! Veel vrouwen moeten nu ook zeer hard werken, zich inspannen om hun eigendommen te bewaren, hun veiligheid, om hun bestaan te kunnen verzekeren. De vooruitzichten die je me voorschotelt zijn vriendelijk, edel, mooi en troostend, zeker voor iemand zoals ik die vermoeid is, maar ze blijvende zeldzame privilegiën van heel weinig mensen. Veel moderne vrouwen zouden dit ook verwerpen, trouwens. Ze willen op eigen benen staan. Kijk rond je. Rosine en Violaine hopen op een wereld zoals jij die voorspiegelt, maar wat gebeurt er als ze in de reële wereld getrokken worden? Zijn ze daar klaar voor? Wat als hun ridder plots verdwijnt zoals mijn echtgenoot? Rosine, dunkt me, verlangt er naar een meer actieve rol te spelen, en de dokter Arlette heeft zich al volledig zelf in de wereld geworpen door te werken als chirurg. Je kunt niet langer al de moeilijkheden van onze wereld afhouden van moderne vrouwen. Vrouwen zoeken zich ook in de wereld te werpen als de gelijken van de mannen, hoeveel hen dat ook moge kosten!’

Vrouwen zijn verward, thans. Ja, ze zoeken bescherming en ze koesteren dat gevoel, maar tevens willen zij ook tonen dat ze onafhankelijk kunnen zijn. We zitten gevangen tussen onze meest fundamentele gevoelens van oudsher, en hoop op vrijheid en beter leven in een nieuwe omgeving. Dat dilemma trekt ons aan stukken!

Irene glimlachte, verzachtte in haar blik, en zei dan flirtend, ‘we houden er toch nog van omwikkeld te worden in liefdevolle en beschermende armen, hoor!’

Bastien keek verbaasd naar Irene. Hij voelde zich in verlegenheid gebracht door haar bitterheid en verlies van illusies. Dit was een veel meer complexe vrouw dan hij gedacht had. Hij bleef lange tijd zwijgen. Daarna veranderde hij van onderwerp en keerde terug naar een meer vertrouwde basis.

‘Je hebt dus ook contact gehad met vliegtuigen! Vliegen is mijn leven. Mijn ouders konden me niet weerhouden van te vliegen. Ik leef slechts wanneer ik in de lucht ben. Al mijn zintuigen worden dan beroerd, ik voel zeer intensief elke seconde en elke hartslag van mijn leven aan, en elk ogenblik lijkt heel wat langer te duren dan op de grond. Het is bijna als verliefd te zijn. Ik heb ook angst van de oorlog in de loopgrachten, in de modder, in de explosies van granaten, van een conflict op de grond, hoewel ik niet veel denk aan oorlog en aan de dood. Ik denk slechts aan het vliegen, aan hoger en hoger geraken! De enige vrees die een piloot kent is neergeschoten te worden en in vlammen neer te storten, maar op dergelijke manier sterven is zeldzaam. We zijn ook nooit alleen om te sterven, we hebben steeds goede kameraden rond ons.’

Irene rilde. ‘Spreek niet over de dood. Ik ken de dood. We zijn te jong. Zoals jij wil ik leven en elk ogenblik van mijn leven en mijn wezen intens beleven. Het Kasteel van Trioteignes is een plaats uit een sprookje, werkelijk, zoals het in een donker bos ligt. Ons kasteel te Stuttgart is ook omgeven door bossen, maar het terrein direct rond het kasteel is veel meer open. Ons domein is zeer groen en vlak, het ligt in vette en uitgestrekte weiden. De bossen liggen verder af. Jullie kasteel is een haven van vrede, een verborgen afzondering. Men voelt het gevaar en de duisternis buiten, maar binnen voelt het aan als een gezellig liefdesnest. Ik begrijp heel goed dat je uit deze donkere wouden wilde uitbreken, naar het licht, om dat te zoeken wat wij Duitsers de *Lebensraum* noemen, de levensruimte. Eigenlijk zocht je het licht op, denk ik.’ Irene greep de arm van Bastien sterker vast en ze wandelde dichters naast hem. Hun lichamen raakten. Ze stapten zo verder in stilte.

Later vroeg Irene nog meer over het leven van Bastien, over zijn studies aan de Universiteit. Bastien had economie gestudeerd. Hij vroeg haar meer te vertellen over haar leven in Stuttgart. Wanneer ze weer bij het kasteel kwamen, stapten ze langzamer en langzamer, in pas, synkroon met hun lichamen en geesten, en ze lachten gelukkig naar elkaar. Ik kon de vonk die tussen hen beiden oversloeg voelen.

Tegen dan had ik al aan Virginie gezegd dat we de oude schuren in het bos moesten onderzoeken, maar zij had slechts ogen voor het koppel vóór ons. Zij ook voelde dat er iets mysterieus tussen Bastien en Irene aan het voorvallen was. Sinds toen Virginie nog zeer jong was werd ze al gefascineerd door de eerste fazen van hoe mensen verliefd op elkaar werden.

Bibliotheekgesprekken

Op een namiddag in de dagen vóór Nieuwjaar zaten we in de bibliotheek nabij de open haard. We lazen daar toen al de boeken die we voor Kerstmis gekregen hadden. We zaten alleen en we zwegen.

Jef Asten kwam binnen, riep een snelle goedendag, en hij begon te zoeken naar een boek in de afdeling wetenschappen, hoog boven in de linkerhoek van de mahoniehouten boekenrekken. De bibliotheek van het Kasteel Trioteignes was een trots van Grootvader Charles. Hij bleef regelmatig boeken toevoegen aan zijn geliefde bibliotheek, boeken die hij in Brussel kocht, maar ook in het buitenland tijdens reizen. De laatste jaren had hij heel wat boeken over kunst toegevoegd, en hij was begonnen ons te vertellen over de grote beeldhouwers en schilders van Italië.

Jef stond boven op de elegante houten trap die langs de boekenrekken kon gerold worden om aan de bovenste volumes te geraken. Hij bleef zo een tijdje staan en zocht. Hij kwam weer naar beneden, rolde de trap iets verder, klom weer naar boven, las de titels van de volumes, en zocht verder. We volgden hem met onze ogen zonder onze hoofden te bewegen. Hij kwam uiteindelijk in een zetel zitten naast ons met drie boeken onder zijn arm. Hij trok een tafeltje dichterbij, legde daar zijn boeken op. Hij nam een boek, opende het, en begon de bladzijden om te draaien terwijl hij voor de eerste maal naar ons glimlachte. We verborgen onze hoofden dieper in onze boeken. Niemand zei wat.

Plots opende Arlette Trahty de deur van de bibliotheek als bij toeval. Virginie en ik wisselden een geamuseerde glimlach uit. Hoe doorzichtig leken ons toch de bedoelingen van de volwassenen! Arlette had natuurlijk Jef Asten gevolgd, haar Carter Ash, maar ze had niet gerekend op de aanwezigheid van de twee schurkjes in de kamer! Ze keek naar waar Jef zat, knikte een snelle groet, en draaide haar rug naar hem terwijl ze een boek zocht aan de tegenoverliggende kant. Wanneer ze terugkwam had ze een groot kunstboek over de schilder Titiaan in haar handen, en ze kwam ook naar de haard om daar in een andere zetel te gaan zitten, niet ver van Jef. Ze las in stilte. Arlette draaide snel de bladzijden om zonder veel interesse, meer uit verveling dan omdat ze geïnteresseerd was in de Italiaanse artist. Wij kenden Arlette niet als een grote bewonderaarster van kunst. Ze wachtte tot Jef Asten iets zou zeggen, zocht zijn ogen, maar hij deed alsof hij met veel aandacht een boek over hydraulica bestudeerde.

Jef Asten had al meer dan twee maanden in ons kasteel verbleven, maar zoals ik had opgemerkt aan Virginie, wisten we bijna niets over hem. Hij verbleef in de Orangerie, kwam slechts voor zijn ontbijt en soms voor zijn avondmaal naar het kasteel. Hij at meestal alleen in de keuken, en hij sprak met niemand behalve met Grootvader Charles, en dat dan nog zelden. We hadden er geen idee van wat hij met de rest van zijn tijd deed. Hij had geen ander transportmiddel dan een oude fiets in de Orangerie, maar wanneer we dat gebouw inwandelden zagen we hem bijna nooit, en de fiets stond dan altijd tegen de muur in de zaal van de potten. Wat deed Jef Asten met zijn tijd? Hij kon toch niet ganse dagen lang rondwandelen in de bossen! Hij was ook een piloot in de Luchtmacht, maar hij verliet nooit ons domein om zijn basis te vervoegen. Toch moest hij gemobiliseerd zijn zoals alle soldaten, en zijn plicht doen te Evere of op een ander vliegveld. Hij kon één van de twee auto's van grootvader nemen, maar we wisten dat die auto's nooit de garages in de stallen verlaten hadden. Wat inderdaad, dan, was Jef aan het doen? Niet slechts Arlette had die vraag moeten stellen! We moesten een enigma oplossen. Niets had ons meer kunnen interesseren. We waren jong, en buitengewoon nieuwsgierig.

Volgens wat we in de kapel hadden gehoord, zouden we de bibliotheek discreet hebben moeten verlaten, maar we bleven koppig en onvervaard zitten, ons afvragend wat er vervolgens zou gebeuren.

Arlette kon zich na een tijdje niet langer inhouden. Ze moet het onbeleefd gevonden hebben dat Jef geen woord tot haar zei.

We voelden de kwade rillingen in haar stem wanneer ze plots uitriep, ‘het weer schijnt op te klaren. De zon breekt door het wolkendek. Vannacht wordt het stellig zeer koud! Ik ga misschien een wandeling maken, al voel ik de koude vochtigheid van de laatste week tot in mijn beenderen. Jij lijkt je wel te verheugen in een lang verlof van dienst, Jef. Moet je niet één dezer dagen weerkeren naar je vliegbasis? Kom je met me mee wandelen?’

Arlette stelde twee vragen in dezelfde ademstoot, maar slechts de laatste was belangrijk. Jef haalde zijn neus uit zijn boek en handelde alsof hij uit een droom ontwaakte, en alsof hij pas nu de vrouwelijke figuur bemerkte die tegenover hem zat. Die twee deden al als waren ze twee oude getrouwde echtgenoten! Jef zag Arlette naar hem staren alsof ze enige reactie verwachtte, een antwoord op een vraag die hij niet goed begrepen had. Arlette had niet opgemerkt dat hij een paar heel vluchtige blikken naar haar geworpen had nog slechts een paar ogenblikken geleden, maar wij hadden dat wel. Virginie en ik hadden geleerd niet te giechelen.

Jef antwoordde, ‘ik ben een tijdje vrijgesteld van dienst en dus neen, ik moet nog niet naar mijn eskadron terugkeren. Ik ben hier gekazerneerd. Ik mag hier blijven. Ik heb slechts weinig tijd voor wandelingen, echter.’

‘Hoe is het mogelijk dat je niet in dienst bent? We zijn in oorlog, maar er gebeurt niets! Jij, een Officier in het Belgisch Leger bent in verlof gedurende meerdere maanden. Is dat niet absurd?’

‘België is in staat van alarm, maar niet in oorlog. Had je liever gehad dat er tanks door de bossen van het kasteel zouden razen, dat bommenwerpers de torens tot doelwit zouden nemen en dat infanterietroepen zouden vechten met machinegeweren in de kasteelgrachten?’

Arlette wou voorzeker iets lelijks terug snauwen, maar Overgrootmoeder Claire stond plots achter de hoge zetel van Jef. Zij ook kon achter personen binnenkomen zonder een geluid te maken, iets wat we van haar moeten geërfd hebben, en ook Baron Andreas kwam op dat ogenblik de bibliotheek in. Jef stond op om plaats te maken voor de oude Claire, maar ze duwde hem terug zijn zetel in en ging op de grote divan zitten. Jef was opgeschrokken door Overgrootmoeder Claire, en nog meer door de statige Duitser die naderbij kwam.

Arlette ging verder, ‘neen, ik wens geen oorlog in dit mooie domein, en ik zoek de verschrikkingen van een oorlog niet voor ons land. We vormen een klein, vredelievend neutraal land. We willen niet dat de vijandelijke legers beginnen te vechten naast ons of boven onze hoofden.’

Dit was het eerst sinds vele weken dat we hadden horen spreken over oorlog in Trioteignes, en we rekten onze halzen nu om beter te horen wat er verder zou gezegd worden. Baron Andreas stond achter de zetel van Jef Asten, één hand op de stof, luisterend.

Overgrootmoeder Claire drong aan, reagerend op de woorden van Irene, ‘om de lieve God, meisje, ik heb geleden in de laatste oorlog! Ik hoop nooit zulke gruwel nog mee te moeten maken! Ik was in mijn beste jaren, toen. Het leven was hard. We overleefden nauwelijks, hier, op het platteland. We leefden van de opbrengst van onze boerderijen, we zaaiden en plantten groenten en we hadden onze dieren, onze varkens en ossen en de kippen. Het bos gaf ons hout om ons warm te houden. Het leven in de steden was nog meer verschrikkelijk! Ja, Frankrijk en Groot-Brittannië en Duitsland zijn weer in oorlog, maar er schijnt weinig te gebeuren, en ik

dank God daarvoor! Laat dat zo maar blijven. Ik vraag me wel af wanneer dit idiote gedoe van domoren zal stoppen!’

‘België is inderdaad een neutraal land,’ merkte Baron Andreas op in zijn lage, warme stem. Hij sprak verzoenend.

‘Duitsland is niet in oorlog met België. De oorlog zal plaats hebben ten zuiden van België, en zelfs ten zuiden van Luxemburg. België zal met rust gelaten worden. Tevens lijken inderdaad de oorlogvoerende partijen niet echt een strijdende oorlog te wensen, niet nu. Er is nog heel wat tijd voor vergaderingen en onderhandelingen en overeenkomsten. Duitsland en onze Führer willen geen oorlog met Frankrijk en Groot-Brittannië. We willen alleen maar dat onze landen en onze mensen terug aan ons zouden gegeven worden, niet meer, en het meeste daarvan is al gerealiseerd. Frankrijk en Groot-Brittannië hebben ons de oorlog verklaard, niet wij aan hen! Vermits zij ons de oorlog verklaard hebben, verwachten wij, Duitsers, agressie van hun zijde. Wij hebben ondertussen gekregen wat we wilden, al de Duitstalige territoriums zijn terug ingelijfd bij ons vaderland. Indien de Franse en de Britse troepen ons niet aanvallen, ondanks de Oorlogsverklaring, dan zal er niets gebeuren!’

Jef Asten was blijkbaar in een kwade bui die dag. Hij scheen wel een dispuut met de Baron opgewacht te hebben.

‘Duitsland werd voldoende lang op voorhand gewaarschuwd door de Ministers Chamberlain en Daladier. Gesprekken zouden moeten verdergezet worden, niet de invasie van Polen! Duitsland weigert echter verdere gesprekken! Het ultimatum dat afgeleverd werd naar aanleiding van de invasie van Polen, stellende dat die invasie oorlog zou betekenen, was heel duidelijk. Als ik een andere Britse Minister mag aanhalen, hier, dan is deze Schemeroorlog zoals hij die noemt, voldoende heet naar mijn mening. Sinds de Oorlogsverklaring in september van dit jaar, heerst er oorlog in Polen, in Finland en in de oceanen, om nog niets te zeggen over de invasie van Tsjecho-Slowakije. De Duitse *Unterseeboten*, de onderzeeërs, zinken handelsschepen. Honderden zo niet duizenden ongewapende zeelui verbranden of verdrinken in die slachting. Er gebeurt ook heel wat scherpe oorlog in de lucht over de Maginot Lijn en over de Belgisch-Duitse grens. Duitse observatietoestellen vliegen dagelijks over het territorium van het neutraal België. Waarom gebeurt dat als België uit de oorlog zal blijven? Wie zegt trouwens dat België niet in de oorlog zal betrokken worden? België zal hoogstwaarschijnlijk in de oorlog verwickeld worden! In 1936 bezette de Führer opnieuw het Rijnland in plaats van dat ongewapend te laten, en Duitsland begon direct een lange lijn van versterkingen te bouwen langs de stroom. Tezelfdertijd, al in april van 1936, schreef de Britse minister die ik aanhaalde dat de oprichting van de Siegfried Lijn van forten langs de Rijn Duitsland zou toelaten minder troepen achter de Maginot Lijn te plaatsen, zodat de Duitse hoofdstrijdkracht rond de Maginot forten kon draaien, los door België en Luxemburg en de Nederlanden heen. Duitsland kon aanvallen vanuit het noorden om Frankrijk te raken door de brede, open vlakte van Vlaanderen. Duitsland viel trouwens Frankrijk ook aan doorheen België in 1914, en België was toen ook een neutraal land, net zoals nu. De neutraliteit van België is slechts een illusie van laffe politici, een illusie waar de laarzen van de *Wehrmacht* met plezier zullen over trappen!’

Baron Andreas reageerde kalm, maar zijn stem steeg in toon.

‘Winston Churchill is de meest strijdlustige onder de Britse Ministers! Hij houdt er van om Duitsland verdeemoedigd te zien. Hij wil ons verder vernederen. Hij is thans de *First Lord of the Admiralty*, de Minister van Zeevaart, en hij handelt agressief met de Britse vloot. Duitsland is niet agressief tegen de grote mogendheden. De eerste agressie werd gericht tegen ons land. Miljoenen Duitssprekende mensen moesten leven en lijden in vroegere Duitse

streken die als oorlogsbuit overhandigd werden aan andere Europese naties zoals de broden uit een bakkerij. De Alsace streek is nog in Frankrijk, ons Sudetenland werd bezet door Tsjecho-Slowakije, Oostenrijk was herleid tot een spook van het vroegere Keizerrijk, de corridor naar Danzig werd zoals een spie in ons land geslagen, Oost-Pruissen afgesneden van ons grondgebied. Danzig werd in de werkelijkheid aan Polen gegeven doch nog beheerd door de Volkerenbond, zodat we geen verbinding meer hadden met onze provincie van Oost-Pruissen. Het enige wat we tot nog toe gedaan hebben is om te eisen dat die territoriums en die mensen weer in het vaderland zouden gebracht worden, in het land waartoe ze altijd al behoorden door hun taal en hun cultuur. Die mensen verlangden vurig naar Duitsland terug te keren. Al het kwade van het Verdrag van Versailles dat ons opgedrongen werd aan het einde van de laatste oorlog, is opgeheven door de acties van onze Führer. En toch, ondanks het feit dat we niet meer deden dan de mensen en de streken die ons rechtmatig toebehoorden terug te vragen, verklaarden Frankrijk en Groot-Brittannië ons de oorlog! Wij wensen niet de niet-Germaanse landen aan te vallen. Het enige wat we willen is om echt Duitsland opnieuw te vormen, zoals het was vóór Versailles.'

'Is dat dan waarom jullie Oostenrijk liquideerden, het gans land, en het onder jullie overheersing brachten? En is dat waarom jullie Tsjecho-Slowakije oplosten en Polen onder de voet liepen? In België wonen Nederlandstalige en Franstalige en Duitstalige mensen gelukkig samen. Moet Vlaanderen dan teruggegeven worden aan Nederland, aan een land waarmee de Vlamingen zich niet verbonden voelen en waartegen ze opstand hebben gepleegd? Moet Wallonië aan Frankrijk en Eupen-Malmedy aan Duitsland gegeven worden? Ondanks het feit dat de mensen van Eupen in een referendum zich uitspraken om met België te willen blijven? In Zwitserland ook vormden mensen die verschillende talen spraken één natie. Heeft Duitsland niet voldoende kwaad en smart bezorgd aan Europa in de oorlog van 1914 tot 1918? Niet slechts Frankrijk en Groot-Brittannië, maar voorzeker ook België en Nederland en Luxemburg en de Scandinavische landen, en werkelijk eender welk ander land dat aan Duitsland grenst, waaronder ook de Sovjet-Unie, zouden de haat van Duitsland moeten vrezen!'

Baron Andreas schreeuwde nu, 'ik herhaal, wij zoeken geen oorlog met de landen waarvan u spreekt. Wij ondertekenden een niet-aanvalspact met de Sovjet-Unie. Frankrijk en Groot-Brittannië verklaarden ons de oorlog hoewel niet één Duitse soldaat over de grenzen van die landen is gestapt. Wie is dan de agressor?'

'Hitler is de agressor! Dat is toch overduidelijk! Duistland, en ook Italië, zijn geen democratieën meer. Uw land wordt geregeerd door een dictator. Duitsland is een oligarchie geworden en een dictatuur. De Duitsers koesterden wrevel over het verlies van grootsheid en prestige van hun natie. De mensen in de straat morden en voedden hun rancunes. Ze zochten zich te wreken voor de verminderde glorie van het Keizerrijk, maar dat verlies was slechts de rechtvaardige straf voor de agressie van 1914. En uit de straatgoten steeg Adolf Hitler op, de creatie van die wrevel van de straat, en hij vuurde de haat nog meer aan. Hij schreeuwde als één stem met de straatmenigte mee en hij duwde zich met zijn ellenbogen naar voren tot hij in de eerste rijen stond te schelden en te roepen wat iedereen in de straat schreeuwde. Maar om in de eerste rijen te kunnen blijven staan, heeft hij nu succes na succes nodig! Hij moet de Duitsers altijd maar nieuwe overwinningen geven om zijn macht bevestigd te zien, want het verlies van de macht van de straat is de nachtmerrie voor elke dictator. In 1918 eindigde de oorlog toen de Duitse troepen dun dictator van die tijd lieten vallen en uit zijn legers deserteerden, uit de legers van de Duitse Keizer. De oorlog duurde te lang zonder grote, snelle successen. Hitler en zijn medeheersers moeten nu aanspraak na aanspraak opeisen en oorlog na oorlog voeren tot Duitsland opnieuw in puin zal liggen, vernield en vernederd. Ik ben er zeker van dat de Schemeroorlog binnenkort zal beëindigd worden om die reden, en dat zal

gebeuren door Duitsland. Hitler moet verder oorlog voeren! Ik herhaal, let op mijn woorden, België zal verpletterd worden in bloed en geweld. Wat kunnen twintig Belgische divisies uitrichten tegen tachtig Duitse? Waarom begrijpen jullie, Duitsers niet de verraderlijkheid van de stijgende logica van geweld die Hitler meebrengt?’

‘Duitsland kan winnen en haar mening doorvoeren!’

‘Ja, het geweld zal dan verder duren en verder duren, tot Duitsland wint of vernietigd ligt. De oorlog zal niet meer gevochten worden zoals in 1914, Heer Baron. Onze landen hanteren nu vernietigende krachten die sterker zijn dan ooit tevoren. Frankrijk en Groot-Brittannië en de Verenigde Staten van Amerika zullen uiteindelijk Duitsland vernietigen. Dat is de wet van God! Het goede vernietigt steeds het kwade! Ook, omdat Hitler steeds nieuwe successen nodig heeft, zal hij het zich wel moeten om als eerste aan te vallen. Elke dictator weet dat hij zijn overheersende positie niet kan houden zonder snelle overwinningen. Daarom zal hij zijn tanks, zijn *Panzerdivisionen*, in massieve aanvallen vooruit sturen, beschermd door duizenden vliegtuigen, door en over België, zoals Duitsland probeerde te doen in 1914, maar nu met veel meer vernietigende snelheid en macht dan in 1914. Arm België!’

‘Stop! Stop!’ riep Claire de Trioteignes, en ze bracht haar handen naar haar oren. ‘Ik verdraag geen geschil en woede en gesprekken van oorlog in dit huis! Ik maakte al voldoende verschrikkingen van de oorlog mee. Ik wil daar niet opnieuw van! Ik wil er niet over horen! Niets rechtvaardigt oorlog!’

Overgrootmoeder Claire begon te snikken, en daar schrokken we allemaal van. Arlette ging naar haar toe en hield haar bij de schouders.

Jef Asten mompelde een verontschuldiging, maar niemand hoorde duidelijk wat hij zei. Hij boog en verliet de kamer, zijn boeken krampachtig onder zijn arm gekneld.

Baron Andreas bleef staan, strak en stijf zoals altijd, zijn gezicht nu rood van woede. We vroegen ons af of hij nu een apoplexie zou krijgen, maar hij bleef ziedend staan en probeerde zijn zelfvertrouwen weer te vinden.

Hij zei nog tot Overgrootmoeder Claire, ‘mevrouw, het spijt me. U schijnt een liefhebber van Engeland in uw midden te koesteren. Ik verzeker u dat België gerust zal gelaten worden in dit conflict dat Duitsland niet zocht. De eer van Duitsland zal zijn om de vrede van België te respecteren.’

Arlette de Trahty knikte naar iedereen en ging de kamer uit met Overgrootmoeder Claire. We zagen haar even later achter Jef Asten aan lopen, en Virginie en ik volgden haar zonder opgemerkt te worden.

Arlette vatte Jef Asten voorbij de brug van het kasteel. Ze greep Jef Asten ruw bij de arm en draaide hem rond. Haar gezicht was verwrongen van woede. Ze sprak op een snedige toon. ‘Jij zult de vrede van dit huis niet storen, verdomde Carter Ash! Houd je Engels geweld voor jezelf!’

De woorden raakten Jef Asten zoals een slag in het gezicht. Zijn gedachten raasden. We zagen zijn ogen bewegen alsof ze een uitweg zochten, maar hij bleef staan alsof hij zich verloren voelde, koud, vijandig, uitdagend. Hij handelde daarna met stilzwijgende dreiging. Hij bleef in een gewelddadig humeur, want toen hij Arlette naar hem hoorde schreeuwen, greep hij haar plots brutaal beet met beide handen en hij kustte haar hard en vurig op de mond.

Voor Virginie leek die kus op het eerste stadium van een verkrachting. Arlette trok zich verschrikt terug, iets te laat, en ze sloeg Jef hard in zijn gezicht. De klap koelde Jef Asten dadelijk af. De klap was ook heel raak aangekomen. De rechterhand van Jef ging naar zijn gezicht.

Jef voelde aan zijn kaak, vloekte, grinnikte, en hij riep, ‘Arlette, laat er één ding duidelijk zijn tussen ons. Ik dacht dat ik je vergeten was, maar dat was niet waar. Ik houd van je. Ik herhaal, ik houd van je. Je keek altijd al naar mij alsof ik slechts een insect was, maar ik houd van je. Ik zal dat niet meer herhalen, en je ook nooit meer aanraken, en ik zal ook niet meer naar het kasteel komen tenzij ik het niet kan vermijden. Maar ik heb werk te doen, hier, en ik moet dat werk beëindigen. Om toch nog even te spreken over Duits geweld, en als je je afvraagt waar ik gebleven ben nadat we elkaar voor het laatst zagen in Oxford, wel, dan kan ik je vertellen dat ik in Spanje geweest ben. Ik zag de burgeroorlog daar, en ik zag het niets ontziende geweld van de moderne oorlogsvoering en van de Duitse Luchtmacht. Ik vocht in de Slag van de Zelfmoordheuvel in het begin van 1937, en ik hoorde over de gevolgen van de bombardementen van Durang en Guernica in de Slag voor Vizcaya! Ik leed en ik zag veel leed, en of je me nu gelooft of niet, dat lijden van het Spaans volk zal vroeg of laat ook toegebracht worden aan België. Je kunt daar beter mee rekening houden, en je er op voorbereiden. Als dokter wordt het ergste je wellicht gespaard, maar je zult lijden zien zoals je je nu niet kunt inbeelden. Een Duitser in dit kasteel zien rondlopen is een verfoeilijke gruwel voor mij.’

Jef Asten draaide zich om en liep, hij liep letterlijk, naar de Orangerie. Arlette de Trahty bleef totaal verstomd op de brug staan. Ze moest wel als bevroren blijven staan, legde Virginie me uit, want welke vrouw had ooit in één en dezelfde adem horen zeggen dat ze door een man bemind werd, maar ook dat ze nooit nog door die man zou aangeraakt worden?

Virginie liep terug naar het kasteel en naar haar kamer, waar ik haar pas in de avond durfde op te zoeken. Ze weigerde met me te spreken en ze sloeg haar deur toe. Ze kon het slechts twee dagen later opbrengen me te vertellen hoe ze zich voelde.

Zo was Virginie! Wanneer er iets haar diep trof en haar in beroering of in verwarring bracht, dan sloot ze zich eerst in zich zelf op. Ik kende dat al en wist dat ze me later wel zou vertellen wat ze dacht, maar heel wat later, wanneer ze haar gevoelens weer in toom kreeg en de informatie verteerd had.

Nadat ik veel ouder was geworden, begreep ik dat veel structuren in de gemeenschap, waaronder familie en huwelijk, ontworpen waren vooral om veiligheid en stabiliteit voor de kinderen te verzekeren, omdat niets de geest van kinderen zo aardschokkend kon treffen als de vernietiging van hun eenvoudige noden aan veiligheid en geloof in bescherming en liefde. Het gesprek tussen Jef Asten, of eerder Carter Ash, en onze vereerde Arlette Trahty, was de eerste vreesaanjagende gebeurtenis die onze kinderjaren door elkaar schudde tot een beeld van afgrijzen. Het beeld dat Carter Ash schilderde was het beeld van de oorlog en van haat tussen mensen. We begrepen veel te jong dat onze wereld heel erg verschillend kon zijn van wat we tot dan gekend hadden, en dat tot een heel wat meer angstaanjagend beeld. We zouden nog meer zulke schokken te verduren krijgen in de volgende maanden, de ene schok al meer vernietigend voor wat we geloofden, dan de andere. Toen al verborg Virginie zich gedurende meerdere dagen, en ze kroop dicht tegen Overgrootmoeder Claire aan. We zouden nadien nog meer verwoestende ervaringen moeten meemaken, Virginie en ik, maar we waren dan al jongelingen en volwassenen wanneer die ons lot werden, en veel beter gewapend al dan we waren in die periode na Kerstmis van 1939.

Andreas von Reichenfeld

Baron Andreas von Reichenfeld, bemerkten we, bleef eveneens heftig geschokt door zijn twist met Jef Asten. Ik hoorde hem met Irene Stratten praten nog diezelfde dag. Ze zaten in de conversatiekamer samen in de divan een tas koffie te drinken, slechts zij twee. Onze kerstboom stond nog steeds in een hoek van die kamer, en ik zat onder de boom te spelen met mijn modelauto's, ogenschijnlijk in mezelf aan het neuriën en voor te wenden alsof ik naar niets en niemand luisterde. Ze spraken Duits en meenden wellicht dat ik daar niets van begreep, maar ik kende al Nederlands en ik had voldoende een talenknobbel om te begrijpen wat ze zeiden. Tevens had Grootvader Charles me al wat Duits geleerd, en ik had op mijn eentje verder gestudeerd met behulp van boekjes uit de bibliotheek.

Andreas begon, 'ik had een hevige confrontatie met Jef Asten een tijdje geleden, met die Luitenant van de Luchtmacht. Dat schijnt me een zeer agressieve jongeman te zijn. Hij wierp uitlatingen van Winston Churchill naar mijn gezicht, stel je voor, en hij lijkt helemaal gewonnen voor de Britse standpunten van de meer nationalistische tendensen in de Britse politiek. Misschien is hij één van de mannen die betrokken zijn in wat we zoeken.'

Irene knikte, 'misschien heb je gelijk. Bastien de Trioteignes is dat niet, daar ben ik ondertussen wel zeker van. Heb je vooruitgang geboekt bij Charles?'

'Ik durf het onderwerp niet echt opbrengen bij hem. Als hij verkeerd reageert, is alles hier verloren voor ons. Ik ken Charles. Hij is één en al eerlijkheid, van het oudschoolse Belgisch patriotisme. Ik kan ook de verhoudingen niet vernietigen die opgebouwd werden tussen hem en mijn vader. Charles de Trioteignes staat aan de top van groepen van relaties die we met België nodig hebben, en zelfs met andere landen. Door Charles en zijn zakengenoten hebben we toegang tot de kolonies in Afrika. Noch Charles noch mijn vader zijn voorstanders van de Nationaalsocialistische ideeën. Ik kan het vertrouwen en de hoop die ze in elkaar hebben niet breken. Ik ben soms eveneens misselijk van de situatie waarin we beiden worden meegesleept, maar ik zal mijn plicht moeten doen. Heb jij iets meer gevonden?'

'De zoon is toegewijd aan dezelfde ideeën als de vader. Bastien heeft geen enkele sympathie voor de Rex beweging. Hij meent dat Léon Degrelle, het hoofd van de Waalse Fascistische Partij, een misleide domoor is, een misdadiger zelfs, en iemand die de ware Christelijke idealen verkracht. Ik denk niet dat Degrelle een zeer brede basis van steun vindt in België. De Trioteignes houden aan hun oude waarden, en daarvoor bewonder ik hen wel. Maar zoals je zei, ik werd naar hier gestuurd ook om een taak te volbrengen, en moet die tot een goed einde leiden. Ik vond één interessante zaak. Er bevindt zich niets speciaals of verdachts in het kasteel. Alle kamers werden ons open gemaakt en getoond. Er is hier geen ruimte om iets te verbergen dat zo groot is als wat we zoeken. Ik ben zelfs met Bastien in het bureau van zijn broeder geweest. Hij toonde me alles. Ik zag geen foto's, geen plannen, niets. Er is niets vreemds aan de Orangerie ook niet, maar een holle weg vandaar naar het bos is versperd. Het is slechts een oud, ogenschijnlijk weinig gebruikt, verlaten en verwaarloosd pad in het bos, maar de bomen die er in lagen om het te versperren werden niet uit de grond getrokken door een storm. De bomen werden omgehakt en omgezaagd, zelfs niet zo lang geleden, want de afgehakte stronken waren nog blank en niet verrot. Die bomen werden recent in het pad geworpen! Bastien zei me dat de bomen naar beneden gedonderd waren en daar zo achtergelaten omdat zijn vader verder dan dat punt in het bos op wild joeg, en Charles wou de kinderen niet laten ronddwalen verder dan dat punt. Die uitleg klonk niet erg overtuigend. Ofwel bevindt er zich iets aan het andere eind van die weg, ofwel is wat we zoeken verborgen in het dorp.'

‘Ik heb heel wat in het dorp gewandeld. Ik slenterde naar elke boerderij en keek uit. Ik bemerkte nergens iets speciaals. De boerderijen zijn boerderijen, zo zien ze er uit en dat zijn ze ook. Ik bemerkte slechts heel normale bedoeningen in de boerderijen, in al de boerderijen, en geen andere gebouwen in de rest van het dorp zijn groot genoeg om iets groters dan een tractor in te verbergen.’

‘Ik hoorde heel zeker het geluid van motoren een paar dagen geleden, maar dat geluid bleef zwak en ik kon niet bepalen vanuit welke richting het vandaan kwam, hoewel het misschien van de voorkant van het kasteel kon komen, van het zuiden. Ik zag ook een vliegtuig boven het woud draaien. Het leek me ongewoon, ik kende het profiel niet, en het landde ergens nabij.’

‘Ik hoorde ook een vliegtuig en ik zag er één boven het dorp vliegen, maar het verdween naar het zuidwesten. Ik ken echter weinig van vliegtoestellen. Het kan een gewoon, regelmatig Belgisch burgerlijk vliegtuig geweest zijn, ik weet het niet.’

Irene stelde voor, ‘probeer jij de zuidkant van het domein te onderzoeken. Ik zal proberen het bos in te dringen in de zuidwestelijke richting. Ik zag afdrukken van voetstappen langs het versperde pad lopen, de randen van de holle weg op, en die liepen recht het bos in. Ik zal wat door vuile struiken moeten klimmen.’

Baron Andreas bleef dit een tijdje overdenken.

Daarna zei hij, ‘ik kan nog slechts een dag of twee hier blijven. De spanning tegen me stijgt, en ik moet eigenlijk ook terug naar de Ambassade. We bereiden de evacuatie van ons gebouw voor en zenden het meeste van ons personeel terug naar Duitsland, op een paar vertrouwenswaardige mannen na. Ik begon te houden van België! Ik hoop dat de neutraliteit van dit land kan bewaard blijven, maar ik meen dat Jef Asten het bij het rechte eind had in zijn verwachting dat België onder de voet zou gelopen worden door onze troepen zoals in 1914. Ons officieel standpunt is dat zo iets niet zal gebeuren, maar ons een weg stoten terzijde van de Maginot Lijn om tot in Parijs te geraken is een plausibele, degelijke militaire tactiek. Als dat Duitse levens kan doen redden, waarom dan niet? Het grootste deel van de publieke opinie in België en Nederland is toch niet met ons.’

‘Ik heb geleerd je te kennen als een vredelievend man, Andreas, maar deze tijden zijn hard. De oorlog stopte niet in 1918, hij ging gewoon door. We moeten ons houden aan onze bevelen. Als we dat niet doen, dan sterven we, en onze families ook. Ik haat het er aan te denken wat er met deze vriendelijke mensen hier, die ons zo warm ontfingen, zou kunnen gebeuren, maar we moeten verder uitkijken naar wat we kwamen zoeken.’

‘Als ze ons niet weerstaan zal hun geen kwaad geschieden,’ verzekerde Andreas. ‘Zoek jij verder, maar ik moet terugkeren naar de Ambassade. Het zal me al voldoende inspanning vergen om de agenten af te weren en hen tot geduld te manen. We moeten opletten voor die man die Jef Asten heet, en ik zou denken ook voor Max Vinck. Die ook lijkt me een kleine, heethoofdige duivel. De man die Sinnagel heet is een Jood, voorzeker, maar ik ontdekte in hem geen speciale animositeit of wrok tegen ons. Misschien verbergt hij slechts zijn vijandigheid. De waarheid is dat dit vredelievend kasteel weinig mannen bevat die voorstanders zijn van onze zaak. Wallonië is geen vruchtbare grond voor onze ideeën.’

Irene bleef even zwijgzaam, dacht na, en daarna zei ze, ‘de Luitenants zijn allen mannen die we moeten wantrouwen en vrezen. Zelfs als ze niets afweten van wat er hier omgaat, dan zijn ze allen toch ook tegenstanders en Belgische patriotten, en eerder voorstanders van de zaak van de Geallieerde naties dan van Duitsland. Dat feit wordt onderschat in ons land. Ik kan de Belgen begrijpen als ze ons eventueel zouden willen stoppen. Ze zijn moedige mannen, goede soldaten, evenzeer geobsedeerd door de vliegkunst als onze eigen piloten, en ze hebben dat

bijkomende vleugje overmoed en durf dat sommigen van onze mannen missen. Het zijn geen slechte mannen. Ik mag hen wel!’

‘Tegenstanders en gevaarlijke mannen blijven ze echter!’ waarschuwde de Baron.

‘Ze hebben pistolen, natuurlijk. Ik zag hun wapens. Ze brachten geen handmitrailleurs.’

‘We moeten maar verder zoeken,’ besloot Reichenfeld. ‘Misschien, en ik hoop dat bijna, was de informatie die naar ons uitlekte totaal verkeerd. In elk geval, na nog enkele dagen meer moeten we onze zoektocht stopzetten en melden dat we niets gevonden hebben. Nu moet ik naar Brussel terugkeren. Kom je met me mee?’

‘Nee, ik denk dat ik nog even zal blijven.’

‘Ter ere van onze zaak of omdat je geïnteresseerd bent in Bastien de Trioteignes?’

Irene lachte schor, ‘dat heb je dus wel opgemerkt, mijn beste Baron. Misschien omwille van Bastien Trioteignes, ja, misschien ook niet. Ik zal mijn plicht doen. Ik moet nog een tijdje hier blijven.’

De Baron en Irene Stratten zwegen daarna. De Baron verliet de zitkamer en Grootvader Charles kwam even later binnen. Ik verdween onopgemerkt naar boven om aan Virginie te gaan vertellen wat ik gehoord had.

Ideologieën

Tijdens één van die avonden vonden Virginie en ik de piloten samen zitten in de Orangerie. Ze hadden stoelen in een cirkel rond een oude ijzeren tafel geplaatst en ze hadden een vuur gestookt in een oude, roestige kachel die ‘Vlaams Duiveltje’ genoemd werd, een kachel waarvan we gedacht hadden dat die in stukken zou vallen wanneer iemand er vuur in zou aansteken aan een stuk hout. De piloten waren ze in geslaagd een gezellige atmosfeer te creëren in een hoek van de zaal. Grootvader Charles had wel ook centrale verwarming geïnstalleerd in het gebouw, maar in die grote zaal kon die de temperatuur niet hoog genoeg krijgen in het putje van de winter, niet met de vorst en de vochtigheid buiten. De mannen verkozen de golven van warmte die uit de kachel en het brandend hout de kamer in gestraald werden. Ze hielden van de primitieve gezelligheid en van de intimiteit die verwezenlijkt werd door de oranje vlammen, eerder dan de zachte, onpersoonlijke warmte van radiatoren waarin heet water liep. De piloten hadden ook enkele flessen Cognac verzameld. Ik vermoedde dat Bastien die uit de kelder van Grootvader Charles had verdonkermaand.

Virginie en ik hadden de lichtgloed in de donkerte van de avond bemerkt doorheen de ontbladerde boomtakken, en we waren dan ook naar de Orangeriezaal gelopen, waar we verwelkomd werden met heel wat enthousiasme, en nadien ook op twee stoelen geduwd werden. We kregen geen Cognac.

Onze moeder Amélie had gepoogd ons de principes van de goede manieren tijdens hoofse gesprekken in te pompen. We geloofden dat we die aanbevelingen niet nodig hadden in het gezelschap van ruwe en harde soldaten, zodat we vastberaden waren enkele vragen te stellen over onderwerpen die ons bezig hielden en die we anders nooit mochten stellen aan tafel of in de conversatiekamer. Moeder had ons verboden gesprekken te beginnen over religie en politiek in waardig gezelschap. We brachten deze onderwerpen bijgevolg nu naar boven.

Virginie vroeg stout en onschuldig, ‘we hoorden de laatste dagen vermelden dat al de ideologieën van Europa thans leken tegen elkaar te strijden. Ik las iets over het Communisme, en dat systeem lijkt een manier van samenleven te zijn dat meerdere voordelen biedt. We zagen een film onlangs die *Misère au Borinage* heette, een film van Joris Ivens en Henri

Storck over hoe de mijnwerkers leefden in de Borinage streek. Die arme mensen woonden inderdaad troosteloos! Is het Communisme niet een goed systeem om meer rechtvaardigheid onder de mensen te brengen en de ene mens die de andere uitbaat tegen te houden?’

Onze moeder zou geschandaliseerd geweest zijn te horen dat we durfden opbiechten dat we die film gezien hadden, maar we hadden hem gevolgd tijdens een speciale sessie georganiseerd door onze school. De Directeur van ons schooltje had er voorafgaandelijk geen flauw idee van gehad waarover die film ging. Virginie haalde de zinnen van haar vraag ook rechtstreeks uit een artikel in een boek van de bibliotheek, een stukje dat ze enkele dagen geleden ontdekt had en me triomfantelijk had voorgelezen. Ik herkende dus direct de provocerende ondertoon ervan. Virginie zou haar gans leven nogal wat linkse ideeën blijven aankleven. Ze wierp de vraag nu naar de kachel. De piloten bleven in een goed humeur. Ze namen de handschoen dadelijk op.

‘Ik heb wel enige sympathie voor het Communisme als een moderne utopie,’ reageerde Jan Sinnagel terwijl enige piloten toch in verlegenheid aan hun Cognac nipten. Die wilden niet teveel aandacht verlenen aan wat we in de conversatie gooiden.

Jan vervolgde, ‘zou een klasseloze gemeenschap waarin de mensen samen de middelen van productie zouden bezitten en beheren, tevens een echte socialistische gemeenschap, niet het ideaal moeten zijn? In onze Belgische Grondwet staat geschreven dat alle Belgen gelijk voor de wet zijn, houdt dat dan ook niet sociale rechtvaardigheid voor iedereen in? Ik geloof stellig in de vrije uitwisseling van goederen tussen gemeenschappen en landen, gebaseerd op correcte en eerlijke prijzen, maar een totaal vrije markteconomie waarin de prijzen van de goederen uitsluitend bepaald worden door de vraag en het aanbod, en waarin bijgevolg de beslissingen betreffende investeringen en productie gedaan worden door bedrijven die met elkaar concurreren, en die door elkaar te beconcurreren de meest zwakke onder hen vernietigen en dan conglomeren en groeien tot economische mastodonten, is te zeer een economie gebaseerd op de wet van de jungle voor mij, een jungle waarin alleen maar de sterkste overwint.’

Thomas Drandin ging daarmee akkoord.

‘De wet van de sterkste is niet wat we willen. Ik geloof ook eerder in een gemengde economie, waarin een democratisch verkozen regering de regelgeving gebruikt om de hardste economische gevechten te onderdrukken en daarmee ook de onrechtvaardigheden van de onderdrukking van de zwaksten. De mens is essentieel zelfzuchtig en egocentrisch, we zouden het niet mogen toelaten dat de ene mens de rechten en vrijheden van de andere onder de voeten treedt. Geen overleving van de meest geschikte voor mij! We moeten dat evolutieconcept van de natuur overstijgen naar meer menselijkheid en ons waardiger gedragen. Wanneer alle middelen van productie in privé handen geraken, en alle regels afgeschaft zijn, dan kunnen allerhande soorten van verdorvenheden beginnen, zoals de ongebreidelde accumulatie van kapitaal. Dat kan dan weer gebruikt worden om de democratie corrupt te maken, door naar allerhande gunsten te doen dingen in omkoperij.’

‘Het belangrijkste probleem met het Communisme,’ wierp Georges de Trahty in, ‘is de notie van de dictatuur van de werkende klasse. Het zuivere Communisme is een utopie omdat ze een klasseloze gemeenschap wil, daar waar de verschillen in intelligentie en ambitie steeds klassen vormt in eender welke gemeenschap, welk ook haar politiek systeem is. Het lijkt me tegenstrijdig dat het Communisme het politiek systeem baseert op een klasse van partijleden en partijbeheerders. Daardoor trekken die alle politieke macht naar zich toe, tot één dictator de macht in handen neemt, en rond zich schreeuwt dat dit gerechtvaardigd is omdat hij de macht van het volk voert! Hij alleen gebruikt en misbruikt die macht dan! Ik zie hoe dit meer

en meer het geval wordt in de Sovjet-Unie vandaag, waarin Stalin zoveel voorrechten van absolute macht verworven heeft als Mussolini in Italië en Hitler in Duitsland en Franco in Spanje. We mogen trouwens niet vergeten dat ook Mussolini en Hitler de klasse van de arbeiders van de industrie gebruikten en misbruikten om hun macht op te baseren.'

Max Vinck speelde daarop in, 'je zou dan het Anarchisme kunnen beschouwen, want dat verwerpt de autoriteit van de Staat en weigert hiërarchische relaties tussen mensen. Anarchisten beweren dat ze vrije mannen en vrouwen willen zijn, die de autoriteit en alle formele organisaties weigeren. Dat is natuurlijk nog meer een utopie, want om iets te produceren, om eender welk menselijk werk te verrichten, moeten we onze middelen en onze mensen toch organiseren en beheren, snelle beslissingen nemen, ook, en dat is onmogelijk zonder enige vorm van autoriteit. Ik geloof niettemin slechts in een vorm van organisatie en van autoriteit die vrij besproken werd en aanvaard door vrije mensen. Ik, bijvoorbeeld, erken de autoriteit en de hiërarchie van het Leger omdat ik met mijn vrije wil toetrad tot de Luchtvaart.'

'Als noch het Communisme noch het Anarchisme kunnen lukken,' wierp Thomas Drandin weer tussen, 'dan kan enige vorm van Socialisme dat wel doen. Coöperatieve bedrijven, sterke openbare bedrijven waarvan de Staat de eigenaar is, brengen sommige voordelen van de klasseloze gemeenschap samen met de voordelen van de markteconomie. De ophoping van het kapitaal, tot op redelijke hoogte, bijvoorbeeld in de financiële diensten, kan teruggeplooid worden naar de gemeenschap en gebruikt voor het gezamenlijke welzijn, prijzen kunnen geregeld worden om eerlijk te blijven, en zo verder. Een sociale democratie creëert de welvaartstaat waarin de solidariteit onder de mensen volledig kan worden verwezenlijkt. De levensvoorwaarden van de landbouwwerkers en van de arbeidende klasse in de industrie kunnen verbeterd worden, en toch kan het systeem ook enige accumulatie van rijkdom toestaan tot op het punt waarop het nog niet de Staat kan beschadigen. Het lijkt het kapitalisme op met de idealen van sociale rechtvaardigheid en sociaal medeleven.'

'Dat komt ook overeen met de boodschappen van het Nieuwe Testament,' merkte Bastien op. 'Wanneer jullie van klassen spreken, vergeet dan alstublieft niet dat families zoals de Trioteignes niet menen dat ze op één of andere wijze superieur zijn aan andere mensen. We gebruiken onze gaven zo goed als we kunnen, we proberen ons overgeërfd patrimonium en fortuin correct te beheren, maar we willen echt eerlijk blijven in het zaken doen. Wat is jouw mening daarover, Carter?'

Wij sprongen even op, want dit was de eerste maal dat we de Orangerie mannen het feit dat Jef Asten eigenlijk Carter Ash was hoorden erkennen. Had Bastien zich versproken? Wisten de piloten dat wij wisten? Hoe wisten ze dat? Hadden we ons toch niet zo goed verstopt?

'Och, ik ben een Angelsakser,' herinnerde Carter Ash iedereen, en wij knipten weer met onze ogen. 'Wij geloven in de kracht en in de plichten van het individu om onszelf en ons land te dienen. Wij hebben geen systeem nodig met een mooie naam. Wij geloven minder in de niet-verschuldigde solidariteit, tenzij het betekent dat aan elke persoon de middelen en de mogelijkheden moeten gegeven worden om iets van zijn of haar leven te maken. Gebruikt die iemand die middelen niet, dan moet hij of zij maar arm blijven. Ons ideaal is echter de gentleman, en dat betekent fair blijven in het zaken doen en ook zorg houden voor de armste mensen door liefdadigheid, maar we erkennen niet het automatisch recht daarop zonder iets terug te doen. Wat ik nu zei kan hard lijken voor menigeen, maar het geeft aan iedereen het recht te rijzen volgens ieders beste mogelijkheden en bekwaamheden. Dat is onze maat voor de vrijheid.'

‘Jullie hebben niet gesproken over het Fascisme,’ riep ik uit, ‘en toch is dat systeem dominant in Italië, Duitsland en Spanje. Ook in onze landen, in België, Groot-Brittannië en Frankrijk, heeft het zijn vele volgelingen. Ik noem bijvoorbeeld de Rex partij geleid door Léon Degrelle in Wallonië, en naar Rex-Vlaanderen of naar het ‘Vlaams Nationaal Verbond’ van Staf de Clercq in Vlaanderen.’

‘Fascisme is het ergst denkbare!’ riep Bastien uit, nogal hartstochtelijk, en gedurende een ogenblik dachten we dat we het gesprek in te gevaarlijke wateren hadden geleid. Wat als één van onze piloten enige sympathie toonde voor de Fascistische idealen? Dat leek echter niet het geval te zijn.

Bastien zei, ‘ik ben het er mee eens dat onze landen wat meer discipline best kunnen gebruiken vergeleken bij het totale gebrek aan respect voor de natie van de Anarchisten en zelfs van sommige uitwassen van het overdreven Socialisme. De eugenetica echter naar voren brengen, alle vormen van vreemde invloeden van buitenaf weigeren, het rauwste conservatisme en de Staat van de eenheidspartij in de banier houden, is triestig en verkeerd en moedigt slechts haat en geweld tussen de volkeren aan. De Staat beheerd door één partij, of dit nu ingevoerd is in Italië, Spanje, Duitsland of de Sovjet-Unie, is niets anders dan de creatie van een nieuwe oligarchie, de overheersing van allen door enkele mannen, en dat leidt automatisch naar de overheersing van één man over allen, omdat de oligarchie ook organisatie nodig heeft en bijgevolg een leider. Fascisme leidt onherroepelijk tot dictatuur. We zouden, zoals in het oude Athene, de dictatuur van één man moeten verwerpen. Als Duitsland en Italië ons in een oorlog trekken, dan wordt het ditmaal opnieuw een Peloponnesische Oorlog tussen het democratische Athene en het oligarchische Sparta, maar dan nu vertegenwoordigd door de Geallieerden aan de ene zijde en de Fascistische leiders aan de andere zijde. Waarom leren we niets uit de geschiedenis? Ik begrijp niet waarom de mensen in onze landen dat niet inzien. Waarom lezen ze Thucydides niet opnieuw? Hoe kan men zo dom zijn om regimes met eenheidspartijen te dulden? Dat betekent niets anders dan de vrijheid op te geven! Geen Duce, geen Caudillo, Führer, Voorzitter of Leider voor mij!’

Jan Sinnagel voegde daar aan toe, ‘een Fascistische Staat is een in zichzelf gekeerde, arrogante Staat die gelooft dat de oorspronkelijke inwoners superieur zijn aan alle andere mensen van eender welk land, en ook dat is een domme tegenstrijdigheid, want de geschiedenis leert ons dat in alle landen de immigratie van allerhande volkeren gedurende duizenden jaren onze huidige ideeën vorm heeft gegeven. Geen enkel van de West-Europese landen heeft nog zijn oorspronkelijke bewoners. De Belgae van Julius Caesar vluchtten naar Kent in Engeland; Noord-Italië werd onder de voet gelopen door de Lombarden; in Groot-Brittannië zitten Kelten, Angelen, Saksen en Denen en Normandiërs.’

‘Het Fascisme leidt tot een typische elitaire, bekrompen bourgeois mentaliteit over hoe de Staat moet beheerd worden, een mentaliteit van mensen die onder de indruk geraken van hun eigen rijkdom en die dat angstvallig willen bewaren,’ begon nu ook Max Vinck. ‘Ik geloof in een politiek systeem waarin het volk haar vertegenwoordigers kiest, die een Parlement vormen om de politieke problemen te bestuderen en te bepraten. Het Parlement kiest een Eerste Minister en een Regering. Onze democratie moet uiteindelijk toch ook nog praktisch werkbaar blijven. We kunnen niet meer allen samen op een Pnyx vergaderen zoals in het oude Athene om allen samen te stemmen over de zaken van de Staat. Een Parlement van voor een bepaalde periode gekozen vertegenwoordigers, is het naast beste ding. De Staat heeft ook een symbool nodig om haar te vertegenwoordigen tegenover andere Staten en om haar uiteindelijk geweten te zijn, een wijze persoon, zoiets als de ideale Britse gentleman over wie Carter sprak. Dat symbool moet een persoon zijn die boven de politieke groeperingen staat en boven de invloeden die onafwendbaar lijken in elke vorm van politieke organisaties tijdens verkiezingen. Dat symbool, de persoon over wie ik het heb, kan een President zijn of een

Koning of Koningin. Het nadeel van een President is dat die man of vrouw door het Parlement moet aangeduid worden, allicht uit het Parlement komt, en bijgevolg een politieke figuur zal zijn of een vroegere vertegenwoordiger van een politieke partij. Dat maakt hem of haar steeds verdacht van partijdigheid. Het nadeel van een Koning of Koningin is vooral dat het een Koningschap een durende entourage meebrengt, een aristocratie, en bijgevolg een vorm van klassevorming. Tevens, wanneer het Koningschap erfelijk is, dan kan de troon geërfd worden evenzeer door een man of vrouw van waarde als door een idioot, misschien ook door iemand die denkt dat die plaats hem of haar gegeven is door God en niet door het toeval.'

Bastien en Georges haalden wel even hun wenkbrauwen op toen ze hoorden spreken over een aristocratie, maar Max voegde snel toe, 'natuurlijk kan een aristocratie gebracht worden tot een adeldom van de geest en de ziel, zodat gevoelens van zelfzuchtigheid en superioriteit kunnen overwonnen worden.'

'Waar komt het Christendom in dit plaatje dat jullie ons schilderen?' durfde Virginie te vragen.

'Het Christendom is een religie,' antwoordde Thomas Drandin. 'Het Christendom is niet de enige religie van de mensen die in een land leven, niet het enige geloof. Religie en geloofsbelijdenissen moeten in de privé sfeer, in de individuele sfeer blijven. De Staat, waarin mensen met verschillende geloven over de origine van het leven en van het leven na de dood moeten samenleven, zou een lekenorganisatie moeten blijven om rechtvaardigheid voor iedereen te garanderen. De geschiedenis heeft ons de verschrikkingen van elke theocratie geleerd, de gruwel waar een gemeenschap die uitsluitend gebaseerd is op een religie toe kan leiden, want een dergelijke Staat wordt steeds natuurlijk ook geleid door mensen, en dat wordt dan direct een soort Staat beheerd door een eenheidspartij en een oligarchie, en kan ons dus brengen tot een dictatuur. Ik wantrouw niet zozeer de doctrine van een godsdienst dan de menselijke organisatie ervan. Niettemin, omdat godsdiensten ons sterk de nadruk leggen op een strijd tussen het goede en het kwade, en omdat ze ons richtlijnen geven voor het begrip van het goede en het kwade, kunnen Parlementariërs nadenken over hun religieuze waarden en er naar terugrijpen, tot op het punt waar ze niet in conflict geraken met andere religies of geloofsbelijdenissen. De religieuze leren hebben grote waarde voor de opbouw van de personaliteit. Ik heb geen betere beschrijving gevonden van de waarden volgens dewelke ik wil leven dan in de lessen van het Nieuw Testament. Dat zijn de enige teksten die ik ken die ons leren te leven volgens de liefde, en die ons aanzetten om altruïsme te beoefenen jegens onze medemensen. Zo leren we de solidariteit, en ons verdomd egoïsme te bestrijden. Het altruïsme is een notie die wij, piloten, heel goed kennen, al beseffen we het soms niet, want geven wij ons leven niet om de vrijheid van anderen te bewaren?'

'Daar ben ik mee akkoord,' voegde Bastien toe. 'Andere teksten dan het Nieuw Testament blijven zeer onvolledig als richtlijnen, maar vergeet ook niet dat veel teksten aan het Nieuw testament toegevoegd werden door mensen, teksten geschreven door mensen, niet goddelijk geïnspireerd, en bijgevolg steeds tot op een bepaalde hoogte verdacht.'

Max Vinck merkte op, 'er zijn natuurlijk de Verklaring van de rechten van de Mens en de Burger van de Franse Revolutie van 1789 en de *Bill of Rights* van de grondwet van de Verenigde Staten van Amerika van 1791. Die ook vormen een goede basis, maar als we samen willen leven in vrede en medeleven, dan hebben we inderdaad hogere concepten nodig, concepten niet van de geest maar van het hart. In die teksten wordt het woord liefde niet vermeld, maar je vindt het woord wel op iedere bladzijde van het Nieuwe Testament!'

'Ik vind het vreemd,' merkte ik op, 'hoe jullie de meeste van de politieke systemen van onze huidige Europese Staten lijken te verwerpen, en ook sommige van de politieke tendensen in ons eigen land.'

De piloten lachten, maar terwijl ze lachten keken ze toch ook naar links en rechts, alsof de ene aan de andere wou vragen of dat wel een passende conclusie kon zijn van hun korte uitwisseling van ideeën. Er bevond zich in de groep geen uitgesproken voorstander van het Communisme, Anarchisme of Fascisme. Misschien konden de piloten zo goed met elkaar opschieten omdat ze allen ongeveer dezelfde ideeën hadden en vooral een gezond scepticisme voor elke ideologie.

‘Ik houd van jullie Belgen,’ riep Carter Ash uit. ‘Jullie, venten, denken totaal buiten elke ideologie om. Jullie zijn zo erg praktische mensen! Jullie passen heel eenvoudige concepten pragmatisch toe, concepten die zich schijnen te beperken tot het goede oude gezegde, wees vriendelijk met elkaar, wees hoofs!’

‘Jullie piloten zijn daarom de ultieme Engelse gentlemen,’ besloot ik, ‘en jij, Carter Ash, lijkt me wel half Belgisch te zijn!’

De piloten lachten dan zonder uitzondering, en ze lachten allen heel hartelijk. Carter Ash vroeg zich nu misschien af waar we zijn volledige, echte naam gehoord hadden, dat konden Virginie en ik wel zien, maar hij reageerde niet in een uitval van woede. Wellicht was zijn ware naam al heel gewoon in dit gezelschap en verwonderde hij zich over niets meer.

‘De waarheid komt altijd uit een kindermond,’ sloot Carter Ash af, even uit het lood geslagen door onze bewering, en toch ook even verbijsterd.

Max Vinck moest nog iets zeggen.

‘Ja, wat zijn wij Belgen en piloten eigenlijk,’ vroeg hij zich af. ‘Ik zou zeggen dat wij Blauwe Bloemen zijn, luchtige, blijde moppentappers die van het leven willen genieten, die graag vliegen en houden van de lichtheid in de uitgestrekte ruimte van de hemel en die houden van vrede, van vrouwen, van bier en van dansen. Als we van iets of iemand houden dan zijn we zeer trouw. Vraag ons toch niet teveel zwaarmoedige bedenkingen. Vraag ons niet welke ideologie wij volgen. We zijn pragmatisch! Wij zijn wellicht wat nalatig en achteloos in alles, en dat zie je ook in het materieel dat we gebruiken in onze Luchtmacht. We moeten toegeven dat we geen echte strijders zijn zoals de Duitsers en de Britten of zelfs de Fransen. België en de streken die nu ons land uitmaken hebben nooit, in een duizendjarige geschiedenis, een agressieve oorlog op hun burens gevoerd. Dat komt waarschijnlijk omdat we een klein, versnipperd land zijn in talen en culturen, nooit de centrale macht er toe konden vergaren, en nooit echt een dictator hadden. Maar als we vóór een vijand geplaatst worden, dan schieten we, zonder veel na te denken. We doen wat we moeten doen, en we doen onze plicht even moedig als eender wie.’

‘Amen op dat,’ zei Georges Trahty, en hij hief zijn glas. ‘Ik stel voor om twee nieuwe leden bij te kiezen tot de Blauwe Bloemen van Claire. Op Paul en Virginie!’

Het was op die manier dat we met een toast van Cognac ook Blauwe Bloemen genoemd werden.

Monster

We organiseerden nog een groot feest op Oudejaarsavond, met veel plezier en dansen. Rosine en Violaine, Amandine en zelfs Arlette, dansten met iedereen. Jef Asten bleef al de tijd mokken in de Orangerie, maar niemand wou enige commentaar kwijt over zijn afwezigheid. Op Nieuwjaarsdag gaf Grootvader Charles een groot middagmaal dat tot ver in de namiddag duurde.

Jef Asten daagde ook niet op voor dat feestmaal, maar Grootvader vroeg aan de dienstmeisjes om een mand met goed eten, koud weliswaar, naar de Orangerie te brengen. Aan de gasten die vroegen waarom Jef niet deelnam aan de festiviteiten zei Grootvader Charles dat Jef een eenzaat was en wacht moest kloppen voor zijn eskadron. We hadden Jef niet weten naar zijn eskadron gaan gedurende minstens de laatste twee maanden. Irene en Baron Andreas keken wel even achterdochtig naar elkaar wanneer ze dat excuus hoorden, hun blikken spraken boekdelen, maar ze zwegen. Arlette werd toen helemaal rood in het gezicht. Aan tafel probeerde Bastien een plaats te veroveren naast Irene, maar zij verschoof zich in allerlaatste instantie en ze ontweek de blikken van Bastien tijdens het feestmaal volledig. Ook nadien, in de grote zitkamer, sprak ze niet meer dan een paar vriendelijke maar stroeve woorden tot hem. Bastien keek de ganse dag ontmoedigd vóór zich uit. Aan het einde van het maal kondigde Baron Andreas aan dat hij het kasteel de volgende dag zou verlaten. Irene vroeg om nog enkele dagen langer te mogen blijven, en dat werd met vreugde toegestaan. Bastien fleurde weer een beetje op.

De volgende dag stonden Virginie en ik al vroeg op. We aten snel ons ontbijt en we zeiden dat we een wandeling in het bos gingen maken. Grootmoeder kleepte ons eigenhandig aan alsof we naar de Noordpool zouden reizen, maar ze had het bij het rechte eind met de koude, want de temperatuur was nog scherper gevallen dan de vorige dagen. Grootvader Charles waarschuwde ons, zoals gewoonlijk, niet rond te hangen in het dorp.

We wandelden langzaam, geduldig, door de binnenplaats van het kasteel opdat we geen verdenkingen zouden oproepen betreffende onze intenties. Virginie hield zelfs mijn hand vast tot we uit het zicht van het kasteel kwamen, zoals een lief engeltje. In de binnenplaats echter, zag ik uit een hoek van mijn ogen Max Vinck en Thomas Drandin op hun knieën zitten aan de verste zijde van het woonhuis. Ik riep een waarschuwing naar Virginie, en we gingen beiden voorzichtig, achterdochtig naar hen toe tot op een respectabele afstand.

Max en Thomas knielden in de binnenplaats, tegen het woonhuis, op de plaats waar het huis eindigde en de muren van het kasteel verder liepen. Ze hadden hun rug naar ons toe gekeerd en ze keken naar een stuk ijzer dat uit de muur stak. Ik had echter al bemerkt dat Thomas snelle blikken naar ons wierp door slechts zijn hoofd te draaien, niet zijn lichaam, om te zien of we er aankwamen of niet. Ik verwachtte dat hij en Max probeerden ons in een valstrik te lokken.

Ik hoorde Thomas luid beweren, ‘dat moet één van de oude draden zijn. Kijk eens hoe verwrongen dat stuk is, alsof het door een zeer sterke kracht gebogen werd!’

Max Vinck bemerkte ons nu ook achter zich, of hij deed alsof hij nu pas onze aanwezigheid gewaar werd.

Hij voegde toe, ‘dat is een heel vreemd fenomeen, inderdaad, Thomas! Welke is de macht die het kasteel vervormt? Als het monster zo iets kon doen, dan moet het echt beschikken over een zeer grote kracht!’

‘Welk monster?’ riep Virginie uit, en daarmee viel ze natuurlijk recht in de val.

Virginie vreesde niets behalve spinnen en monsters.

‘Waar praten jullie over?’ vroeg ze. ‘Monsters bestaan niet! En zeker niet in Trioteignes!’

‘Nee, maar dit soort wel,’ probeerde Max Vinck. ‘Een monster dat zijn formidabele macht gebruikt om staal te buigen en te verdunnen, dat is iets nieuws voor ons!’

‘Dat is toch geen staal, jij domoor,’ snauwde Virginie bezorgd. ‘Dat is toch maar een stuk koperdraad. Staal is grijs of zwart, koper is rood. Die draad is rood.’

‘Die is rood verbrand, ja,’ corrigeerde Thomas. ‘Ik meen dat dit het werk is van een vuurdraak! Ik vraag me af van waaruit de draak werkt. Denken jullie dat hij zich kan verbergen in de kelders van het kasteel? Ik denk eerder dat hij zich in het bos verbergt!’

‘Neen, neen,’ bracht Max Vinck in. ‘Dit is het teken van een aarddraak. Die komt waarschijnlijk zijn hol uit ‘s nachts, wanneer hij bijna onzichtbaar is. Ik meen echter ook dat zijn hol in het bos ligt, misschien in een grot of in een verlaten schuur. Let op, kinderen, wanneer jullie afdwalen! Zie dat jullie het monster niet ontmoeten, want het moet een zeer machtig beest zijn. We vonden al bewijzen van zijn handelingen op verscheidene plaatsen buiten het kasteel. Hij sloeg bomen om, en zo. We werden gewaarschuwd door André de butler, en we geloven dat hij gelijk heeft om het monster te vrezen en enige voorzorgsmaatregelen te nemen. Hij draagt nu steeds een geladen geweer bij zich en hij houdt de wacht ‘s nachts. Dit soort van monster houdt niet van gewerschoten, maar je weet nooit. Let op!’

‘Jullie spreken nonsens,’ beweerde Virginie zwakjes. ‘Monsters en draken bestaan niet!’

‘Oh jullie, zwak in geloof,’ begon Max Vinck.

‘Geen draken?’ lachte hij. ‘Probeer dat maar eens aan de Chinezen te vertellen! Hebben jullie je ooit al afgevraagd waarom Chinese huizen hun deuren staan hebben in allerhande vreemde plaatsen? Weten jullie dat wanneer een huis gebouwd wordt in China, een meester-tovenaar eerst moet komen kijken naar de plannen en de plaatsing van het gebouw om na te gaan of het huis de vrede en rust niet zou storen van de aarddraak? Wanneer de architect de voordeur op het oog van de draak heeft geplaatst, dan gebeurt er niets dan miserie met het huis. De draak moet met rust gelaten worden, dus moeten de deuren ver van het hoofd van de draak geplaatst worden. Dat is de reden waarom Chinese huizen deuren in vreemde plaatsen hebben staan, en iets zoals dat moet er ook hier gebeurd zijn, denk ik. Kijk maar eens hoe de vensters van het woonhuis hier staan! Niet één venster staat in een symmetrische plaats of patroon. De oude bouwers van vroegere tijden wisten alles af van draken! En ook over de stralingen afkomstig van onderaardse stromen water waar de draken van drinken! Ik zeg jullie, een zeer machtige draak huist ergens in dit domein! Ik wed dat jullie Overgrootmoeder Claire daar veel meer van af weet. Laat ons nu maar, jullie twee, verder ons werk doen om naar het beest te zoeken. We zullen het zeker niet voortijdig uit zijn slaap halen! Let echter op wanneer jullie er één zien, en kom niet te dicht bij zijn hol, want ik heb de indruk, gezien de schade die het hier heeft toegebracht, dat het op de dool is. Vooruit, drakengebroid! Dali, dali!’

We bleven even perplex en stomverbaasd staan, maar we liepen dan verder.

‘Geloof jij iets van wat ze zeiden?’ vroeg ik aan Virginie.

Virginie wachtte even, dacht na, en dat was toch al beduidend voor mij, maar ze antwoordde me, ‘natuurlijk niet, dommerik! Ze praatten alleen maar nonsens om ons schrik aan te jagen!’ Dat laatste dacht ik ook al. Ik vroeg me toch af wat Thomas en Max aan het doen waren met dat stuk ijzer in de binnenplaats. Ze waren er nu aan het wringen en aan het rukken. Ik moest absoluut Overgrootmoeder Claire daarover ondervragen, en ondertussen blijven uitkijken naar vreemde gebeurtenissen, vreemde geluiden of geuren in het bos. Ik zag dat Virginie ook een beetje nerveus bleef rondkijken. Ze liet mijn hand niet los toen we de brug over liepen.

We liepen recht naar de oostkant van het domein. We kwamen snel aan bij de plaats waar de gevallen bomen alle verdere toegang versperde. We vonden voetafdrukken die rechts van de bomen het bos ingingen, de kant van de holle weg op. We klommen op handen en voeten uit het holle pad, en we volgden dan een spoor, waarbij we met veel moeite over gevallen takken stapten en over de doornenranken van braambessen. Die ranken zijn een echte pest in een bos, en onze voeten werden er regelmatig door gehinderd, dus gingen we slechts langzaam en behoedzaam vooruit. Wanneer we voorbij de gevallen bomen terechtkwamen, verlieten we het spoor en we klommen weer naar beneden de holle weg terug in, maar ik bedacht me en duwde Virginie de andere kant op, opnieuw het bos in. Ze protesteerde, want daardoor

moesten we weer door heel moeilijk terrein stappen, zodat we veel tijd verloren, maar ik wou het risico niet lopen iemand te ontmoeten in de holle weg en teruggestuurd te worden. We wandelden dus verder over de lange doornenslierten heen die de braambessenplanten over de grond hadden gegooid. Onze voeten bleven daarin haperen en we struikelden, en de doornen staken ons. We wandelden tussen bomen waarvan de takken laag door elkaar groeiden en we moesten door struiken die in de zomer voorzeker vol van de spinnenwebben hingen. We vielen over graskluiten van oud moerasgras. De bomen in dit deel van het bos waren allemaal loofbomen. We zagen oude eiken en berken. Virginie vervloekte me en ze kreunde, maar we stapten gestaag onder de bomen verder en we legden heel wat afstand af.

We wisten niet waar we naartoe gingen, de tijd leek ons dus erg lang. Het loofbomenbos eindigde in een dichte begroeiing van varens, en daarna van dennenbomen. Door die hindernis stappen was gemakkelijker, want de gevallen en gedroogde naalden van de dennenbomen hadden alle planten rond de boomstammen gedood. We zagen niet waar we naartoe gingen. We moesten de scherpe, dode takken ontwijken, de dennentakken die ter hoogte van onze gezichten uit de boomstammen staken maar die door gebrek aan licht geen naalden meer hielden. We moesten daar voorzichtig mee zijn. Er was voldoende plaats om tussen de dennenbomen door te geraken. Een hert stak zijn snuit in de lucht toen we het verrasten en het verdween dan tussen de varens en de bomen. Kraaien en tortelduiven vlogen op. Ons bos was niet doods in de winter! We probeerden zo weinig mogelijk lawaai te maken. We wandelden op die wijze behoedzaam vooruit, tot we de donkere volumes van de twee schuren vóór ons zagen opdagen. De schuur die we eerst benaderden leek echter helemaal niet op een schuur. Er stonden trouwens geen twee schuren, maar drie! De eerste schuur was nog steeds de vorm gebouwd uit bakstenen onder een sterk hellend dak van pannen, zoals ik me van vroeger herinnerde. De andere schuur echter, leek op een vooraf gebouwd ijzeren of aluminium gevaarte dat hier neergeploft was, een soort hangar met een rond dak dat helemaal tot op de grond reikte in één beweging, en volledig uit gegolfde metalen platen samengesteld was. Dit was een heel nieuw gebouw, en ik ontdekte de tweede schuur die ik van vroeger kende terzijde, achter dit nieuw gebouw. We slopen rond de eerste schuur om te bemerken dat de achterzijde van de ijzeren hangar ook uit bakstenen gebouwd was. Aan die zijde slechts, die niet van ijzer was, maar misschien ook wel aan de tegenoverliggende zijde, zag ik hoge vensters, doch geen deur. Mijn nieuwsgierigheid werd nu echt aangesproken, want de vorm van deze constructie leek helemaal niet op wat ik gewoon was te zien in de schuren van het dorp. Onze harten sloegen. Virginie bleef zwijgen. We gingen dichterbij.

We verkenden eerst de omgeving van de schuren. Er bleek niemand in het ronde te lopen. We gingen kijken naar de muren. Virginie hield me tegen omdat ze sporen van grote banden zag die uit het nieuwe gebouw vertrokken. We fluisterden naar elkaar.

‘Denk je dat de draak of het monster van Max en Thomas hier iets mee te maken heeft?’ vroeg ik.

‘Een schuur of een hangar gemaakt door een draak? Natuurlijk niet, je bent gek!’ beweerde Virginie, maar ze ging toch een heel stuk langzamer langs de muren en ze kroop voorzichtig achter mij door. Ik moest hier wel bewijzen dat ik de man was. Ik sloop verder.

We hoorden een snerpend geluid in de tweede schuur, in diegene die het dichtst bij de hangar stond. We kropen langs de muren, maar we vonden geen venster in de bakstenen gevel. We keken om de hoek en ik zag daar een deur aan die zijde, en twee hoge, grote vensters. De met ijzeren staven afgezette vensters konden we niet bereiken, maar er was ook glas geplaatst bovenaan in de deur, net breed genoeg om iemand van binnen te laten zien wie buiten aan de deur stond. We kropen naar dat venster. Virginie fluisterde me toe om de wacht te houden, aan de zijde van het bos, terwijl zij in de schuur zou kijken. Ze deed dat, en liep dan plots heel

snel weg tussen de bomen, naar waar ik stond. Ik liep haar achterna. We verborgen ons dieper het bos in.

‘Wat zag je?’ vroeg ik.

Had Virginie geantwoord dat ze een draak gezien had, dan had ik haar geloofd.

‘Jef Asten werkt aan één of andere reusachtige machine,’ fluisterde Virginie geheimzinnig.

‘Hij keek op, en ik dacht dat hij me kon zien. Ik veronderstel van niet! Hij zou zeker de deur open gedaan hebben als hij me ontdekt had.’

We wachtten even.

Ik zei, ‘ik ga ook kijken!’

Virginie aarzelde, maar ze liet me gaan en ze verzekerde, ‘ik zal de wacht houden. Ik zal fluiten wanneer er iemand komt.’

Virginie kon veel beter fluiten dan ik, en vooral hoog in toon.

Ik sloop naar de schuur, ging behoedzaam naar de deur in ik keek naar binnen, er op lettend dat slechts mijn ogen boven het onderste deel van het venster uitstaken. Ik zag Jef Asten achter een grote draaibank staan. Hij droeg een blauwe overall, draaide een stalen cilinder en sneed die tot een complexe vorm. Krullen van staal vielen aan zijn voeten. Ik zag ook wat ik dacht een grote pers te zijn voor metalen vormen, meerdere kleine werktuigmachines, en dan ook nog een grote boormachine. De kleinere machines stonden netjes in een rij geplaatst in het midden van de zaal. De schuur was omgetoverd tot een werkplaats! Jef Asten keek heel geconcentreerd naar het stuk metaal dat hij aan het draaien was. Hij keek helemaal niet naar de deur, toch niet op dat ogenblik. Ik bemerkte dat de schuur zeer proper werd gehouden, droog en geveegd. Tegen de muren stond een reeks vaten voor olie of andere vloeistoffen. Ik zag ook twee geweren naast een houten tafel staan. Ik was steeds geïnteresseerd door vuurwapens. Ik liep terug naar Virginie en legde haar uit wat ik gezien had.

‘Wat denk jij dat hij aan het doen is?’ vroeg Virginie.

‘Dat weet ik helemaal niet,’ antwoordde ik waarheidsgetrouw. ‘Hij werkt aan een stuk metaal of staal op een draaibank.’

‘Was dat het schrille geluid dat we hoorden?’

‘Ja, dat was het. Hij schraapt metaal af, transformeert een cilinder, maakt die holler en hij verandert de vorm ervan. Hij is een Luitenant, maar hij is ook een mechaniker. Bouwt hij een soort machine? Een draak van metaal?’

‘Laten we terug naar de hangar gaan!’

Ik volgde Virginie. Zij leidde steeds, zelfs wanneer ze achter me liep. Ze duwde me ook nu vooruit.

In drie muren van de hangar vonden we geen enkele opening. De voorste muur, de muur die naar de weiden gericht was, bestond uit een reusachtige glijdende deur die de ganse muur in beslag nam. Ik had nog nooit zo’n grote deur gezien. Virginie poogde de ijzeren panelen open te trekken, maar ik vond een zwaar hangslot aan het verste einde en toonde dat aan haar. De hangar was gesloten! We kropen naar de andere zijden.

We vonden een traliewerk in de ijzeren platen, een traliewerk dat laag stond en voldoende groot was om er door te kruipen. Dit moest een ventilatieopening zijn, maar het traliewerk kwam niet los. Ik kon mijn hand door de openingen steken, moest de mazen daartoe wat buigen, en ik voelde schroeven aan de andere zijde, vier vijzen aan de binnenkant, één in elke hoek. De tralies konden slechts van de binnenkant uit losgevezen worden.

Ik zei, ‘we hebben een schroevendraaier nodig om dit te openen. Het zal niet gemakkelijk zijn, maar het kan lukken om de schroeven los te vijzen. Het is ook zeer donker daarbinnen, we hebben een zaklamp nodig.’

We besloten de volgende dag weer te keren en de hangar te onderzoeken. We liepen de weg terug waarlangs we gekomen waren en we vermeden weer de holle weg tot we aan de versperring kwamen. We ontmoetten niemand.

De Onbevreesde en de Stormer

Twee dagen later keerden we terug naar de hangar. We gingen op exact dezelfde wijze naar de schuren, kwamen bij de hangar, en we kropen tegen de grond naar het metalen traliwerk langs waar we hoopten in de vreemde ruimte te kunnen indringen. Ik duwde mijn twee handen door de tralies, hield de schroevendraaier omgekeerd in mijn handen en probeerde zo de schroeven aan de binnenkant los te draaien. Dit was moeilijk. Ik moest de snede van de schroef op de tast voelen en er de schroevendraaier in zien te plaatsen, daarna kon ik draaien. Ik moest al de kracht uitoefenen die ik in mijn vingers had, en na een tijdje van wringen voelde ik de bovenste schroef loskomen. Ik had heel veel tijd nodig om één schroef los te peuten, wel een half uur voordat die eerste schroef op de vloer binnen viel, en ik had er nog drie los te maken. Ik had het grootste probleem met de derde vijs, want die was heel wat meer verroest dan de andere. Na veel vloeken en kuchen en zweten en veranderen van positie en een dikke blaas in mijn linkerhand, kreeg ik die toch ook los zonder de draad van de schroef teveel te verknoeien. Ik verloor zoveel tijd aan die vijs als aan de drie andere samen, maar ik won daar de nooit aflatende bewondering van mijn zuster voor mijn knutselbekwaamheden. Ik duwde tegen de tralies en ze kwamen volledig los. De tralies vielen op de vloer. Ik reikte met mijn armen naar binnen, gleed met mijn lichaam door de opening, en vroeg naar de zaklamp die mijn zuster klaar in de handen hield. Virginia gleed in achter me. Ik schakelde de zaklamp aan, en de hangar baadde plots in een vaag licht.

Reusachtige schaduwvormen vormden zich overal, en ik slaakte een kreet van verrassing, want in de hangar lag geen slapende draak, maar er stonden wel twee grootse, prachtige vliegtuigen in!

Ik wist niet dat Grootvader Charles de eigenaar was van vliegtuigen! We hadden veel tijd verloren met de schroeven van de tralies, dus wandelden we niet lang rond in de enorme zaal. We keken slechts naar het eerste vliegtuig. Het zag er uit als een eenzitter, een laag gevleugelde eendekker, en zelfs ik kon uitmaken dat het vliegtuig veel te slank was om een bommenwerper of een burgerlijk vliegtuig te zijn. De motor leek bijzonder groot, vooraan, en het vliegtuig had slechts twee vleugels, niet de gewoonlijke vier. De neus stond hoog in de lucht, de staart bijna tegen de vloer. Dit was een gevechtstoestel, een jager! Ik zocht naar kentekens, liet mijn licht langs de romp glijden, en ik vond inderdaad de drie gekleurde concentrische ringen van de Belgische Luchtmacht in zwart, geel en rood geschilderd op de metalen romp. Ja, dit was een militair vliegtuig. Ik had onlangs foto's gezien van de Supermarine Spitfire, me getoond in een prentenboek over luchtvaart door de Luitenants, en ik dacht dat dit vliegtuig, hier, er wel wat uitzag zoals de Spitfire. Ik bemerkte duidelijk een lijn van uitlaatpijpen vóór de cockpit, net achter de driekladerige propeller, ook al ongeveer zoals ik had gezien aan de snuit van de Spitfire. Deze machine had dezelfde of een gelijkaardige motor, dacht ik. Ik zei dat ook aan Virginia. Virginia bleef dicht aan me hangen, ze volgde me, maar ze wees naar het woord dat in mooie, vloeiende lettertekens op de romp geschilderd was. Er stond in het Engels, *Fearless*, de Onbevreesde. Ik richtte de straal van de zaklamp naar het tweede vliegtuig, en las *Assailer* of de Stormer. De woorden waren niet in het Frans geschreven. We zochten later hun betekenis op in een woordenboek.

Een metalen trap leidde naar boven, naar een lang platform dat zich bevond tegen de ganse lengte van de muur boven de tralies die we opgeduwd hadden. We waren terecht gekomen onder die trappen. Ik klom de trappen op want ik zocht een overzicht van de zaal te bekomen. Ik liet het licht van mijn zaklamp bewegen in de ruimte. Virginie klampte zich aan me vast. Boven aan de trappen had het twee meter brede platform een houten vloer. Ik zag werktuigen tegen de muur hangen, vliegtunieten, valschermen, helmen en zuurstofmaskers. Ook twee machinegeweren hingen aan lange nagels die in een houten paneel staken dat tegen de muur gehamerd was. De schaduwen beneden vergrootten de vreemde volumes van de machines en de flikkering van het licht bracht de toestellen tot leven. Ik vond de vliegtuigen een beetje dik voor snelle machines, maar ze zagen er zeer elegant uit in vorm en uiteindelijk toch volledig verschillend van wat ik aan vliegtuigen tot zover had gezien. De zaal was leeg buiten die twee machines, maar in een hoek van de hangar zag ik een divan neergezet en enkele stoelen rond een kachel waarin me leek dat er nog enig vuurtje laaide. Het bleef hier heel wat minder koud dan buiten, al trok er wat frisse lucht door de zaal, en een geur van benzine hing zwaar in de ruimte. Werktuigen en materialen waren volledig naar het platform waar we stonden gebracht, en ik vond dat niet erg efficiënt, want de piloten moesten telkens de trap op klimmen wanneer ze iets nodig hadden, maar de cementen vloer van de hangar bleef zo ten minste volledig vrij van losliggende dingen. Ik zag dan echter een ander werktuigenrek staan aan de muur van de verste zijde. Buiten de vliegtuigen, de divan en de stoelen en de kachel in één hoek, buiten het rek, stond er niets in de zaal. Geen draak sliep hier! Ik bewonderde niettemin Virginie om me gevolgd te hebben. Ze maakte nu een beweging met haar hoofd naar beneden, en ze had gelijk. We hadden genoeg gezien, we moesten gaan. Ik had teveel tijd ook verloren om de tralies te verwijderen. We gingen de trappen weer af. Ik zag zeer grote lampen aan het hoge plafond hangen en ik vond ook de schakelaars daarvoor aan de muur, maar ik durfde toen nog niet het licht volledig aan te steken.

We kropen terug naar buiten. Ik stak de vier schroeven in mijn zak en ik trok het traliewerk weer vóór de opening. Daarna neep ik de tralies in plaats met een twijgje. Het zou een zeer opmerkende persoon moeten zijn die onder de trap zou vinden dat de schroeven aan het traliewerk ontbraken!

We hadden dus de draken gevonden! We waren er nu nog meer van overtuigd dat Max Vinck en Thomas Drandin ons hadden willen schrik aanjagen en ons hadden willen weghouden van de hangar. Daar waren ze net niet in geslaagd! Ze hadden geen rekening gehouden met het doorzettingsvermogen van de Trioteignes! Trioteignes waren we, en bevreesd voor niets. We hadden het geheim van Carter Ash ontdekt, maar wat deden militaire vliegtuigen op ons domein? We hadden nog meer enigma's op te lossen.

Georges de Trahty

Wanneer we terug naar het kasteel liepen, vonden we Georges de Trahty en Violaine Vresele aan het slenteren in de binnenplaats. Voor twee mensen die verliefd waren op elkaar zagen ze er niet zeer stralend uit! Violaine was een te rustig meisje naar mijn smaak, maar dat was normaal veronderstelde ik, omdat ze geboren was in Vlaanderen, in de stad Gent.

Violaine had een zeer bleek gezichtje. Ze was niet een vrouw die veel buitensdeurs vertoefde. Haar huid was ivoorwit, maar smetteloos en zacht. Dergelijke blanke huiden leken ook niet zonder charme, merkte ik op. Haar lippen bleven lichtjes open van de koude, hier, en ze blies

een ademstoot uit alsof ze wou nagaan hoe koud het werkelijk was. Ik zag het kleine, vochtige wolkje uit haar mond verschijnen, door haar kleine, regelmatige tandjes. Een licht rode blos steeg plots naar haar wangen toen Georges haar een beetje aanhoudend aanstaarde.

We gingen naar hen toe en huppelden blij om hen heen.

Virginie vroeg, 'waarom ben jij piloot geworden, Georges?'

'Ik hield van vliegtuigen, natuurlijk. Vliegen is mijn hartstocht!' antwoordde Georges. 'Ik moest toch ook een tijdje soldaat worden, dus lijfde ik me in bij de Luchtmacht.'

'Wat is er nodig om een goede piloot te worden?' vroeg ik. 'Waarom houd je ervan in de Luchtmacht te dienen?'

'Ik wou mijn land dienen,' gaf Georges toe, meer pratend tot Violaine, dan tot ons, 'maar als ik volledig oprecht wil zijn, dan kwam alles er toch op neer dat ik gewoon wou vliegen. In het begin had ik het moeilijk, want in de eerste maanden van de Vliegschool leerden we slechts hoe te marcheren in pas en hoe te groeten en nog meer van die domme dingen. De lessen bleven verschrikkelijk vervelend en langdurig. We leerden met geweren en pistolen te schieten, we kregen wat les in kaartlezen, in navigatie en mechanica. We leerden slechts later te vliegen, maar dat gevoel compenseerde wel al onze miserie. Die vervelende tijd vormde ook ons karakter. De Sergeanten en de Luitenants sloegen de notie dat we Godsgeschenken waren uit ons. We hielden echter van de vliegtuigen, al waren dat oude bakken die langzamer vlogen dan de locomotieven van treinen konden rijden op sporen. We waren gefascineerd door de motoren en door de techniek van die duivelse machines die zo krachtig waren als draken in de lucht. De vliegtuigen waren ons ideaal van schoonheid, tot op een punt, natuurlijk. We hielden van het gebrul van de motoren, van de stalen en metalen draden in de romp, van het linnen canvas dat over de vleugels getrokken was, van de manier waarop we de vleugels gedeeltelijk konden bewegen, en het roer achteraan. We voelden ons dronken wanneer we de rook van verbrande benzine opsnoven. We voelden een overweldigende macht om het monster te kunnen beheersen dat ons met honderden paardenkrachten de lucht in trok.'

Georges lachte, 'natuurlijk, wanneer onze instructeurs ons de eerste maal in een rolspiraal trokken en de wereld rondom ons onbegrijpelijk tolde, het land en de lucht samensmolten tot een caleidoscoop van kleuren waarin we de aarde niet meer van de lucht konden onderscheiden, dan dachten we opnieuw na over of we dit alles wel konden bemeesteren. Sommige kandidaten faalden omdat ze hopeloos ziek werden, anderen vonden zich nu pas in hun element. Onderste boven vliegen was ook schrikbaar! Je hing dan aan je riemen, vrezend dat je uit die verdomde open cockpit zou vallen en de steentjes en het vuil van het onderste van de romp vielen overal rond je heen. Na enkele malen van die acrobatieën werd je dat wel gewoon. Je liet jezelf enkele seconden alle notie van boven en onder verliezen, dan vond je de goede positie weer, je correcte richting, de paniek verdween, en je wist hoe je het toestel moest recht trekken.'

Georges pauzeerde even, keek naar Violaine, en wij ook staarden met open mond naar hem, in verbazing en ontzag.

Hij ging verder, 'ik hield ook van de kameraadschap tussen de piloten. Ik had niet veel vrienden gehad toen ik jong was. Piloten zijn allen goede vrienden van elkaar. De mannen van adel die een titel droegen vergaten die snel. Hoogdravendheid wordt ontmoedigd in de Luchtmacht, we zijn allen vrienden, en daar zijn we niet schuchter mee. Als wij, piloten, ergens gekazerneerd zijn, dan slapen de Officieren dikwijls in een kasteel, of ze van adel zijn of niet, en de Sergeanten, ook al of ze van adel zijn of niet, slapen in een herberg. We hielden er natuurlijk ook allen van om populair te zijn bij de meisjes.'

Georges keek zijdelings naar Violaine toen hij dat zei, maar ze deed alsof het haar niet echt kon schelen wat hij zei. Ik zag wel dat ze zich nu aanstelde, want een klein, verraderlijk trekje verscheen op haar lippen.

‘We waren heel Romantische jongens! We wandelden rond in zijden sjaals rond onze kelen. We waren nonchalant en we durfden veel, we waren zo populair als filmsterren in de danszalen, een tikkeltje snobberig met de infanteriejongens die in de modder moesten kruipen terwijl wij proper in de lucht vlogen, zo vrij als vogels. We zijn lichthoofdige, zorgeloze mannen, we zijn steeds grappen aan het maken, en we tonen weinig respect voor alles en iedereen behalve onze Groepscommandant en onze Eskadronskapitein, hoewel we die twee ook meer aanzien als vrienden en collega’s dan als bazen. We waren gelukkig in de Vliëgschool, blij, en we zouden onder ons gevochten hebben voor een plaats in een vliegtuig. We waren verslaafd aan het vliegen.

‘Je zei straks dat je van de camaraderie hield,’ merkte Violaine op. ‘Is dat slechts met de piloten van je eskadron?’

‘Nee, nee,’ wees Georges af. ‘We houden eerste en vooral natuurlijk van de kameraden uit ons eskadron. We weten dat we elkaar zullen moeten beschermen in de lucht, en daarom moeten we een hechte groep vormen. Elk eskadron heeft daarom ook een naam en een kenteken. We bouwden echter ook andere vriendschappen uit, onder piloten in het algemeen, boven het niveau van het eskadron uit, en zelfs van de groep. Bijvoorbeeld, vormden we niet te Trioteignes een nieuwe club met de piloten die hier Kerstmis vierden? We noemen ons nu de ‘Blauwe Bloemen van Claire’. We zouden een geëmailleerde pin moeten dragen op onze borst, een bloem met vier blauwe blaadjes!’

‘Waarom vier blaadjes?’ vroeg Violaine. ‘Jullie zijn met zes’

‘Eigenlijk zijn we met acht,’ knipoogde Georges naar ons. ‘Ik dacht aan een klavertje van vier, een Ierse *shamrock*, misschien een dubbele *shamrock* om ons geluk te brengen!’

‘Is dat alles niet een beetje te jongensachtig?’ vroeg Violaine.

Ze glimlachte, ‘blijven jullie piloten kleine jongens jullie gans leven?’

‘Daar is iets van,’ gaf Georges vermoeid toe. ‘We zijn echter gehard, gewoonlijk intelligent, snel in reacties, instinctief, luidruchtig en we hebben een franke mond, maar we kunnen ook eerbiedwaardig zijn waar dat nodig is. We haten discipline. Ik neem aan dat we weinig achting opbrengen voor alles, maar we hebben meestal een goed humeur en een gouden hart. We houden van actie, en daarin kunnen sommigen onder ons nogal agressief en koppig en hardnekkig blijven. Al die kwaliteiten of het gebrek ervan worden wel uitgevlakt en verzacht met de ouderdom, neem ik aan. Ik zal ook geen piloot blijven voor de rest van mijn leven.’

‘Wat wou je dan worden wanneer je opgroeit?’ grinnikte Violaine.

‘Dat weet ik nog niet,’ antwoordde Georges, ‘maar ik vind wel wat. Het Leger maakt mannen van ons, weet je. We leerden veel dingen buiten het vliegen. We leerden ook te leren, want daarboven, in de lucht, ben je alleen en moet je soms improviseren. De mannen die dat niet kunnen overleven niet!’

Virginie en ik keken naar Georges de Trahty met bewonderende ogen.

Ik besloot, ‘ik denk dat ik ook piloot zal worden!’

Virginie trok me echter al mee, weg, roepend, ‘domoor, jij een piloot? Nooit van je leven!’

Iets vond ik vreemd in deze conversatie. Violaine en Georges waren officieel verloofd, maar ze moest nog steeds fundamentele vragen stellen over wat hij wou doen met zijn leven. Ze zouden zeer intiem met elkaar moeten omgaan, maar toch leek ze nog niet veel over Georges te weten. Ze leek hem ook niet erg te bewonderen. Ze zag hem nog als een kleine jongen. Ik wou dat mijn toekomstige vrouw me bewonderde, en naar me opkeek! Violaine en Georges hadden blijkbaar nog een lange weg af te leggen.

Irene Stratten

We konden slechts drie dagen later naar de hangar terugkeren. We liepen, opnieuw gewapend met een schroevendraaier en een zaklamp, al zouden we die schroevendraaier niet echt meer nodig hebben. Aan de plaats waar de holle weg versperd was, liepen we bijna Irene Stratten op het lijf. Ze stond na te denken vóór de wirwar van de gevallen boomstammen en de ineengestrongelde gebroken takken. Ze droeg hoge laarzen, lederen rijlaarzen die ze waarschijnlijk in de stallen van Alain Jacquet had geleend, en ze droeg ook een broek en een korte jas die afgezet was met bont, en een wollen muts op het hoofd. Ze had ons niet zien aankomen, zodat we even achteruit stapten en bovenop de holle weg achter haar kropen, waar we haar observeerden van achter een dikke boom.

Irene stond te twijfelen over wat ze zou doen, maar dan zagen we haar resoluut tot een besluit komen. Ze greep grassen en struiken van de rand beet en ze klom omhoog zoals wij de vorige maal gedaan hadden. Ze gleed naar beneden, maar ze kon een beginnende kleine boom grijpen en ze reikte met de andere hand naar een struik die ze hield, haar voeten vonden steun, en ze klom voort. Ze trok zich op aan een ander boompje tot ze hijgend bovenaan het pad stond, blijkbaar fier en tevreden over zichzelf om tot daar geraakt te zijn zonder hulp. Ze onderzocht hoe de bomen geveld waren door haar handen te laten bewegen over de sporen van de zaag en de bijlen, en daarna stapte ze verder het bos in.

Irene wandelde behoedzaam rond de versperring heen. We volgden haar op een bepaalde, veilige afstand, zodat ze onze stappen niet kon horen. We vermeden het op droge takken te stappen die konden afknappen. Irene vond even verder de holle weg weer, zoals wij hadden gedaan, en ze gleed naar beneden. Ze sloeg aan haar klederen, borstelde de dode bladeren en de afgetrokken twijgjes van haar jas met haar vingers, en ze veegde ook wat modder van haar laarzen weg. Daarna wandelde ze onvervaard verder, maar ze bleef naar alle zijden kijken. We gingen niet naar beneden in het pad zoals we de laatste maal hadden gedaan, maar we kropen boven van boom tot boom en vermeden angstvallig enig geluid te maken. Irene bleef in de holle weg stappen, tot ze bij de schuren aankwam.

Op dat ogenblik hoorden we een krachtige motor aan slaan. Irene bleef verbaasd, opgeschrikt staan. Ze stopte even. Ze luisterde aandachtig. Daarna ging ze naar de eerste schuur, en ze stapte onvervaard naar de hangar. Ze kroop en sloop niet; ze ging recht op het gebouw af. Ze wandelde in de richting van het geluid. Ze verdween aan de voorzijde van de hangar, waar we de glijpoort wisten staan. Wij slopen achter de hangar door, vonden onze tralies, en ik maakte een teken aan Virginie om naar binnen te kijken. Virginie schoof het traliwerk terzijde en ze kroop naar binnen. Ik moest haar volgen. De tralies schoven gemakkelijk, geluidloos naar de kant. Niemand had ontdekt dat iets aan de hand was met de opening. We kropen naar binnen.

Wanneer ik mijn hoofd de hangar in duwde, vond ik dat het voorste deel van de zaal helemaal open stond, en de hangar baadde in een fel licht dat niet slechts uit de open panelen van de poort naar binnen stroomde, maar ook uit de grote elektrische lampen die boven de vliegtuigen hingen. De motor van één van de toestellen stond te brullen, een propeller draaide aan een verbazende snelheid zodat we slechts een wervelende cirkel zagen vóór de Onbevreesde. Het geluid maakte indruk op Virginie, maar ik voelde me opgetogen en geprikkeld door nieuwsgierigheid. Motoren trokken me altijd aan. Niemand kon ons horen binnensluipen in dit hels lawaai. Virginie klom de trappen op. We gingen naar het platform en we legden ons neer op de houten vloer, onze hoofden hielden we zo laag mogelijk. We konden zien wat er beneden gebeurde door de ijzeren railing.

Oom Bastien en Jef Asten leunden tegen de achtermuur. Ze stonden te kijken naar de achternvleugels van de Onbevreesde. De stank van de benzinewolken werd ondraaglijk waar we lagen en dus meende ik dat we het niet lang zouden kunnen volhouden op het platform. Waarom rolde het vliegtuig niet vooruit? De motor jankte harder en harder, hoger, maar plots werd het lawaai afgesneden, de motor stopte, de schroef verloor aan snelheid, de cockpit gleed open en we herkenden Max Vinck in de vliegstoel van het jachttoestel. Hij trok zijn helm af.

We zagen ook Irene Stratten naar het vliegtuig slenteren langs de zijkant. Ze veroorzaakte een hele opschudding, beneden in de zaal. De propeller stopte en Max Vinck sprong op de grond. Bastien, Jef en Max stonden vóór Irene en versperden haar de weg.

‘Ik wens jullie een goede dag,’ riep Irene terwijl ze naar Bastien en Jef toe kwam. Ze stond dan bijna direct onder en naast ons platform.

‘Ik was aan het wandelen in het bos, hoorde veel lawaai en geraakte in deze schuur. Ik verwachtte hier geen vliegtuigen te zien! Is er hier een vliegveld? Is dat waarom er zo veel piloten in het kasteel verblijven? Ik wist niet dat jullie hier een vliegbasis hadden!’

Bastien ging dichterbij Irene toe.

Hij antwoordde vriendelijk, ‘dit is slechts een kleine hangar voor vliegtuigen, Irene, voor toestellen waar we wat aan knutselen. We hebben geen echt vliegveld, slechts weiden en twee toestellen. Dit is niet onze basis, we doen allen dienst op militaire vliegvelden. We houden van vliegtuigen, dus brachten we deze twee naar hier en we werken een beetje aan hen wanneer we tijd hebben. Ze zijn ook niet echt klaar om de lucht in te gaan. We zijn verwoede vliegfans, dat weet je.’

‘Dat weet ik inderdaad,’ lachte Irene met haar meest onschuldige glimlach. ‘Die twee lijken me echter heel krachtige toestellen te zijn. Jullie houden van snelheid, denk ik, en van hanteerbaarheid! Slechts twee grote vleugels! Die machines zijn machtige beesten, klaar om de lucht in te springen. Zijn dit de beroemde Spitfires?’

‘Nee, dit zijn geen Spitfires! Wij houden van snelheid, ja,’ glimlachte ook Bastien, en de spanning scheen iets af te nemen bij de mannen, hoewel de steeds grappen makende Max Vinck zweeg zoals een graf en strenge en bezorgde blikken wisselde met Jef Asten, die ook verrast en kwaad naar Bastien en Irene keek.

‘Jullie moeten me eens meenemen op een vliegtochtje in één van deze tuigen, Bastien, als ze natuurlijk zonder gevaar voor neer te storten kunnen vliegen. Dat zou ik heel graag hebben. Kun je hen de lucht in brengen? Of zijn jullie nog steeds bezig hen aan het samenstellen?’

‘We kunnen hen naar boven brengen,’ antwoordde Bastien aarzelend.

‘Het zijn prototypes bijeen gebracht door amateurs,’ wierp Max Vinck snel tussen. ‘We zijn er nog niet zeker van hoelang ze het in de lucht kunnen uithouden. De stukken kunnen er uit vallen wanneer we er mee vliegen. Jef en Bastien zijn niet erg handig met mechanica en met bouten. De laatste maal dat ik er mee vloog verloor ik enkele schroeven terwijl ik in de lucht dook. Ik stortte bijna op het kasteel neer. We kunnen een vleugel verliezen of het achterroer breken in volle vlucht. Deze toestellen zijn nog steeds gevaarlijk. We waren nog zelfs juist de motor aan het testen. Ik zou het absoluut niet aanraden met een vrouw de lucht in te gaan! Wij vliegen nog telkens met valschermen op de rug.’

‘Ja, we moeten ook nog de motoren onderzoeken,’ voegde Jef Asten toe.

‘De rook hangt nog dicht in de hangar, en dat is niet zo goed voor uw huid en uw longen, Gravin Irene,’ waarschuwde Jef. ‘Bastien, waarom breng jij Mevrouw Irene niet terug naar het kasteel? Ik kan me niet inbeelden dat ze geïnteresseerd is in het speelgoed van ons, jongens. Max en ik zullen de motor wel opnieuw aanzetten en nagaan waar die sterke

trillingen vandaan komen die we voelden in het voorste deel van de romp. We hebben daar niet veel tijd meer voor, vandaag.'

'Zeker,' beaamde Bastien, 'zullen we gaan, Irene?'

'Jazeker,' zei Irene, 'maar enkel als jullie beloven me binnenkort mee te nemen op een vlucht.'

Bastien wierp zijn blauwe overall op een bank en deed zijn zware officierenmantel aan. Hij nam de arm van Irene en trok er zacht aan, richting uitgang. Irene glimlachte zoetjes naar Max en Jef, ze aarzelde even, wou misschien nog wat zeggen, maar dan nam ze de arm van Bastien aan en ze stapte met hem de hangar uit. Ze protesteerde niet, maar ze bleef aandachtig naar de toestellen kijken terwijl ze naar buiten geleid werd. Ze keek zelfs nog over haar schouders naar Max en Jef. Die bewonderden eerder het slank profiel van Irene op dat ogenblik dan de lijnen van de vliegtuigen.

Jef Asten en Max Vinck volgden met de ogen het paar dat de hangar uit ging. Ze hoorden Bastien levendig met Irene keuvelen, en ze wachtten nog een hele tijd, Max Vinck hoofdschuddend, tot Jef Asten de stilte verbrak.

'Verdomd, verdomd, verdomd,' vloekte Jef luid, 'een Duitse in onze hangar! Ze heeft de vliegtuigen gezien, en goed gezien! Ze zal alles aan de Baron vertellen. Geloof jij in het toeval, Max?'

'Dat heb ik nog nooit gedaan,' verkondigde Max met een stalen gezicht.

Ik was heel erg verrast hier een heel andere Max Vinck te leren kennen, een soldaat met een vastberaden blik.

'Waarom in 's hemelsnaam heeft Charles Trioteignes Duitsers juist op dit ogenblik in zijn kasteel uitgenodigd?' vroeg Max.

'Dat is een zeer pertinente vraag. Deze plaats was verondersteld geheim te blijven. Ons geheim is gesprongen. Waarom nodigen we nu de hele wereld niet in? Ik moet met Charles gaan praten! Denk je dat die Irene hier met opzet aan het rondsluipen was?'

'Ze kwam met opzet voorbij de versperring in de weg,' beaamde Max. 'Ze klom naar boven, en dat was een hele inspanning. Ze kon niet zo maar onschuldig zoals een echte edelvrouw aan het wandelen zijn. Ze is misschien sportief, en koppig. Er is voldoende open plaats in het bos en er zijn voldoende paden open om in te wandelen. Het lijkt niet erg edelvrouwelijk om voorbij een obstakel van gevallen bomen en takken in een holle weg te kruipen. De andere vrouwen hebben we hier niet gezien! Deze is een halve man! Misschien was dit alles onschuldig, het kenmerk van een hardnekkige vrouw die zich door geen enkele versperring laat tegenhouden, maar daar twijfel ik sterk aan. De Baron is echter weg, en ze is inderdaad een vrouw, geen soldaat, en geen technicus. Misschien zien we slechts spoken.'

'Misschien ja, misschien ook niet. Ze heeft de toestellen ontdekt. Hoe kunnen we er nu zeker van blijven dat ze hier niet terugkomt, de hangar in geraakt, de vliegtuigen saboteert, of er zelfs gewoon mee wegvliegt?' vroeg Jef, meer tot zichzelf dan tot Max.

'Is ze een piloot?' vroeg Max scherp, maar hij maakte een gezicht alsof hij dat voor onmogelijk hield. 'Ze is een Gravin, Jef, echt een edelvrouw, eentje die haar handen of haar jurk niet vuil maakt!'

'We weten niets van haar af. Ze keek begerig naar de vliegtuigen alsof ze er dadelijk wou in kruipen! Ze zal Bastien bewerken om te kunnen vliegen.'

'Ze wil zichzelf de lucht insturen met Bastien,' grinnikte Max. 'Wat zou ze kunnen uitvissen gedurende een korte vlucht in deze toestellen? Ze zou enkele minuten met Bastien vliegen, en die zal nooit de machines tot hun uiterste trekken, er geen acrobatieën mee uithalen, niet de volle snelheid. Ze zou niets speciaals vinden. Misschien kunnen we dit beter ook op de

onschuldige wijze bespelen, haar een vluchtje toelaten, en blijven doen alsof er hier niets speciaals aan de hand is. De motor kunnen we laten hoesten wanneer we maar willen.'

'Misschien zouden we dat moeten doen,' twijfelde Jef. 'Ik veronderstel dat je gelijk hebt. Ik slaap nu echter beter enige dagen in de hangar, en ik kan de poort sluiten aan de binnenzijde, 's nachts. We kunnen de petroleumtanks van de toestellen verzegelen. Kun jij iets op de starter monteren zodat niemand anders dan wij er met de machines van door kunnen?'

'Ik kan een slot op de cockpit lassen zodat niemand zonder een sleutel die kan openen,' stelde Max voor.

'Dat is te opvallend en te gemakkelijk om te breken,' weigerde Jef. 'Doe iets met het mechanisme van de starter. Verander de startprocedure. Doe er iets mee dat helemaal niet opvalt, doch slechts wij kennen!'

'Dat kan ik doen. Jij neemt ook geen halve maatregelen, nietwaar, Carter?'

'Zou jij dat wel doen?' was alles wat Jef Asten terugwierp, en Max grinnikte, schudde zijn hoofd, en zei, 'nooit, mijn vriend!'

De twee mannen gingen weer aan het werk. Max klom in de cockpit. Hij deed de motor opnieuw loeien. Hij opende en sloot de klep om gas te geven en de motor brulde en floot, de propeller gierde van de ene snelheid in de andere. Ik kende niets dat zo snel toeren draaide! Daarna stopte Max de motor. Ik zag helemaal niets trillen aan de romp. Max ging werktuigen halen aan de andere zijde van de zaal in het rek, klom weer in de cockpit, werkte daar een tijdje, daarna stapte hij weer naar beneden en opende een reeks metalen platen van de romp. Hij haalde nog meer werktuigen bij. Ik begon me af te vragen of hij het platform zou op komen, want dan zaten wij als ratten gevangen. Max rolde een lasapparaat bij, hij plaatste een ijzeren masker op zijn gezicht om zich te beschermen tegen vuurgensters, dan begon hij te lassen en te snijden. Metalen gensters vlogen vuurrood uit de buik van het toestel. Jef Asten kwam bij hem staan, reikte hem werktuigen en stangen aan. Hij opende nog meer platen rond de motor. Max laste verder. Jef keek eerst toe, begon dan ook te slaan met een hamer en te werken met tangen en sleutels in de romp.

We zagen hen nog twee uur zo werken, tot onze benen en armen stijf en heel koud werden, maar we bleven zolang op het platform liggen. We bleven heel stoutmoedig daarmee, want één van de twee mannen kon op elk ogenblik naar het platform geklommen zijn om er iets te komen halen. Ze deden dat echter niet. Ze stonden met de rug naar ons toe. Ik inspecteerde de machinegeweren die aan de muur hingen.

Toen de avond en de duisternis viel, probeerden ze opnieuw de motor. Ze maakten een hels lawaai. Virginie en ik gleden de trappen af terwijl Max en Jef weer met hun rug naar ons stonden, en we kropen door de opening naar buiten. Hadden Jef en Max geweten dat er een geheime toegang tot hun geliefde hangar bestond, dan vermoedden we dat ze nog meer in woede waren uitgebarsten, en misschien waren we dan niet zonder kleerscheuren of erger ontsnapt. We liepen terug naar het kasteel, langs het bos, niet door de holle weg.

In de volgende dagen overtuigde Oom Bastien Jef Asten en Max Vinck ervan dat Irene slechts een vrouw was die helemaal opgewonden liep bij de gedachte aan een vluchtje in de lucht met hem. Jef en Max hadden verder nagedacht over het feit dat Irene de hangar gevonden had, en ze stemden er mee in om hun spelletje van onschuld met iedereen en vooral met Irene verder te spelen. De beste manier om een geheim te bewaren, meenden ze nu, was om te doen alsof er helemaal geen geheim was. Ze konden dus al even goed Irene een tijdje tot de hangar toelaten, wat ook een manier was om haar te observeren, eerder dan haar strikt te verbieden nog een voet in de omgeving te zetten.

Enkele dagen later verliet daarom Bastien het kasteel met Irene. Ze was gekleed zoals de eerste maal we haar gezien hadden in de zaal van de vliegtuigstellen. Ze droeg een lange broek, een korte bontjas, en een grote mantel was nonchalant over haar schouders geworpen, zodat ze een eerder exotische figuur vormde en de exacte voorstelling van een geraffineerde sportieve vrouw zoals Bastien die niet kon gevonden hebben in de meeste Belgische vrouwen met wie hij kennis had gemaakt in Brussel. We moesten toegeven dat ze er bijzonder mooi en jongensachtig charmant uitzag. Haar kleding zag er min of meer uit zoals een vrouwelijke vliegenierskledij, maar ze zag er een heel stuk eleganter uit dan ze zou geweest zijn in de kaki vliegeniersoverall van de Belgische Luchtmacht.

Bastien en Irene wandelden naar de hangar, waarvan de poorten hen al verwachtten en dus wijd open stonden. Jef Asten sprong rond in de hangar, maar hij keek alsof hij de aanwezigheid van Irene niet meer dan normaal vond. Bastien deed zijn vliegeniersplunje aan, een helm, maar geen bont en geen zuurstofmasker, wat betekende dat hij niet zeer hoog zou vliegen, en hij duwde zo'n overall met veel gelach ook op Irene, die er daarmee uitzag als een clown. Hij trok de lederen riemen strak aan. Daarna trok hij een valschermscherm achter zich, en hij bracht er ook één op Irene aan. De valschermschermen hingen op hun achterste, wat heel wat gegiechel bij Irene teweegbracht en Bastien toeliet hier en daar aan het lichaam van Irene te trekken en te duwen, waartegen ze ten slotte toch protesteerde en zijn handen wegsloeg.

Max Vinck kwam de hangar in met Richard Bousanges, en zij hielpen Jef met de propeller van de Stormer die twee zitplaatsen had en een goed gesloten cockpit. Dat vliegtuig stond aan het verste eind van de hangar. Irene en Bastien klommen de cockpit in. Max Vinck snelde toe om aan Irene te duwen, maar Bastien stompte hem weg en hielp haar naar boven, daarbij kwade ogen makend naar Max. Bastien zat vooraan, Irene achter hem.

De motor begon oorverdovend te dreunen wanneer Bastien op de starter duwde en aan het gas trok, zodat de machine vooruit sprong. We zagen Irene een kreetje slaken toen ze in haar zetel gesnoekt werd. Bastien rolde langzaam de hangar uit in de stank van verbrande benzine, naar de groene weide die er nu bruin bevroren bij lag. Bastien liet het toestel langzaam snelheid maken tot wanneer hij voelde dat de vleugels naar boven wilden trekken, en dan haalde hij zijn stuurstang traag naar zich toe om de Stormer langzaam te laten stijgen.

Virginie en ik stonden toen recht langs de muur van de hangar achter een boom, en we zagen het vliegtuig uitrijden, daarna sneller en sneller over de weide rollen, de neus opheffen en dan de grond verlaten in een trage klim, de zeer blauwe, ijskoude lucht in. Bastien draaide het vliegtuig boven ons. Hij vloog in de richting van het dorp en we verloren het toestel uit het zicht achter de bomen van het bos van Trioteignes.

Bastien vloog ongeveer een half uur, en daarna hoorden we het lawaai van een motor weer naderbij komen. We zagen de Stormer heel gratievol over de toppen van de bomen heen dalen, nog twee maal mooi over Trioteignes vliegen, en dan een perfecte, zachte landing maken. Dit vliegtuig was uitgerust met krachtige remmen op de wielen! Bastien stopte kort.

Bastien rolde daarna de hangar in, waar Jef en Max hielpen om de machine om te draaien zodat het toestel weer met de neus naar de poort stond. Pas dan stopte Bastien de motor. Bastien en Irene openden de cockpit, ze trokken hun helmen af, en Bastien sloot de motor helemaal af.

Irene lachte blij toen ze naar beneden klom. Bastien hield haar hand vast. Ze had duidelijk genoten van de vlucht, want we hoorden kreetjes van 'wow!' en, 'groots, mooi, prachtig!' boven de stemmen van de mannen uit. Max Vinck stond enigszins aan de kant, maar zelfs hij glimlachte nu. Hij stopte de propeller en hij liep al naar de romp toe met vuile doeken en met

properder stofdoeken, en hij begon al te wrijven en te poetsen aan het windscherm en aan de romp rond de motor. Deze machines waren de baby's van Max!
We hoorden hem naar Jef Asten roepen, 'de motor heeft weer teveel olie verloren!' maar dat kon allemaal komedie zijn.

Bastien en Irene stapten arm in arm naar buiten, en hun lichamen raakten heel wat meer dan de vorige malen. Ze verlieten de hangar en ze wandelden naar het kasteel. We volgden hen tot aan de versperring in de holle weg. Bastien hielp Irene naar boven te klauteren en wanneer Irene boven stond en ook Bastien naar boven klom, ging ze niet uit de weg, maar ze kuste Bastien vurig op de mond. Daarmee werd Bastien dus beloond.

Die kus trok onze ogen wijd open van verbazing. We keken elkaar begrijpend aan. Dat was dus een echte kus! Ze hielden de kus lang aan! Wat gebeurde er met Irene en Bastien? We zagen hen ten slotte weer scheiden, maar de armen in elkaar slaan en om de versperring heen stappen. Ze kusten nog minstens twee maal op de weg naar het kasteel, en ze liepen, ze dartelden zelfs een paar passen. Ze lachten op de ganse weg naar het kasteel zoals twee jonge kinderen die een snoepje of een stuk speelgoed gekregen hadden. We zetten het op een lopen en raasden aan hen voorbij op de brug. Ik dacht dan dat ik ook een uitdrukking van zachte droefheid in de blik van Irene ontdekte.

Thomas Drandin en Jan Sinnagel kwamen uit de Orangerie gestapt achter Bastien en Irene. Zij bemerkten het circus en ze glimlachten om wat ze vermoedden. Ik maakte een mentale nota dat een onfeilbare manier om een meisje te vangen was met haar te gaan vliegen. Ik moest absoluut piloot worden! Ik vroeg me al af waar en hoe ik kon leren vliegen.

Verklaringen

Jef Asten drong aan op een indringend gesprek met Grootvader Charles over de aanwezigheid van de Duitsers in het kasteel, en hij kreeg dat ook een tijdje later. Grootvader Charles, Jef Asten en Max Vinck zaten daarom in het bureau van Grootvader in de grote toren, en ze praatten over een groot glas Cognac.

Jef Asten begon, 'de vliegtuigen zijn klaar. We hebben de motoren wat krachtiger gemaakt, en de injectie van benzine naar de motoren verbeterd. We hebben vijf maal de ingenieurs van Rolls-Royce in Groot-Brittannië opgebeld. Uw telefoonrekening voor de Orangerie zal hoog oplopen. Max Vinck is in de Vresele fabrieken geweest om te bespreken wat we vervolgens met de toestellen moeten doen. Vresele heeft nog een prototype in zijn hangars staan, waar zijn ingenieurs aan blijven werken, maar dat vliegtuig is nog niet in dergelijk finaal stadium als de machines die we hier hebben. We zouden moeten beslissen wat we met de vliegtuigen kunnen doen. De uiteindelijke beslissing ligt natuurlijk bij de Vresele Fabrieken, bij de eigenaars. Mijn werk en dat van Max Vinck is praktisch ten einde. De regering van Zijne Majesteit is geïnteresseerd in de vliegtuigen. Ze hebben de Spitfire en de Hurricane, maar de toestellen die we hier hebben zijn iets beter. In zuivere snelheid zijn ze vergelijkbaar met de Spitfire, en dat zou geen verrassing mogen zijn want ze hebben dezelfde motor. Enige vernieuwingen kunnen de *Royal Air Force* interesseren, en natuurlijk ook Rolls-Royce Works. Vresele vat de huidige toestand met meer realisme samen dan veel Belgische politiciers. De Baron weet dat hij thans geen productie kan opstarten in Vlaanderen. De oorlog maakt dat onmogelijk. De Onbevreesde en de Stormer zijn aanvalsmachines en de Belgische Regering weigert nog steeds alles te overwegen wat maar enigszins een aura van

agressie kan hebben. Ik vraag me natuurlijk af hoe een Luchtmacht zich deftig kan verdedigen zonder snelle jachtvliegtuigen! Baron Vresele zou de vliegtuigen willen overhandigen aan de Franse en Britse Geallieerden en wat inkomen halen slechts uit de patenten en de constructierechten, zelfs hoewel hij goed beseft dat de Franse en Britse constructeurs zijn rechtstreekse concurrenten zijn. Hij kent Marcel Lobelle die de meeste van de Fairey vliegtuigen ontwikkeld heeft, de vliegtuigen die nog door de Belgische militairen gebruikt worden. We moeten erkennen, en Vresele doet dat ook met groot realisme, dat de echte oorlog, niet deze Schemeroorlog, de oorlog met echte aanvallen en invasies, binnenkort zal aanvallen.'

Jef Asten wachtte even, en zei dan verder, 'te Trioteignes zijn Max en ik erg ongerust over de aanwezigheid van uw Duitse gasten.'

'Waarom zijn jullie bezorgd?' vroeg Charles.

'Max en ik zijn er ongerust over dat de Duitsers, de Baron en Vrouw Irene, spionnen kunnen zijn.'

'Baron Andreas is geen spion, helemaal niet! Hij is waarlijk een lid van de Duitse Ambassade in België. Hij dient in België reeds sinds enkele jaren. De Duitse Regering gebruikt hem om zijn vele contacten in België, en dat is de reden waarom hij in ons land blijft. Hij was niet erg verbonden met de Duitse Nationaalsocialistische Partij. Hij is geen spion!'

'Alle attachés zijn potentiële spionnen. De huidige Duitse Ambassadeur in België, Vicco von Bülow-Schwante, is een lid van de Nationaalsocialistische Partij,' verbeterde Jef.

Hij liet die informatie even inzinken.

Jef vroeg nog, 'we zijn u dankbaar om ons toegang te hebben gegeven tot de vliegtuigen, hier, in uw domein en kasteel, maar waarom kwamen de Duitsers opdagen, net op dit ogenblik? Welke zijn uw relaties met hen?'

Charles vloog woedend uit, 'zijn jullie me aan het beschuldigen van samenzwering met een vijand? Hoe durven jullie? Ik liet jullie toe de vliegtuigen te testen in alle geheim in mijn domein. Als ik met de Duitsers had samengezworen, dan had ik hen uitgenodigd in plaats van jullie.'

Jef Asten bleef koud en sceptisch naar Charles de Trioteignes staren, want hij wist dat evenzeer de Vresele ingenieurs de *Royal Air Force* gecontacteerd hadden.

Hij zei, 'ik zei al dat we dankbaar waren, maar ik moet mijn vraag herhalen waarom de Duitsers hier zijn. Waarom kwamen ze juist nu naar hier? Hebt u ze gecontacteerd?'

'Dat deed ik niet!' schreeuwde Charles. 'Zou ik Baron Andreas opgebeld hebben om hem uit te nodigen hier te komen rondneuzen? Hij doet dat ook niet, trouwens! Hij heeft het kasteel al weer verlaten. Ik ken zeer goed de vader van Andreas. Hij is een oude vriend van mij. We bezoeken elkaar elk jaar. Ik heb aan de tafel van de Baron gegeten. Een paar dagen vóór Kerstmis belde mijn vriend me op. Hij vroeg of zijn zoon de feestdagen van Kerstmis en Nieuwjaar bij ons mocht komen doorbrengen. Mijn vriend smeekte me bijna zijn zoon te ontvangen. De sfeer in Brussel is niet meer aangenaam voor Duitse gasten. De wrevel over de laatste oorlog laait weer op in België. Andreas had de feestdagen gans alleen moeten doorbrengen, opgesloten in de ambassadegebouwen, alleen en triest. Ik kon een gunst niet weigeren aan een goede vriend. Ik sta borg voor de familie van Baron Andreas! Ze zijn eerbare mannen.'

'Eerbare mannen zijn vaderlandslievend, nu,' wierp Jef terug naar Charles. 'De Baron is voorzeker toegewijd aan zijn land, en ik meen dat hij ook een overtuigd Hitleriaan is, een Nationaalsocialist van harte. Ik kan hem dat niet kwalijk nemen, ik begrijp zijn redenen, maar wat wij hier doen is niet bepaald het Nazi regime helpen of de *Wehrmacht* helpen! Misschien verdween het gevaar met hem. Wat weet u over de Gravin?'

‘Gravin Irene werd aan mij voorgesteld op hetzelfde ogenblik als jullie haar hier zagen. Ze is inderdaad een Gravin, en ze beheert fabrieken voor haar oude vader en haar familie. Ze woont met haar kleine zoon in het Kasteel Schillersberg. De namen Reichenfeld en Schillersberg zijn oude namen van welgekende families. Beschuldigen jullie haar ook al van spionage?’

‘Wat soort fabrieken beheert ze?’

‘De Stratten fabrieken behoren tot de metaalindustrie. Ze produceren meestal precisie-instrumenten en werktuigen, complexe toestellen ook, apparaten die in de automobielinindustrie en in andere ondernemingen gebruikt worden. Heel veel weet ik er niet over.’

‘Produceren ze precisietoestellen voor de militaire Zeemacht, het Leger, de Luchtmacht?’

‘Dat weet ik niet. Misschien wel, ook voor militaire toepassingen, ja, kan ik me indenken. Dat heb ik haar niet gevraagd. Ik heb haar ook geen enkele vraag horen stellen van die aard aan ons, en ik heb haar niets horen vragen over wat er aan de hand is in de hangar. Ik stelde haar nooit enige technische vraag. Vragen over financiering en boekhouden en over bankzaken hoorde ik haar stellen, ja. Ze is een vrouw, in Godsnaam!’

‘Dat hebben we bemerkt, en ze is een heel verleidelijk meisje,’ grinnikte Max Vinck. ‘Ze is een heel knappe persoon. Uw zoon Bastien schijnt daarom ook wel van haar afhankelijk te worden.’

‘Bastien? Daar heb ik niets van bemerkt!’ riep Charles, ‘maar zelfs als daar iets van waar is, dan is Irene Stratten een fijne jonge vrouw, hoewel een weduwe, goed gemanierd, rijk, verbonden met zeer eerbiedwaardige families. De Reichenfeld en de Schillersberg hebben geen Fascistisch, Nationaalsocialistisch verleden. Ik wed er eerder op dat ze alles wat socialistisch heet met heel veel donkere bedenkingen beschouwen. Ik heb mijn vriend in de huiskring de Führer horen bespotten. Ze zijn fatsoenlijke mensen.’

Max Vinck keek niet erg overtuigd.

‘Wel dan,’ besloot Jef Asten, die Charles niet tot een belediging wou drijven, ‘wat ook, we moeten hen op een afstand houden en doen alsof er niets speciaals hier aan de hand is. Het zou goed zijn als de Baron niet te vroeg weer zou opdagen. Laten we hopen dat zijn zaken hem nog een lange tijd in Brussel houden. Zijn aanwezigheid noopt me echter tot acties en beslissingen. Ik zou graag de vliegtuigen en hun plannen naar Groot-Brittannië vliegen, en dat vroeger dan voorzien, vroeger dan ik wou, zelfs als het interessant zou zijn nog verder te werken met de ingenieurs van de Vresele Fabrieken. Hebt u er wat op tegen als ik en Max de toestellen naar het buitenland zouden vliegen?’

‘De vliegtuigen zijn Belgisch, maar ze zijn niet helemaal van mij. Ik heb aandelen in de ontwikkelingsfondsen en in de patentrechten, maar slechts een kleine minderheidsparticipatie. Wat je met de toestellen doet kan dus niet van mij afhangen. Ik ben akkoord met de opinie van Baron Vresele. De beslissing ligt bij Vresele en bij de Belgische Autoriteiten. Ik zal me niet verweren tegen wat Vresele beslist. Vraag Violaine! Zij behartigt toch de interesses van haar vader, hier.’

Max Vinck lachte. ‘Baron Vresele stemt er mee in om de machines naar het buitenland te brengen. De Belgische Regering zal ons dat op dit ogenblik niet toestaan, niet in de huidige omstandigheden. Ze zullen niet willen dat we strategisch belangrijk oorlogsmateriaal uit het land smokkelen. Ze hebben schrik van Duitse vergeldingsmaatregelen, van Duitse gramschap, van een Duits excuus om België binnen te vallen. Ze willen niet het minste argument geven aan de Duitse Führer om hem aan te zetten België te beschuldigen van handelingen tegen Duistland. Ze zijn eenvoudigweg bevreesd! De Belgische Regering begrijpt echter niets van de vliegtuigen. De Belgische Luchtmacht begrijpt dat wel, en enkele Belgische Generaals delen onze mening. Zij manen ons aan de vliegtuigen niet in Duitse handen te laten vallen. We zullen dus moeten handelen, hoe dan ook, tegen de opinie van sommige autoriteiten in, en

hopen op de welwillendheid van andere. Geheimhouding helpt, natuurlijk. We moeten ook niet noodzakelijk overal om toestemming vragen. Wat niet weet, niet deert.'

'België heeft Duistland niet de oorlog verklaard,' wierp Charles op. 'België is een neutraal land. Waarom zouden we Frankrijk en Groot-Brittannië meer met hulp moeten steunen dan Duistland?'

'Over dat onderwerp moeten we niet opnieuw beginnen te debatteren,' stopte Jef Asten die richting in het gesprek. 'Wij nemen het voor waarschijnlijk aan dat de Duitse *Wehrmacht* binnenkort over België heen zal rollen zoals ze dat onlangs deden met Tsjecho-Slowakije en Polen, en zoals ze dat deden in 1914. Hebt u sympathie voor de Fascisten?'

'Ben je gek?' sneed Charles terug. 'Ik koester geen enkele sympathie voor die partijen en ook niet voor de leiders ervan, noch in Duitsland, noch in België. Maar jullie moeten inzien dat niet iedereen in Duitsland Nationaalsocialist is! In Duitsland leven ook veel fatsoenlijke mensen, vrienden van onze familie, oude vrienden. Ik minacht de Nazis voor wat ze het Joodse volk aandoen en ik keur hun agressieve houding af. Maar België heeft in het Parlement gestemd om neutraal te blijven in dit conflict!'

'In het geval van een Duitse aanval op de Geallieerden kunnen de Duitse bepantserde divisies en hun tankdivisies in twee of ten hoogste drie dagen het Kasteel Trioteignes bereiken,' schatte Jef Asten. 'Ik weet waar ze bekwaam toe zijn. Snel doorstoten is wat ze zullen proberen, en waar ze ook goed in lukten in Tsjecho-Slowakije en in Polen. Ze kunnen honderd divisies werpen tegen de twintig van het Belgisch Leger. Hitler heeft het nodig heel snelle successen te bereiken. Hij zal doen aanvallen in speerpunten met de tankdivisies, gesteund door massale aanvallen van hun bommenwerpers en jachtvliegtuigen. Dat hebben ze in Spanje geleerd. België kan hen niets in de weg leggen. Ze kunnen tien maal meer vliegtuigen in de lucht brengen dan de Belgen. België heeft geen tanks van betekenis. Erg voor ons is dat Irene Stratten de vliegtuigen hier gezien heeft. In de eerste uren of zelfs minuten van de aanval, zullen de hangar en het Kasteel Trioteignes gebombardeerd worden, ten minste als zij de informatie uitlekt naar Duitsland. We moeten vertrekken vóór dat ogenblik, en haar ervan weerhouden door te geven wat ze weet.'

'Zelfs niet de Belgische Generaals die sympathie hebben voor jullie zaak zullen het toestaan haar te raken,' waarschuwde Charles. 'De vliegtuigen moeten thans nog hier blijven. Ik stem er echter mee in dat wanneer een oorlog verklaard wordt, en wanneer de Duitsers België aanvallen, jullie ogenblikkelijk zouden vliegen, met of zonder toestemming van de autoriteiten. Dan zal ik geen weerstand bieden aan jullie vertrek, integendeel. Ik zal jullie helpen zoveel ik kan. Denken jullie nu echter niet een beetje te heethoofdig? Gravin Irene heeft de vliegtuigen gezien, ja, maar wat weet zij af van de vernieuwingen in ontwerp die in de toestellen ingebouwd zijn? Alles wat ze weet is dat de machines de knutseltoestellen zijn van idealistische piloten, nog jongens, die machines wilden hebben in hun achtertuin om er mee te spelen. Waarom zou ze Brussel of Berlijn opbellen over de vliegtuigen en beginnen te schreeuwen van een complot tegen het vaderland?'

'Daar kunt u gelijk in hebben, Graaf Charles,' bracht Max Vink in al zuchtend, 'maar ik heb geleerd dat enige eenvoudige voorzorgsmaatregelen nemen eenvoudig is en een hoop last uitspaart later!'

'We kunnen geen actie ondernemen tegen Irene Stratten, tegen een Duitse Gravin, niet nu, niet hier, want dat zou nog veel meer verdenkingen en argwaan veroorzaken. Ik houd echter helemaal niet van de ganse situatie.'

Jef Asten knikte.

Met die woorden dronken de mannen hun brandewijn uit, en Max en Jef gingen het bureau van Charles uit.

Ze kwamen Bastien tegen in de gang. Bastien wou ook al met zijn vader praten om een en ander duidelijk te stellen.

Jef Asten stopte Bastien, vragend, 'hoe verliep de vlucht met Irene?'

Bastien glimlachte wanneer hij zich de vlucht en wat erna gebeurde herinnerde.

'Alles verliep zeer goed! De machine ronkte zoals een baby. Ik denk dat ze klaar is voor een lange reis. Ik probeerde natuurlijk geen acrobatieën, ik vloog rustig en laag en in een rechte lijn, naar Brussel en terug. Ik zag geen ander Belgisch vliegtuig. De hemel was blauw en zonder wolken.'

'Ik vroeg niets over het vliegtuig,' grinnikte Jef. 'Hoe gedroeg Irene zich?'

'Hoe moest ze zich hebben gedragen?' vroeg Bastien, lichtjes verbaasd. 'Ze zat ingeriend in de achterzetel. Ze leek opgetogen. Ik denk niet dat het haar eerste vlucht was in een vliegtuig, maar ze bleef blij opgewonden om in dit toestel te vliegen, met mij, en ik toonde haar de landschappen. We draaiden boven Trioteignes en Namen. De Maas geeft heel wat mooie zichten. Ik heb niets speciaals over haar te melden.'

'Niets speciaals, he,' grommelde Max Vinck. 'We zagen je met je armen anders heel sterk rond haar heen, jij grote verleider! Let op, ze is een Duitse! Die dames spelen om te houden!'

'Let ook op met je kaarten en oorlogsbevelen,' voegde Jef Asten toe. 'Het eerste om te verwachten bij een invasie is dat de Duitsers de vliegvelden zullen bombarderen. Dat is wat ze al overal deden. Jullie zullen het me niet toegeven, maar het eerste dat jullie zullen doen bij een alarm is naar verdoken campagnevliegvelden te vliegen en daar jullie toestellen te camoufleren. Ik weet stellig dat jullie dat zullen doen. Het is een goede strategie, want de Duitse bommen zullen op lege hangars vallen, en België zal zijn Luchtmacht redden. Jullie, piloten, moeten documenten hebben met die bevelen, en vooral kaarten met de ligging van de geheime vliegvelden. Kunnen jullie die documenten zorgvuldig verbergen, zodat geen Duitse spion ze hier kan vinden? Ik moet daarom ook vragen om een wacht in de Orangerie in te richten. Kun jij, Max, de anderen verwittigen?'

'Dat heb ik al gedaan, maar een tweede maal daarover spreken kan geen kwaad,' antwoordde Max en hij lachte fijntjes. 'Sinds de Baron wegging heb ik ook geen Duitsers in de omgeving gezien, en ik heb ook Irene Stratten niet gevat terwijl ze rond de Orangerie sloop. Ik heb die andere dame, Arlette Trahty, daar zien rondsluipen, maar ik neem aan dat zij nog andere redenen heeft om daar rond te hangen dan om een Duitse spionne te zijn.'

Het was de beurt aan Jef Asten om rood aan de kaken te worden.

'In elk geval, Bastien,' ging Max verder, 'de waarschuwing van Jef is heel normaal en verstandig. We kunnen dit niet meer licht opnemen. Alles gaat hier niet zoals we het ons hadden kunnen wensen!'

'Natuurlijk, natuurlijk,' stemde Bastien mee in. 'We zullen de wacht in de Orangerie nog beter organiseren en Georges en ik zullen onze kaarten hier verbergen. Toch blijf ik geloven dat jullie Irene verkeerd inschatten. Ze is geen spionne.'

Jef Asten knikte en hij stapte de gang door met Max Vinck.

Bastien bleef nog even nakijken vóór hij het bureau van zijn vader in ging. Waaraan dacht hij? Jef Asten en Max Vinck hadden twijfels in zijn hart gejaagd, en die twijfels staken hem nu zoals een dolk in zijn borst. Als Irene werkelijk een spionne was, dan had ze slechts komedie gespeeld alsof ze verliefd op hem was, en dan was hij een grote, domme, naïeve idioot geweest. Hij dacht al van zichzelf dat hij dat gewoonlijk was, en nu dacht hij dat nog meer. Het probleem bleef dat hij tot over zijn oren op haar verliefd was, en die pijn was totaal nieuw voor hem. Hij kon zich anders wel moeilijk indenken dat iemand, zo mooi en intelligent en elegant als Irene, een monument van een vrouw, die hoogstwaarschijnlijk veel meer interessante Duitsers had ontmoet, op hem kon verliefd worden. Hij vermoedde dat hij

zich teveel illusies had gemaakt. Irene was wellicht aan het spotten met hem. Hij zuchtte en hij werd heel droevig.

Max Vinck ging met Jef Asten de binnenplaats door. Ze bleven druk praten. Ze maakten brede gebaren met hun armen en handen. Max bemerkte Rosine de Trioteignes uit een hoek van zijn ogen. Rosine draaide in verveling op de brug van de slotgracht alsof ze over iets aan het piekeren was, maar ze wiebelde toch haar achterste zoals een Parijse expert. Ze was gekleed zoals een Russische edelvrouw in een felkleurige maar zware mantel van bont. Ze zag er zo beeldig en onschuldig uit als een winterkoninginnetje, maar ze wist heel goed wat ze wou.

Jef Asten zag Max Vinck aarzelen. Max leek ook te weten wat Rosine wou.

‘Ik veronderstel dat ik deze namiddag alleen de motoren nog maar eens zal onderzoeken,’ suggereerde Jef, en hij knipoogde naar Max in de richting van Rosine.

Max reageerde eerst nog even niet. Dan nam hij een stap terzijde, liet Jef langs hem heen stappen, en hij liep naar Rosine die met een heel lieflijke glimlach Max al van ver had zien aankomen.

‘Hoe voelt onze grote piloot zich vandaag?’ vroeg Rosine, terwijl ze blij bloosde wanneer ze de snelheid zag waarmee Max van richting veranderde, van Jef naar haar.

‘Het gaat me goed, lieve dame,’ groette Max haar met een galante handkus die een ijsberg zou hebben doen smelten van de gloed, en zijn ogen haakten in op de lichtblauwe irissen van Rosine. Rosine trok even aan haar gitzwarte krullen, trok haar bonten kraag wat hoger aan de zijde van waar de wind vandaan kwam.

‘Wat zou je zeggen over een wandeling naar het dorp, mooie dame?’ durfde Max.

‘Maar natuurlijk, galante heer,’ lachte Rosine. ‘Zal jij mijn cavalier zijn?’

‘Ik ben bereid u te dienen als beschermridder! Wanneer ik bij u ben zult u niet ten prooi vallen van ronddolende, flirtende mannen!’

‘Ik mag aan het zoeken zijn naar een regendruppel in de oceaan, naar een dauwdruppel in het gras, naar een naald in een hooiberg, mijnheer Max, telkens zou ik u vinden!’

‘Onder mijn huid brandt een vuur van verlangen naar u, lieve vrouw, dag en nacht!’

Rosine giechelde van plezier.

Max bood haar zijn arm aan.

Jef Asten zag het spektakel meewarig aan en hij schudde zijn hoofd in afkeurende verbazing, maar Max Vinck wandelde zo fier als een pauw weg met Rosine. Na enige stappen keek Max over zijn schouder naar Jef die nog steeds op de brug stond, en Max knipoogde weer breed naar Jef, die een gebaar maakte als, ‘verdwijn uit mijn ogen, jij schurk!’

Jef hoorde Rosine nog zeggen, ‘wat een mooi toeval was het om u te hebben ontmoet, mijn beste Max. Ik vroeg me af wat ik met mijn namiddag zou gaan doen.’

‘Het toeval is slechts de naam die een idioot geeft aan het lot,’ probeerde Max.

‘Toevallig is het lot misschien idioot, en misschien is het lot slechts wat een idioot het toeval noemt,’ spotte Rosine. ‘Zouden we niet moeten wachten tot iemand ons vergezelt?’

‘Oh neen, neen,’ antwoordde Max gevat, ‘een derde zou dit plezier bederven! Waar wilt u dat we naartoe zouden gaan?’

‘Ik ben helemaal vrij voor iets wat helemaal verrassend is, mijn beste heer! Zo lang als ik maar bij u ben is mijn dag al mooi.’

‘Ja, is het niet een mooie dag om zo in de vorst te wandelen?’

De rest bleef verloren voor Jef Asten, maar hij bleef daar staan, schudde zijn hoofd heen en weer en vroeg zich af, ‘hoe is het mogelijk? Wat is dit? Ze praten *the gay divorcee*! Is Trioteignes het Liefdeskasteel geworden?’

Rosine en Max verdwenen achter de bocht in de weg naar Trioteignes Dorp.

Jef Asten wandelde langzaam naar de Orangerie. Hij ging naar zijn kamer en ontmoette Richard Bousanges die op zijn bed een boek lag te lezen, maar met de deur van zijn kamer open zodat hij kon zien wie er in de gang voorbij kwam.

Jef waarschuwde Richard opnieuw zijn kaarten en zijn vluchtbevelen te verbergen. In zijn eigen kamer veranderde Jef van kleren, naar een ruwe broek en een wollen pullover. Hij nam een propere blauwe overall uit zijn kast en rolde die tot een pakje. Daarna deed hij een zware legermantel om. Zijn bedoeling was nog even te werken in de hangar om zijn gedachten te verzetten, maar zijn humeur bleef somber. Hij dacht na over hoe gelukkig Bastien en Max waren, en Georges ook, en hij bleef zich eenzaam voelen.

Hij liep de trappen af naar de grote zaal van de Orangerie, maar hij maakte plots grote ogen want Arlette Trahty kwam de trap op. Kwam zij voor Richard? Arlette stopte halverwege de trap.

‘Ik zoekt jou,’ begon Arlette. ‘Ik ben hier al een paar maal geweest, maar je was er nooit. Ik vond je ten slotte toch!’

‘Wat wil je van mij?’ gromde Jef.

Hij bleef kwaad om nogmaals Arlette te zien. Ze had hem voldoende gewond, hij had haar al even graag totaal vergeten. Hij wou haar beeld uit zijn brein verwijderen, maar Arlette kwam steeds weer zijn gedachten verstoren.

‘Ik wil je spreken, Carter. Is er een plaats waar we wat afzondering kunnen vinden?’

‘Niet hier,’ aarzelde Carter Ash. Hij kon Arlette niet naar zijn kleine kamer brengen. Dat zou niet betamelijk zijn.

‘Is het erg als we wat moeten wandelen? Ik zou je iets willen tonen, wat verder in het bos, na een wandeling van vijftien minuten te voet. Je zult een beetje moeten klimmen, ook, maar in die klederen kan dat.’

Arlette Trahty was zoals Rosine gekleed voor een wandeling, al droeg ze een langere mantel die ze echter al over de dode bladeren naar de Orangerie had getrokken.

‘Toon me de weg,’ antwoordde Arlette, en ze draaide zich om.

Ze ging weer naar beneden.

Arlette en Carter wandelden naar de schuren, maar ze praatten weinig op de weg. Carter klom de holle weg uit lang vóór de versperring, langs een pad dat heel wat minder steil naar boven liep, en dat wij gemist hadden. Hij daalde later ook eenvoudiger weer naar beneden. Hij bracht haar naar de hangar van de vliegtuigen. Hij opende de glijpoort met een sleutel, opende de reusachtige ijzeren panelen, deed het licht aan, en sloot de poort achter Arlette weer toe.

Hij bracht Arlette naar de oude divan die tegen de verste muur stond.

Arlette stapte achter Carter de zaal in. Ze keek benieuwd heen en weer, en ze stapte ook rond de vliegtuigen, verbaasd die toestellen te zien. Ze was werkelijk verrast.

Carter ging naar de houtkachel waarin nog een beetje vuur smeulde van de vorige dag. Hij wierp nog er meer hout in en hield zijn handen vóór de open kachel om zich te verwarmen.

De vlammen sprongen snel op en vraten gretig aan het droog hout. Carter gooide wat kolen in de kachel. Arlette ging naar de divan. Ze ging zitten zonder haar dikke mantel uit te doen. Ze opende slechts een paar knopen bovenaan. De kachel begon de hoek op te warmen, maar het bleef koud in de hangar.

Arlette keek naar de vliegtuigen in de zaal.

‘Dus dit is waar je komt werken! Wat doe je hier met die toestellen? Wat in hemelsnaam betekent dit? Waarom zijn er vliegtuigen te Trioteignes? Dat toestel daar, lijkt me erg plomp te zijn voor een eendekker machine!’

Carter Ash aarzelde nog even, dan zuchtte hij, en hij gaf op. Hij kon al even goed alles vertellen aan nog één persoon meer. Had hij trouwens daarom Arlette niet naar hier gebracht? Hij wou ook alles uitleggen, want Arlette brandde meer dan alles andere in zijn hart.

‘Deze vliegtuigen zijn het geheim waarover ik je heb verteld, en ze zijn de reden waarom ik naar hier ben gezonden. Iedereen in het kasteel schijnt nu over hen te weten, dus veronderstel ik dat jij er eveneens van op de hoogte mag zijn. Toen de oorlog verklaard werd tegen Duitsland, ontvingen we een bericht in Groot-Brittannië dat afkomstig was van de Belgische fabrikant Vresele Industrieën, een bedrijf in Vlaanderen. Vresele had prototypes gebouwd van wat revolutionaire concepten van vliegtuigstellen konden zijn, vliegtuigen die konden wedijveren en zelfs beter konden worden dan onze Supermarine Spitfire als ze tot hun eindplannen ontwikkeld werden. Vresele was niet gekend als vliegtuigbouwer, maar Vresele ingenieurs hadden de prototypes uit het niets ontwikkeld. Ogenschijnlijk waren mensen in België, mensen van de Vresele fabrieken en mensen van het Belgisch Leger, mensen ook van het Koninklijk Hof en van de wereld der financiën, van mening dat België ook in de oorlog zou betrokken worden. Ze vreesden dat de prototypes dan ontdekt zouden worden door wie ze als de vijand van steeds beschouwden, door Duitsland. Ze verborgen twee prototypes buiten Gent en buiten Brussel in een privaat domein, en ze stelden ons voor om de modellen te komen beproeven, te evalueren en er misschien verder aan te werken met Britse ingenieurs. Dat laatste schema was niet doenbaar, want een groep van Britse ingenieurs die op Belgisch grondgebied zouden werken, zou een belangrijk politiek schandaal in dit land kunnen worden, en hoge hoofden zouden vallen. Er was het eeuwige probleem van de neutraliteit van België dat roet in het eten gooide! Een alternatief schema was één ingenieur te zenden die een piloot moest zijn die kon doorgaan voor een Belg, hem laten werken samen met Belgische ingenieurs, en hem contact laten houden met Rolls-Royce en Supermarine-Vickers om de mogelijkheden van de toestellen nog verder te ontwikkelen tot ze klaar waren om overgevlogen te worden. De Britse ingenieur zou ook de vliegtuigen moeten keuren en schatten, het was dus absoluut nodig dat hij piloot moest zijn. De Britse *Service* wist van mijn connecties met de Trioteignes, met het kasteel waarin de prototypes verborgen werden gehouden. Ik kon natuurlijk in België niet in mijn *Royal Air Force* uniform rondlopen, dus werd het geregeld met Belgische Generaals en met de Belgische Geheime Dienst dat ik een Belgische identiteitskaart en een uniform van de Belgische Luchtmacht zou krijgen. Mijn papieren en mijn uniform zijn echt, trouwens, afgeleverd door de betreffende, correcte administratie van de Belgische Staat. Ik werd opgevoed tot ik twaalf jaar oud was door Belgische kinderjuffrouwen en door mijn moeder; ik spreek dus even goed Frans als Engels, en zonder accent. Dat kun jij keuren. Ik was de niet ideale, maar wel de beste persoon voorhanden die de *Service* naar hier kon zenden.’

Carter glimlachte terwijl hij dit vertelde, hij vond het blijkbaar ook een goede grap, helemaal in de lijn van zijn avontuurlijk karakter.

Hij vertelde verder, ‘ik werk aan de motoren, aan het profiel van de romp, aan de bewapening, aan de besturing en aan andere kleine kenmerken van de toestellen, hoewel de Belgen hun beste werk al volop gedaan hebben, een merkwaardige prestatie, en ik zend verslagen naar Groot-Brittannië over hoe deze toestellen naar mijn mening onze eigen oorlogsindustrie vooruit kunnen helpen. Ik werk daar niet alleen aan. Max Vinck is een Belgische piloot en ingenieur, en af en toe komen mensen van de Vresele Fabrieken naar hier om de vliegtuigen af te werken. Violaine Vresele is niet slechts de verloofde van Georges Trahty. Ze vormt ons belangrijkste contact met de fabrieken van haar vader en met haar broeder en familie die de belangrijkste ontwerpers waren. Violaine is allesbehalve een breinloos klein meisje. Ze studeerde fysica op haar eentje en ze helpt haar vader in zijn beheer. Ze weet nu wel ongeveer waarover het gaat met vliegtuigen, over de luchtstromen rond de romp en waarom motoren

snelheid kunnen bezorgen. Zo finaliseerden we de toestellen. De andere piloten van de Orangerie, Bastien, Thomas, Jan, Richard, weten ook waarom we hier zijn. Ze vormen een soort van bescherming, maar ze mogen ook hier gemobiliseerd blijven tijdens de oorlogsperiode zoals we die nu kennen, en ze zijn natuurlijk allen goede vrienden van Bastien en Georges. Charles, Jean-André en Léon-Alexandre weten ook wat er gebeurt. Zij hebben samen met de Baron Vresele in de prototypes geïnvesteerd.'

'Wel heb ik ooit! Mijn vader is dus ook in dit verwickeld! Daar zei hij me nooit wat van! Waarom vertel je me dit nu allemaal?'

'Zoals ik al zei, ons geheim is heel openbaar aan het worden. Irene Stratten sloop rond in het bos. Ze heeft de schuren en de hangar en de vliegtuigen ontdekt. In de schuren staan onze zware werktuigen en onze benzine. Zij weet nu van de toestellen en ze kan daarover in het kasteel en elders beginnen te praten. Bastien vroeg haar dat niet te doen, maar ik twijfel eraan dat het geheim nog lang tot het domein van Trioteignes kan beperkt blijven. We moeten daarom de vliegtuigen binnenkort hier verwijderen en ze naar Groot-Brittannië vliegen. We zijn de toelating daartoe aan het onderhandelen. Als we vertrekken dan zal het snel gebeuren, en ik zal je misschien niet kunnen zeggen wanneer het zal gebeuren.'

Carter Ash pookte in de kachel, trok meer vlammen uit het hout en de kolen. Hij zuchtte.

'Nu weet je alles, Arlette, en ook dat ik niet echt het lelijke beest ben waar je me voor aanziet. Ik ben een Kapitein in de *Royal Air Force*, en dus hoger in graad dan de meeste piloten hier, hoewel zij waarschijnlijk meer vliegen dan ik.'

Arlette glimlachte. 'Dat kan niet de enige reden zijn waarom je me dit nu vertelde. Welke is de ware reden? Iets wat je zei is ook niet in orde! Ik heb geen techniekers van enig bedrijf door dit domein zien komen om hier met jou en Max te werken.'

'Zoals ik al zei, ons project is in het laatste stadium. We wilden de geheimhouding bewaren. We stopten met mannen op te roepen in de periode van Kerstmis en Nieuwjaar. We wilden zeker niet aan Duitsers duidelijk tonen wat er hier gaande was. De vliegtuigen zijn klaar. We moeten tot een beslissing komen in de volgende dagen. We zullen waarschijnlijk zeer binnenkort vertrekken. Max zal met het ene toestel vliegen, ik met het andere. Wanneer we vertrekken zullen we niemand waarschuwen, normalerwijze toch niet, ook niet Charles. Ik had veel geluk om met Max iemand gevonden te hebben die op dezelfde manier voelt en denkt over deze geschiedenis als ik. We moeten absoluut de vliegtuigen hier weghalen vóór de echte oorlog begint, ten allerlaatste net op het ogenblik van het eerste alarm van een invasie, maar ik heb angst om tot op dat ogenblik te wachten, want de hemel zal dan wemelen van de Duitse vliegtuigen. Het alarm kan nu elke dag komen. De spanning tussen Duitsland en de Geallieerden groeit met de dag. Je hebt hier geen ingenieurs of techniekers gezien omdat het meeste werk al voleindigd werd in de eerste weken van december, en toen we wisten dat er Duitsers als gasten naar het kasteel zouden komen, beslisten we de mensen die nog wat wilden veranderen aan de prototypes weg van hier te houden opdat de Duitsers niets zouden verdenken. Max en ik deden dan het laatste technisch werk. De Duitsers, Baron Andreas en de Gravin Schillersberg, hebben onze taak moeilijker gemaakt. Zij hebben, zoals de Belgen zeggen, roet in het eten gegooid. Ik voel nu alsof de grond onder mijn voeten uit beweegt. Niets gaat nog zoals ik het zou willen, ik beheers de situatie niet meer volledig. Ik vrees nog meer Duitse spionnen, teveel mensen weten wat er hier gebeurt. Als we de vliegtuigen willen behouden dan moeten ze hier weg.'

'Andreas en Irene zijn geen spionnen. Ik ken Andreas goed. Hij is een vaderlandslievende man. Hij toonde wel enig enthousiasme voor de slogans van Hitler en voor wat de Nationaalsocialisten gerealiseerd hebben voor zijn land, maar hij is geen slecht mens. Irene blijft een mysterie voor mij. Ze heeft een totaal ander karakter dan ik. Ze is avontuurlijk, maar

heeft me wel al verteld wat een harde zakenvrouw ze kan zijn. We komen nog niet goed overeen. Ik probeerde met haar te praten, maar ondanks haar perfect Frans kan ik geen woord uit haar krijgen over wat ze werkelijk doet in haar fabrieken. Over financiën praat ze wel, niet over techniek.'

'Vaderlandslievend is een sleutelwoord om te onthouden! Ze kunnen heel fatsoenlijke mensen zijn, en de meerderheid van de Duitsers zullen wel zo zijn, maar als Duitsers zullen ze snel de vijanden van België worden. Baron Andreas beseft dat zeer goed. Ik twijfel er niet aan dat ze alles zullen doen om hun volk en hun land te helpen in tijden van oorlog, Hitler in bevel of niet.'

'Dat begrijp ik.'

'Er is meer. Ik blijf onzeker over de motieven van Charles Trioteignes. Charles was één van de mannen die de *Service* contacteerden, maar toch nodigde hij Duitsers uit naar zijn domein.'

'Over dat onderwerp kan ik iets zeggen. Charles Trioteignes heeft ook een geheim, een geheim dat hij deelt met mijn vader. Charles is eigenaar van belangrijke aandelen in bepaalde fabrieken en financiële instellingen in Duitsland. Zijn belangrijkste zakenpartners daar zijn de Reichenfelds. Het geld dat hij maakt in Duitsland wordt geplaatst op Zwitserse bankrekeningen en gedeeltelijk geherinvesteerd in de Zwitserse industrie door de goede diensten van mijn vader en van Jean-André Trioteignes. Jean-André zal de opvolger worden van mijn vader in onze familie zaken. Ik vraag me af of onze twee families nog wel het onderscheid maken tussen wat Trioteignes geld is en wat Trahty fondsen zijn. Ik neem aan dat Jean-André dat onderscheid nog wel kan maken, hij is een goede boekhouder, maar zeker niet mijn vader. Gelukkig is Jean-André erg eerlijk met ons. Charles heeft Baron Andreas niet uitgenodigd voor Kerstmis. Mijn vader vertelde me dat Charles een telefoonoproep kreeg van de Reichenfelds om bijna aan hem te eisen de Reichenfeld zoon en zijn vriendin voor een paar weken op te nemen. Die druk kunnen de Reichenfelds inderdaad uitoefenen op Charles.'

Carter Ash floot tussen zijn tanden. 'Charles zei me ook al zoets, maar niet in dergelijke sterke termen. Hij is dus toch verwickeld in zaken met de Duitsers!'

'Niet zoals je nu misschien kunt afleiden uit wat ik zei. Charles en mijn vader zijn oprecht toegedaan aan elke zaak die ze menen een rechtvaardige zaak te zijn, en dat is nu de zaak van de Geallieerden, van Frankrijk en Groot-Brittannië. Maar ze hebben uitgebreide investeringen gedaan in de groeiende Duitse industrie en in de Duitse financiën. Zoals veel andere Europese financiers investeerden ze waar er grote, snelle groei gebeurde, en dat was in Duitsland de laatste vijf jaar en zelfs langer. Echte financiers steken hun geld niet in oude, gevestigde economieën; ze investeren in groei. Duitsland kende een spectaculaire groei, en ook de winsten van Charles en mijn vader waren groot. Ik hoorde hen daarover praten! Ze zijn nu bezig fondsen weer weg te halen, langzaam, en meer te investeren in Zwitserland, en ik wed dat ze binnenkort geld naar Spanje zullen overhevelen. Maar hun vroegere relaties met de Reichenfelds, en zelfs met de Strattens, blijven sterk. Desondanks zijn ook Charles en Léon-Alexandre goede Belgische vaderlandslievenden.'

'Onze wereld is minder en minder in zwart en wit geschilderd, nietwaar. Waarom is het dat ik al de tinten van grijs rond me heen vind? Mijn opdracht wordt hier met de dag ingewikkelder.'

'Ik neem aan dat mensen aldus zijn, Carter, niet allen engelen, niet allen duivels!'

'Ik was nooit een duivel, Arlette. Ik was wellicht te zorgeloos en arrogant. Ik had geld in Oxford, veel geld, en ik was intelligent. Alles kwam mij gemakkelijk. Ik geloof toch dat ik ook moedig was, maar dat waarschijnlijk gemengd met een grote dosis overmoed en branie. Toch dacht ik niet over me zelf als over een slechte vent, en zeker niet als over een zo slechte

man als jij dacht dat ik was. Ik respecteer de mensen, vooral goedhartige mensen. Het spijt me erg dat onze relatie niet lukte.'

'We hadden beiden sluiers vóór onze ogen hangen, de sluiers van onze verwaandheid. Was dat niet de waarheid? Ik was een nogal wild schepsel ook, in Oxford, toen ik jonger was. In mijn Oxford dagen was er niets dat ik zo erg haatte als onderworpen worden door iemand. Ik wou niet in een kooi geplaatst worden. Daarom ontvluchtte ik mijn familie al naar Engeland. Het gevoel van eigen vrijheid ligt zeer sterk in mij, en dat is nog steeds het geval, al heb ik nu mijn onafhankelijkheid, mijn vrijheid wel verworven. Zeg me niet wat ik moet doen! Je was te sterk voor me in wat je beweerde, te overweldigend, te oppermachtig in je invloed op me. Ik vond me een meisje van vijf bij je. Je was te veel en te sterke draden rond me aan het weven, Carter! Ik had schrik om niet meer mezelf te kunnen zijn en ik neem aan dat ik je daarom afstootte. Ik wou je van je voetstuk halen, de te sterke invloed die je op me uitoefende vernietigen. Je werd te zeer bewonderd in Oxford!'

'Ik werd te zeer bewonderd? Wat dan met jou? Een hele groep van snoevers en rijke idioten hingen rond je heen zoals appels aan een boom. Je liet me vallen voor een leeghoofd met meer geld en meer titels en meer arrogantie en een pak minder hersenen dan ik had!'

Arlette lachte. 'Dat herinner ik me. Ik deed dat om je te kwellen. Ik had er spijt over vanaf het eerste ogenblik en ik haatte er me zelf voor. Maar je verdween vóór ik mijn gevoelens op een rijtje kon zetten en begrijpen, en ze kon proberen uit te leggen aan je. Niemand wist nog waar je naartoe was. Je moet me over Spanje vertellen!'

'Na Oxford ging ik eerst naar Cranwell in Lincolnshire, naar het *Cadet College* van het *Royal Flying Corps*. Ik was eigenlijk al te Cranwell, zonder je daar iets van te zeggen, toen we elkaar nog zagen te Oxford. Ik werd daar een echte piloot en een Officier. Ik nam vrijwillig dienst in de *Service*. Dan brak de Spaanse Burgeroorlog uit. De Geallieerde Machten richtten een Niet-Interventie Comité op tijdens de maand augustus van 1936, en Groot-Brittannië was daar oprichtend lid van. Ik werd de ogen en de oren van de leden van de Britse delegatie, een spion dus. Ik werd naar Spanje gestuurd om de oorlog te observeren, maar ik kon geen goed gevoel krijgen van wat er in Spanje aan het gebeuren was zonder verward te raken in de strijd. Ik vocht daarom in de Britse afdelingen van de Internationale Brigade, waarin op een bepaald ogenblik toen ik er was, meer dan zeshonderd Britten vochten. Ik verhuisde van afdeling naar afdeling. Ik ontmoette in Spanje wonderbare mannen, meerdere oorlogsdichters, schrijvers, mannen met idealen. Ik geloof dat al de Europese ideeën van Democratie, Fascisme, Communisme, Anarchisme, Christianisme en het zuiverste pragmatisme daar tegen elkaar insloegen. De Burgeroorlog was een smerige oorlog, een mensenleven was niet veel waard in de Spaanse smeltkroes. Tegenover elkaar staande mannen en vrouwen werden aan beide zijden bij honderden neergemaaid en niet slechts bewapende soldaten werden geëxecuteerd, maar ook politici, intellectuelen, leden van partijen, mannen en vrouwen die verdacht werden van verkeerde sympathieën. In die strijd werden families uiteen gereten en verwoest, in lijden zoals je je niet kunt inbeelden. Ik vocht aan Republikeinse zijde, maar toch vraag ik me tot vandaag af welke zijde de meeste aanspraak kon maken op wettigheid van regime. De strijd begon toen rechtsgezinde politici vermoord werden en toen de Republiek onttaardde in een regelrechte, bloedige revolutie. Spanje was zeer belangrijk voor de Britse oorlogsindustrie. Het Spaans ijzererts werd voor meer dan vijftig percent uitgevoerd naar Britse havens. Bedrijven zoals Rio Tinto en de *Tharsis Copper and Sulphur Company* baatten mijnen uit in het Noorden van Spanje. Ik streed in de Veldslag van de Zelfmoordheuvel in februari van 1937, in de Veldslag van Brunete rond Madrid in juli van dat jaar, in het Aragonees offensief van oktober 1937, en ik zag de vernieling die door bombardementen aangericht werd in de Slag voor Vizcaya. Ik werkte voor de Britse chargé in Valencia, maar die wist dikwijls gedurende maanden niet waar ik zat, ik behield veel vrijheid van handelen.

De Duitse diplomaten probeerden de hand te leggen op de Spaanse ijzerertsminen, om het erts te verschepen naar Duitsland. Aan het einde van 1937 werden de vijandelijke partijen hun strijd een tijd moe. Ik vloog dan in de Republikeinse Luchtmacht van Generaal Hidalgo de Cisneros, die in het begin van 1938 bestond uit tweehonderd jachtvliegtuigen, honderd bommenwerpers en honderd observatie- en transporttoestellen. De laatste slag waaraan ik deelnam was de Slag van de Ebro, die duurde van de zomer van 1938 tot het begin van de winter van dat jaar. Ik streed, en ik zag de gruwel. Ik wil die niet beschrijven. Aan het einde van september 1938 werden de Internationale Brigades de laatste maal ingezet, en daarna van het linkse front weggetrokken. De Internationale Brigade verliet Spanje. Op dat ogenblik bleven er nog vierhonderd Britse en driehonderd vijftig Belgen onder Republikeinse bevelen, en tweeduizend Fransen, tienduizend vrijwilligers in totaal aan onze zijde. Ik keerde eerst weer naar Madrid en bleef in Spanje, maar niet meer als strijder. Einde 1938 wist ik dat alles verloren was voor de Republiek, dus keerde ik terug naar Engeland in de vroege lente van 1939. Ik vloog op de meer moderne machines van de *Royal Air Force*. Enkele maanden later werd ik naar hier gezonden.'

'Ik ben onder de indruk,' gaf Arlette toe. 'Wellicht leerde je veel in Spanje. Lijden helpt de mensen hun leven in het juiste perspectief te plaatsen. Ik heb niet in mijn persoon fysisch geleden, maar als je in een hospitaal werkt, en ik heb in meerdere hospitalen gewerkt, eerst in Groot-Brittannië en later in België, dan leer je wat medelijden betekent. Mijn professor in Oxford zei me steeds dat medelijden de meest essentiële kwaliteit was die ik miste om een goede dokter te worden. Ik heb dat geleerd, ondertussen. Ik heb wel geleden toen jij wegging.'

'Waarom was dat?' vroeg Carter voor de vuist weg terwijl hij in het vuur bleef poken.

'Omdat ik me er te laat rekenschap van gaf dat ik je graag zag, jij domoor! Maar ik kon je niet meer vinden. Je was van de aardbol verdwenen. Ik ging naar de Administratie van de Universiteit, naar de *Auxiliary Forces* van de *Royal Air Force*, naar het Leger, naar het gemeentehuis van Oxford, maar je was verdwenen!'

'Wacht even. Kun je herhalen wat je juist zei bij het begin van je zinnen?'

Carter Ash keek nu heel ernstig naar Arlette.

Arlette lachte, 'het deel waarin ik zei dat ik van je hield?'

'Ja, dat deel dat zo mooi klonk.'

Arlette nam toen het hoofd van Carter in haar twee handen, één hand onder elk oor, en ze kustte hem op de mond. Toen ze dat gedaan had, wat ze zachtjes en slechts lichtjes hem aanrakend had gedaan, wou hij natuurlijk meer, en de volgende kus duurde langer en werd heel wat vuriger afgeleverd.

Carter en Arlette beseften niet dat twee paar ogen hen bespiedden vanop het ijzeren platform aan de tegenoverliggende muur.

Arlette fluisterde later, 'we zijn zo dom geweest, lieveling!'

Nog later, toen Virginie en ik op het punt stonden om terug te keren, vroeg Arlette, 'wat zijn eigenlijk deze vliegtuigen? Waarom zijn ze zo belangrijk?'

Dat wilden we ook nog wel graag horen, dus bleven we gangen op het platform, al begonnen we ons volledig verkleumd te voelen.

Carter Ash zuchtte. Hij hield op dat ogenblik Arlette in zijn armen op de divan.

'Je bent erg aanhoudend. Wel dan, ik zal proberen het je uit te leggen, maar dit kan technisch worden. De twee vliegtuigen werden ontworpen door ingenieurs van de Vresele familie, een familie die deze laatste jaren niet gekend was om dergelijke toestellen te ontwerpen, maar de Baron Vresele had nieuw geld te zijner beschikking en hij investeerde daarom in zijn zoon, de broeder van Violaine, en in een neef. Die zijn jonge, durvende ingenieurs die van nul konden beginnen. Ze hadden het idee om alles wat ze maar aan interessants konden vinden aan alle

moderne vliegtuigen samen te brengen in één toestel, en ze brachten ook een boel originele ideeën van zichzelf in hun plannen. Ze gingen praten met veel piloten, zowel met ervaren piloten als met jongere vliegeniers, en ze probeerden een toestel te ontwikkelen dat de oude en de nieuwe ideeën, de vragen en de hoop van de piloten samen brachten. Allen al voor die prestatie, luisteren naar wat de piloten echt wilden, zouden deze vliegtuigen merkwaardig zijn. De toestellen doen elke ingenieur opnieuw nadenken over wat in te bouwen in nieuwe toestellen, en niet slechts te verbeteren wat er al bestond!’

Carter Ash hield een tijdje de stilte aan en pas daarna ging hij verder. Hij trok Arlette uit de divan, en mee tot onder de vliegtuigen.

‘De Vresele jongens noemden hun eerste toestel, de versie met één zitplaats, de Onbevreesde, en de machine met twee zitplaatsen de Stormer. Kijk naar de fijne aerodynamische kwaliteit van de lijnen, Arlette, vooral naar de zachte wijze waarop de vleugels in de romp smelten in een mooi glooiende overgang! Waar beginnen de vleugels en waar eindigt de romp? Deze toestellen werden uitgetest voor de dynamiek van de luchtstromen rond hen in een windtunnel. Er bestaat een nieuw laboratorium met windtunnels daarvoor in Brussel. De Vreseles waren de eersten om een model van hun toestellen daarin uit te testen! Ze bestudeerden elk aspect van de luchtstromen rond de vliegtuigen in vlucht aan verschillende snelheden, en ze veranderden de profielen van de romp en van de vleugels voor meer snelheid, stabiliteit en hanteerbaarheid. Het ontwerp van de vleugels is daarom totaal nieuw. Zelfs de laatste Spitfires tonnen niet die gesofistikeerde, berekende en vooral uitgeteste lijnen! De profielen van de toestellen gezien van voren, zijn gewoon prachtig, elegant, symmetrisch, zacht, gestroomlijnd, bijna vrouwelijk voor het oog in curven. Elke piloot wordt daar dadelijk op verliefd! De manier waarop de staartvlakken en het roer achteraan in geplaatst zijn is meesterlijk. De cockpit, in doorschijnend rhodoid materiaal, lijkt in de romp weg te glijden en toch heeft de piloot een zeer goed uitzicht. Dat alleen al maakt het moeilijker voor een vijandelijke piloot om de cockpit te vinden en er op te vuren.’

Carter Ash liet zijn hand liefdevol glijden over de curven van het toestel.

‘De componenten van het landingsgestel van de Onbevreesde kunnen in de romp ingetrokken worden om toe te voegen aan de aerodynamische prestaties in vlucht. Het toestel beschikt over vier machinegeweren in de vleugels, waar er voldoende ruimte voor hen voorzien werd omdat de vleugels slechts de voortzetting van de romp zijn. We kunnen de machinegeweren in alle richtingen draaien, apart, doch steeds vooraan, natuurlijk. De vleugels blijven zeer krachtig, goed uitgebalanceerd, en we hebben hen getest op ongelooflijke snelheid! De vleugels hielden! Max Vinck deed dat, en ik dacht elk ogenblik dat hij de vleugels van de machine ging verliezen, maar neen, ze hielden! De vleugels maken gewoon deel uit van de romp, en ze zijn gebouwd uit een duralumin structuur die zeer sterk is. Dit is een renpaard, deze machine. Ik heb nog nooit in zulk een perfect toestel gevlogen! De Onbevreesde kan sneller duiken en klimmen dan alle andere vliegtuigen in de wereld! Hij heeft een driebladerige propeller met een in de vlucht verstelbare pitch, de radiator zit onder de cockpit van de piloot, en die koelkringlopen kunnen op water werken, niet slechts op ethyleenglycol, hoewel de koelstof die we op de Rolls-Royce motoren thans gebruiken nog glycol blijft. Het toestel kan uitgerust worden met alle soorten van motoren, en de constructie is volledig modulair, zodat het zeer gemakkelijk te onderhouden is en te herstellen. Een ander kenmerk zijn de zelf-verzegelende benzinetanks.

Het meest fantastische aan dit vliegtuig echter, vind ik, is dat het zeer snel kan samengesteld worden, en dat is een zeer belangrijk voordeel in oorlogstijd, en aan een kost die minstens dertig percent lager ligt dan de goedkoopste Britse jager! Er werd geen doek meer gebruikt, het omhulsel bestaat volledig uit metaal, en de metalen platen kunnen apart vervaardigd

worden in andere fabrieken, en nadien eenvoudig geassembleerd worden. Dit toestel is ontworpen voor massaproductie!’

Carter legde verder uit, ‘de Onbevreesde is uitgerust met de jongste Rolls-Royce Merlin II motor van duizend paardenkracht, en we konden de motor nog wat meer kracht hier laten leveren. Max Vinck en ik hebben heel speciaal aan dat kenmerk gewerkt. Deze machine kan daarom sneller vliegen dan de Spitfire en de Hurricane, en later kan eender welke nieuwe, snellere motor er probleemloos in geplaatst worden zonder dat belangrijke herzieningen aan de romp nodig zijn. De structuur kan weerstaan aan de enorme druk van hoge snelheden. De Onbevreesde beschikt ook over gadgets waar iedere piloot van zal houden. We kunnen er twee kanonnen in plaatsen, wat de meeste piloten verkiezen boven machinegeweren omdat de kogels van de machinegeweren wel gaten maken in het toestel van je vijand, maar de kanonnen van twintig millimeter of zelfs van een zwaarder kaliber, granaten kunnen uitzenden die op impact ontploffen, zodat je tegenstander met één raak schot uit de lucht geblazen wordt! De Onbevreesde is een doder! De Onbevreesde kan ook een mechanisme bevatten dat tot dertig zware granaten kan afgooien om grondtroepen mee te teisteren. He tis dus meer dan een jachtvliegtuig, ook een vliegtuig om grondaanvallen mee uit te voeren. Tevens kan het acht bommen onder de vleugels meenemen, lichte bommen, maar voldoende destructief om bewegende bepantserde divisies op de grond mee aan te vallen en te vernietigen. Het is een jachtbommenwerper, een soort Belgische Stuka. Een bijkomend kanon kan gemonteerd worden bovenop de motor. We probeerden dat ook uit. De zware motorblok absorbeert alle schokken van dat kanon, zodat we onvergelykbare precisie van schot bereikten!’

‘Voor wat betreft de instrumenten, de radio-uitrusting, de zuurstofflessen, de remmen op de wielen, heeft dit vliegtuig gewoon alles waar een piloot van kan dromen. De Stormer, ginds, is een dubbelzitter. Dat vliegtuig kan gebruikt worden om bombardementen mee uit te voeren, maar het is ook een jachtvliegtuig met praktisch dezelfde karakteristieken als de Onbevreesde. De Stormer kan ingezet worden voor fotografische opdrachten en vliegen op zeer grote hoogte aan hoge snelheid wanneer het aangevallen wordt. Het is uitgerust met een heel vreemde installatie waarover ik een beetje twijfelachtig blijf. Dit exemplaar dat je hier ziet, heeft geen traditionele cockpit, maar wel een drukcabine. Dat laat het toestel toe zeer hoog te klimmen, tot op bijna stratosferische hoogtes, en toch in de cabine dezelfde luchtdruk te bewaren als op de grond, zodat de piloot en de observator heel comfortabel kunnen werken zonder zuurstofmasker. De piloot en de observator houden zo totale vrijheid van bewegen. De cabine is uitwerpbaar in haar geheel en ze beschermt de piloten van de drukveranderingen die hen erg vermoeid maken op lange vluchten. De cabine is onafhankelijk van de romp, dus kan ze uitgeworpen worden op de druk van een knop. Ik blijf een beetje twijfelachtig over dit kenmerk, omdat het de kwetsbaarheid van het vliegtuig iets verhoogt. Eén goedgeplaatste kogel volstaat om de drukcabine te treffen en dan wordt het moeilijk het toestel nog te besturen zoals waarvoor het ontworpen is. Wanneer een piloot een zuurstofmasker gebruikt, dan blijft zijn oppervlakte van kwetsbaarheid beperkt tot zichzelf. Maar de cabine is bepantserd, en de piloot kan tijdens gevechten zijn zuurstofmasker opzetten. Dit soort kenmerken zijn werkelijk vernieuwend en ze tonen de weg naar de toekomst.’

‘Het instrumentenbord ziet er ingewikkeld uit,’ merkte Arlette op.

‘Dat is het inderdaad! De ontwerpers hebben alle instrumenten voorzien die maar enigszins nuttig konden zijn voor nachtvluchten en voor vluchten met lage zichtbaarheid. De cockpit wordt verwarmd omdat de koelpijpen van de motor langs de beide zijden van de cabine lopen. Het roer is uitgerust met een Flettner, en de piloot kan die in de vlucht aanpassen om meer

kracht en luchtsteun te verkrijgen. De stabilisator is verbeterd en eerder groot, geplaatst bovenop de structuur van de romp, maar hij kan gemakkelijk gedemonteerd worden.'

Arlette keek met groeiende verbazing en ook met een ietsje bewondering naar Carter Ash. 'Jij bent echt verliefd op dit toestel!' riep ze, 'ik word jaloers op dit stuk speelgoed van jullie!' Ze trok Carter Ash weer naar zich toe en kuste hem hard op de lippen.

Virginie en ik vonden het tijd om de trappen af te sluipen en weer naar het kasteel te glippen.

De vlucht van de Stormer

Er gebeurde heel wat kussen elders ook. Virginie en ik volgden Bastien en Irene opnieuw door het bos in de morgen van 10 januari, en we zagen hen door het domein slenteren. Bastien verklaarde zijn liefde aan Irene, nam haar hand in zijn hand, knielde, en een tijdje later zagen we hen ook vurig zoenen. Irene zag er toch niet zo gelukkig uit als Arlette. Ze kuste en omhelsde Bastien warm, maar de uitdrukking op haar gezicht bleef verdrietig. Haar lippen mochten glimlachen, haar ogen deden dat niet.

Ze zei, 'je weet niets af van mij. Ik ben een Duitse. We zijn in oorlog.'

'Nee, dat zijn we niet,' troostte Bastien. 'We zijn niet in oorlog. België blijft neutraal terrein in de oorlog.'

'Het blijft neutraal, maar het heeft al de reservisten opgeroepen. Van wat ik hoorde zal België zeker de zijde van de Geallieerden kiezen, van Frankrijk en Groot-Brittannië, en dat lijkt natuurlijk na de laatste oorlog. Ik begrijp dat. Dat is allemaal ook niet belangrijk. Er is meer. Kunnen we terugkeren naar de hangar? Ik moet je iets tonen.'

Bastien en Irene gingen door het bos naar de hangar van de vliegtuigen. Max Vinck werkte nog steeds aan de Onbevreesde. Irene vroeg om met het andere toestel te kunnen vliegen, met de tweezitter, de Stormer. Bastien protesteerde. Hij vond dat één vlucht voldoende was geweest. Irene drong aan en ze werd kwaad. Een Duitse vrouw die kwaad wordt is een hels spektakel dat vele mannen angst zou aanjagen! Max Vinck eindigde het dispuut door te zuchten en zijn hoofd te schudden in stille, onwillige aanvaarding. Bastien en Irene trokken dus hun vliegoveralls weer aan en hun helmen. Ze stapten naar de cockpit, maar wanneer Bastien haar liet voorgaan, stapte ze resoluut de voorste zetel in, de zetel van de piloot. Bastien protesteerde opnieuw, maar Irene wuifde hem de achterste zetel in. De Stormer kon ook wel vanuit die plaats bestuurd worden, maar moeilijker. Bastien dacht dat Irene het instrumentenbord wou bekijken, maar Irene deed hem teken zich vast te riemen. Bastien aarzelde weer, trok een lelijk gezicht, maar hij deed wat ze hem vroeg. Hij gaf een teken aan Max om de blokken van de wielen weg te trekken.

Irene duwde op de knop om de motor in gang te zetten, maar niets gebeurde. Ze draaide haar hoofd om naar Bastien om hem te vragen hoe het vliegtuig in gang kon gezet worden. Bastien vroeg haar niets aan te raken, maar ze schreeuwde als een furie naar hem. Bastien kromp ineen. Hij zei haar hoe de machine kon gestart worden.

De motor sputterde heel wat voordat de propeller begon te draaien, en tegen die tijd stond Max Vinck aan de poort, met open mond, zijn hamer nog steeds in de hand, als ter plaatse gevoren. De brullende machine rolde de hangar uit met Irene aan de stuurstang. De Stormer spuwde zwarte rookwolken uit wanneer Irene het gas volledig opentrok, te snel, de motor hoestte, maar het toestel sprong hels vooruit, kreeg snel heel veel snelheid, rolde sneller en sneller over de weide, en hief dan steil zijn neus de lucht in. De motor loeide.

Max Vinck liep de hangar uit en keek het vliegtuig achterna. Het raasde over het bos in een scherpe draai, te scherp, zodat het toestel bijna uit zijn luchtondersteuning viel, de weiden voorbij. Irene begon een zeer sterke klim, zo sterk als zelfs Max nooit het toestel had durven optrekken in dit stadium. De Stormer kwam weer omlaag, snorde traag en laag over het bos zodat de romp bijna de toppen van de dennenbomen raakte, en het schrikte een vlucht bosduiven op die krijsend van het toestel wegdoeken. De Stormer kwam dan terug boven de weide vliegen en bleef boven het domein van Trioteignes. Irene vloog niet naar Brussel zoals Bastien gedaan had!

Het vliegtuig klom weer heel steil en snel, tot we nog slechts een kleine zilveren stip zagen. De Stormer kwam dan weer naar beneden, gierend zoals een sirene, oefende een dubbele rol uit, een spiraal, een korte looping, vloog daar uit om direct een omgekeerde looping te trekken, klom zonder overgang aan verschrikkelijke snelheid naar boven en dook zo snel naar beneden dat we vreesden dat de vleugels van de romp konden afgezogen worden.

Op dat ogenblik stonden Virginie en ik naast Max Vinck, en Max merkte ons niet eens op. Hij bleef in geschokte verbazing staan bij wat de Stormer aan het doen was in de lucht, bevolen door een vrouw. Hij had de ogen constant naar boven gericht, naar de schicht die in de hemel straalde, wentelde, die daar dartelde en rolde en draaide en dook en sprong en klom met duizelingwekkende snelheid. De Stormer trok zelfs lijnen van gecondenseerde vochtigheid in de hemel, geen rechte lijnen, doch krullen die door elkaar gestrengeld werden. Irene dook en vloog enkele meters boven onze hoofden op volle snelheid, met gierende motor. Ze klom opnieuw, rolde en voerde nog loopings uit, vloog omgekeerd een heel stuk, liet de Stormer in een spiraal naar beneden vallen tot Max Vinck kreunde van angst, en ze trok het vliegtuig slechts uit de dodenval op het laatste ogenblik.

Irene voerde iedere acrobatische figuur uit die men in boeken over vliegkunst kon vinden. Ze voerde een fantastisch spektakel op! Ze bracht het toestel tot de uiterste grenzen van wendbaarheid, haalde prachtige manoeuvres uit, en toonde eigenlijk wat dit prachtvliegtuig aankon. We herkenden haar wrange woede in elke snelle, scherpe beweging, want er lag geen schoonheid of elegantie in dit vertoon, slechts zuivere razernij. Max Vinck stond zeer bleek naast ons.

Uiteindelijk, na meer dan een half uur van demonstratie van extreme vliegkunst, verdween het vliegtuig, maar het verscheen snel weer vóór onze ogen, vloog laag, draaide en kwam recht naar ons toe. De motor stokte even, maar Irene landde mooi en zacht. De Stormer bleef verder rollen, recht de hangar in, in een perfecte beweging.

Max Vinck trok zich dan uit zijn betovering en hij liep de hangar in om te helpen het toestel te draaien. We hielpen hem het toestel om te keren door achteraan mee te duwen, tot de Stormer weer met nog zwiepende schroef naar de poort stond. Max Vinck liet een verschrikkelijke reeks vloeken los over ons hoofd heen, naar ons, en ik vermoedde ook naar Irene, zulke erge vloeken als we voordien nog niet gehoord hadden van iemand in het kasteel. Hij liet ons echter mee duwen aan de Stormer, tot het toestel correct in plaats stond.

Irene sloot dan de motor totaal af en ze liet de propeller helemaal stoppen vooraleer ze de cockpit opende. Irene stapte uit. Bastien bleef nog zitten. Hij zag er zo vaal uit als as toen hij op de grond sprong. Het gezicht van Max Vinck had tegen dan weer kleur gekregen, maar dan een bloedrode kleur, zijn gezicht stond barstensklaar. Bastien trok een arm en een hand op om hem te weerhouden van vloeken en schreeuwen, en iets in de ogen van Bastien maakte dat Max een stap opzij zette, weg van hem. Bastien had een moord kunnen begaan. Max hield zijn mond.

Irene ging naar de muur van de hangar, wierp haar vliegoverall daar af, en ze ging naar de poort alsof ze naar het kasteel wou teruggaan. Ze stopte echter aan de poort, en ze begon te wenen. Ze snikte van de pijn, maakte kleine geluidjes zoals een gewond kind. Ze schreide tot

ze zich moest buigen. Ze plaatste haar handen op de knieën. Bastien liep naar haar toe, zo bleek nog als een wit blad, greep haar arm en trok haar recht en daarna nogal ruw rond, naar zich toe. Ze wierp zich in zijn armen. Ze bleef daar huilend en schokkend hangen, maar ze liet Bastien niet los.

‘Nu weet je het dan,’ schreeuwde Irene ten slotte, boven haar snikken uit. Ze riep in woede terwijl de tranen nog uit haar ogen vielen, ‘ik ben een testpilote voor de *Luftwaffe* en voor de onderdelen van de vliegtuigen die onze fabrieken produceren voor Messerschmitt. Ik ben een Luitenant in de *Luftwaffe*, een eretitel. Ik kan beter vliegen dan jullie, piloten samen, jullie die zich verzameld hebben in het kasteel van je vader. Ik kan met alles vliegen en ik heb op alles gevlogen, op Junkers, Heinkels, Messerschmitts, Focke-Wulfs, op alles wat naam heeft. Ik leid ook de fabrieken. Ja, ik ben naar hier gezonden om jullie te bespioneren. We hoorden dat Belgische ingenieurs een revolutionair vliegtuig ontworpen hadden, een toestel dat kon rivaliseren met onze Messerschmitt Bf109 en betere prestaties had. Een vouw zou minder aandacht trekken. Andreas von Reichenfeld was slechts de persoon die me moest introduceren. Hij was slechts de klerk, de administratieveling, de observator. Hij weet niets af van vliegen en niets van militaire vliegtuigen. Ik ben een Officier in de *Luftwaffe*, met dezelfde rang als jij, en ik werd naar hier gestuurd voor een bepaalde tijd. Ik moest de vliegtuigen vinden en nagaan of ze een bedreiging konden vormen voor onze Luchtmacht. Dat heb ik zonet gedaan. Ik weet nu wat jullie machine kan doen. Ja, jullie vliegtuig kan wedijveren met onze beste jachttoestellen en voor een zware jager kan de Stormer beter en sneller manoeuvreren dan het beste wat we hebben. Ben je nu tevreden? Je weet nu wie en wat ik ben. Ik heb een zoon in Duitsland! Ze bedreigden mijn zoon, mijn familie. Ik moest doen wat ze eisten. Wat ga je met me doen?’

Irene zonk eens te meer in verschrikkelijk wenen, zo zeer dat zelfs Max Vinck er verlegen bij werd, maar dan trok ze zich uit de armen van Bastien en ze liep weg. Virginie en ik keken naar elkaar, we bleven al die tijd als vastgenageld staan. Bastien liep achter Irene aan en Virginie en ik volgden. Max Vinck schopte met zijn voet tegen de banden van de Stormer. Hij wierp zijn hamer door de zaal, zo ver als die vliegen wilde.

Bastien vatte Irene beet achter de schuren, op het punt waar de holle weg naar het kasteel begon. Hij draaide Irene nogmaals om, trok haar ruw naar zijn borst en zoende haar hard, zeer hard. Irene worstelde, maar ze gaf ook in en hing tenslotte krachteloos in zijn armen. Ze bleef wenen, en we zagen haar tranen nog steeds over haar wangen rollen en zich mengen met haar kussen.

Wanneer ze zich scheidden nam Irene een zakdoek, ze blies haar neus, maar ze bleef wenen, ze droogde haar ogen, en plots begon Bastien te lachen wanneer hij haar gezicht zo rood zag op sommige plaatsen en bleek op andere. De absurde reactie van Bastien verbaasde Irene, tot zij ook kon lachen met de vreemde situatie, door haar tranen heen, en ze leunde weer in de armen van Bastien.

‘Bastien, Bastien,’ snikte ze, ‘waarom moest ons dit overkomen? Wat moet ik nu doen? Ik moet terug naar Duitsland gaan, maar wat moet ik doen? Wat als je naar de oorlog moet?’ ‘Later, later,’ fluisterde Bastien. ‘We hebben iets meer dringend te bepraten. Ik ben niet met je aan het flirten. Wanneer ik van iemand houd, dan is het voor het leven. Ik wil een huwelijk, Irene. Ik heb je al een huwelijksvoorstel gedaan. Je vroeg me toen om geduld. Ik vraag het opnieuw. Wil je met me trouwen?’

Irene begon hysterisch te lachen bij de totale absurditeit die Bastien voorstelde in de huidige situatie, maar ze antwoordde tussen twee nieuwe uitbarstingen van snikken door, ‘oh jij, naïeve, wonderbare jonge domoor van een vlieger! Waarom moest ik net op jou verliefd

worden wanneer er zoveel jongemannen rond me zweefden? Natuurlijk zal ik met je trouwen. Je deed me verliefd worden van het eerste ogenblik af dat ik je zag met Kerstmis, maar vraag me niet waarom. Ik had dat nooit voor mogelijk gehouden. Het was een verwoestende ervaring voor mij. Ik had zoveel jonge piloten, zoveel zakenmannen ontmoet in Duitsland, maar jij was alles wat ik zocht. Ik verloor mijn hoofd en ik wist niet meer waar ik stond. Je was mijn lot! Maar wat zal ervan ons geworden, mijn liefste?’

Ze begonnen opnieuw te zoenen, zodat het tafereel nogal vervelend in herhaling werd voor Virginie en ik. We keerden eerst naar de hangar terug. We vonden Max zittend op de divan in de hoek, versuft, met de handen in het haar. Zijn knieën beefden. Hij mopperde lelijke dingen tot zichzelf; we zagen zijn lippen bewegen.

We gingen naar hem toe om hem te troosten, maar hij schreeuwde, ‘jullie twee jonge schurken maken het net teveel voor mij, vandaag, met Bastien en Irene samen op één en dezelfde dag! Heb ik jullie geen schrik aangejaagd? Wat deden jullie hier? Verdwijnt uit mijn ogen, gespuis, en laat me jullie nooit nog opnieuw hier zien! Loop terug naar het kasteel vóór ik jullie iets aandoe dat me de rest van mijn leven zal spijten!’

Max Vinck was echt kwaad, en bekwaam om eender wat in dat ogenblik te doen, dus kregen we werkelijk schrik van zijn dreigende blik en we sprongen de hangar uit, de holle weg in, waar we op volle snelheid voorbij de verbaasde Bastien en Irene liepen, die in wanhoop naar ons bleven kijken. We bereikten zo het kasteel en Grootmoeder riep ons na, maar we liepen door naar onze kamers en sloten de deur achter ons. We kwamen pas twee uur later weer naar beneden.

Virginie en ik hebben sindsdien de nacht van de tiende januari 1940 steeds de ‘Nacht van de kleine bedden’ genoemd.

We zagen Arlette naar de schuren wandelen, en we volgden haar tot aan de hangar van de vliegtuigen, waar ze hartelijk verwelkomd werd door een heel vuile Carter Ash alias Jef Asten, die een overall droeg waarop hij juist een spuit olie op zich had gekregen uit de carburator waar hij mee aan het knutselen was. We zagen hen elkaar vastgrijpen. Carter Ash trok zijn overall slechts later uit, zodat de mantel van Arlette voor immer hopeloos besmeurd werd met zwarte olie. Carter bracht Arlette naar de divan tegen de muur, waar ze ineestrengelden met frenetieke kussen. Virginie werd er beschaamd van over wat ze zag, dus trok ze me uit de zaal. We zagen Arlette die avond niet terugkeren naar het kasteel. Virginie klopte zelfs op haar deur, laat in de avond toen het al nacht was, en wanneer Arlette niet antwoordde opende ze natuurlijk die deur en ze gooide een snelle blik in de kamer van Arlette. Arlette was niet in, en ze sliep ook niet in het kasteel die nacht. Carter Ash had een metalen soldatenbed in de hangar, een zeer smal, plooibaar gedoe, maar ik veronderstel dat dergelijk stoer veldbed, legermateriaal, heel wat gewicht kon dragen. Het moet die nacht tot aan zijn grenzen gebruikt zijn, en de houtkachel in de hangar kon wel van de intensiteit van het vuur zijn gesmolten, want de lucht was nog zeer koud en vochtig die nacht, Arlette was een killige tante, en de wind blies door het gebouw van tussen alle voegen en alsof de ijzeren golfplaten poreus waren.

We konden niet goed slapen en hielden onze deur op een kier. We hoorden iemand kloppen op de deur van Bastien en daarna hoorden we nog gedurende een tijdje gedempte geluiden van wenen, uitwisseling van argumenten in een dispuut, daarna stilte, en daarna weer andere geluiden die absoluut niet geschikt waren voor onze onervaren oren.

Tegen die tijd liepen we alweer op de tippen van onze voeten door de gang. Terwijl we naar onze kamers terugkeerden werden we opgeschrikt door een ander licht geritsel. We zagen een

schaduw bewegen in de gang, en de schaduw bleek Rosine te zijn die op pantoffels naar beneden sloop, haar schoenen aandeed aan de voordeur en dan het kasteel uitliep. We zagen haar in de richting van de Orangerie lopen. De Orangerie had wel centrale verwarming, maar de bedden op de eerste verdieping waren ook slechts smalle bedden. Max Vinck zou een nog meer slapeloze nacht doormaken dan we ons hadden durven indenken. We zagen Rosine naar het kasteel terugkomen in de vroege morgen, maar later dan wij al in pyjama ons ontbijt zaten te verorberen in de keuken. Ze zag ons en bracht een vinger op haar lippen. Neen, verklikkers waren we niet!

We twijfelden er niet aan waar Violaine Vresele haar nacht had doorgebracht, want ze sliep in dezelfde kamer waar ze al minstens de vijf vorige nachten had geslapen, samen met Georges Trahty.

Amandine de Brioges sliep natuurlijk nooit in haar eigen slaapkamer. Charles en Anne hadden een grote suite aan Léon-Alexandre gegeven, en in die suite stond een zeer groot, erg mooi gesneden achttiende eeuws eikenhouten bed met een baldakijn.

We hadden niet de gelegenheid om uit te zoeken waar de twee meiden, Annette en Mireille gebleven waren, maar we zouden er niet verwonderd bij gebleven zijn als die ook hun nacht in de Orangerie hadden doorgebracht, al twijfel ik aan die veronderstelling van Virginie. De snelogige en geestige Mireille had ik wel al kalverogen zien maken naar Thomas Drandin, en ik meende niet dat Richard Bousanges de welwillende diensten van de opulente Annette zou hebben geweigerd.

‘We wonen in een verdomd hoerenkot,’ gromde Virginie ruw en vulgair die morgen, tussen een stuk brood met boter en een klont confituur. We giechelden en grinnikten door gans ons ontbijt van de elfde. We vroegen ons wel af hoe de problemen tussen Bastien en Irene en tussen Carter Ash en Arlette zouden opgelost geraken, hoewel wat echt van belang was die nacht zijn voleinding al had gekend.

‘De liefde komt altijd vóór de oorlog,’ profetiseerde Virginie wijs, en de geschiedenis bewees dat ze daar groot gelijk in had.

De Schemeroorlog

Terwijl die gebeurtenissen zich afspeelden in het Kasteel Trioteignes, was er inderdaad een oorlog aan de gang, maar Virginie en ik werden nauwelijks geraakt door de tragedies die plaats hadden in de wereld buiten het domein van Trioteignes. Veel jaren later probeerde ik te begrijpen hoe we in een nieuwe wereldoorlog verzeild geraakten en hoe ons land gereageerd had. Ik moest ver in de geschiedenis teruggaan.

Ongeveer vijftien miljoen mensen stierven in de Eerste Wereldoorlog, waaronder bijna zestigduizend Belgische soldaten, achthonderd negentig duizend Britse soldaten, één miljoen vierhonderdduizend Franse soldaten en meer dan twee miljoen Duitse strijders. Het leek me daarom normaal dat wanneer het Duits leger zich oploste in 1918, en na de Wapenstilstand, dat Duitsland gedwongen werd één achtste van haar oppervlakte en één tiende van haar bevolking, en ook al haar kolonies in Afrika, af te staan aan de haar omringende machten.

Haar territoriums ten westen van de Rijn werden bezet. Frankrijk trok opnieuw de Lorraine en de Alsace streken naar zich toe, en ook het Saarland werd door Frankrijk geregeerd. Polen kreeg West-Pruissen met de beroemde corridor naar Gdansk, gelegen tussen Oost-Pruissen en de rest van Duitsland. De Duitse *Reichswehr* werd door het Vredesverdrag van Versailles herleid tot honderdduizend mannen in actieve dienst, en tot zestigduizend zeelui in de Marine. Geen hoge bevelvoering werd nog toegelaten, geen zware artillerie, geen gevechtsvliegtuigen en geen bepantserde tanks. Natuurlijk voelde Duitsland zich vernederd na Versailles, en men moet het genie van de Oostenrijkse Korporaal Adolf Hitler erkennen om de frustratie van een groot deel het Duits volk zo scherp en juist te hebben aangevoeld. Inspelend op die gevoelens werd in april van 1920 al de *National Sozialistische Deutsche Arbeiter Partei*, de NSDAP, de Nazi Partij, gesticht.

In datzelfde jaar werd een geheim Belgisch-Frans Verdedigingsverdrag ondertekend, dat echter weer ingetrokken werd door de Belgische Regering in 1936, omdat de Belgische politici de illusie koesterden hun land neutraal te kunnen houden in conflicten tussen de omringende grootmachten.

In laat 1922 marcheerde Benito Mussolini op Rome in Italië, en hij greep het bevel over het Koninkrijk. Hij werd de *Duce* genoemd, de leider. Het Fascisme, een nieuwe soort van oligarchie, werd daarmee in het leven geroepen.

Het jaar nadien liet de Franse President Raymond Poincaré de Duitse Ruhrstreek bezetten door Franse troepen omdat de Duitse Staat haar oorlogsschulden niet kon en niet wou betalen aan de overwinnaars. Die daad verhoogde nog meer de wrevel in het verarmde Duitsland.

In 1924 was de NSDAP nog een kleine politieke partij in Duitsland. In de verkiezingen aan het einde van het jaar won ze slechts drie percent van de stemmen voor het Parlement en veertien afgevaardigden in de *Reichstag* op vierhonderd tweeënzeventig. De partij van Hitler groeide echter gestaag. Inde verkiezingen van 1930, het jaar waarin de Franse Minister van Oorlog André Maginot een reeks van verdedigingswerken begon te bouwen aan de Duits-Franse grens, behaalde de NSDAP reeds honderd en zeven leden in het Duitse Parlement en zes miljoen stemmen. In 1932 verdubbelde Hitler die uitslag tot tweehonderd dertig vertegenwoordigers in de Reichstag. Kort nadien, eind januari 1933, benoemde de Duitse President Hindenburg Hitler tot Eerste Minister of *Kanzler* om een nieuwe regering te vormen, en Hitler verliet sinds die dag de macht niet meer tot aan zijn dood.

In 1933 reeds trok Duitsland zich terug uit de Volkerenbond. Van 1933 tot 1936 groeide de Duitse *Reichswehr* van honderd duizend soldaten aan tot de *Wehrmacht* met zeshonderdduizend mannen. Het *Oberkommando der Wehrmacht* of OKW, werd gehouden door Generaal Blomberg, maar hij trad af in februari van 1938 en vanaf die datum nam Hitler ook het leiderschap van het Hoofdkwartier van het Leger in handen. Zijn stafchef werd Majoor Keitel. Het Leger werd geleid door Generaal Heinrich von Brauchitsch, de Marine door Admiraal Erich Raeder en de Luchtmacht door Marschalk Hermann Goering.

In oktober van 1935 vielen de Italiaanse troepen van Mussolini Ethiopië in. Ze versloegen het leger van de Negus en ze moordden de bevolking meedogenloos uit.

Datzelfde jaar ook vormde Hitler en zijn geniale tankbevelhebber Heinz Guderian de eerste drie bepantserde divisies van tanks, de *Panzer Divisionen*. Elke divisie bestond uit twee tankregimenten van vijfhonderd tanks, die konden ingezet worden als autonome aanvalsorganen. Frankrijk in die tijd, en ook België, verdeelden hun tanks nog over de infanteriedivisies, ondanks het boek van Charles de Gaulle, *Vers l'armée de métier*, dat gepubliceerd werd in mei van 1934, waarin hij ook autonome tankdivisies voorstelde om

verrassingsaanvallen op te dringen aan de vijand. Duitsland ontwikkelde steeds zwaardere tanks, van de Panzer I van vijf en half ton over de Panzer III die drieëntwintig ton woog tot de Panzer IV van vijfentwintig ton, en ook steeds meer verschillende vliegtuigen om de tankaanvallen vanuit de lucht te steunen, zoals de Junker 87 *Sturzkampfflugzeug* of de Stuka voor zeer precies duikbommenwerpen, een vliegtuig dat ook een hels geluid gaf met een sirene wanneer het naar beneden dook om paniek te zaaien in de infanterie op de grond. Duitsland ontwikkelde moderne jachtvliegtuigen zoals de Messerschmitt BF 109 waarin Bf stond voor *Bayerische Flugzeugwerke*, en bommenwerpers zoals de Junker 88, de zeer gevreesde tweemotorige Messerschmitt 110 en de Heinkel 111. De nieuwe *Luftwaffe* werd geleid door Goering en aangekondigd in maart van 1936.

Datzelfde jaar werd de algemene dienstplicht weer ingevoerd in Duitsland, in inbreuk tegen het Verdrag van Versailles, en tegelijk werd ook het Rijnland geremilitariseerd. Duitsland zegde ook het Verdrag van Locarno van 1925 op, een verdrag waarin Duitsland en Frankrijk zich er toe verbonden geen militaire macht meer tegen elkaar te gebruiken.

In juni liet Groot-Brittannië Duitsland toe om een marine te houden gelijk aan vijfendertig percent van de Britse tonnenmaat.

In juli van 1936 herkende Hitler de soevereiniteit van Oostenrijk en een advocaat met de naam Seyss-Inquart, een Nazi sympathisant, werd de Staatssecretaris van Oostenrijk. Hitler had toen reeds zijn ogen op dit land gericht.

In diezelfde maand van de zomer van 1936 begon de Burgeroorlog in Spanje. De Spaanse Republiek was zeer links gericht. Links haalde de overwinning in de verkiezingen voor het Parlement. Spaans Links, de Socialisten, de Communisten en de Anarchisten, geloofden toen dat ze een revolutie hadden beslecht. Kerken werden in brand gestoken. Politieke tegenstanders zoals de monarchistische politicus Calvo Sotelo werden vermoord. Het Spaans Leger kwam in opstand daartegen, en nam de macht over in de westelijke en de zuidelijke steden van Spanje. De Generaals stelden hun leiderschap voor aan Generaal Francisco Franco, die de *Generalissimo* werd van de rebellerende troepen. Van oktober 1936 af begon de Slag voor Madrid, en de nationalistische rebellen, de Generaals van het leger, geraakten aan het eind van het jaar tot in de buitenwijken van de hoofdstad. Hun troepen werden daar gestopt door de Republikeinse troepen, en door de door de Communisten georganiseerde Internationale Brigades. De slag woedde doorheen de maand december van 1936 en dan weer tot in de lente van 1937, in de omgeving van de stad Guadalajara ten noorden van Madrid en langs de Jarama rivier ten zuiden van de hoofdstad.

In oktober van 1936 kondigde Koning Leopold III van België officieel de neutraliteit van zijn land af tijdens eender welk oorlogsconflict. Zijn Katholieke Eerste Minister was toen Paul Van Zeeland.

In juni en juli van 1937 probeerde het Spaans Republikeins Leger door het Nationalistisch front te breken in het westen van Madrid door een massale aanval te lanceren rond en naar de stad Brunete, ten noordwesten van de hoofdstad. Carter Ash streed in de slag die volgde. De Republikeinen maakten goede vorderingen ondanks hevige verliezen, maar ze werden gestopt einde juli. Ongeveer vijfenveertigduizend mannen stierven aan beide zijden samen en honderddertig vliegtuigen werden vernietigd, waarvan slechts ongeveer vijfentwintig aan Nationalistische zijde. Vanaf die slag behaalden de Nationalisten het overwicht in de lucht. Tijdens die slag ook, gebruikten de Nationalisten voor het eerst hun tanks in geconcentreerde golven om druk uit te oefenen op welbepaalde punten van het front, waarachter de infanterie kon doordringen. De Generaals van Franco werden in die tactiek geadviseerd door de Duitse Generaal von Thoma.

Málaga viel in de lente van 1937. Tijdens een campagne van de Nationalisten in Vizcaya van maart tot juni 1937, werd Bilbao omsingeld en Vizcaya werd ingenomen door de strijdmacht van Generaal Mola.

Het Duitse eskadron bommenwerpers met de naam Condor vernietigde de Baskische stad Guernica. Duizend burgers van de zeventuizend inwoners van Guernica werden gedood in achtereenvolgende aanvallen van het Condor Legioen, waarin de meedogenloze Duitse piloten zoals Wolfram von Richthofen en Adolf Galland dienden. Guernica was een symbolische plaats voor de Basken, de stad waar hun Heilige Eik groeide. Drieënveertig Duitse toestellen lieten de stad plat gebombardeerd achter en volledig in brand na hun raids, maar de beroemde eik die ver van het centrum stond, werd niet geraakt. De Spaanse schilder Pablo Picasso stelde de verschrikkingen van die aanval op burgers voor in een groot fresco van het gebouw van de Spaanse Regering tijdens de Wereldtentoonstelling van Parijs. Het schilderij werd te Parijs getoond in 1937, en later naar het Metropolitan Museum van New York gezonden.

De encycliek *Mit brennender Sorge* werd door het Vaticaan opgesteld tegen de Nazi ideologie en voorgelezen in alle Duitse kerken in maart van 1937.

Van augustus tot oktober 1937 vielen de Spaanse Republikeinse troepen het Nationalistisch front van Aragon aan in de richting van de steden Huesca en Saragossa. Dit offensief faalde ook uiteindelijk, en de frontlijn veranderde weinig. Tegelijk raasde er een veldslag tegen Asturias dat Republikeins was gebleven, ten oosten van Oviedo, waar de Nationalisten in de aanval gingen. Asturias viel einde oktober 1937. Al de streken langs de Atlantische Oceaan en de Baai van Vizcaya waren voortaan in de handen van Franco. Met het Baskisch land wonnen de rebellen het grootste deel van de Spaanse industrie, en vooral het belangrijkste deel van de wapenindustrie.

In augustus vielen Italiaanse onderzeeërs meer en meer de handelsschepen aan die de Republiek kwamen bevoorraden over Gibraltar naar de Spaanse havens in de Middellandse Zee. Vooral Sovjet-Russische schepen die de Republikeinen van wapens voorzagen, werden zo gezonken. Sir Anthony Eden bracht de Britse Regering er toe meer destroyers van de *Royal Navy* naar de Middellandse Zee te zenden om de niet-Interventie Overeenkomsten te doen eerbiedigen.

Ok 15 december van 1937 lanceerde de Republiek een aanval tegen Teruel in volle winterblizzards en vallende sneeuw, en zonder voorbereiding door artillerie. Het tegenoffensief van Franco begon aan het einde van het jaar en de Nationalistische troepen vorderden tot voorbij Teruel, dat ze heroverden einde februari 1938. Deze slag liet vijftienduizend gesneuvelden achter aan elke zijde. In januari werden veel vliegtuigraids uitgevoerd tegen het Republikeinse, Anarchistische Barcelona.

De Caudillo Francisco Franco consolideerde toen zijn macht door de Carlistische monarchistische beweging op te vouwen, en ook de fascistische Falange. Franco leek wel iets anders te willen worden dan een Fascist, want hij nam de Fascistische leider van de Falange, Manuel Hedilla, gevangen dat jaar, en hij gaf de Carlisten te verstaan dat de terugkeer van de Koning ver in de toekomst lag.

In 1938 kon het Spaans Nationalistisch Leger tellen op vijfhonderdduizend mannen onder de wapens, wat hun één van de grootste legers van Europa gaf, terwijl de Republikeinen ongeveer zeventienvijftigduizend mannen in het veld konden brengen. Onder de

Nationalistische regimenten bevonden zich waarschijnlijk veertigduizend Marokkanen en ongeveer evenveel Italianen, en ook vijfduizend Duitse soldaten.

Van maart tot juli 1938 geraakte het Spaans Nationalistisch kamp vooruit in veldtocht na veldtocht in Aragon. Ze trokken van hun front van Teruel weer naar Huesca over Saragossa in een inspanning om het Republikeins territorium in twee te splitsen en Catalonië van de rest van Republikeins Spanje af te scheiden. De veldtochten lukten, en de troepen van Franco bezetten het land ten noorden van Valencia tot aan Tortosa, Lerdia, en dan tot aan de Franse grens. Het Condor Legioen begon toen Messerschmitts Bf109 vliegtuigen in te zetten, en de bommenwerpers Heinkel 111 en Junker 52. De troepen van Franco braken door de Republikeinse lijnen over een breed front heen. Franco beschikte snel over honderdvijftig kilometer van de kust van de Middellandse Zee. Het Republikeins front in Aragon was ineengestuikt. Barcelona was afgesneden van Madrid.

In de zomer van 1938 vielen de Republikeinse strijdkrachten in een groot offensief aan tot over de Ebro rivier. Die rivier vormde het front tussen de twee vijanden ten noorden van Tortosa. De aanval begon op 25 juli en duurde tot in november. Het aantal verliezen in dit offensief was zeer hoog, maar het Republikeins Leger ging vooruit en duwde de Nationalisten naar het westen. Franco organiseerde tegenaanvallen vanaf september.

De Slag voor de Ebro werd een uitputtingsslag, de laatste waarin Carter Ash vocht. Hoewel de Republikeinen terrein wonnen, konden ze geen drastische hertekening van de kaarten van de bezette gebieden op grote schaal afdwingen. Het zou hun laatst belangrijk offensief worden. Aan beide zijden vielen vijftigduizend tot zestigduizend soldaten in die veldslag. De Republikeinen werden uiteindelijk teruggedrongen over de Ebro heen. Het leger van Franco beschikte toen over een miljoen strijders, en waarschijnlijk evenveel mannen stonden aan Republikeinse zijde.

Op dat ogenblik was Duitsland opnieuw een machtig land geworden met een groot leger. Het Duits volk schreeuwde alsmaar luider om de onrechtvaardigheden die aan hun natie gedaan werden door het Verdrag van Versailles recht te zetten. Het gevoel dat het Duits Leger niet overwonnen werd in 1918 door de wapens, maar dat de strijd opgegeven werd ten gevolge de sociale onrust, groeide. In februari van 1938 sprak Hitler in een lange redevoering voor de Reichstag zich uit voor de eenheid van alle Duitssprekende volkeren. Een tijdje later, in maart van 1938, beval hij zijn Generaals een plan op te stellen voor de invasie van Oostenrijk. Opstanden werden in dat land georganiseerd door de Nazis, tot Hermann Goering een ultimatum aan Oostenrijk afleverde om Seyss-Inquart de nieuwe Kanzler van het land te maken. Diezelfde maand kwamen de tankdivisies van Guderian aan in Wenen, en Oostenrijk tekende onder druk haar *Anschluss*, de vereniging met Duistland. De hereniging werd een feit na een referendum waarin negenennegentig percent van de Oostenrijkers vóór de *Anschluss* stemden.

Niet lang nadien richtte Duitsland haar aandacht naar het Tsjechische Sudetenland, een streek waarin drie miljoen Duitssprekende mensen leefden van de dertien miljoen die in Tsjecho-Slowakije woonden. Opstanden braken uit in het Sudetenland en in september van 1938, op een congres te Nürnberg, eiste Hitler in het openbaar de annexering van het gebied aan Duitsland. Diezelfde maand aanvaardde de Tsjecho-Slowaakse President Benes de voorstellen van de Franse Eerste Minister Edouard Daladier en van de Britse Eerste Minister Neville Chamberlain om het Sudetenland af te staan. Hitler nam het plan van geleidelijke overgang niet aan, waarop Tsjecho-Slowakije in september 1938 haar leger mobiliseerde. Ook Frankrijk riep zeshonderd duizend reservisten op, en ook België mobiliseerde gedeeltelijk. Eind

september begon dan de Conferentie van München in de *Führerbau*, het centrale bureau van de Nazi beweging op de *Königsplatz* van die stad. Daladier en Chamberlain gingen akkoord om het Sudetenland direct aan Duitsland te overhandigen, hopende op die manier een durende vrede te kunnen verzekeren door de honger van Hitler te bevredigen.

Tsjecho-Slowakije verdween praktisch in oktober, want niet alleen greep Duitsland het Sudetenland, ook Hongarije nam zeshonderd tweeënzeventig duizend inwoners en negentienduizend vijfhonderd vierkante kilometer terrein van Ruthenië weg van Tsjechisch gebied, en Polen bezette het rijke Silezië, het Teschen gebied. Tevens verklaarde Slowakije zich onafhankelijk in februari 1939. In maart 1939 viel Duitsland Praag binnen, zodat de vroegere regio's van Bohemen en Moravië in feite protectoraten werden van Duitsland. In diezelfde maand leidde Hitler zelf een expeditie om de stad Memel te heroveren, een vroegere Teutoonse stad van Litouwen die ook van Duitsland gescheiden werd en van Oost-Pruisen door het Verdrag van Versailles. Hij toonde daarmee dat zijn aandacht nu naar het oosten gericht werd.

De dag vóór kerstmis 1938 begon de Veldtocht voor Catalonië in Spanje. De Republiek was toen al aan het uiteenvallen. De troepen van Franco hadden slechts één maand nodig om Catalonië te veroveren, zodat in het begin van februari van 1939 zijn leger aan de voet van de Pyreneeën stond. Barcelona viel op 26 januari 1939. Ongeveer vierhonderdvijftigduizend linkse Catalanen, van wie de meesten Anarchisten waren, staken de grens met Frankrijk over om zich in veiligheid te stellen in ballingschap. Ze werden ontvangen in grote kampen in het zuiden van Frankrijk, een menselijke tragedie van ongeziene grootte. België nam drieduizend Republikeinse kinderen op.

In Madrid pleegde de Republikeinse Kolonel Lopez Casado een staatsgreep. Hij zocht heimelijk een overeenkomst met Franco teneinde de Republiek te redden van Communistische overheersing, maar de onderhandelingen van Casado met Franco werden afgebroken. Franco had Casado niet nodig. De staatsgreep luidde de dood in van de Republiek. De legers van Franco marcheerden voorwaarts van maart 1939 af. De Republiek gaf overal de strijd op. Madrid werd ingenomen op 27 maart. In het begin van april 1939 hield de Spaanse Republiek op te bestaan.

Franco wou niets minder dan onvoorwaardelijke overgave.

Op 1 april 1939 erkenden de Verenigde Staten van Amerika de Nationalistische Regering van Spanje. De Texas Oil Company en ook Standard Oil of New Jersey hadden Franco al geholpen met substantiële leveringen van petroleum. De andere machten erkenden ook de regering van Franco, behalve de Sovjet-Unie. Het niet-Interventie Comité hief zichzelf op. Het totaal aantal slachtoffers in de Spaanse Burgeroorlog bedroeg meer dan vijfhonderdduizend doden, van wie ongeveer tweehonderdduizend strijders waren geweest.

Mussolini, die heel veel oorlogsmateriaal en tanks en tot veertigduizend mannen naar Spanje had gezonden, viel nu Albanië aan. Albanië was een onafhankelijk land onder Koning Zog I sinds na de oorlog van 1918. Het land werd snel veroverd en de Koning ontvluchtte Albanië.

Eind april 1939, na vlamme redevoeringen van Winston Churchill, werd de dienstplichtigheid in Groot-Brittannië georganiseerd. Het Britse Leger zou snel opgevoerd worden tot tweehonderdduizend beroepssoldaten plus de opgeroepen dienstplichtigen, maar dat aantal bleef relatief laag vergeleken bij wat de Fascistische regimes in de strijd konden werpen.

Het Frans leger werd in augustus van 1939 in staat van alarm gebracht aan de oostelijke grens met Duitsland.

Aan het einde van die maand ondertekenden Duitsland en de Sovjet-Unie een geheim pakt om Polen onder zich op te delen. Het officieel pakt was een Niet-Aanvalsverdrag, dat Duitsland de vrije hand gaf in Polen.

België mobiliseerde in die maand, maar de Belgische soldaten werden naar de grens met Frankrijk gezonden om de neutraliteit van het land te verzekeren! Alle actieve eenheden van het Belgisch Leger werden in staat van alarm gebracht en de eerste reservisten werden opgeroepen. In september ging België verder met de mobilisatie en het riep nog meer eenheden van reservisten onder de wapens.

Op dat ogenblik bestonden de gewapende machten in West-Europa uit tachtig Duitse divisies, negentig Franse, veertig Britse, twintig divisies in België en tien in Nederland. Een divisie hield ongeveer tienduizend soldaten.

De Duitse Führer zond een ultimatum aan Polen in de maand augustus 1939. Hij eiste dat de corridor van Danzig en die havenstad zouden teruggegeven worden aan Duitsland. Polen weigerde dit, en Duitsland begon de invasie van Polen op 1 september 1939. Duitsland joeg veertig divisies en drieduizend vliegtuigen tegen Polen.

De helft van de Poolse vliegtuigen werd onmiddellijk vernietigd op de grond door luchtbombardementen. De tankdivisies van Guderian rolden snel en diep het Pools territorium in, ondersteund door Stuka duikbommenwerpers om de vijandelijke infanterie te desorganiseren. Twee dagen later, op 3 september, verklaarden Frankrijk en Groot-Brittannië de oorlog aan Duitsland. Hun ultimatum van onmiddellijke terugtrekking uit Polen werd niet beantwoord door Hitler, zoals trouwens verwacht. Het vuur was aan de lont gelegd om nogmaals tot een grote explosie in Europa te leiden.

Na de oorlogsverklaring probeerden noch Frankrijk noch Groot-Brittannië Duitsland binnen te vallen. Het resultaat daarvan was dat een heel vreemde oorlogsperiode begon waarin geen leger in volle kracht het andere bestreed in West-Europa. Winston Churchill noemde deze tijd de *Twilight War*, de Schemeroorlog. De Franse journalist en schrijver Roland Dorgelès noemde die tijd *la drôle de guerre*, de vreemde oorlog. De periode zou duren tot op 10 mei 1940, acht maanden in totaal, maar dat wist nog niemand, toen. Ons verhaal speelde zich af in die periode.

Groot-Brittannië zond hulptroepen naar het continent, twee divisies eerst. Die strijdkracht werd de *British Expeditionary Force* of de BEF genoemd. Ze stond onder de leiding van Lord John Prendergast Vereker Viscount Gort. De BEF bleef op post rond de stad Lille in het noorden van Frankrijk, en ze werd later uitgebreid tot tien divisies in mei 1940.

De Duitse *Wehrmacht* bestond in mei 1940 al uit honderdvijfenzeventig divisies, waaronder tien *Panzer Divisionen*. Duitsland had toen twee miljoen zeshonderdvijftigduizend soldaten in dienst, terwijl Frankrijk twee miljoen driehonderdvijftigduizend mannen in het veld kon brengen. Groot-Brittannië rekende er slechts op in 1941 zesenvijftig divisies klaar te hebben.

België beschikte over niet meer dan een handvol bepantserde tanks en vliegtuigen. De Belgische tanks waren meestal Vickers T.15 uitgerust met machinegeweren. Hun twaalf zware Renault tanks van zestien ton, gekocht in 1937, bleven in hun magazijn met hun bemanningen ongetraind omdat de Belgische Regering en het Parlement de tanks aanzagen als offensieve wapens en dus niet in overeenstemming met de status van neutraliteit.

Vanaf 6 september 1939 moest de Belgische Luchtmacht het Belgisch luchtruim verbieden voor indringers. Buitenlandse vliegtuigen mochten België niet overvliegen. Dit was zeer

moelijk te garanderen, want de Belgische observatietoestellen behoorden tot de traagste van Europa, zeker wanneer ze vergeleken werden met de moderne jachttoestellen van de drie grote West-Europese machten. De Belgische Luchtmacht gebruikte vooral Renard R.31 en Fairey-Fox observatietoestellen, maar die waren helemaal niet de gelijke van de Britse Spitfires, de Franse Dewoitines of de Duitse Messerschmitts die op hen konden jagen. Duitse observatievliegtuigen fotografeerden de Belgische en de Franse verdedigingslijnen beschermd door die jagers.

Britse bommenwerpers vlogen naar Duitsland om er propagandafolders uit te werpen, en ze verkozen nadien over België weer te keren. Dat betekende een schending van het Belgisch luchtruim. Op 9 september al dwong een Belgische Fairey-Fox een Britse Whitley bommenwerper nabij Nivelles te landen, en een andere Fox werd neergeschoten door zulk een Whitley nabij Mons.

Van november tot december 1939 landden vier Britse Hawker-Hurricane toestellen in verscheidene plaatsen van België ten gevolge pannes, en die toestellen werden aangeslagen door de Belgische Luchtmacht.

Op 2 maart 1940 vingen drie Belgische Hurricanes een Duits Dornier 17 toestel op, een observatievliegtuig, maar de Duitsers schoten op de Belgen met hun machinegeweren. Eén van de Hurricanes werd zodanig geraakt dat het een gedwongen landing moest maken nabij Ciney. Een andere Belgische Hurricane stortte neer en de piloot werd gedood.

Op 12 maart werd nog een Dornier opgemerkt, maar het toestel kon vluchten. Op 2 april joegen drie van onze Gloster-Gladiator toestellen op een Heinkel 111 bommenwerper, en ze brachten die neer. Nog enige andere Dorniers werden getroffen door geallieerde jachttoestellen, en landden in de Ardennen op Belgisch grondgebied in die maand april. In totaal maakten tijdens de Schemeroorlog zestien buitenlandse toestellen een gedwongen landing op Belgisch grondgebied, waaronder negen Britse machines.

In Polen viel Krakow op 6 september 1939. De dag daarna trok het Frans leger een beetje Duits gebied in naar de Siegfried Lijn, maar dat bleef een heel bescheiden inspanning om het front daar wat korter te doen worden.

Op 17 september vielen de Sovjet strijdkrachten ook Polen binnen. Ze veroverden Vilna, Brest-Litovsk en Lwow. Tegen 19 september was het Pools Leger virtueel vernietigd. Warschau gaf zich over op het einde van de maand.

Vierhonderdvijftigduizend Poolse gevangenen bleven in Duitse handen en tweehonderdvijftienduizend soldaten zaten gevangen in gebied bezet door de Sovjet-Unie. Duitsland leed tienduizend doden en dertigduizend gewonden. Duitsland annexeerde de Poolse provincies van Danzig, Thorn, Poznan, Lodz en Boven-Silezië met negen miljoen inwoners. De rest van het nog onafhankelijke Polen, dertien miljoen inwoners, bleef een land met hoofdstad Warschau, beheerd door een Duitse Gauleiter of Gouverneur. De dodenkampen van Auschwitz, Treblinka en Majdanek werden van dan af geïnstalleerd.

De Sovjet-Unie behield onder haar tweehonderdvijftienduizend krijgsgevangenen ook vijftienduizend Officieren. Terwijl wij Kerstmis aan het vieren waren te Trioteignes, werden die Officieren vermoord met nekschoten te Katyn, ongeveer vijftien kilometer van Smolensk.

Tijdens de Schemeroorlog werd een echte oorlog uitgevochten in de zee. In september en oktober van 1939 al, zonken de Duitse slagschepen en hun onderzeeërs veel geallieerde handelsschepen, waaronder zelfs ook een Japans schip en een Nederlands passagiersschip. In het midden van oktober viel de Duitse U47 onderzeeër van Luitenant Priem de Britse vloot aan binnen haar Schotse basis van *Scapa Flow*. De U stond voor *Unterseeboot* of onderzeeër. De U47 schoot torpedo's af en zonk het Britse slagschip de *Royal Oak*. Nadien beschermden

de Britse kruisers redelijk efficiënt de vrachtschepen die in konvooi voeren, en Britse en Franse anti-duikboot schepen begonnen de Duitse U-boten te decimeren.

Eind november 1939 richtte de Sovjet-Unie haar aandacht van Polen naar Finland. Finland was een Groothertogdom geweest onder de Tsaren, maar het land had de onafhankelijkheid gewonnen na de Russische Revolutie. De Sovjet-Unie viel nu Finland in en bombardeerde Helsinki. Op 12 december versloegen de Finnen de slecht voorbereide Sovjetroepen te Toljavari. De Finnen namen meer dan duizend Sovjet soldaten gevangen, en de Russen lieten ook meerdere honderden doden op het slagveld achter. De Finse troepen staken zelfs de grens met de Sovjet-Unie over.

December werd voor ons gekenmerkt door de Finse oorlog, maar vooral ook door het zinken van het Duitse slagschip de *Graf von Spee* te Montevideo in Paraguay. Die twee gebeurtenissen hadden echter plaats zeer ver van België, zodat we wel allen wisten dat dit onderdelen van een oorlog waren, maar we hoopten allen dat de echte oorlog op die manier ver van onze streken zou uitwoeden.

De *Graf von Spee* zonk meerdere Britse schepen van oktober tot december, maar Britse en Franse schepen zetten de jacht achter haar in. Drie lichte Britse kruisers, de *Exeter*, de *Ajax* en de *Achilles*, vonden haar op 13 december in de Atlantische Oceaan, en ze openden het vuur. In de daarop volgende zeeslag werd de *Exeter* zeer ernstig beschadigd, maar de *Ajax* en de *Achilles* leidden de aanval verder. De beschadigde Graf von Spee vluchtte de Rio de Plata in, een stroomdelta in het neutrale Paraguay, vóór de hoofdstad van dat land, vóór Montevideo. Op 17 december voer de *Graf von Spee* de Rio de Plata weer uit, niet hersteld, en de Duitsers zonken hun schip. De *Spee* brandde gedurende vier dagen in de baai van Montevideo, en haar Kapitein Langsdorff schoot zich een kogel door het hoofd in de nacht van 19 december. Te Trioteignes ging onze sympathie duidelijk naar de Britse *Royal Navy*, maar we spraken weinig over de zeeslag. Ik meende te weten dat Carter Ash enkele flessen Champagne die dag met zijn kompanen in de Orangerie dronk.

Op 10 januari 1940, een gedenkwaardige dag voor Trioteignes, bracht een Duitse Majoor van de staf van de Zevende Duitse Luchtdivisie een reeks documenten naar zijn hoofdkwartier in Köln aan de Rijn. Majoor Helmut Reinberger vloog in een tweezitter Taifun Messerschmitt vliegtuig gepiloteerd door Majoor Erich Hoenemanns. In een zeer dichte mist vergiste de piloot zich en hij moest landen bij gebrek aan benzine in wat hij dacht Duits gebied te zijn, maar wat in feite een plaats bleek te zijn nabij de Belgische stad van Maasmechelen. De piloot had de Maas verkeerdelijk voor de Rijn aanzien.

Majoor Reinberger werd gearresteerd door drie soldaten van de Belgische Dertiende Divisie. Toen hij naar de barakken gebracht werd, probeerde de Duitse Officier zijn papieren in een kachel te werpen, maar het pakje documenten werd gerecupereerd in laatste instantie door Kapitein Rodrigue, die zijn handen verbrandde tijdens de inspanning.

De papieren bevatten de gedetailleerde plannen voor de aanvallen door de Tweede Divisie Duitse *Luftwaffe* op België, Nederland en het noorden van Frankrijk, en ook precieze bevelen voor de Zevende Valschermers Divisie om bruggen over de Maas en in Wallonië te veroveren in de streek tussen Samber en Maas.

De Duitse Majoor werd weer vrijgelaten. Twee militairen gezonden door de Duitse Ambassadeur in België kwamen hem halen, maar de deels verbrande papieren werden naar Brussel, Parijs en London gezonden. Er kon nu geen twijfel meer over bestaan dat de Duitsers een invasie van België gepland hadden, maar nog steeds verkoos de Belgische Regering te blijven geloven in de neutraliteit van het land, en België nodigde de Geallieerde troepen niet uit op haar gebied. De Regering meende dat de papieren misschien slechts een valstrik waren

om Hitler argumenten te geven voor een invasie van België. Een tijdje later meldde bijgevolg de Belgische Koning aan Frankrijk en Groot-Brittannië dat het wellicht beter was de schuld van het breken van de Belgische neutraliteit volledig te laten rusten op Duitsland, maar de Belgische politici wisten nu dat Duitsland een daad van opzettelijke agressie tegen de Nederlandse en Belgische Koninkrijken in de plannen had. De documenten van Reinberger suggereerden ongeveer dezelfde bewegingen als tijdens de Duitse invasie van 1914.

Op 13 januari 1940 kondigde Kolonel Goethals, de militaire attaché van de Belgische Ambassade te Berlijn aan dat België waarschijnlijk op 15 januari zou aangevallen worden. De Duitsers wilden vóór te blijven op Belgische maatregelen die konden genomen worden ten gevolge het vinden van de Reinberger documenten. Deze waarschuwing in acht nemend en ook wegens de opgemerkte nadering van het Duitse Zesde Leger naar de Belgische grens, riep de Belgische Regering het algemeen alarm uit voor al haar strijdkrachten op 13 januari 1940.

Hoofdstuk 3. Van 13 januari tot 28 januari

Alarm

Virginie en ik moesten terug naar school vanaf maandag, 8 januari. Gewoonlijk reed Grootvader Charles ons 's morgens met zijn auto naar ons Katholiek College in de stad, een rit van iets meer dan vijftien minuten. In die maand van januari gebeurde het dat één van de Officieren voorstelde om ons naar de stad te brengen, of zelfs één van de dames. In de namiddag keerden we naar Trioteignes terug met de bus, omdat we er de voorkeur aan gaven met onze vrienden van het dorp mee naar huis te rijden. De terugkeer per bus duurde langer dan een half uur omdat de bus in al de dorpen stopte die er tussen de stad en ons Trioteignes lagen, maar we lachten heel wat meer tijdens die rit, zodat de reis per bus ons korter leek. De bus stopte op het Kerkplein van Trioteignes, bijna aan de poort van ons domein, en we hadden daarna minder dan tien minuten te voet om tot aan de kasteelbrug te geraken. In het dorp stapten vijf van onze beste vrienden af, de dochters en zonen van de bakker, de beenhouwer en de boeren van onze omgeving. We hadden minder tijd om rond de piloten te hangen, maar in die eerste maand na Nieuwjaar kregen we slechts licht schoolwerk voor thuis.

In de late namiddag van zaterdag, 13 januari, zat Grootvader Charles in de bibliotheek te lezen en naar de radio te luisteren. Hij liep plots met veel kabaal de kamer uit en riep en maakte gebaren zoals een gek.

Virginie zat in haar kamer. We liepen naar beneden. De leden van onze families kwamen uit de deuren tevoorschijn, zowat overal in het huis. Grootvader Charles riep ons toe dat het Belgisch Leger in staat van alarm werd gebracht. Al het militair personeel dat in verlof bleef moest onmiddellijk de eenheden vervoegen. Die richtlijnen werden thans over de radio meegedeeld, en ze werden regelmatig herhaald.

Bijna tegelijkertijd klonk de telefoon en het rinkelen galmde onheilspellend tussen onze oude muren. Mijn vader, Jean-André, stond toen het dichtst bij de telefoon. Hij nam de zwarte hoorn van de haak en luisterde naar het bericht. De oproep kwam van het eskadron van Bastien, dat hem vroeg zo snel mogelijk naar zijn vliegbasis terug te keren. Even later klonk de telefoon opnieuw hard en schrill. Het toestel schrok weer iedereen op met eenzelfde bericht voor Georges Trahty.

Bastien moest naar het vliegveld van Evere rijden, en hij moest Jan Sinnagel meenemen. Zij beide vlogen in het 5/III/3 Aé, het vijfde eskadron van de derde groep in het derde regiment van de *Aéronautique Militaire*, de Belgische Luchtmacht. Georges Trahty was piloot in het 3/II/2 Aé, het derde eskadron van de tweede groep in het tweede regiment dat gebaseerd was te Nivelles, een kleine stad ten zuiden van Brussel, niet ver trouwens van ons kasteel. Tegelijkertijd klonk de telefoon in de Orangerie met gelijkaardige boodschappen, en het duurde niet lang tot we auto's hoorden ronken in de garages. Richard Bousanges en Thomas Drandin reden eerst aan bij onze brug. Zij waren piloten in het 11/V/1 Aé, het elfde eskadron van de vijfde groep van het eerste regiment, dat gebaseerd was nabij Luik, te Bierset. Drie auto's verlieten na een kort afscheid in volle snelheid ons domein. Bastien en Jan reden samen naar Evere, Georges reed alleen naar Nivelles, Thomas en Richard reden naar Bierset.

Bastien en Jan vlogen met Fairey-Battle bommenwerpers, net zoals Max Vinck, maar Max reed niet uit Trioteignes. Zijn bevelen waren om op Trioteignes te blijven, samen met Jef Asten die eigenlijk Georges de Trahty had moeten vergezellen omdat het eskadron waaraan hij toegevoegd was eveneens het eskadron jagers was van Nivelles. Richard en Thomas vlogen in de observatietoestellen Renard R.31.

Grootvader Charles, Léon-Alexandre en onze vader Jean-André, Virginie en ik, keken zenuwachtig toe hoe de mannen in het kasteel hun plunje op pakten en na enige minuten tijd al wegreden. Er werd heel weinig tijd genomen om afscheid te nemen en geluk te wensen, geen lange omhelzing of kus troostte de mannen vóór ze uit het domein wegreden. We zagen Max Vinck en Jef Asten niet aan de poort, maar we vermoedden dat die al naar de hangar liepen om de vliegtuigen daar in bereidheid te brengen voor een overhaaste vlucht. In het kasteel geloofden we toen allen dat het Duits Leger België binnengevallen was. We verwachtten elk ogenblik Duitse vliegtuigen boven Trioteignes te horen. Arlette trok wenend een valies van boven haar kast.

Toen de auto's uit het domein verdwenen, bleven we allen zeer stil. Overgrootmoeder Claire en Grootmoeder Anne weenden zacht toen hun blauwe Bloemen het kasteel uit renden. We zagen de tranen allengs meer uit hun gezwollen ogen rollen. Rosine, Violaine en Arlette stonden in een groep samen en Irene wachtte verlegen een beetje verder af, tot Arlette haar ook in de groep trok, en de vier vrouwen omhelsden elkaar dan om troost te zoeken, allen met hete tranen in de ogen. Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre persten de tanden op elkaar, trokken iedereen terug het woonhuis in, maar hun gemoed bleef even droevig en ze zegden weinig. Amandine nam het bevel. Ze riep de meiden toe een licht avondmaal klaar te maken.

Virginie en ik liepen terug naar het kasteel, naar de radio in de bibliotheek voor meer nieuws, maar we hoorden niets spectaculairs, behalve de herhaling van de algehele mobilisatie en het alarm aan alle troepen. We hoorden geen waarschuwingen of afkondigingen van Duitse aanvallen, en ook niet de melding dat Engelse of Franse troepen Belgisch gebied waren binnen getrokken. Er hadden nog geen Duitse bombardementen plaats gevonden. Geen Duitse regimenten van de infanterie, de artillerie of gemotoriseerde divisies hadden de Belgische grens overgestoken. Wat was er exact aan het gebeuren?

We konden ons inbeelden hoe de piloten in de late avond zouden aankomen in hun eskadrons. Ze zouden binnenrijden in de vliegvelden in een chaos van schreeuwende en door elkaar lopende piloten en techniekers. Andere soldaten zouden al de afweergeschutten bemannen. De vliegtoestellen moesten uit hun hangars gehaald worden en langs de terreinen geplaatst om de lucht in te stijgen bij het minste bevel. De meest nodige toebehoren, werktuigen, machinegeweren, kogels, reserve-onderdelen, het eten, de benzine, de zakken van de mannen, de kaarten en documenten, zouden op vrachtwagens geladen worden. Daarna moest iedereen wachten op de bevelen, waarschijnlijk om zich naar de verborgen campagnevliegvelden te begeven. We beeldden ons het brullen van de motoren in wanneer de eerste vliegtuigen in allerijl over de grasvelden zouden rijden, het ene direct na het andere, om in haast en halve paniek op te stijgen, om te vluchten voor de vernietigende bombardementen, of om de vijand op te zoeken. België lag in oorlog!

Richard Bousanges

Richard Bousanges en Thomas Drandin reden ondertussen zwijgend verder. Thomas zat aan het stuur. Geen van beiden was in een humeur om veel te praten. Ze hadden al vele malen langs deze prachtige weg in de Maasvallei gereden. Thomas had met gesloten ogen deze weg kunnen volgen!

De ogen van Richard bleven ook werkelijk half gesloten. Hij wist dat hij deze nacht weinig slaap zou vinden, dus rustte hij nu wanneer hij nog kon. Hij sluimerde naast Thomas. Hij

droomde en verzonk in gedachten, zijn armen gekruist op de borst, achterover zinkend in zijn zetel. Zijn lichaam zat in de auto, maar in zijn hoofd speelde hij de jaren van zijn jeugd weer af.

Richard was eveneens van adel. Zijn ouders waren geboren als Baron en Barones, elke met een erfelijke titel, en Richard kon ook die titel op zijn visitekaartjes drukken. Hij woonde niet in een echt kasteel, want dat was geërfd door zijn oudste oom. De vader van Richard was professor aan de Universiteit van Luik. De familie-erfenis was een grote, vierkantige boerderij met een mooi woonhuis dat zo groot en comfortabel was als de kamers van het Kasteel Trioteignes. Richard was geboren in die versterkte hoeve van Haspengouw. De boerderij was nog steeds in dienst onder de leiding van de moeder van Richard, die, hoewel ze een Barones was, haar gans leven op het platteland had doorgebracht. De moeder van Richard was een vrouw met een vuist. Ze was streng en kon bevelen. Ze bleef hard maar rechtvaardig met haar arbeiders. De Barones toonde zich ook een uitstekende bedrijfsleidster. Ze bleef steeds uitkijken naar nieuwe granen om in haar gewassen te gebruiken, naar nieuwe koeien en stieren en ossen om in haar stallen en weiden te houden, naar nieuwe uitwegen voor de distributie van haar producten. Ze had zelfs een kaasfabriekje en een boterproductie opgestart die, hoewel ze nog klein waren, veelbelovend schenen, en ze genoot haar eerste successen met de eigen verkoop van haar boter en kaas en vlees in de winkels van de grote industriestad die Luik was. Met haar echtgenoot-professor vormde ze een nogal ongewoon zij het gelukkig koppel!

De boerderij van de Bousanges stond in de buitenwijken van Ans, dicht bij Luik, en ook niet ver van het vliegveld van Bierset. Ze zag er van buiten uit gezien uit als een versterkt fort in de vlakte, met hoge muren aan de vier zijden en omringd tot ver in het ronde door weiden. Richard had thuis kunnen blijven met Kerstmis en Nieuwjaar, maar hij had twee broeders en twee zusters die de plaats zouden bezetten met al hun eigen kinderen en bijgevolg met veel lawaai van krijsende baby's. Richard hield van rust en stilte. Zijn moeder, die bijna zestig jaar oud was, werd ook te indringend voor hem. Ze drong er altijd op aan dat hij moest trouwen, en Richard haatte het in dat onderwerp geduwd te worden. Hij gaf er daarom de voorkeur aan zijn beste vriend, Thomas, te Trioteignes te vervoegen. Thomas woonde ver van Bierset, in Vlaanderen, en Thomas was ook vrijgezel.

Waarom had hij, een Bousanges d'Exenaerde piloot willen worden? Zijn moeder was een boerin, zijn vader een intellectueel, zodat Richard weinig begrip kon verwachten van zijn ouders voor zijn roeping. De vader van Richard wilde dat zijn zoon briljante studies zou voleindigen en een loopbaan aan de universiteit zou kiezen zoals de professor zelf had gevonden. Misschien kon Richard een dokter worden of een ingenieur, maar zeker niet een man die zich wijdde aan handarbeid, wat toch het besturen van een vliegtuig was. Wat was een piloot veel meer dan een buschauffeur, vroeg de professor. Richard overhaalde zijn vader koppig hem zijn eigen weg te laten gaan en hem een contract met de Luchtmacht te laten tekenen om vliegenier te worden. Richard moest een examen afleggen om in de Luchtmacht te geraken. Hij deed dat examen in 1928, nauwelijks achttien jaar oud, te Evere. Hij slaagde gemakkelijk in de proeven, ook in de zware, fysieke tests, al was hij niet een erg sportief type, en daarna ondertekende hij een contract van drie jaar om beroepssoldaat te worden in het Belgisch Leger.

Richard wist zeer goed dat hij niet geboren werd in de vliegkunst. Zijn vader had nooit de minste interesse getoond in de hemelen, en ook zijn moeder niet, noch zijn broeders en zusters. Niemand in zijn familie had enige neiging tot vliegen. Ze waren allen gehecht aan de grond. Richard bleef echter van zijn eerste jaren af gefascineerd door vogels. Minstens dat

had hij van de vlakte rond de boerderij geleerd. Later zag hij de vliegtuigen die over Luik en Ans vlogen, de eerste bommenwerpers van de oorlog die de rijke industriestad aanvielen, en zelfs de Duitse Zeppelin ballons die zich zoals witte sigaren in de blauwe lucht bewogen en ofwel bommen lieten vallen op de stad, of stil en langzaam voorbij zweefden naar het westen. De vliegtoestellen hadden hem het meest aangetrokken. Toen hij tien jaar oud was en wanneer hij maar kon, was hij op zijn fiets gesprongen om naar Bierset te rijden en daar de vliegtuigen te gaan bekijken.

Hij keek naar hoe de machines de lucht in stegen en landden. Al de toestellen waren toen nog dubbeldekkers. Bierset was een militaire vliegbasis, maar ook enkele burgerlijke vliegtuigen werden er toegelaten en af en toe werd een luchtmeeting op de basis georganiseerd. Toen hij zestien werd had hij al twee maal gevlogen, eens in een betalende vlucht waarvoor hij geld had moeten bedelen zowel bij zijn moeder als bij zijn vader, en eens mocht hij in de cockpit zitten van een verre kennis die een Officier-piloot was en die hem even mee naar boven had genomen in een erg klein burgerlijk toestel. Hij herinnerde zich nog hoe hij tijdens die tweede vliegtocht over de met mist en rook beladen lucht van Seraing had gevlogen, over de hoogovens van Cockerill en over de cokesovens heen. Hij had de zure lucht die naar zwavel stonk toen goed geroken vanuit de hemel, en een vreemde fierheid in zich voelen groeien over hoe verstandig en hardwerkend zijn landgenoten waren.

De rijkdom van Luik werd teweeg gebracht door de arbeiders van Luik, door de ingenieurs en uitvinders en bedrijfsleiders. Had Zénobe Gramme de dynamo niet uitgevonden? Had ook Luik niet beroemde kunstenaars aan de wereld geschonken, waaronder de violist en muziekschrijver André Grétry in de achttiende eeuw, en zo vele andere kunstenaars, tot op de energierijke groep van schilders, beeldhouwers, architecten en componisten van de eigen tijd van Richard? Luik was lang onafhankelijk gebleven, geregeerd door een Prins-Bisschop, een Staat waarin zowel het Frans dialect van Luik zelf werd gesproken als het Nederlands dialect van het Graafschap Loon in Belgisch Limburg. Luik was geen leengoed van Frankrijk, maar een deel van het Duitse Keizerrijk, tot de troepen van de Franse Revolutie het veroverden in 1794. Heel wat van de oude fierheid over die onafhankelijkheid, en ook heel veel van de idealen van vrijheid en van broederschap bleef in de Luikenaars doorleven. De mannen en de vrouwen van de stad waren vriendelijk, joviaal, snel familiair en open met vreemdelingen. Luikenaars waren onbevooroordeeld, zacht in omgang, maar ook dikwijls heethoofdig en koppig, klaar om uit een stoel te vliegen bij het minste kwade woord. Luikenaars hielden erg van grappen. Wanneer enkele vrienden van Luik samen vielen in een kazerne, dan kon men een of andere vorm van grap verwachten elke week. Was hun idool niet Tchantchès, de clown?

Na zijn examen werd Richard eerst voor een paar maanden naar de Vliegschool van Wevelgem in Vlaanderen gezonden, nabij de stad Kortrijk. Hij had de zeven kilometer die Wevelgem scheidde van het treinstation te voet afgelegd, een zware zak op de rug. Hij had dat niet alleen gedaan. Nog andere rekruten vergezelden hem, mannen die hij in de trein ontmoette, tien jongeren samen, en vriendschappen werden toen al gesmeed.

Een Adjudant had hen warm welkom geheten op het vliegveld. Een Sergeant bracht hen daarna naar een kamer waarin ze met zijn twaalven sliepen op harde, stalen bedden en oude matrassen.

De vliegbasis van Wevelgem bestond uit niet meer dan enkele barakken waar de rekruten sliepen, enige vliegtuighangars, een hangar voor de voorraden, en een villa waar de Officieren verbleven. De barakken van de soldaten stonden aan de andere zijde van de weg. Het waren lange, lage blokken die er allemaal even somber uitzagen, gebouwd uit bakstenen, en waarin

zich ook nog magazijnen bevonden, een wapenkamer, en de mess voor de soldaten en voor de Onderofficieren.

In de twee eerste maanden te Wevelgem vloog Richard niet veel. Men moest te Wevelgem eerst de elementaire militaire richtlijnen leren, men leerde er te marcheren in groep en te groeten, de gewone drill, hoe met wapens om te gaan, en men moest natuurlijk ook een paar maal vliegen met een instructeur in een stokoud toestel. Die enkele eerste vluchten waarin de kandidaten niets moesten doen, waren eigenlijk tests. De instructeur voerde een rol en een looping uit, en de rekruten die zwaar panikeerden werden direct weggezonden. Richard had die testen briljant doorstaan. Hij bleef fluiten en kreten van blijheid slaken bij elke looping. Zelfs de instructeur had genoten van de vlucht, er nog een schepje acrobatieën aan toegevoegd, en Richard had naar meer gevraagd. Van toen af aan al werd hij bekend als een vliegmaniak, een jongen die zijn plezier uitschreeuwde zowel tijdens een looping als wanneer hij aan zijn riemen ondersteboven hing in de open cockpit.

Het meest belangrijke en nieuwe dat Richard leerde in de Vliugschool was hoe om te gaan met de maffia, en dat ook vormde zijn karakter. De maffia was een bende grapjassen van zogezegd oudgedienden, kandidaten die enkele maanden langer al te Wevelgem gediend hadden, die alle nieuwkomers in de barakken teisterden. Te Wevelgem kon die bende 's nachts in alle stilte de kamers binnendringen waar de niets vermoedende rekruten sliepen. De indringers liepen gekleed in witte lakens alsof ze spoken waren, om dan bijvoorbeeld in de volledige Duitsernis hard 'geef acht!' te roepen en alle bedden recht te werpen in verticale positie, zodat de rekruten nog half in slaap rond zich woelden tussen de muur en hun bed. Daarna verdwenen de maffialeden zo snel en zo stil als ze gekomen waren. Nog meer grappen kwamen wanneer water, of erger, gebruikt werd. De maffia kon bijvoorbeeld aan een rekrut vragen naar de voorraadkamer te lopen om daar een liter latrine-olie te gaan halen. Weinige nieuwkomers wisten wat het woord latrine betekende. Ze kwamen wat later terug van de Kwartiermeester met een ijzeren pint vuil water, en met de boodschap dat de latrine-olie op was maar dat wijsheidswater even goed kon dienen, waarop die pint met veel leute over het hoofd van de onschuldige rekrut leeggegoten werd. Andere grappen waren eenvoudiger en onschadelijk, en dat alles maakte deel uit van de overgangsrites van jongen tot man. Richard had ruim zijn deel gekregen van de grappen van die bende, tot hij de grappen begon te ontdekken vóór ze op hem konden uitgeoefend worden, en vermits hij ook van Luik kwam, kon hij snel andere grappen laten neerkomen op de hoofden van de maffia. Dat stopte ook de grappen van slechte smaak op zijn vrienden.

De soldaten die van Luik afkomstig waren hadden een zeer vruchtbare verbeelding voor dit soort toeren. Hoeveel maal had hij niet in het midden van de nacht 'alarm, alarm!' horen roepen, om te voelen dat de uiteinden van zijn broek samengenaaid waren met wel honderd draden? Hij leerde een zeer sterk slot te hangen aan de kast waarin hij zijn reserves bewaarde!

Na twee maanden van militaire opleiding werd Richard gepromoveerd tot Korporaal en hij werd naar één van de drie burgerlijke vliugscholen gestuurd die zich bevonden te Gosselies nabij Charleroi, Deurne nabij Antwerpen, of Saint-Hubert in de Ardennen. Richard had de Ardennen gevraagd, en dus werd hij naar Saint-Hubert gestuurd. Hij kreeg daar eerst enige lessen in aerodynamica en theoretische lessen over het vliegen. Hij vloog erg veel te Saint-Hubert, over de prachtige Ardense bossen. In de privé scholen werd er veel minder naar de militaire discipline gekeken, en er waren daar geen Adjudanten en Sergeanten om Richard te pesten. De mannen die instructeurs waren wisten echter wel hoe de rekruten in de handen te houden. De leerling-piloten sliepen en aten samen in een lokaal hotel dat dicht bij het vliegveld stond, en dat hotel werd beschouwd als een paradijs vergeleken bij de barakken van Wevelgem in het strenge Vlaanderen.

De toestellen waarmee Richard leerde vliegen waren Belgische machines met motoren van ongeveer negentig paardenkracht slechts, gebouwd door Renard-Stampe-Vertongen, genoemd naar de drie ingenieurs die de machines ontworpen hadden en die ze bouwden in de Renard fabriek van Brussel. De RSV90 waren stoere, vergevingsgezinde machines, die bijna nooit uit de lucht in spiraal neervielen, hoe verkeerd men ook de stuurstang en de flappen behandelde, en die men horizontaal kon trekken op eender welke hoogte na slechts een korte, klaarblijkelijk hopeloze duik. De machines waren tweedekkers en tweezitters met twee besturingen, zodat tijdens de eerste lessen waarbij de leerling-piloot vloog, de instructeur alles kon verbeteren wat de nieuwe piloot verkeerd uitspookte. Dat was bijna nooit nodig geweest voor Richard, want de instructeur had hem al de basiselementen goed uitgelegd, en Richard had goed geluisterd. Richard bezat ook een natuurlijk talent voor de vliegkunst, hij moest zelfs zijn hersenen niet aanspreken om de flappen en de stuurstang te bedienen. Richard vloog zuiver op instinct. Hij had het in het begin wel moeilijk om een rechte koers te houden in de lucht, maar hij kon zeer zacht en gratievol landen, en dat was volgens de instructeur ook het belangrijkste dat voorlopig telde. De lucht was ruim, je kon de domste toeren uithalen in de lucht, zolang je maar perfect kon landen. Richard mocht al zijn eerste solovlucht maken te Saint-Hubert, en dat was ook afgelopen op een mooi succes. Hij was zonder kleerscheuren weer naar beneden geraakt.

Slechts zes kandidaten op tien slaagden in de testen die aan het einde van de drie maanden lange periode georganiseerd werden, en onder hen bevond zich ook Richard.

Van Saint-Hubert moest Richard terug naar Wevelgem. Hij moest daar opnieuw tonen dat hij wel degelijk kon vliegen, dat hij iets geleerd had in de Ardennen, en dat hij goed kon landen. Zijn leermeesters waren tevreden met hem. Het was ook te Wevelgem dat hij voor het eerst het gevoel had alsof hij tot een groep, tot een clan behoorde, tot de clan van de piloten van de *Aéronautique*.

De besturing van de vliegtuigen waarmee Richard toen vloog was rudimentair eenvoudig. Zijn handen en voeten hadden de volledige controle over de machines, en de vliegtuigen reageerden onmiddellijk. Richard vergeleek dit met het rijden op een fiets in plaats van met een auto. De RSV90 waren gemakkelijk te besturen. Ze werden een uitbreiding van de piloot in de lucht, en eens nadat men beet had hoe ze reageerden, vond hij hen zelfs een beetje langzaam in hun reacties.

Richard had ook geleerd te vliegen met de Caudron G3 tweedekkers die sneller en zenuwachtiger reageerden bij de minste beweging van de stuurstang. De RSV ende Caudrons konden iets sneller vliegen dan honderd kilometer per uur, slechts iets sneller dan een stoomtrein. Niemand doeg in die dagen een valscherp.

Na de Caudron vloog hij in Avro504K toestellen en nog later met de Franse Morane AR. Hij leerde hoe een bestemming te plannen, kaarten te lezen, en zijn weg te vinden over het landschap om in één stuk weer op zijn vliegveld van vertrek te geraken. De meest nerveuze toestellen waarmee hij gevlogen had waren de Fokker D.VIII met Mercedes motoren, toestellen die het Duits Leger achtergelaten had na de Wereldoorlog. In die ook had hij de verraderlijkheid van de wolken ontdekt, vooral van de winden in de cumuli-nimbus wolken, die je oncontroleerbaar steeds hoger konden meenemen tot je niet meer kon ademen en zelfs tot je motor niet voldoende zuurstof meer kreeg om nog benzine te verbranden. Die wolken hadden hem de angst van zijn leven bezorgd. Hij kon nu ook op instrumenten alleen vliegen, maar dat slechts nadat met de instrumenten een kunstmatige horizon geïnstalleerd werd.

Richard had de eerste doden van zijn leven gezien te Wevelgem. Eén van de kandidaat-piloten slaagde niet in zijn examens en hing zich op in de kazerne. Een andere was aan het landen

toen zijn motor uitviel. De man werd verrast, probeerde de motor weer op gang te krijgen, en zo doende reed hij op nog volle snelheid door tot tegen een rij bomen, trok zijn vleugels af en sloeg zijn romp tegen de stam van een dikke wilg.

Na Wevelgem werd Richard naar een eskadron van het vliegveld van Bierset gezonden, en daar was hij gebleven. Hij vloog te Bierset eerst in DH4 en DH9 vliegtuigen, oude modellen van 1917 met Rolls-Royce motoren, lelijke, alles behalve elegante dubbeldekkers, maar op die machines kreeg hij lessen in bombardementen en vooral in het vliegen in peloton. In die tijd meende de Luchtmacht dat men voor efficiënte bombardementen in pelotons van drie vliegtuigen moest vliegen. Het vliegen in formatie was moeilijk, want men moest een leider volgen die plots gas kon geven en dan even plots weer gas kon innemen, zodat men niet mocht achteruit vallen en ook niet voorbij de leider mocht schieten! Oefeningen van bombardementen werden uitgevoerd boven het militair domein van Beverloo in Limburg, en de mechanismen om mee te mikken bleven zeer primitief.

Na de DH4 en de DH9 mocht Richard vliegen op de Franse bommenwerpers Bréguet XIX met motoren in V-vorm van Hispano-Suiza, die vijfhonderd paardenkracht afleverden. Die toestellen konden al vliegen aan honderdzestig kilometer per uur, en ze konden ook zeer steil klimmen.

De Bréguets waren de eerste machines die uitgerust werden met een gyroclinometer, een kunstmatige horizon. Richard moest dit instrument gebruiken tijdens zijn eerste lessen van vliegen door wolkentapijten zonder enige zichtbaarheid. Hij kreeg daarvoor eerst een zwart doek gespannen over zijn windscherm zodat hij niets vóór zich zag, maar de medepiloot achter hem kon ook sturen en hem uit hachelijke situaties redden. Richard haatte dat soort oefeningen, tot hij ze gewoon werd, en na een tijd durfde hij wel degelijk alleen op instrumenten door de wolken vliegen en koers houden, zonder enige zichtbaarheid. Richard leerde schieten met zijn machinegeweren boven de Noordzee in het Kanaal, nabij de Belgische kust. Hij kreeg weinig training in het schieten op vliegende doelen.

Richard behaalde zijn militaire licentie van piloot vroeg, en hij werd daarmee tot Sergeant benoemd. Na vijf jaar dienst in het eskadron werd hij Adjudant, en dan had hij gevraagd om cursussen te mogen volgen in Brussel om zijn certificaat van Officier te bekomen. Alles wat hij tot nog toe in het Leger uitgevoerd had was gemakkelijk geweest, en ook de cursussen voor Officier hadden hem niet moeilijk geleken.

Te Bierset vloog Richard nu meestal met Renard R.31 observatietoestellen. Hij dacht met liefde aan zijn machine, hij hield van de R.31!

De Renard R.31 was gebouwd volgens de plannen uit 1931 van de Brusselse ingenieur en ondernemer Alfred Renard. Een prototype daarvan was ontworpen als antwoord op een vraag voor nieuwe vliegtuigen uitgeschreven door de Belgische Luchtmacht. Het eerste prototype vloog in oktober 1932, en de eerste levering van achtentwintig toestellen gebeurde in 1934 ter vervanging van de oudere Bréguet machines van de Negende en Elfde observatie-eskadrons van Bierset. Die twee eskadrons droegen de namen van de ‘Sioux van de Blauwe Cirkel’ voor het Negende en de ‘Sioux van de Rode Cirkel’ voor het Elfde. Van de achtentwintig Renard toestellen waren er tweeëntwintig gebouwd in de werkhuizen van SABCA, de *Société Anonyme Belge de Construction Aéronautique* van Brussel, en zes in de werkhuizen van de *Renard Constructions Aéronautiques* zelf, de eigen ateliers van de ontwerper. In augustus van 1935 werden nog eens zeven meer vliegtuigen van dit type afgeleverd. De productie ervan stopte in 1938.

De motor van het vliegtuig was een Rolls-Royce Kestrel. Een andere motor, een Franse motor, werd wel uitgeprobeerd, maar snel afgevoerd wegens een hoop kleine problemen en vooral wegens problemen met de injectie op grote hoogte.

De R.31 kon klimmen tot op achtduizend meter in ongeveer twintig minuten, maar de piloten vlogen slechts heel zelden tot boven vierduizend meter, zodat zuurstofmaskers meestal niet nodig waren. Het was een vliegtuig dat volledig uit een structuur van duraluminium en staal bestond, maar de vleugels waren nog met doek overtrokken. De R.31 was ontworpen als een eendekker vliegtuig voor observatie, voor verkenningsvluchten. De vleugels waren daarom geplaatst boven op de romp, zodat de piloot en de observator onbelemmerd zicht naar beenden genoten. Piloten noemden dit soort toestellen 'parasol' machines. De vleugels waren lang en breed, ondersteund door vier holle, ronde stangen die vanuit het landingsgestel omhoog stegen. Op de wielen waren remmen geïnstalleerd die werkten met samengeperste lucht. De lucht onder druk kwam vanuit flessen die in de romp lagen.

In de cockpit kon een radiotoestel en een foto-apparaat staan. De radio kon slechts tot op enkele honderden meter afstand uitzenden. Hij kon gebruikt worden voor telefonie en telegrafie; maar werd daarvoor slechts zelden gebruikt, behalve als interfoon voor communicatie tussen de piloot en de observator, en zelfs die twee gaven er meestal de voorkeur aan handsignalen te gebruiken voor eenvoudige handelingen of aanduidingen. De uitwisseling van berichten met de grond gebeurde meestal door handgeschreven nota's op papier in metalen cilinders te steken, een vlag of een stuk doek aan de cilinders te bevestigen voor de zichtbaarheid, en die cilinders dan af te werpen op afgesproken plaatsen. Die methodes van communicatie bleven natuurlijk elementair. Gewoonlijk vloog een observatievliegtuig om na te gaan wat er ergens gebeurde, het vloog terug naar de basis, landde, en de observator gebruikte de telefoon van zijn vliegbasis om zijn bevindingen mee te delen.

Om zich te verdedigen konden de piloot en de observator van een R.31 elk met een machinegeweer schieten. Het machinegeweer van de piloot bevond zich rechts van de romp, schoot door de draaiende schroef heen, doch was er mee gesynchroniseerd. Een ander machinegeweer bevond zich achter de observator. Dit was naar achter gericht maar kon zijwaarts bewogen worden, want het was gemonteerd bovenop de romp. Dit machinegeweer kon dus naar achter en zijwaarts schieten.

De synchronisatie van het machinegeweer van de piloot en de propellerschroeven werd gevormd door een traditioneel Constantinescu systeem, genaamd naar de Roemeense ingenieur die het lang geleden had uitgevonden. Constantinescus, systemen van tandwielen, werden al ingevoerd op de tweedekkers van de laatste grote oorlog. Ze brachten impulsen van de motor met een aantal kamwielen over naar het machinegeweer, zodat de kogels door de lucht tussen de schroefbladen vlogen en de propellerbladen niet vernietigden. Als de synchronisatie verloren ging, wat soms kon gebeuren, dan werden de propellerbladen doorzeefd met gaten, of erger.

De twee machinegeweren van de R.31 waren gemaakt door Browning. Het machinegeweer van de piloot schoot uit een doos van driehonderdvijftig kogels. De piloot moest zijn toestel richten, de neus mikken naar ergens vóór de vijand om rekening te houden met diens snelheid en de snelheid van de kogels, een hefboompje overhalen om elke honderd schoten opnieuw te bewapenen, en dan kon hij schieten door op een knop op de stuurstang te drukken.

Het machinegeweer van de observator was net hetzelfde als dat van de piloot, maar dat bezat vijf dozen van honderd kogels elk.

De R.31 kon ook gebruikt worden als een licht bombardementsvliegtuig. Bommen konden dan onder de vleugels geplaatst worden en losgelaten met een elektrisch contact.

De cockpits van de R.31 bleven open, de piloot en de observator waren niet helemaal bedekt, en slechts een doorschijnend plastic windscherm, gemaakt uit een materiaal genoemd rhodoid, beschermde een weinig de piloot en de observator. Om de zichtbaarheid te bevorderen waren nog twee vensters in de romp geplaatst, zodat de observator door die vensters naar de grond kon kijken.

De zetel van de piloot kon verticaal bewogen worden om de piloot toe te laten ofwel naar beneden te kijken onder de vleugels door, ofwel naar boven, boven de vleugels uit.

Op de grond stond dit vliegtuig hoog met zijn neus in de lucht, zijn grote propeller en de twee schroefbladen hoog boven de grond, op een robuust landingsgestel en de wielen beschermd door grote, metalen kappen. Achteraan stond het laag op een klein wiel. Twee bijkomende achtervleugels maakten het toestel meer stabiel. Die stonden net onder het staartroer.

De vleugels van de R.31 hadden een elliptische vorm. Ze waren zeer groot in oppervlakte, zodat het toestel aan lage snelheden kon vliegen. Die vleugels beperkten echter ook zeer de manoeuvreerbaarheid van de R.31 in de lucht. De R.31 was niet ontworpen om er acrobatieën mee te verrichten, en enkele durvers, branievolle jonge piloten, hadden al hun vleugels afgerukt tijdens te moedige duikvluchten en loopings. Als ze hun capriolen overleefden werden die piloten onmiddellijk weggezonden uit de Luchtmacht!

De piloot startte de propeller met een magneto starter. De R.31 had een lange afstand nodig om in de lucht te geraken, en ook om te landen, zodat het een gevaarlijk toestel was om mee te landen op moeilijke, korte vliegvelden.

De piloten en de observators droegen nu gewoonlijk wel valschermen. Ze droegen ook zware, wollen klederen. De cockpit bleef open in elk weer. Het kon dus koud worden in het vliegtuig op grote hoogte en in de winter. De R.31 beschikte wel over een systeem om de cockpit te verwarmen met de lucht die rond de radiator blies, de radiator die diende om de motor af te koelen, maar die warmte volstond niet in de winter. Je benen smolten en je hoofd bevroor! Zowel de piloot als de observator droegen daarom laarzen afgezet met bont en wollen, ook met bont afgezette lederen jasjes. Enkele mannen, die ofwel getrouwd waren of vriendinnen hadden, droegen nylon kousen onder hun helmen, maar de meesten beschouwden die eerder als trofeeën dan als bescherming tegen de koude.

Het doek dat over de vleugels getrokken was, was linnen. Linnen was een product van de vallei van de Leie rivier in Vlaanderen. Ook de achtervleugels en het roer waren bedekt met linnen.

Het vliegtuig kon bestuurd worden zowel door de piloot als de observator, maar de stuurstang van de observator kon weggehaald worden om hem meer plaats te geven om zich te bewegen en te observeren.

De Renard R.31 bezat twee vergaarbakken met benzine, een hoofdreservoir van vierhonderd liter en een reservebak van twintig liter inhoud. Op reserve kon een piloot nog ongeveer vijftien minuten vliegen, en in die tijd moest hij dan een plaats zoeken om te landen. Het hoofdreservoir kon tijdens de vlucht afgeworpen worden. De piloot had daar een hefboom voor. Dat was natuurlijk een radicale procedure, maar wel een nuttig iets wanneer een noodlanding moest gemaakt worden of wanneer de motor in brand stond. Het toestel verbruikte honderdvijf liter tot honderdzeventig liter benzine per uur, zodat het drie tot vier uur in de lucht kon blijven.

De piloot van een R.31 had meerdere besturingen en regelingen te zijner beschikking links van het instrumentenbord. Hij had daar een dubbel contact voor de twee magneto's om mee te starten, een hefboom om benzine uit de tank naar de motor te laten stromen, een aanduiding van de druk in de fles samengeperste lucht voor de remmen, een instrument dat het aantal toeren van de schroef telde, een waarschuwing voor vuur aan de motor, en een klein lampje om de piloot licht te geven om zijn kaart te lezen.

Op het instrumentenbord stond een uurwerk, een thermometer voor de olietemperatuur en één voor de temperatuur van het koelwater in de radiator, een manometer voor de druk van de olie die rond de motor circuleerde, een drukmeter voor de benzine, een instrument om de piloot te laten weten hoeveel benzine hij nog had en een driedubbele manometer om de druk in de banden weer te geven, een ander lampje voor de kaart. Hogerop kreeg de piloot een idee van de snelheid van zijn toestel, een indicatie van de buiging van de vleugels, en lager had hij een hoogtemeter, zijn gyro kompas en de kunstmatige horizon. Nog lager was een magnetisch kompas geplaatst.

De Rolls-Royce Kestrel II motor kon vierhonderdzevenentachtig paardenkracht ontwikkelen. De motor had de cilinders horizontaal in lijn geplaatst, en er rond stroomde olie voor de smering. De motor werd afgekoeld door water, dat door een luchtgekoelde radiator stroomde. De schroef van de R.31 was uit hout vervaardigd waarrond ook linnen was getrokken. De schroef draaide volgens de richting van de wijzers van een uurwerk, zoals gezien door de piloot, en de aandrijving van de schroef was beschermd door een bronzen kegel. De motor werd gevoed door een compressor die lucht in de carburatoren blies. De Rolls-Royce carburatoren mengden de benzine met lucht tot een explosief mengsel dat in de cilinders tot ontploffing gebracht werd. De piloot kon de toevoer van benzine naar de carburatoren regelen in functie van de hoogte van het toestel, terwijl een systeem automatisch de invoer van benzine regelde met de snelheid van de machine. Richard kon de invoer van benzine regelen met een gasklep, maar ook door de graad van menging van lucht en benzine te veranderen. De Renard R.31 ontwikkelde een maximum snelheid van tweehonderdnegentig kilometer per uur, en het toestel kon tot vierduizend meter klimmen in tien minuten. Het geraakte van de grond in tweehonderd meter en had ongeveer evenveel afstand nodig om te landen. De invoer van lucht om de radiator te koelen was een opening onder de romp vooraan, onder de motor. Die invoer toonde een reeks metalen plaatjes als filter, die de indruk gaven als van de mond en tanden van een dier, alsof een reusachtige vliegende haai of tijger klaar stond om de vijand te bijten. Dit was een kenmerk dat op de verbeelding van de piloten inspeelde en dat het vliegtuig een organische, levendige indruk verleende.

‘Ja, jij kunt bijten, mijn tijger,’ dacht Richard, ‘maar zullen de Duitsers weten dat je meer een schattige kleine kat bent dan een tijger?’

Richard glimlachte in zichzelf in de auto met zijn vergelijking.

Richard Bousanges dacht op die manier aan al de technische kenmerken van het vliegtuig waarin hij straks zou vliegen. Hij deed dat zoals een minnaar het gezicht van een geliefde in gedachte zou hebben gehaald. Veel piloten, echter, controleerden en dachten aan al de kenmerken en details van hun machine, als in een obsessie, vooraleer ze vertrokken. Ze controleerden en controleerden opnieuw hun instrumenten, en ook de flappen op de vleugels en aan het roer, en ze keken en voelden aan hun bewapening. De beste piloten deden dat, diegenen die niets aan het toeval wilden overlaten. Misschien was dat een teken van zenuwachtigheid; het was zeker een teken van een obsessief oog voor het minste detail. De piloten die dat deden leefden het langst.

Vergeleken bij de toestellen waarmee Richard Bousanges gevlogen had in de Vliegschool, was de Renard R.31 een elegant vliegtuig waar Richard met genegenheid aan dacht. Het was een raspaard voor hem, een zenuwachtige machine die het nodig maakte dat de piloot elk aspect ervan nauwkeurig controleerde en beheerste. Richard vond het een stabiele en betrouwbare machine, hoewel niet één om mee te spelen. De R.31 moest gekoesterd en gerespecteerd worden en delicaat behandeld. Richard hield van zijn vliegtuig, zoveel als hij van een vriendin zou gehouden hebben, maar hij had geen vriendin!

Richard was vrijgezel gebleven. Misschien had hij teveel gehouden van zijn vliegtuigen en van zijn vrienden die met hem onder de wapens dienden. Neen, er was iets anders wat hem ervan weerhield het gezelschap van vrouwen op te zoeken. Allereerst hield hij er niet van rond te tolleren met de meisjes uit de taveernes. Maar ook, een hele lange tijd geleden, toen hij niet ouder dan zes of zeven jaar was, had hij gespeeld met een meisje dat in een villa woonde die niet ver van de boerderij van zijn ouders lag. Hij had toen geen andere speelvriendjes, en zij ook niet. Dit meisje, Arlène Paslot, was heel lief met hem en ze hadden het prettig samen gehad gedurende enkele jaren, zo lang ze naar elkaars huis mochten komen. Toen ze hun studies ernstiger moesten opnemen verloren ze elkaar uit het oog, en nieuwe vrienden meldden zich spontaan. Wanneer hij vijftien was geworden wou hij Arlène weerzien. Hij reed in haar omgeving op zijn fiets in de hoop haar weer te ontmoeten. Ze was een mooi, slank meisje geworden, een ware schoonheid met dunne armen en benen, met een delicaat gezichtje, zeer regelmatige en symmetrische trekken, volle lippen, blauwe ogen, en nog steeds zo zacht en vriendelijk als vroeger, het beeld van een engel of van de Heilige Maagd Maria. Richard was op haar verliefd geworden de eerste maal dat hij haar terugzag, maar ze wandelde naast haar huis met een andere jongen aan haar zijde, en die jongen zag er voor Richard twee maal zo knap uit en drie maal zo intelligent als hij kon zijn. Hij sprak met haar opnieuw toen hij haar alleen ontmoette op de weg, maar ze bleef zeer schuchter en hij vond geen speciale interesse voor hem meer in haar ogen, alleen die onschuldige verlegenheid. Het was hem plots duidelijk geworden dat hij beter Arlène voor altijd kon vergeten. Het probleem was dat hij dat niet kon, en zelfs nu ook nog niet. Arlène betekende voor hem het ware beeld van de perfecte, kalme, goddelijke, onbereikbare schoonheid. Richard was zich er zeer goed van bewust dat hij haar te zeer idealiseerde, en de afwezigheid van andere vrouwen in zijn leven kon het beeld van haar dat hij koesterde alleen maar versterken met tedere gevoelens, maar hij kon haar niet uit zijn hoofd rukken. Hoe ook konden andere vrouwen mededingen met een ideaal?

Richard reed naast Thomas in de duisternis. Hij beloofde aan zichzelf om terug te keren naar de villa van de Paslots en te vragen wat er van haar geworden was. Hoe onhandig pijnlijk kon echter de situatie worden wanneer hij aan de deur van haar ouders zou aanbellen! Arlène kon al getrouwd zijn en kinderen hebben! Waarom had hij haar niet veel vroeger al echt opgezocht? Hij had daar niet de moed toe kunnen opbrengen. Hoe kon men een engel of de Maagd verleiden? Richard voelde zich belachelijk en zeer triestig. In elk geval, als hij nu naar de echte oorlog reed, hoewel hij het moeilijk had om te geloven dat zoiets als een oorlog waarin hij het risico liep te sterven over België kon uitgevochten worden, als dit waarlijk de echte oorlog was, dan kon hij elke dag zijn dood riskeren en dan had hij beter niet verder gedacht aan liefde of aan een zo moeilijk te vatten droombeeld als hij had van Arlène. Niettemin bleef ze voor hem alles voorstellen waarvoor hij wou vechten. Wel, hij had nog tot zover niet voor veel gevochten! Richard was geen vechtersbaas, eerder een doodeerlijke, ernstige loebas.

‘Je bent een lafaard, Richard Bousanges,’ zei hij in zijn slaap.

Thomas was ook in gedachten verzonken gebleven hoewel hij stuurde, en hij hoorde iets van achter zijn stuurwiel.

Hij vroeg, 'wou jij iets zeggen?'

'Neen, neen, ik was aan het dromen,' antwoordde Richard.

'Mooie dromen hoop ik,' grinnikte Thomas.

De auto reed snel door tot Thomas Drandin aankondigde, 'we komen aan te Bierset!'

Te Bierset heerste een ware chaos. Mannen liepen in alle richtingen over het vliegveld. De vliegtuigen werden uit de hangars gesleept en klaar geplaatst om op te stijgen. Piloten liepen al gekleed in vliegoveralls met valschermen op hun onderrug tussen de toestellen door, ze klommen in de cockpits, plaatsten hun valschermen hoger in de rug, riemden zich vast aan de zetel. Ze plaatsten hun helmen op het hoofd, namen hun vliegbrillen, hun handschoenen, en ze begonnen de motoren in gang te trekken om die op te warmen. Als hun motoren hoestten dan scholden en vloekten ze op de techniekers. Achter de hangars waren heel wat techniekers en ander grondpersoneel bezig met het in de camions laden van de laatste onderdelen voor de toestellen, de werktuigen en alles andere wat kon nodig zijn om de vliegtuigen in de lucht te houden vanop de campagnevliegvelden.

Thomas parkeerde de auto iets verder dan de barakken en de twee mannen liepen weg van de auto, want ze waren bij de laatste piloten die het vliegveld bereikt hadden. Ze trokken snel de vliegoveralls aan die in achter in de auto geworpen waren, ze liepen daarna naar een barak, scharrelden een valscherms op in de gang, haalden uit een kast een helm, hun handschoenen en enige persoonlijke bezittingen bijeen, en ze liepen dan naar de hangar waar hun Renard stond. De machine was klaar. Thomas Drandin bleef bij het toestel, Georges liep door naar het Informatiecentrum waar de bevelhebber van de Sioux uitlegde wat er moest gebeuren. De bevelen bleken eenvoudig. De vliegtuigen moesten direct naar het campagnevliegveld van Hannuit-Thisnes gevlogen worden. Men verwachtte dat Bierset de volgende dag zou gebombardeerd worden. Thisnes kon onopgemerkt gebleven zijn door de Duitse observatievliegtuigen omdat er daar de vele laatste maanden geen vliegtoestellen geland waren. Richard Bousanges moest vliegen, maar Thomas zou moeten meerijden in een camion met het grondpersoneel. Richard moest een Sergeant-piloot als observator en passagier op deze vlucht meenemen.

Richard wandelde naar zijn vliegtuig terug. De vreemde atmosfeer van de nacht greep hem aan. Hij dacht aan de Duitse vliegtuigen die misschien al in de lucht waren om te Luik aan te komen bij dageraad. Hij moest Bierset dus ten laatste verlaten vóór het eerste licht aan de horizon opstak. Wat een vreemd gevoel was het ook om de lucht vrij te laten voor de Duitsers, in plaats van alles tegen hen in het geweer te gooien.

'Neen,' dacht Richard, 'dat is niet de taak van observatievliegtuigen. Dat is de taak van de jagers. Die moeten de Duitsers tegenhouden.'

Kon het paar eskadrons met jagers dat België had de honderden Duitse aanvalsvliegtuigen tegenhouden?

De grote lampen van het vliegveld waren allemaal aangestoken en de lange schaduwen die over de velden werden geworpen verleenden een onwerkelijk leven aan de machines die hier nog stonden, hun neus naar boven gericht, mooi in lijn naast het vliegveld. Richard dacht plots aan de toestellen als aan een zeldzame soort van metalen beesten, dieren waarvan men brein en lichaam kon scheiden. Het lichaam stond hier vóór hem, en binnenkort zou het dier een brein krijgen, de menselijke hersenen. De mogelijkheden van het brein zouden dan met duizend vermenigvuldigd worden, vergeleken met het fragiel omhulsel van water en vlees dat het brein gewoonlijk meesleepte. Het brein zou nu kunnen heersen over honderden

paardenkrachten, en dan zou het nieuwe monster beginnen te bewegen. De monsters van metaal en vlees zouden hun vlucht aanvangen en daarna in de lucht zoals reuzen of als gearticuleerde draken strijden. Waarom had de mens zulke monsters gecreëerd om zijn eigen luttele macht te verhogen? Was het de moeite waard deze monsters tot leven te roepen alleen maar om tegen andere, gelijkaardige monsters te strijden? Richard voelde een plotse afkeer om het monster vóór zich in het leven te roepen, want hij zou het monster worden. Het plezier van het vliegen verliet hem op dat ogenblik, en het beeld dat hij nu zag en zo duidelijk begreep begon hem weerzinwekkend te lijken. Zijn houding tot het vliegen zou nooit meer dezelfde blijven als vroeger.

‘Ach wat,’ mompelde Richard, ‘deze duistere gedachten verdwijnen wel met de eerste zonnestralen. Deze winter dit jaar was te lang en te donker, jongen.’

Richard stapte onder de vleugels van het beest, en schoof al zijn vreemde gevoelens terzijde. Hij onderdrukte de gevoelens die hem ingevallen waren ten gevolge het onwezenlijke van deze nacht en het spel van de schaduwen over de toestellen van Bierset.

Het eskadron van Richard kon rekenen op twee maal meer piloten dan vliegtuigen, in professionele piloten en reservisten samen. Het eskadron bestond uit ongeveer dertig personen. Richard klom in zijn cockpit, startte de motor, wachtte een hele tijd tot de motor goed verwarmd was om zonder problemen vooruit te rijden. De Sergeant sprong dan ook in de cockpit. Richard gaf dadelijk een teken aan zijn passagier, en hij opende het gas om zijn machine aan te vuren. Hij voelde snel het gekende, onhandige gehobbel van een vliegtuig dat over de graszoden van het vliegveld rolde, plaatste zich achter andere vliegtuigen, en liet de toestellen vóór hem de lucht instijgen. Daarna gaf hij sterk gas, de draak sprong vooruit, reed sneller en sneller, en het harde gevoel van rijden over de grond ging over in een kalme, zachte vlucht wanneer de neus van de R.31 zich naar boven lichtte. Zoals steeds voelde hij zich blij verheven wanneer hij de grond helemaal verliet. Hij draaide naar het westen.

Hannuit-Thisnes

Richard moest slechts een kwartier vliegen om Hannuit te bereiken, dat zich niet veel meer ten westen van Bierset bevond. Het vliegveld van Thisnes was niet verlicht, maar gelukkig goed vlak, en het eerste licht van de zon verscheen boven de horizon, zodat al de landingen van de Renards zonder problemen verliepen, zonder shade. Naast het vliegveld waren er ruimtes uitgegraven en de aarde van die uitgravingen rond de dieptes opgehoopt om ten minste enige bescherming te verlenen aan elk vliegtuig tijdens bombardementen. De plaatsen voor de machines stonden tegen een lijn van bomen en struiken die een goede camouflage vormden voor vijandelijke bommenwerpers. Richard en zijn passagier hielpen de techniekers en soldaten van de groep even later de toestellen onder de bomen te duwen. Daarna wandelde hij naar het Hoofdkwartier van zijn groep. Hij zag de laatste camions aankomen.

In het Hoofdkwartier vond Richard de Groepsbevelhebber die hem vroeg te wachten op verdere instructies. Het Informatiecentrum bevond zich in een mooi, oud huis dat eigendom was van twee bejaarde zusters. De zusters duwden een hartig ontbijt van koffie, melk, confituur, ham en eieren in de piloten die binnen vielen. De Kapitein die de Groepsbevelhebber hielp gaf aan Richard het adres van een huis in de stad van Hannuit waar hij kon slapen. De soldaten en de techniekers van de Zesde Groep werden behuisd in de bioscoop van Hannuit, en de veldkeuken werd opgesteld in een groot, leegstaand huis in het midden van de stad. Richard en Thomas gingen samen naar het adres dat ze gekregen hadden,

wat een mooie villa bleek te zijn in de buitenwijken van Hannuit. De Officieren van het Hoofdkwartier wisten wel dat Richard en Thomas goede vrienden waren, dus hadden ze hen samen gehouden. De villa behoorde toe aan een jong koppel. Die verwelkomden de piloten dadelijk en deden hen voelen alsof ze thuis waren aangekomen. Ze bereidden hen ook op de avond van zondag 14 januari een uitgebreid maal.

In de nacht van 14 op 15 januari begon het te sneeuwen over België. De sneeuw viel zwaar. Er was weinig wind, maar de sneeuw viel langdurig, dik en plakkerig in grote vlokken. Het bleef sneeuwen, zodat een wit tapijt van tot vijftig centimeter dik het land van Hannuit bedekte, en daarmee ook de vliegtuigen die in het open stonden. De sneeuw vroom vast tot ijs. Richard vermoedde op dat ogenblik dat een Duitse aanval nu niet zou komen, want het zou zeer zwaar worden voor de Duitse divisies om in dit weer door de Ardennen te trekken, en de Duitse ondersteuning uit de lucht zou ook beperkt moeten blijven. Hij ontspande zich, maar wanneer hij naar de vliegtoestellen ging kijken, werd hij erg bezorgd.

Het scheen Richard onmogelijk om van dit campagnevliegveld op te stijgen door een halve meter sneeuw die over de ganse oppervlakte lag! De wielen van de Renards verdwenen in het sneeuwtapijt. Als ooit dit vliegveld in de komende uren of dagen nog zou gebombardeerd worden, zoals sommigen verwachtten maar wat Richard onwaarschijnlijk leek omdat de Duitse bommenwerpers aan de Belgisch-Duitse grens hetzelfde probleem moesten hebben met de zachte sneeuw als hier, dan moesten de Belgische soldaten eerst het ijs wegschrappen van de vleugels, en een tweehonderd meter baan vrij van sneeuw schoffelen. Al dat zou vele uren in beslag nemen, en tijdens die periode konden de bommen bij honderden rustig op de Renard toestellen en op de mannen vallen.

De Groepsbevelhebber moest een akelige beslissing nemen, want een vliegstrook open maken van sneeuw betekende eveneens een perfecte aanduiding geven vanuit de hemel dat deze zone een nieuw vliegveld bevatte, en dat kon bommenwerpers aantrekken. Hij besliste wijselijk om nu niets te doen, en te rekenen op de camouflage van de bomen en de struiken en van het witte tapijt. Hij ook geloofde niet dat een oorlog kon beginnen in het midden van de winter, in deze sneeuw. Hij gaf er de voorkeur aan zijn tweede vliegveld geheim te houden zolang hij dat risico nog durfde te nemen.

De oorlog kwam niet tijdens die maand van januari 1940!

Na enkele dagen van beangstigend wachten, vroom de toestellen op hun plaats vast tot ze evenzeer deel uitmaakten van het landschap als van het bos waarin ze verborgen bleven. Het wachten duurde zenuwtergend voort.

Richard en Thomas verbleven in het gezellige huis van hun prettige gastheer en gastvrouw. Ze zaten lange uren samen in een goed verwarmde zitkamer. Ze vertelden oude, grappige verhalen over hun opleiding te Wevelgem en Saint-Hubert tijdens de avonden, en ze schudden uit hun mouwen al de oude anekdoten die professionele piloten in overvloed kenden. Ze luisterden naar platen van klassieke muziek en ze zongen samen liederen, vergezeld aan de piano door Thomas die een door Richard niet gekend talent tentoon spreidde. Het wachten bleef echter verschrikkelijk vervelend voor warmbloedige mannen zoals Richard en Thomas, en Richard dacht al met heimwee terug aan het levendige Trioteignes, dat hij nu soms beschouwde als zijn tweede thuis. De piloten hoorden niets van een invasie van België. Richard vroeg zich af waarom België haar neutraliteit nog bewaarde terwijl iedereen een aanval van het Duits Leger leek te verwachten.

Tegen 25 januari, na tien dagen angstig wachten te Hannuit zonder enig nieuws of nieuw alarm van oorlog, veronderstelden de piloten dat de Duitsers voorlopig hun plannen voor een invasie hadden begraven onder de sneeuw. Het leek tijd om terug te keren naar Bierset, en de bevelen daarvoor werden ook gegeven vanuit het Hoofdkwartier van het Leger. De Schemeroorlog duurde verder.

Het eskadron van de Sioux moest echter twee problemen oplossen. Hoe konden de toestellen opstijgen uit een dikke laag sneeuw met vliegtuigen waarvan de besturingen bevroren of verstopt stonden met sneeuw van twee weken, en hoe konden de toestellen landen op een Bierset dat met sneeuw bedekt lag?

De Officieren besloten een groep mannen per camion naar Bierset te zenden om de toestand daar te gaan bepalen. Richard en Thomas vormden deel van die groep. Ze ontdekten dat er niet slechts veel sneeuw te Bierset was gevallen, net zoals te Hannuit, maar ook dat de wind daar hard over de open vlakte had gegierd en witte hopen van tot een meter hoogte had gevormd. Een vliegtuig dat te Bierset wou landen zou met de wielen in die opgehoopte sneeuw blijven steken en overstag gaan. Richard en de Officieren dachten aan de enige mogelijke oplossing, een landingsstrook van vijftig meter breed en driehonderd meter lang vrijmaken van alle sneeuw om de invliegende toestellen zonder ongelukken te laten landen. Dat was een titanenwerk!

Te Hannuit was zulk een strook al vrij gemaakt van sneeuw. Na twee meer dagen van zwoegen met man en macht en met de hulp van de boeren in de omgeving die met tractoren kwamen opdagen, werden ook de landingsstroken te Bierset open verklaard. Te Hannuit stonden dan de eerste Renards al klaar met draaiende schroeven om hun motoren op te warmen, en de piloten controleerden elk instrument en elke besturing. De vleugels werden vrij gemaakt van sneeuw en ijs, zo goed en zo kwaad dat kon gebeuren. Daarna steeg het eerste vliegtuig op en het landde een half uur later perfect te Bierset. De piloot telefoneerde zijn bevindingen naar Hannuit. Zijn landing was goed verlopen ondanks de zware lading van ijs op het toestel. De R.31 had weer eens zijn degelijkheid bewezen. Richard reed in een vachtwagen terug naar Hannuit.

De Groepsbevelhebber besliste om de volgende dag 's morgens met alle Renard toestellen terug te vliegen naar Bierset. Dat kon zonder haast gebeuren. Richard Bousanges stapte dus die morgen weer in zijn toestel, warmde de motor op, controleerde nogmaals al zijn instrumenten, en hij steeg op van Thisnes. Zijn vlucht gebeurde zonder incidenten, en de landschappen onder hem bleven wondermooi. Hij dook naar beneden tot op honderd meter boven Bierset. Hij keek aandachtig naar de toestand van de landingsstrook, berekende hoe hij zou moeten landen en prentte zich de juiste positie in zijn geheugen. De baan was weer met een dun laagje sneeuw bedekt door de wind. Hij steeg opnieuw naar vierhonderd meter hoogte, verlaagde zijn snelheid tot honderd per uur terwijl hij omzichtig daalde, en landde perfect op een dunne laag sneeuw en ijs tussen hoge hopen van witte sneeuw aan de beide zijden waartussen hij rolde. Meerdere toestellen gleden weg op de open strook en eindigden dan met hun neus in de sneeuw, maar dat bleven de enige kleine ongemakken van de dag. Geen schade van belang werd er aan de vliegtuigen aangericht, en slechts een klein beetje schade aan de fierheid van sommige piloten. De Renard toestellen werden snel in de hangars geduwd.

Terugkeer naar Trioteignes

De piloten van de Blauwe Bloemen kwamen allen rond 28 januari op ons kasteel van Trioteignes terug. Niemand geloofde toen nog dat de Duitsers die winter ons land zouden aanvallen, en sommigen dachten zelfs dat het nooit nog zou gebeuren. De Geallieerde Machten hadden dat ook al kunnen doen in al die maanden, maar ze hadden zich niet bewogen. Er gebeurden nog steeds gevechten op zee en een klein beetje in de lucht om vijandelijke observatietoestellen weg te houden, maar de echt grote veldslagen kwamen er gewoon niet. Onze harten ontspanden zich en sloegen rustiger. Elke piloot werd omhelsd, hartelijk verwelkomd, en we konden opnieuw lachen. De piloten bleven wel min of meer in alarm, zodat we hen slechts af en toe allen samen zagen, en dat dan nog meestal slechts tijdens de weekeindes. Ze vertelden ons de ene na de andere hoe hun verblijf op de verschillende vliegvelden was verlopen, en hun verhalen waren zeer gelijkaardig, want de sneeuw speelde de grootste rol. Alleen Richard Bousanges bleef eerder zwijgzaam en teruggetrokken.

Virginie en ik bleven onze routine om naar school te rijden volgen. We moesten in de klassen blijven tot rond vier uur, namen de bus terug, maakten grappen met onze vrienden tot we rond half vijf op het kasteel aankwamen, natuurlijk met veel lawaai. We kregen dan gewoonlijk een stuk taart en koffie of melk, en we begonnen ons uurtje thuiswerk.

Enkele dagen nadat de piloten teruggekeerd waren, reed onze bus weer door het dorp. We zagen de nu goed bekende Mercedes auto van Baron Andreas langzaam vóór ons uit rijden. Dit gebeurde op een vrijdag namiddag, zodat we veronderstelden dat Baron Andreas ons een bezoek bracht tijdens het weekeinde. We vonden dat toen wel heel moedig van de Baron, want na het vals alarm van 13 januari, in dezelfde maand, kon hij niet verwachten warm onthaald te worden te Trioteignes. Een tweede auto volgde de wagen van Andreas, een zwarte Citroën, een grote auto, die echter geen diplomatieke nummerplaat droeg. In die auto zaten twee grimmige mannen gekleed in zwarte, lederen jassen. Toen de bus en Baron Andreas nabij het centrum van ons dorp kwamen, nabij de dorpskerk en dus nabij de ingang van ons domein, reed de tweede auto een zijweg in die zuidwaarts trok naar een naburig dorp. Dat dorp was twee maal groter in huizen en inwoners dan Trioteignes. We wisten ook dat er dat dorp de laatste jaren meerdere nieuwe, mooie villa's gebouwd waren. Ik nam aan dat in de Citroën nieuwe inwoners van dat dorp zaten, en ik gaf daar dus niet veel aandacht aan. Aan het einde van het volgend dorp stonden ook nog meer kastelen, zoals in veel dorpen van Wallonië. De meeste dorpen van onze streek hadden zich gevormd rond kastelen of abdijen, trouwens, omdat oorspronkelijk in die dorpen gewoon de dienaars en de landarbeiders woonden die in de kastelen en hun domeinen werkten. Virginie had niets opgemerkt, ze zat naast me druk te praten met haar vriendin.

Ik dacht een ogenblik na over wat we op school geleerd hadden over de tijden waarin één percent van de bevolking negentig percent van de totale inkomens van een streek verdienden. Die tijden waren gelukkig voorbij, en hoewel daar waarschijnlijk ook een groot gedeelte van ons fortuin mee was verdwenen, bleef er voor ons voldoende over om comfortabel van te leven. We behoorden tot een nog steeds wel geprivilegieerde klasse die oud geld bezat, maar ik vond het voorbeeld van de piloten die in ons kasteel verbleven hoopgevend, want ik had geen klassenverschillen gevoeld in de manier waarop de piloten met elkaar omgingen. Bastien de Trioteignes, Georges de Trahty en Richard Bousanges waren edellieden uit oude families, maar ze kregen even weinig eerbied en hetzelfde eenvoudige kameraadschap als de andere vrienden. Thomas Drandin sprak op geen verschillende wijze tot Richard als hij tot Max

Vinck praatte. De Blauwe Bloemen waren allen goede vrienden, ondanks hun verschil in titel en rijkdom. Trouwens, hun families waren waarschijnlijk even oud als onze families.

We werden natuurlijkerwijze aangetrokken door Jan Sinnagel omdat hij meer een goedgehartig vaderfiguur was dan de jongere mannen. Hij zei ons eens dat Piloot-officieren geleken op kunstenaars zoals dichters en balletdansers.

‘Ze haten discipline hoewel ze in de Luchtmacht van het Leger dienen, en ze offeren hun levens op in dezelfde vanzelfsprekende manier als kunstenaars dat kunnen doen.’

Wegens wat er op Trioteignes gebeurde en omdat ik zo goed de piloten leerde kennen, behield ik mijn gans leven een groot respect voor soldaten, voor politieagenten, en voor pompiers, meer dan voor politici en andere groten van onze gemeenschap. Ik ontdekte dat respect eveneens in de volkeren van andere landen. Ik denk dat soldaten meer gerespecteerd worden in bijna elk land van de wereld, en dat niet alleen omdat ze hun leven geven om het leven van anderen te beschermen. Ze bezitten een kwaliteit die gewone burgers niet hebben. Ze zijn zuiverder, misschien meer naïef, zeker minder jaloers op wat anderen verwezenlijkten en bezitten. Ze voelen zich meer onthecht van het geld en de eigendommen van de aarde, dan andere mensen met banden aan de kleine dingen. Onze piloten van Trioteignes werden gemakkelijk in hun eer gekrenkt, en men kon hen ook gemakkelijk bedriegen. Wanneer ze dat gewaar werden, was ook hun reactie snel gewelddadig, en ze reageerden nooit alleen want hun vrienden stonden direct aan hun zijde om hen te helpen. Wanneer ze trouwden, dan deden velen dat slechts op latere leeftijd. Ze hielden meer aan het gezelschap van hun kameraden wanneer ze jong waren, en ze namen de liefde niet heel ernstig op. Ze waren echter nooit eenzaam, steeds broeders in de wapens en broeders in de dood. Ze wisten beter dan andere mensen de dood te trotseren omdat ze nooit alleen stierven. Daarom ook gaven ze minder aandacht aan hun eigen persoon. Ze waren veel minder egoïstisch en ze bleven bereid tot altruïsme, waarvan ik ondertussen al wijs meende dat het uit de wereld verdwenen was met Jezus Christus en de oude Heiligen.

Jan Sinnagel vertelde ons over de dood, want de dood was steeds verbonden met soldaten. Wat hij zei trok de glimlach weg van onze gezichten, al bleef de dood een zeer mysterieus en ver concept voor ons. We wisten niet wat de dood was, niet echt.

Jan zei, ‘de dood is steeds aanwezig bij soldaten en ze vliegt mee met piloten. De mensen realiseren zich niet hoe gevaarlijk vliegtuigen kunnen zijn. Een vliegtuig is niet veel meer dan een stalen en aluminium geraamte van balkjes en staven waarrond wat doek en de lichtst mogelijk zinken platen hangen. Een vliegtuig wordt verschrikkelijk heen en weer geslingerd in de dunste wolk die je in de lucht ziet hangen of die het zicht in de hemel belemmert. Piloten proberen onder die wolken te blijven om de weg te vinden. Stel jullie voor, een dun wolkje is al ene obstakel voor ons! Communicatie met de grond is niet mogelijk. Er staan geen wegwijzers in de lucht! We vinden onze weg met kaart en kompas, maar vooral door de kerktorens en de spoorwegen of rivieren te herkennen, en daarin vergissen we ons vaker dan niet. Onze motoren vallen stil in de lucht, besturingen laten het afweten, grote vogels kunnen onze cockpits vernietigen of onze schroeven beschadigen. Onze benzinetanks kunnen in brand schieten, of we verliezen benzine en olie en vallen uit de hemel. We moeten landen op kleine, weinig vlakke terreinen, onder telefoondraden of elektriciteitskabels door vliegen als we die ten minste op tijd bemerken, en we moeten heuvels en hoge bomen in de duisternis vermijden. Elk van ons, piloten, heeft ooit al wel een noodlanding gezien of moeten meemaken, om allerlei obstakels zoals hagen, prikkeldraad, struiken en bomen naar ons toe te zien komen met onheilspellende snelheid wanneer we landen aan de snelheid van een treinlocomotief op sporen. Ja, de dood is constant met ons, en we moeten wel steeds in ons geluk geloven om het ergste te vermijden. We mogen nooit aarzelen. We vliegen allen met een mascotte bij ons,

met een amulet, een tovermiddel, een gelukshanger van eender welke soort om onheil te bezweren! Piloten zijn de meest bijgelovige mensen op aarde! We hebben allen een klein voorwerp in onze zak wanneer we vertrekken, onze geluksbrenkertjes. Harige konijnenpoten zijn populair, ook prentjes van Heiligen of kleine medailles die op onze borst hangen. We weigeren daarover te spreken, maar we dragen ze allen! Wanneer een piloot op miraculeuze wijze ontsnapt aan de dood, dan houden we ervan even de schouder of de hand te drukken van dergelijke man vóór we vertrekken. Misschien is het omdat de dood zo dicht bij ons is, steeds, dat we harder en meer lachen dan andere mannen. We nemen ook ons beroep zeer ernstig op! We blijven maniakken met onze machines. We controleren en controleren opnieuw onze motoren en onze kabels en onze instrumenten. We schreeuwen kwaad tegen de techniekers wanneer iets niet in orde is. We realiseren ons zeer goed hoe broos en kwetsbaar we in de lucht zijn. Toch houden we er aan te vliegen en een wonderlijk gevoel van vreugde komt over ons wanneer we in de lucht zijn. We zijn dan fier, en we voelen ons alsof we de heersers van het universum zijn, voor wie niets meer van tel is van de vuile, lagere bezittingen van de wereld beneden ons zoals huizen, geld of land. Dat is de vreugde van het vliegen!’

Jan Sinnagel trok zich dan weer uit zijn mijmeringen om enigszins verbaasd te kijken naar onze open monden, want we bleven erg onder de indruk van wat hij ons zei. Hij grinnikte, ‘het is wondermooi om te vliegen, maar geloof nooit teveel van de epiek en de heldendaden die piloten jullie proberen wijs te maken! Elk beroep of elke handel brengt gevaren mee. Vliegtuigongelukken gebeuren wel, maar ze blijven een zeldzaamheid. Het is waar dat elke piloot vergissingen begaat, en er gebeurt altijd wel een of ander ongeluk met een piloot, maar we zijn goed geoefend en voldoende verstandig en handig om te zware ongelukken het hoofd te bieden. We zijn geen kleine, blatende meisjes ... oh, vergeef me, juffrouw Virginie!’

Virginie vond het beneden haar waardigheid om iets terug te zeggen.

Raad

Baron Andreas von Reichenfeld kwam die avond inderdaad in het Kasteel Trioteignes aan. De welkom die hij ontving was uitgesproken koud, zoals hij kon verwachten. De piloten, maar ook Grootvader Charles, eigenlijk al de mensen die op ons domein verbleven, wisten tegen dan wat er gebeurd was met de Duitse Majoor die met zijn invasieplannen aan de verkeerde kant van de grens geland was. Grootvader Charles gaf wel een handdruk aan Baron Andreas en hij stelde hem een kamer voor, maar ik bemerkte dat hij het vermeidde de Duitser recht aan te kijken, en zijn lippen glimlachten niet. Andreas drong aan, en aanvaardde de kamer. Ik meende dat ik in zijn plaats me direct zou omgedraaid hebben en zou teruggekeerd zijn naar Brussel. De signalen waren duidelijk! Het was heel evident voor ons allen dat Duitsland een dreiging vormde voor België, en een bron van haat en geweld was die tegen ons gericht was. Duitsers waren niet de goede jongens, en zeker niet meer de jongens aan wie heel verkeerde dingen gedaan waren na de laatste oorlog. We waren meer en meer van mening dat ze de vernederingen van Versailles verdiend hadden. Duitsland was absoluut niet het land dat berichten uitzond van vrede voor de mensheid. We realiseerden ons dat zeer goed, en de eenden van Trioteignes hielden aan hun vrede!

Na het avondmaal wensten de piloten ons snel een goede avond en ze verlieten de tafel sneller dan gewoonlijk. De gesprekken waren stroef en kort gebleven. Niemand sprak de Baron rechtstreeks aan. Grootvader Charles, Jean-André, Léon-Alexandre en Arlette de Trahty

gingen naar de bibliotheek om een Cognac te drinken, en zelfs zij lieten Andreas links liggen. Hij zat met de dames in de conversatiezaal. Charles nodigde Andreas niet uit om mee te gaan. De dames en Andreas dronken thee in de zitkamer. Wij bleven daar ook, maar we werden vroeg naar onze kamers gestuurd. Baron Andreas werd zelfs door de dames niet meer als fijn gezelschap voor ons aanzien. We bleven een tijdje slenteren in de ontvangsthal, en natuurlijk slopen we naar de deur van de bibliotheek om te horen of de mannen van Trioteignes en Arlette iets interessants aan het bedisselen waren. We hoorden Baron Andreas uit de zitkamer komen, zodat we de trappen op liepen, maar we zagen de Baron dan toch de bibliotheek in gaan. We daalden de trappen weer af naar de deur van de zaal. We wisten dat er weer een Trioteignes concilium plaatsvond.

‘De Reinberger documenten waren slechts een valstrik georganiseerd door Officieren van de *Wehrmacht* die op eigen initiatief handelden,’ probeerde Baron Andreas uit te leggen. ‘Ik kan niet geloven dat de Generaals en onze Führer de omringende landen willen aanvallen zonder daartoe tot het uiterste gedreven te worden.’

‘Er ligt anders veel logica in de plannen van die documenten,’ stelde Jean-André. ‘De Duitse *Wehrmacht* zal het veel gemakkelijker vinden om terrein te winnen in de eerste dagen van een oorlog door de twintig licht bewapende divisies te verpletteren van het Belgisch Leger, eerder dan de tachtig Franse elitedivisies die zich achter de Maginot Lijn bevinden. De plannen die gevonden werden waren slechts een variant van het plan van 1914 van von Schlieffen. Het is de kortste weg naar Parijs voor Duitsland. Wat in ’s hemelsnaam gaat er om in het hoofd van een man zoals Hitler om tienduizenden soldaten nogmaals vernietiging en dood te zaaien in België en Nederland? Voor welk verheven doel? Ja, er is een oorlog gaande, maar de Geallieerde Machten vallen Duitsland niet rechtstreeks aan, en zo lang er geen aanvallen gebeuren, blijft er hoop op vrede. Duitsland heeft nu al haar Duitssprekende mensen terug, waarom is er dan nog een invasie van België, Nederland en Frankrijk nodig? Een uitbreiding van de oorlog is totaal zinloos. Waarom tienduizenden, en misschien zelfs miljoenen soldaten weer in de strijd gooien om dood en vernieling te zaaien over vredelievende, zelfs neutrale landen? Kunt u zich inbeelden wat een chaos Duitsland nog maar eens zal uitlokken wanneer de vluchtelingen de slagvelden zullen ontvluchten en de wegen komen blokkeren? Zonder twijfel zullen de Duitse bommenwerpers en de Duitse jachtvliegtuigen die mensen verder teisteren op de wegen, zoals ze in Polen deden, om nog meer chaos te creëren. Het spijt me, Andreas, zoveel als we ook ervan hielden met u zaken te doen, wat voor een soort mensen zijn jullie, om zulke verschrikkingen op ons los te laten? Waarom is het mooie Duitsland opnieuw een zak geworden van haat, geweld en dood, waar al de middeleeuwse gruwel weer met veel enthousiasme uitgehaald wordt? Zijn jullie niet beschaamd daarover, kunnen jullie nog steeds fier zijn op dat Duitsland?’

Grootvader Charles kuchte alsof hij zich niet helemaal akkoord verklaarde met deze woorden van zijn zoon, en die beweringen wellicht onbeleefd vond tegenover een gast, maar Virginie en ik vonden het heel goed van onze vader om de zoete uitleg van Baron Andreas nu eens en voor goed door elkaar te schudden. Dit was toch hoe we allen op Trioteignes dachten!

Andreas klonk daarna alsof hij helemaal niet in verlegenheid was gebracht. ‘Ik begrijp hoe u zich voelt. Duitsland heeft zeer veel vernederingen te verduren gekregen in het verleden. Ja, veel haat en gevoelens van wraak werden opgehoopt in ons volk. Hoe kon het ook anders geweest zijn? Misschien is een nieuwe omwenteling nodig om al het kwade dat ons aangedaan is na de vorige oorlog definitief in te lossen. Ik geloof dat na een korte overwinning van beperkte omvang de vrede zich weer zal herstellen.’

‘Daar geloof ik niet meer in,’ voegde Oom Léon-Alexandre toe. ‘Het is de plicht van een Regering van wijze mannen een land te besturen om de vrede te zoeken. Alles kan opgelost

worden in conferenties met goede argumenten. Hitler doet echter de Duitsers geloven dat ze een superieur ras zijn dat alles kan winnen. Zijn voorbije successen lieten de Duitsers dronken van glorie worden. Ik heb echter nieuws voor u. De Duitsers zijn niet superieur! U kunt machtiger zijn en verstandiger en beter georganiseerd op dit ogenblik dan de rest van Europa, maar Duitsland zal al de machten in de wereld tegen zich in het geweer trekken, geen enkel democratisch, verstandig land zal met haar samenspannen.'

Oom Léon-Alexandre zocht even adem, maar ging direct weer verder.

'Weet u, en dit mag nu belachelijk klinken voor u, maar ik geloof in een soort van eeuwig evenwicht tussen het goede en het kwade in de schepping, en uiteindelijk wint daarin het kwade nooit, want het Goddelijk evenwicht moet bewaard worden. Dat evenwicht ligt in de schepping ingebakken. De schepping lijkt me te zijn gevormd als een soort van wiskundig systeem van vergelijkingen die het evenwicht bewaren, het evenwicht dat steeds moet bewaard blijven tussen het goede en het kwade. Het kwade wint nooit! Ik ontdekte dat principe in de politiek van alle landen samen, maar ook in de mindere gebeurtenissen van onze individuele levens. Zakenpartners die me bedrogen en die anderen bedrogen, werden zwaar gestraft voor hun daden, als niet door mij dan door anderen. Er ligt grote wijsheid verscholen in het volksgezegde dat wat eerlijk is het langst duurt. Ik heb dat gezegde heel veel in mijn hoofd gehouden tijdens mijn zakentransacties op cruciale ogenblikken, en het heeft me soms veel geld gekost het gezegde te volgen, maar het heeft me ook persoonlijk veel voldoening geschonken, en het heeft vrienden en eerlijke zakenlui naar me toegebracht op de vreemdste ogenblikken en vanuit de minst verwachte hoeken om me in wanhoop te helpen. Die mannen schonken me hun vertrouwen, en ze brachten me meer zaken en betere winsten. Het kwade wint niet in ons universum, Andreas, nooit op lange termijn. De agressie van Duitsland is het kwade, niet het goede. Zeg dat maar aan uw vader voor mij. Als Duitsland België binnenvalt, dan kan de *Wehrmacht* doden en vernietigen en ongeziene krachten op ons loslaten, maar dat zal een oproep betekenen om nog meer vernietigende krachten tegen Duitsland in het verweer te roepen, want alle mensen willen in vrede en vrijheid leven, en die laatste machten, ondersteund door God, zullen aan het einde overwinnen. Niet Duitsland!'

We hoorden geen antwoord van Baron Andreas, hij bleef waarschijnlijk nadenken over wat hij best kon zeggen, maar Arlette Trahty merkte eerder op, 'ik dank u, vader! Ik ben nu beschaamd, want ik begon te twijfelen aan wat u en Charles aan het bedisselen waart deze laatste jaren en vooral maanden.'

Léon-Alexandre vloog op.

Hij donderde, 'hoe durfde je aan ons te twijfelen, mijn dochter? Charles en ik zijn Trioteignes en Trahty! We zijn mannen van eer! We zijn ook vaderlandslievend. Lang leve de Koning en lang leve België!'

Ik beeldde me in hoe Léon-Alexandre en Grootvader Charles samen recht stonden, hun glazen klonken, en hoe ze plechtig dronken. Ik had dat willen zien, want het beeld van die twee mannen uit een ander tijdperk daar te zien drinken vóór de Duitser moet indrukwekkend geweest zijn.

Baron Andreas gaf toe, 'het spijt me echt wat er allemaal gebeurd is. Ik kan u verzekeren dat niemand in mijn familie uw landgenoten kwaad wil aandoen. Wij wensen geen oorlogen. Duitsland verklaarde niet de oorlog aan Frankrijk en Groot-Brittannië, hoewel ik kan begrijpen dat Duitsland zich hun woede op de hals haalde door niet in te gaan op hun ultimatum. We hadden wellicht Polen niet zo snel mogen binnenvallen en nog meer over dat onderwerp moeten onderhandelen, meer tijd en geduld hebben genomen. Als er een echte oorlog moet uitgevochten worden tussen ons, met invasies en slachtoffers, dan moet ik bekennen dat ik en de leden van mijn familie aan de zijde van Duitsland zullen staan, in het goede en in het kwade. U kunt ons niet verwijten de pijn van onze landgenoten te willen

verlichten. We zullen vechten met onze gewapende strijders. Het spijt me. Ik zal het Kasteel Trioteignes morgen verlaten. Ik kon me niet inbeelden dat ik dergelijke smart in u zou hebben kunnen veroorzaakt. Goede nacht!’

Niemand zei een woord over Irene Stratten tijdens dat kort gesprek. Ik vraag me af wat er zou gebeurd zijn als ze toen zelf bekend had in de bibliotheek dat ze met Baron Andreas als spionne van de *Luftwaffe* naar ons kasteel gekomen was. Die biecht had alle argumenten weggenomen van Andreas. Haar naam werd gewoon niet vermeld. Ik veronderstelde dat Grootvader Charles en de anderen meenden dat ze door haar kaarten te tonen van kant was gewisseld.

We liepen weer weg van de deur van de bibliotheek, want Baron Andreas kon eender welk ogenblik die deur openen. We verborgen ons onder de marmeren trap en we hoorden inderdaad de deur opengeworpen worden. Zware stappen gingen daarna de trappen op. We zagen het hard, droevig maar vastberaden gezicht van Andreas wanneer hij de trappen besteeg. Hij zag er heel wat ouder uit dan vroeger.

We slopen terug naar de bibliotheek, waar de mannen nog steeds hun raad hielden. Dergelijke familieraden kwamen er spontaan en frequent. De zaken van de mannen werden dan beslecht. Georges Trahty was nog op wacht op zijn vliegbasis die avond, en ook Bastien kon die avond niet aanwezig zijn, maar we waren wel verbaasd te horen dat Arlette hier toegelaten werd. Als vrouwen hun zeg konden doen op familieraden, dan was de wereld werkelijk danig aan het veranderen. Ik zei dat natuurlijk niet aan Virginie. Ze zou me dadelijk een klap hebben gegeven!

‘Wel, dat verschrikkelijk ogenblik is verleden tijd,’ hoorden we Grootvader Charles besluiten. ‘God zij dank! We hebben nog een boel investeringen in Duitsland steken, Léon.’ Grootvader klonk bezorgd.

‘Ik heb de meeste van onze fondsen al discreet weggetrokken en ze over gesluisd naar Zwitserland. Ik stel voor dat Jean-André de laatste resten weghaalt, hoewel enige dingen in lange-termijn investeringen vasthangen. Zijn jullie akkoord daarmee?’

‘Natuurlijk,’ stemde Grootvader Charles in. ‘We moeten Duitsland opnieuw aanschouwen als een vijand. We zouden moeten beginnen goud, edele en halfedele metalen en edelstenen te kopen. Een oorlog zal er nu zeker komen, daar ben ik van overtuigd. Zelfs Duitsland zal een land nodig hebben om handel te drijven, een neutraal land, voor haar overeenkomsten met de rest van de wereld. Dat kan slechts Zwitserland worden. Hitler is verdacht stil gebleven over de Duitssprekenden in Zwitserland! Wat denken jullie van Spanje en Portugal? Ik geloof dat Franco zich uit de oorlog zal houden. Zakenlui uit zijn omgeving, betrouwbare mannen, vertelden me dat al in vertrouwen. Franco is een pragmaticus, een militair die politicus is geworden, maar toch nog altijd een militair, geen ideoloog. Hij weigerde zich te laten binden door de Carlisten en door de Falange. Die man zal de totale macht willen bewaren voor zich alleen, om het Anarchisme te stoppen en de Kerk te redden, maar hij heeft toch aan de Monarchisten beloofd hen een troon te bezorgen zij het na een zekere tijd. Het nieuwe Spanje moet hunkeren naar investeringen. Het heeft mijnen en een industrie. Portugal is ook een goed land voor ons, maar minder ontwikkeld.’

‘We zouden Spanje kunnen proberen, ja,’ knikte Jean-André naar Léon-Alexandre, en Léon-Alexandre leek daarmee in te stemmen.

En stilte kroop in de zaal in. De mannen moesten nadenken.

‘Wat gaan we doen met Gravin Irene?’ vroeg Jean-André plots.

De naam was dan toch gevallen!

Grootvader sprak vóór iemand een opinie kon naar voren brengen.

‘Ik heb met Irene gesproken ook met Bastien. Irene schijnt heel wat van Bastien te houden. Bastien zegt me dat ze verliefd op hem is, en Bastien is zeker erg verliefd op haar. Irene is verward. Ze is een Duitse vrouw die voor twee families moet zorgen en die fabrieken moet beheren. Ze is de familieleidster waar iedereen van de Stratten en de Schillersberg nu totaal van afhankelijk is. De Nazis hebben chantage op haar gepleegd. Ze zeiden haar dat ze de fortuinen van de twee families zouden verbeurd verklaren en haar zoon van haar zouden wegnemen als Irene niet deed wat ze wilden. Ze zal naar Duitsland moeten terugkeren, maar ze wil nog enige weken hier blijven. Dat geeft ons de tijd om een strategie met haar te bespreken, een verhaal samen te stellen waarmee ze kan teruggaan. Het verhaal moet erg sluitend zijn. Ze sprak er over om haar zoon naar Trioteignes te brengen, maar als de Duitsers over België heen rollen zal haar dat niet veel helpen. Irene en Bastien hebben nog veel om over te praten. Ik ben bereid hen die tijd te geven. Irene is geen slechte vrouw, meen ik toch, mijn mensenkennis zegt me dat, en ze is verstandig. Als ze echt verliefd is dan moet haar liefde belangrijker zijn dan de rest. Bij vrouwen overwint de liefde altijd. Ze worden zacht wanneer ze liefhebben. Vergeef me, Arlette, maar ook dat is gewone volkswijsheid! Ik denk dat Irene eerlijk met me praatte en haar problemen heel open vóór me legde. Ze is geen beroepsspionne, geen fanatiekeling, en ze heeft wel wat van de zuiverheid, van de onschuld van de soldaat over zich. Misschien is dat omdat ze ook een pilote is. We moeten geduld hebben met haar.’

‘Irene blijft een gevaar voor de vliegtuigen en voor de piloten, dag aan dag,’ merkte Arlette op. ‘Als ze de zijde van de Duitse invallers kiest wanneer Trioteignes terecht komt in bezet gebied, dan kunnen mensen van Trioteignes vermoord worden. Begrijpen jullie dat? Ze betekent een gevaar voor ons allen!’

‘Dat is zo,’ meende grootvader Charles droog, ‘maar ik wil haar niet gekwetst zien of aangerakt en Bastien zal heel zeker zeer slecht reageren als iemand haar kwaad zou willen aandoen. We moeten je Engelsman ervan weerhouden domme dingen uit te denken.’

‘Welke Engelsman?’ vroeg Léon-Alexandre achterdochtig.

‘Carter Ash alias Jef Asten,’ zei Grootvader Charles aan zijn vriend. ‘Ik zei je dat een Engelsman aan de vliegtuigen zou komen werken. Die Brit is aangekomen en hij werkt hier al enkele maanden onder de valse naam van Jef Asten. Het spijt me dat ik je de hele geschiedenis niet al eerder heb verteld, Léon, maar er was gevaar aan verbonden. Ik dacht dat het niet nodig was je alles te vertellen. Jij hebt ons ook iets te vertellen, nietwaar, Arlette?’

‘Wat heeft Arlette hier mee te maken?’ schreeuwde Léon-Alexandre.

‘Ik had ook een geheim, vader,’ biechtte Arlette op. ‘Ik ontmoette Carter Ash, die in feite een Britse Officier is, jaren geleden al in Oxford. Charles wist dat niet. Jef Asten heet eigenlijk Carter Ash, en zijn moeder was een Brioges, dus is hij eigenlijk half Belgisch, en familie. Hij is een neef van de echtgenote van Charles, en ook een neef van Amandine. De zuster van Anne en Amandine verdween naar Engeland toen ze nog zeer jong was, tegen de zin van haar ouders. Ze trouwde met een Engelsman en ze stierf jong, een tiental jaar nadien, zoals je waarschijnlijk vaag wel wist. Ze had echter al een zoon toen ze stierf. Dat was Carter! Ik houd van Carter Ash. We beminnen elkaar. Ik laat hem niet opnieuw gaan. Ik ga met hem mee. Als hij me niet wil meenemen in één van de vliegtuigen hier, dan neem ik een boot vanuit Oostende of vanuit Calais om hem te volgen. Ik ben een dokter. In Groot-Brittannië kunnen ze ook wel dokters gebruiken. Ik heb ook een Engels diploma.’

Een lange stilte van verassing viel weer in de bibliotheek.

Léon-Alexandre riep dan uit, 'wel, heb ik ooit! Ik had nooit gedacht dat jij nog verliefd zou worden op iemand. En nu kom je me vertellen dat we nog familie hebben in Groot-Brittannië, en dat je een Engelsman en een de Brioges gaat volgen! Maar, Arlette, wat moet ik zonder jou aanvangen? Ik houd van Georges en ik ben fier op hem, hij is een fijne man en een goede zoon. Ik rekende echter op jou voor het verstand in onze familie, op je raad en bijstand in alle familie zaken. Hoe kan ik me beredden zonder jou?'

'Ik zal er steeds zijn als je me nodig hebt, vader, dat weet je toch!'

'Heb je al gepraat met de jonge Ash over wat je voor hebt?' vroeg Grootvader Charles.

'Nee, hij weet er nog niet van dat hij me aan zijn been zal hebben, en hij mag nu duizend keer neen tegen me zeggen, ik ga toch met hem mee, of hem dat nu bevalt of niet, en ik ga hem een ring rond zijn vinger plaatsen zodra ik kan, en als ik niet in die verdorpe vliegtuigen mee mag, dan met andere middelen. Hij raakt me niet meer kwijt!'

'Ik neem aan dat je daar in Groot-Brittannië ook goed geld kunt verdienen,' merkte Léon-Alexandre op, 'en ik zal je nooit zonder fondsen laten. Je zult niet ver geraken met zijn salaris van Officier, maar je zult genoeg hebben om waardig te leven in Engeland.'

'Dat is vriendelijk, vader, ik dank je, maar geld blijft altijd in je hoofd, nietwaar? Je moet je geen zorgen maken. De Brioges, zoals de Trioteignes en de Trahty's, ruiken het geld altijd al van ver. De familie van Carter Ash bezit meer landerijen en huizen en geld en hotels dan de Trioteignes en de Trahty's samen. Hij heeft twee halfzusters, maar hij is de enige zoon van zijn vader. Hij deed een paar dingen waar zijn ouders niet mee akkoord gingen, zoals vrijwilliger worden voor een opdracht tijdens de Spaanse Burgeroorlog, en nu waarschijnlijk ook om verliefd te worden op een niet-Britse vrouw, maar die problemen kunnen opgelost worden. Ze zijn fier dat hij dienst genomen heeft in de *Service*. Zijn familie geniet nu van een uitstekende reputatie omdat ze Land en Koning gediend hebben, en Carter ontmoette enkele zeer invloedrijke mensen tijdens zijn opdracht in Spanje en ook later, mensen die thans deel uitmaken van de regering. We zullen niets nodig hebben.'

Léon-Alexandre bleef nu nog meer verbaasd zitten. Hij leunde achteruit in zijn zetel, we hoorden het stof schuiven, en hij riep uit, 'hoe kon dat allemaal zo maar onder mijn neus gebeuren? Waarom hebben jullie dat voor mij verborgen gehouden?'

'We leven in vreemde en harde tijden, Léon, mijn vriend,' zei Grootvader Charles. 'Ik vertelde je alles wat ik dacht belangrijk te zijn. Alles verliep niet zoals we het wilden. Bastien houdt van Irene, maar ik hoopte dat hij en Arlette op elkaar zouden vallen. Georges houdt van Violaine en ik had gehoopt dat hij een oogje had kunnen hebben op Rosine. Bastien houdt van een Duitse, Arlette van een Brit. Ik heb Rosine al zien kijken naar die andere piloot, naar Max Vinck, en het zou me niet verwonderen als die ook al zijn vrijheid zou verloren hebben. Denk je dat ik veel meer wist dan jij van wat er aan het koken stond onder mijn dak? Ik ontdekte dat veel te laat! Veel te laat! Nu zitten we met de gebakken peren!'

Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre moesten daar nu zitten als twee oude mannen, in stilte en verslagen, maar we veronderstelden toch dat ze redelijk tevreden waren, hoewel niets was uitgedraaid zoals ze zich gewent hadden, want ze hadden veel achting voor de jonge mannen die te Trioteignes verbleven.

Léon Alexandre begon na een tijdje weer te spreken.

'We praatten over Zwitserland en Spanje. België wordt een gevaarlijk land. Onze zonen zullen naar de oorlog moeten, mijn dochter wil naar Groot-Brittannië vliegen, jouw dochter zal Trioteignes niet willen verlaten. Misschien moeten we Jean-André en zijn familie enige tijd naar Barcelona zenden. Voor onze andere kinderen moeten we het beste hopen. Meer kunnen we niet doen. De hoop in mijn en in jouw zaken, Charles, ligt nu bij Jean-André, en God weet dat ik evenveel van hem houd als van mijn eigen zoon. Ik zeg je, mijn hart krimpt

ineen wanneer ik denk aan wat er met onze andere zoons kan gebeuren, met Bastien en Georges, en ik veronderstel ook met Carter Ash en met Max Vinck. Rosine schijnt helemaal haar hoofd verloren te hebben, ja.'

Charles antwoordde, 'ik stel voor, Léon, dat jij en Amandine bij ons blijft wonen. Jullie zullen hier veiliger zijn dan te Brussel. Het is hoog tijd dat je trouwt met Amandine, maar of je dat nu wil doen of niet blijft jouw beslissing alleen. Je kunt je zaken leiden vanuit het kasteel ook, en naar Brussel rijden als het nodig is. Ik ga me eenzaam voelen als onze kinderen weg zijn. We moeten elkaar ondersteunen tijdens de oorlog. Twee hoofden kunnen beter nadenken dan één hoofd alleen. Anne kan ook gezelschap gebruiken. We zouden het zo moeten houden tot de oorlog voorbij is, of tot er geen sprake meer is van verdere oorlog.'

'Ja, dat zal ik doen, Charles. Ik kan een vriend in de omgeving nu best gebruiken, net zoals een ander glas sterke drank. Schenk me nog een glas van die oude Armagnac van jou uit, wil je? Als ik dan toch moet trouwen, dan moet ik me een scheut moed ingieten!'

Allen lachten.

Het enige wat we die avond nog hoorden waren flessen en glazen die klonken.

Hoofdstuk 4. Van 28 januari tot 9 mei

Vrede

Op zondagmorgen 28 januari verliet Baron Andreas von Reichenfeld zu Gandsen het Kasteel Trioteignes zonder van iemand afscheid te nemen. Hij vroeg zelfs niet Irene te zien. Irene vermeed hem en bleef bij ons. De piloten waren blij met zijn vertrek. We verzamelden allen bij het ontbijt, behalve Thomas Drandin en Jan Sinnagel die op wacht moesten blijven in hun kazernes. Zij werden het volgend weekeinde verwacht. De piloten waren op een vreemde maar natuurlijke wijze leden van onze familie geworden, en we verlangden er naar hen terug te zien. De groep van de Blauwe Bloemen hoorde bij Trioteignes.

Bastien en Georges spraken veel met Richard Bousanges over hoe ze hun tijd op de campagnevliegvelden hadden doorgebracht. We moesten lachen, want de alarmen hadden veel anekdotes bezorgd over de chaotische manier waarop de Luchtmacht de vliegtuigen en de camions had klaar gemaakt. De oefening was interessant geweest, misschien zelfs nodig voor hoe een alarm in de toekomst moest behandeld worden, en wat allemaal echt moest meegenomen worden op campagne. De soldaten en piloten hadden veel geleerd.

Onze vader en moeder luisterden, maar hun gedachten waren al elders. Ze wisten niet dat wij op de hoogte waren van hun plannen voor een lange reis naar Barcelona. Ze bereidden thans hun vertrek naar Brussel voor. Wij vroegen ons af hoe lang het nog zou duren tot ze tot een besluit zouden komen betreffende Virginie en mij. We verwachtten wel dat er scholen voor Franstalige kinderen in Catalonië bestonden omdat Barcelona niet ver van de Franse grens lag, maar we hadden vooral angst ergens in een pensionaat te belanden in de Franse Pyreneeën, zoals te Perpignan. Virginie en ik hadden die mogelijkheden al opgezocht in een atlas van de bibliotheek. Wij wilden Trioteignes niet verlaten. We wilden er voor vechten om niet weggehaald te worden uit onze scholen en uit het kasteel, weg van onze vrienden. We voelden ons thuis bij onze grootouders en bij onze ooms en tantes. We hielden een eigen raadsvergadering, en we besloten hard te vechten om niet naar Spanje overgebracht te worden, of naar een Frans pensionaat. Grootvader Charles en Grootmoeder Anne konden het niet erg vinden als we in het kasteel bleven. We waren geen moeilijke gasten. Léon-Alexandre en Amandine konden helpen, en Rosine en Violaine zouden ook niet zo snel vertrekken. We stelden ons lijstje van tegenargumenten op, besloten een campagne van vleien, lieflijkheid en totale gehoorzaamheid op te zetten bij Oom Léon en bij Amandine, en we wachtten met ferme voet op onze vader en moeder om hen te horen ons mee te delen wat ze wilden, maar waar wij al op voorbereid waren. Dit werd een *no pasarán!*

Bij het middagmaal vroegen we aan Carter Ash uit te leggen in welke graad hij familie van ons was.

‘Mijn moeder was een zuster van jullie Grootmoeder Anne en ook van Amandine,’ legde Carter geduldig uit. ‘Jullie Grootvader is dus mijn oom, en Anne en Amandine zijn mijn tantes. Ik ben een neef van jullie vader. Ik weet niet hoe men de familiegraad tot jullie dan noemt, maar als jullie me oom willen noemen dan zou me dat plezier doen.’

We wilden hem met genoegen oom noemen, en zegden hem dat ook.

Daarna vroegen we aan Max Vinck uit te leggen waar de draken woonden op Trioteignes, en Max moest met rode kaken toegeven dat hij dat hele verhaal verzonnen had om ons er van te weerhouden te ver in het bos te zwerven en vooral ver van de hangar te blijven.

‘Toch eet er een draak aan Trioteignes,’ zei hij, ‘en dat is het monster van de tijd! We worden allen elke dag ouder en alle huizen zoals Trioteignes lijden van dat monster. Het monster van de tijd eet aan ijzer en aan stenen. Daarom moeten we zorg dragen voor de dingen die we willen bewaren. Trioteignes vraagt constant onderhoud.’

Daar konden we ruimschoots mee instemmen, en de ganse tafel lachte over hoe nutteloos die list van Max Vinck was geweest, want, beweerden we, geen Trioteignes was ooit bevreesd gebleven voor draken, hoe gruwelijk die ook mochten zijn. We trokken applaus met die uitspraak, en we sloten de lieve vrede af met Max.

Na het ontbijt werkten we in de bibliotheek aan ons huiswerk. We aten ’s middags allen samen. Onze ouders kondigden na veel verdoken wenken en zinspelingen aan dat ze naar Brussel zouden vertrekken. Ze spraken met geen woord over Barcelona, en wij bleven zo onschuldig en zoetjes kijken als pasgeboren schapen. Toen ze ook werkelijk vertrokken in de namiddag zeiden we tot ziens aan hen, met tongen die vol honig gesmeerd waren, en we waren ontzaglijk blij dat we op Trioteignes konden blijven. Iedereen kwam het kasteel uit om hen weg te wuiven. We slaakten een zucht van verlichting toen ze de buitenpoort van het domein uitreden. Iedereen kwam het kasteel uit om hen weg te wuiven. Ook Georges Trahty reed terug naar zijn vliegbasis.

We liepen naar onze kamers, maakten een danspasje van tevredenheid, we kleedden ons warmer aan in wol en we liepen naar beneden om weer in het bos te wandelen. Heel wat sneeuw lag nog in het domein, we liepen dus in onze zwaarste mantels en met mutsen en handschoenen.

Het complot

We liepen recht door het bos van Trioteignes naar de hangar en de schuren, waar we veronderstelden dat er altijd wel iets interessants aan het gebeuren was, want de piloten waren nergens te bemerken en we zagen ook weinige vrouwen in het kasteel. We vonden niemand in de schuren, maar we zagen wel heel wat stappen in de laatste sneeuw en in de modder rond de gebouwen. We slopen van de schuren naar de hangar. We kropen op handen en voeten langs de muren, naar de plaats in de golfplaten waar ons traliewerk hing. Ik duwde tegen de tralies, vermeed het minste geluid, en we kropen weer de hangar in. De glijdeuren stonden wijd open en al de lichten waren aangestoken. We meenden dat er ons niet veel meer kon overkomen als iemand ons vond. De Officieren waren niet van het soort dat onschuldig kijkende, angstige en berouwvolle kinderen pijn zouden doen. We wachtten een ogenblik onder de trap om uit te kijken en te luisteren naar de geluiden in de zaal, maar we zagen niemand dicht bij ons, dus klommen we hoger, de ijzeren trappen op, om ons gewoonlijk panorama op te zoeken over wat er in de zaal van de vliegtuigen gebeurde. We hoorden stemmen klinken aan het andere eind, de gekende zware stemmen van Carter Ash en Max Vinck. Ze werkten aan de Stormer. De platen rond de motor stonden open en Max Vinck vuurde de motor af en toe aan door aan een veer te trekken. Max sloot de motor weer af en hij inspecteerde de carburatoren met Carter. We probeerden ons zo gemakkelijk als we konden op het platform neer te leggen, we keken en wachtten. Wat konden Carter Ash en Max Vinck nog knutselen aan die motoren van de vliegtuigen?

Even later kwam Arlette Trahty de hangar in. Ze riep naar Carter, en hij en Max lieten de Stormer voor hoe hij stond en ze kwamen naar de gezellige hoek voor thee, waar ze op de

divan en een stoel gingen zitten. Arlette zoende Carter onceremonieus, wat Max Vinck helemaal niet leek te verbazen. Arlette en Carter gingen in de divan tegen elkaar nestelen en Max duwde de stoel weg, maar nam een houten doos dichtbij de kachel. Hij pookte in het vuur en ging naar het werktuigenrek om daar twee hoge tassen voor Carter en Arlette te gaan halen. Hij ging nog eens terug om zijn eigen tas te halen en een ijzeren theepot, die hij op de kachel plaatste. Hij draaide de houten doos om en ging er op zitten. Wanneer het water heet was, deed hij er de thee in door een ijzeren builtje in het water te plaatsen, en even later goot hij de thee in de tassen. Arlette warmde haar handen rond haar tas. De drie spraken weinig en genoten eerst van het ogenblik.

Het duurde niet lang tot ook Bastien en Irene hand in hand de hangar binnen slenterden, hun kaken rood van de koude wind. Irene wond een dikke sjaal af die ze rond haar nek had gedraaid. Zij ook kregen een tas thee van Max. De hoek werd dan heel gezellig, want de twee koppels en Max zaten blijkbaar graag samen. Rosine had nog in de zaal moeten zijn, maar Max wist te zeggen zij en Violaine naar Namen waren gereden om inkopen te doen. We kropen naar voren, naar hun zijde, om beter te horen wat ze elkaar vertelden.

Arlette vroeg, ‘waarom werken jullie nog steeds aan de vliegtuigen? Ze moeten toch bijna perfect klaar zijn, of niet?’

Max antwoordde eerst want Carter was nog over zijn thee aan het blazen en zijn handen aan het verwarmen rond zijn tas.

‘Ja, in feite hebben we gedaan met alles. We knutselen nu nog louter voor het plezier. We zouden de vliegtuigen naar Groot-Brittannië kunnen brengen, of naar eender welke plaats ook de Vresele familie dat zou willen.’

Carter vervolgde, ‘we moeten nu niet te lang meer wachten. We moeten rekening houden met de nieuwste informatie die we kregen. We weten van het alarm van 13 januari dat de Duitsers België zullen binnenvallen. Ze zullen dat hoogstwaarschijnlijk in de lente doen. Het is eigenlijk van weinig belang voor ons of ze in het noorden, het centrum of het zuiden zullen aanvallen. Als ze komen, dan zal het snel gebeuren, met het volle geweld van hun bommenwerpers, hun duikbommenwerpers en hun bepantserde tanks, en we weten ook dat ze valschermspringers zullen inzetten. We moeten vertrekken. De volgende week moet ik tot een beslissing komen, met de vliegtuigen vertrekken, of op mijn eentje naar Engeland terugkeren. Ik kan hier niets meer doen dan wachten. Ik kan niet langer mijn verblijf hier verlengen, hoewel ik natuurlijk wel zou willen talmen in Trioteignes. Mijn liefde is te Trioteignes.’ Hij keek met hartelijke ogen naar Arlette die hem lief en beter wetend aankeek, en fijntjes glimlachte.

Carter zei nog, op dezelfde kille toon, ‘we weten waarom je naar hier gezonden werd, Irene, en je weet over de vliegtuigen. Ze hebben een aantal interessante kenmerken, maar ze zullen geen beslissende invloed uitoefenen in een oorlog. Je weet dat beter dan wie ook. Wat ben je van plan te doen?’

Bastien trok zijn hoofd uit zijn nek, schraapte zijn keel, maar Irene plaatste een hand op zijn arm om het woord te nemen.

Ze zei, ‘ik ben geen beroepsspionne. Bastien en ik hebben afgesproken wat we kunnen doen. Ik zal in het kasteel blijven tot jullie vertrekken. Wacht echter niet te lang, want ik moet naar Duitsland terugkeren om verslag uit te brengen, en ik geloof inderdaad ook dat het gevaar van een Duits initiatief stijgt. De invasie is imminent. Als jullie vertrekken, dan kan ik naar waarheid melden dat de vliegtuigen weg zijn. Ik zal de machines moeten beschrijven, maar ik kan gemakkelijk de belangrijkheid van wat ik zag terugschroeven. In Duitsland hechtten de kenners toch al niet veel geloof aan het bestaan van onconventionele nieuwe vliegtuigen in België, al weet men best dat er hier uitstekende ingenieurs aan het werk zijn. Ik onderschat

deze toestellen niet, hoor! Sommige aspecten van hun constructie kunnen een verschil maken in een lange oorlog! Ik weet waaraan onze industrie werkt, en dat is even modern als wat jullie hier hebben en waarschijnlijk ook waaraan men in Groot-Brittannië werkt. Ik meen dat we technologisch ongeveer op dezelfde voet staan. Iets echt revolutionair nieuw zouden reactiemotoren zijn, en ik vermoed dat ook Rolls-Royce aan dat idee denkt, maar reactiemotoren worden in België niet ontwikkeld, en dat zal ik ook in Duitsland melden. Daar vooral hadden ze schrik van, thuis. Wat ik kan vertellen zal de druk weghalen van Trioteignes. Ze zullen me wel geloven. Over de echt interessante dingen aan deze vliegtuigen zal ik met geen woord reppen. Zoveel vertrouwen moeten jullie in me opbrengen. Ik herhaalde al vele malen in mijn hoofd wat en hoe ik hen zal vertellen over de Vresele vliegtuigen. Overschat niet de belangrijkheid van wat jullie hier hebben. De Spitfires en de Dewoitines kunnen verbeterd worden met enige van de nieuwigheden die ik op jullie machines zag, maar de nieuwe Messerschmitts en vooral de Focke-Wulfs die thans ontworpen worden in Duitsland, zijn even goed of beter dan de Onbevreesde. Ik zal een tijd alleen moeten wonen in Duitsland, misschien een lange tijd. Misschien kan ik af en toe naar Trioteignes terugkeren om Bastien te zien, maar hij zal niet naar Duitsland kunnen reizen omdat hij soldaat is in het Belgisch Leger. We zullen van het geduld een grote deugd moeten maken. Als een oorlog komt, dan zullen Bastien en ik voor lange tijd gescheiden blijven, maar we zullen elkaar weervinden. Ik zou willen trouwen, vóór mijn vertrek nog, in de kerk van het dorp Trioteignes.'

Bastien keek verbaasd naar Irene, want hij had nog niet over een huwelijk nagedacht en er zeker niet over gepraat, dat zagen we wel, maar hij omhelsde Irene alsof het meest emotionele ogenblik van zijn leven net aangekondigd werd, en dat was het natuurlijk ook. De anderen lachten, want het was niet de gewoonte voor vrouwen om mannen ten huwelijk te vragen. 'Ik vroeg Bastien niet ten huwelijk,' lachte ook Irene. 'Natuurlijk gingen we trouwen, dat was toch vanzelfsprekend! Ik wordt niet verliefd om zo maar even rond te tolleren!' Dat leidde uiteraard tot nog meer schaterlachen, en ook Carter en Arlette keken naar elkaar. We zagen duidelijk dat ze het idee dat de praktische Duitse het eerst had uitgedrukt wel mochten.

'Tot de vliegtuigen vertrekken had ik graag dat je niet in voeling trad met Duitsland,' probeerde Max Vinck.

'Dat zal ik ook doen,' beloofde Irene.

'Als jullie me niet vertrouwen dan kunnen jullie een slot plaatsen op de twee telefoons die jullie in het kasteel en in de Orangerie hebben, of me zelfs in mijn kamers opsluiten wanneer Bastien er niet is,' antwoordde Irene gevat.

'Dat zal niet nodig zijn,' besloot Carter Ash snel, naar Max glurend. 'Je woord is ons voldoende.'

Irene bevestigde, 'jullie hebben mijn woord!'

'Goed! We hebben geen Champagne in de hangar, maar daar kunnen we op drinken!'

Carter Ash nam zijn tas en dronk van zijn thee.

'Ah, die Engelsen en hun thee in de namiddag,' riep Max Vinck uit. 'Je moet toegeven, Carter, dat onze Belgische gewoonten slechts barbaars zijn vergeleken bij Engelse thee voor twee in de namiddag!'

De mannen en vrouwen lachten weer en ze begonnen te kouten over onbelangrijke dingen. Arlette en Irene kwamen tot de conclusie dat ze dezelfde dag konden trouwen.

We voelden allen de bedreiging van de oorlog concreet boven onze hoofden hangen. Wanneer de oorlog zou komen, wisten Virginie en ik nu, dan zou hij snel komen, zeer gewelddadig, in een plotse uitbarsting van geweldige energie, en deze mannen zouden allen strijden, en in die

strijd konden ze sterven. Ze waren piloten en soldaten. Ze konden ook omkomen in ongelukken met hun toestellen, zoals Jan Sinnagel ons voorhield. Deze mannen waren inderdaad uitzonderlijke personen, maar hoe meer we er over nadachten, des te minder begrepen we of we hen nu ondoordachte waaghalzen dan wel helden moesten noemen.

Bastien vroeg, ‘wat zal er gebeuren met jullie twee, Arlette?’

Arlette greep de gelegenheid met beide handen te baat.

‘Wisten jullie dat nog niet? Ik ga in Groot-Brittannië wonen! Ik vlieg overzee met Carter en Max mee. Er is een zetel vrij in de Stormer, en mijn bagage is al gepakt!’

‘Wat?’ riep Carter Ash uit.

Hij werd betaald met dezelfde munt als Bastien.

‘Natuurlijk, mijn liefste, je hoorde juist,’ vervolgde Arlette alsof ze het meest normale nieuws op aarde verkondigde. ‘Je raakt me niet zo gemakkelijk meer kwijt ditmaal, en als je me niet in je vliegtuig laat stappen, dan neem ik de eerste ferry of de eerste vissersboot naar Engeland die ik in Oostende kan vinden of moet kopen, en ik zal eerder dan jij in Engeland aankomen! En als je opnieuw probeert je voor me te verbergen, dan zal ik je vinden in wat hol of strijd ook je dit keer poogt te verdwijnen. Je bent van mij, weet je!’

‘Carter, Carter,’ riep Max Vinck uit, ‘dat is nu zie, hoe Belgische vrouwen zijn! Ze zijn aanmatigend, bazig en autoritair. Je mag dan al in Engeland een eskadron piloten gaan bevelen, in je huis zal je niets te zeggen hebben. Let op als je een Belgische vrouw tegen je hebt, maar als ze voor je is dan leef je in de hemel! Ik heb er al angst van hoe het zal verlopen met Rosine en mij! Aan het huwelijk kun je nu niet meer ontsnappen, mijn vriend! Daar zouden we moeten op drinken. We moeten dan absoluut toch maar die paar Champagneflessen gaan halen die we nog in de Orangerie gered hebben, en drinken op onze huwelijken!’

Carter Ash leunde achteruit in de sofa, gaf zich gewonnen, te verbaasd om nog te verroeren. De anderen lachten hem uit in zijn gezicht. Irene zei nog dat er niet het minste verschil te bemerken viel tussen Belgische en Duitse vrouwen.

Carter Ash zou niet uit de sofa hebben kunnen opstaan, want op dat ogenblik werd de aandacht van mij en Virginie getrokken naar een beweging aan onze rechterzijde, aan de ingang van de hangar. Door de open poort stapte Baron Andreas von Reichenfeld, een revolver met een lange loop in de hand. Twee andere mannen gekleed in lange, zwarte lederen mantels volgden hem, en die ook hadden wapens in hun handen. Andreas stapte naar de hoek waar de mannen en vrouwen zaten. Iedereen werd heel stil, want Andreas riep luid, ‘niemand beweegt zich! Houdt uw handen zichtbaar!’

Virginie en ik waren evenzeer verbaasd, en we trokken onze hoofden nog meer terug van de ijzeren staven van het platform, dicht tegen de houten vloer.

‘Het spijt me dat ik jullie mooie, kleine conversatie moet onderbreken,’ ging Andreas verder. ‘Jullie bewaarden een geheim hier, een complot gericht tegen de Duitse Staat. Jullie zweren samen met landen die in oorlog zijn met Duitsland. We moeten jullie bedoelingen helaas dwarsbomen. De Duitse autoriteiten zullen op de hoogte gebracht worden van het feit dat België helemaal niet zo neutraal is als ze beweert. We zullen jullie geen kwaad doen, tenzij jullie weerstand bieden aan ons. We moeten één vliegtuig nemen, het jachtvliegtuig, en onze piloot zal met dat toestel naar Duitsland vertrekken. Het andere vliegtuig moeten we vernietigen. Irene, maak het toestel klaar om er mee op te stijgen!’

Alle ogen gingen naar Irene, die echter geen aanstalten maakte om uit de sofa recht te komen. Ze kruiste haar armen over haar borst, ze beefde, maar ze bewoog zich niet.

Toen Irene bemerkte hoe iedereen in verbazing haar aankeek, zei ze zacht, ‘ik zal dit domein niet verlaten, Andreas. Ik kan niet en ik wil niet dat vliegtuig besturen.’

Bastien bewonderde Irene, en zijn gevoelens toonden zich in zijn gezicht. Hij greep de hand van Irene en verschoof zijn benen en zijn gewicht om zich zo nodig vóór haar te werpen. 'Je zult wel moeten vliegen, mijn beste,' zei Andreas. 'Je zoon en je familie zijn nog in Duitsland. Heb je enig idee wat er met hen kan gebeuren als je niet gehoorzaamt?' 'Jij vuile bastaard,' gromde Bastien, en hij maakte zich klaar om uit de sofa te springen, zijn gezicht vertrokken van woede. De man die links van Andreas stond schoot Bastien zonder verwittiging in de rechter schouder, en Bastien zonk in de sofa terug, waar Irene en Arlette in angstkreten slaakten. Rood bloed vloeide uit de schouder van Bastien, en zijn gezicht werd heel bleek.

Max Vinck en Carter Ash bewogen ook hun voeten en hun lichaam om de Duitsers te bespringen, maar Andreas riep opnieuw, 'ik beval jullie niet te bewegen, idioten! Wij hebben wapens, jullie niet! Houdt jullie plaats, wees stil, beweeg niet, blijf waar jullie zijn! Irene, kom naar hier!'

Bastien zakte dieper in de kussens. Irene bracht haar handen op hem. Het bloed toonde zich over de hele schouder van Bastien. Hij leunde achterover tegen de rug van de sofa en hij bleef in schoktoestand zitten. Arlette scheurde een deel van zijn mouw weg en ze gebruikte dat om op het bloed te drukken, niet om het te stelpen, maar om de bron ervan te verminderen. Haat en woede verschenen nog meer in de gezichten van Carter Ash en Max Vinck. Irene boog zich ook over Bastien. Ze deed alsof Andreas niet meer bestond. Andreas bleef even besluiteloos.

Op dat ogenblik sloeg Virginie met haar vingers op mijn arm en ze maakte grote ogen naar voorbij mij, naar de muur van het platform. Ik volgde haar ogen en die brachten me naar de twee machinegeweren, naar de legerwapens die aan nagels hingen op het bord dat geplaatst was tegen de ijzeren golfplaten.

Ik schudde mijn hoofd van 'neen,' maar Virginie drong kwaad aan van 'ja,' met haar ogen en knikken.

Virginie wist dat ik kon omgaan met vuurwapens. Grootvader had me al leren jagen, hoewel hij me nooit een doelwit liet kiezen en echt schieten. Hij had me wel al uitgelegd hoe op een doel te mikken, hoe geweren werkten, en wat ik altijd moest doen om een geweer goed in handen te houden. Ik had ook al boeken gelezen over wapens, ook over machinegeweren, maar mijn interesse van een ogenblik was me snel verlopen.

Ik maakte weer een 'neen,' met mijn lippen en ik schudde mijn hoofd, maar Virginie trok een heel kwaad gezicht, fronste haar voorhoofd en knikte weer dringend van 'ja!'

Ik gaf toe aan Virginie, heel dicht bij wanhoop om te zien wat er daar beneden gebeurde. Ik kroop naar het bord en nam de twee machinegeweren van de haken. Ik plaatste één daarvan op de vloer, voorzichtig om geen geluid te maken. Ik hield het tweede in de handen. Ik wist dat de wapens geladen waren, want ik had met enige angst daarnaar gekeken en dat bemerkte tijdens onze vorige bezoeken. Minstens twintig kogels zaten in de lange, rechthoekige lader. Het enige wat ik moest doen was aan de hefboom te trekken om de machinegeweren te laden, om de veer in te drukken die de eerste kogel zou afvuren, waarna de rest van de kogels zouden blijven ontploffen en hun lading van lood uit de loop schieten zolang de trekker overgehaald bleef. Ik wist hoe machinegeweren werkten. Alle wapens hadden een beveiliging. Ik trok eerst die beveiliging omhoog. Daarna moest ik het machinegeweer in positie brengen om te vuren. De wapens laden zou een klikkend geluid maken, dus werkte ik wat me zeer langzaam leek, maar in de werkelijkheid slechts een paar seconden nam. De veer was oud en hard. Ik lege het machinegeweer neer op het platform met mijn rug op de vloer, nam het op mijn buik, de loop weg van Virginie, en ik trok zeer langzaam de hefboom verder. Dat nam al mijn kracht, maar ik slaagde er in de veer te spannen en ik hoorde duidelijk de zachte klik van het mechanisme dat de veer en de trekker schietensklaar bracht. Ik gaf het

machinegeweer aan Virginie. Ik deed hetzelfde met het tweede machinegeweer, maar herinnerde me nu dat ik de beveiliging slechts aan het einde kon of moest naar boven halen. Virginie wist dat het enige dat ze nu moest doen was het machinegeweer te richten en de trekker over te halen. Ik toonde haar hoe ze het wapen dicht tegen haar schouder moest houden, haar wang tegen het wapen. Ik dacht niet dat ze iets zou raken, want ik had geen tijd om haar te zeggen dat ze de korrel vaag moest zien en de ijzeren cirkel op het lichaam van het wapen helder en ook het doelwit vaag. Ik durfde er zelfs niet aan te denken iets of iemand te raken. Ik hield het tweede machinegeweer aan mijn schouder en keek weer naar beneden. Slechts enkele seconden waren voorbij gegaan. Baron Andreas stond nog steeds op Irene te wachten, de revolver in de hand, en hij schreeuwde steeds maar harder in het Duits op Irene, die hem negeerde. De Duitser die links van Andreas stond had ook een revolver, maar de derde Duitser die rechts stond, hield een machinegeweer horizontaal, een wapen van een andere, lichtere soort dan wat wij in handen hadden, maar toch een machinegeweer. Ik zag ook nog wat anders. Een schaduw verscheen aan de ingang, en ik zag het hoofd van Richard Bousanges eventjes achter de hoek van de poort verschijnen en dan weer stiekem verdwijnen. Richard zou hulp brengen.

Ondertussen stonden de Duitsers steeds kwader naar elkaar te schreeuwen. Ze spraken zeer opgewonden en zenuwachtig, en ik zag de man met het machinegeweer dat nu nauwkeuriger richten naar de piloten en naar Irene. Een woedende twist was zich daar beneden aan het afspelen. Er was geen tijd meer te verliezen.

Virginie raakte me weer ongeduldig aan en ik zag haar lippen beven met groeiende angst. Haar lippen maakten ‘één,’ dan ‘twee,’ zoals ze gewend was te doen wanneer we ons ergens verborgen en samen moesten weglopen. Wanneer de ‘drie,’ kwam, stond Virginie recht achter de railing van het platform, ze richtte haar machinegeweer naar beneden en ze haalde de trekker over. Ik had verwacht dat ze iets zou roepen, maar ze schoot alleen maar. Ik stond ook op en ik stond naast haar tegen die tijd, en schattend dat de Duitser met het machinegeweer de gevaarlijkste van de drie mannen was, richtte ik mijn wapen op die man. De zaal explodeerde plots met het geluid van de ratelende schoten. Ik schrok van het lawaai, maar ik zag mijn kogels inslaan in de vloer vóór de voeten van de Duitser en stukken cement naar hem doen opvliegen, die zijn benen troffen. Ik trok mijn wapen op tot ik zag dat het kogels sproeide van de benen naar het hoofd van de man. Scherpe stukken van grijze stenen vlogen over de drie Duitsers heen, raakten hem met die scherpe projectielen, en ik was me er akelig van bewust dat de Duitser die ik op vuur nam nu meerdere malen rechtstreeks getroffen werd door de kogels. De man werd achteruit geslingerd.

Ik kon mijn machinegeweer dan niet meer stoppen, mijn vingers verkrampten te zeer over de trekker. Mijn machinegeweer trok naar boven, te sterk voor mij, en mijn kogels raakten het plafond waar ze een reeks lampen verbrijzelden die ontploften in een regen van glasjeeltjes en vuurgensters.

Ik hoorde iemand ‘Max!’ roepen, en ik zag iets zwarts voorbij vliegen aan mij, naar beneden, maar ik trok mijn wapen weer naar onder, naar een andere Duitser, en ik schoot tot al mijn kogels op waren. Ik stond dan met rokende loop weer gericht op de Duitser die ik eerst als doelwit had gekozen. Ik keek in verbazing naar wat volgde.

Iemand anders was nog aan het schieten met een machinegeweer in korte staccato's. De Duitsers schoten niet, maar wel Max Vinck die beneden ook met een machinegeweer in zijn handen stond, geknield. Max knielde iets vóór de sofa en hij schoot zijn kogels af naar Andreas. De derde Duitser had zich al omgedraaid en die man liep achter de vliegtuigen door naar de poort. Hij keek naar achter terwijl hij liep, en hij schoot een paar keer naar boven met zijn revolver, naar Virginie en ik die op het platform stonden, maar hij miste doel en ik hoorde

een kogel naast mijn oren fluiten. De Duitser liep naar de grote opening van de ingang van de hangar, door de open poort. Max durfde niet recht vooruit te schieten, want de Duitser liep net naast de vliegtuigen. Max wou het risico niet nemen in de toestellen te schieten. De Duitser vluchtte, hij draaide zich niet meer om, en ik keerde mijn geweer naar hem van boven, maar realiseerde me dat ik geen kogels meer had. Wanneer de Duitser echter door de poort vloog, zag ik hem opeens recht in het gezicht geslagen worden door een groot stuk hout dat van achter de hoek kwam. Een laatste schot werd gevuld. Ik zag Richard Bousanges opnieuw verschijnen en met al zijn kracht weer toeslaan met stuk half verrot hout op de Duitser die al viel. Het hout brak nu in honderd stukken, maar het gezicht van de Duitser trok open in bloed, en de man zeeg naar de grond. Richard was getroffen door de laatste kogel. De Duitse revolver kletterde op de vloer. Richard zonk neer en moest op één knie gaan rusten. Hij greep naar zijn gewonde linkerarm.

Plots heerste er slechts stilte in de hangar.

Ik zonk ook op de knieën naar de vloer van het platform, achter de railing, en ik keek hijgend van de inspanning naar Virginie. Ze stond nog recht naast me, maar ze beefde zoals een riet en ze keek vooruit met zeer grote, wijd opengetrokken, starre ogen. Ze stond in schok. Ik trok haar naar beneden en nam haar in mijn armen. Ze groef haar hoofd aan mijn borst en ze begon te wenen. Ze bleef ook rillen. Ik had mijn machinegeweer van waaruit nog steeds rook opsteeg op de vloer laten vallen, maar zij had geen wapen meer. Ze had eerst enkele kogels afgevuurd, maar het wapen was te krachtig voor haar, en ze had de tegenwoordigheid van geest gehad haar machinegeweer naar Max Vinck te werpen, die het uit de lucht geplukt had, zijn vingers er aan gekneusd, maar hij gebruikte het wapen meer efficiënt dan Virginie dat had gekund. Het was Virginie die naar Max schreeuwde, en het zwarte ding dat ik uit een hoek van mijn linkeroog naar beneden had zien vallen was het wapen geweest dat Virginie naar Max had geworpen. We hadden de Duitsers totaal verrast. Al de anderen trouwens ook!

Virginie en ik bleven op onze knieën elkaar vasthouden op het platform. We bewogen ons niet gedurende een hele tijd, tot Arlette en Irene ons schreeuwend en huilend vonden, en ons vroegen of we gekwetst waren. Gekwetst waren we niet. We waren alleen maar verschrikt en verbijsterd bij wat we gedaan hadden in die paar seconden. Ik had echt niet gedacht aan wat het resultaat van mijn schoten kon zijn, tot ik de kogels in de man beneden mij zag inslaan. Toen wist ik wat ik gedaan had.

Virginie maakte zich los van mij. Ze had tot dan slechts een beetje geweend, nu schreeuwde ze luid. Ze begon te snikken en te snokken aan Irene, en Irene hield haar nu vast, terwijl Arlette me de trappen af trok. Daarna kwam Irene ook met Virginie in de armen naar beneden. Ik keek naar wat ik had aangericht in de hangar.

De Duitser die een machinegeweer naar de divan richtte, lag in een poel van bloed die zich uitbreidde. De man bewoog niet meer. Carter Ash en Max Vinck stonden rond Baron Andreas die ook op de grond lag en die zijn armen rond zijn buik hield, van waaruit heel wat bloed sijpelde. Andreas bewoog zich nog, en ik zag hem enkele woorden fluisteren naar Max Vinck, maar daarna zag ik zijn hoofd achteruit vallen en hij zakte achterover in de armen van Max.

Arlette schreeuwde dan naar Irene en ook naar de mannen om ons terug naar het kasteel te brengen, en zij en Irene trokken ons uit de zaal. Toen we door de poort gingen, zag ik de derde Duitser kreunend, maar nog levend, op de cementvloer liggen. Irene stampte de revolver van de man met de voet naar Carter Ash en Max Vinck. Richard Bousanges bleef daar ook op de knieën gezakt zitten, nog steeds zijn arm vasthoudend waar het bloed uit droop. De Duitser moest naar Richard geschoten hebben in een laatste inspanning, maar

Richard hield ook nog de resten van het stuk hout waarmee hij zijn vijand buiten westen had geslagen. Arlette keek even naar de wonde van Richard, en zei dat hij niet ernstig gewond was. Ze wroeg een stuk witte zijde van onder haar kleed en bond dat rond de arm van Richard, boven de wonde.

Irene riep naar Arlette, 'jij bent een dokter! Zorg jij voor Bastien en Richard. Ze zijn gewond! Ik breng de kinderen wel naar het kasteel.'

Arlette liet ons los, en Irene nam ons elk bij een hand. Ze leidde ons de hangar uit, naar de holle weg. Virginie bleef de ganse weg huilen en snikken, maar we vorderden snel en bereikten vroeg het kasteel. Irene riep heel hard al van in de binnenplaats naar hulp, zodat ze onmiddellijk een grote opschudding veroorzaakte. We werden naar de zitkamer geduwd en op de grote divan geworpen.

Irene legde in een paar woorden uit wat er gebeurd was. Grootvader Charles, Léon-Alexandre en de butler André Degambe liepen het huis uit en ze lieten ons over aan de vrouwen. Later hoorden we dat ze hun jachtgeweren genomen hadden en met geladen wapens in aanslag de hangar instormden.

Irene stelde voor dat men ons iets warmes zou te drinken geven. De meiden bereidden hete chocolade en thee, en Jeanne Frameur bracht ons taart. Op dat ogenblik bleef wat er gebeurd was nog steeds een soort droom voor ons, zo snel had het tafereel in de hangar zich voltooid. Virginie hield op met wenen en ze troostte zich over een kopje hete chocolade. Half een uur of zo later hoorden we weer een opschudding aan de poort van het kasteel. De mannen kwamen al terug. André Degambe en Alain Jacquet hielden elk een eind van een draagberrie waarop een zeer zwakke Bastien Trioteignes lag. Bastien staarde met vaste ogen naar Irene. Die weende en stapte naast de berrie, zijn hand vasthoudend. Achter hen ging Richard Bousanges, die toch een beetje geholpen werd door Max Vinck. Carter Ash volgde, nog aangeslagen, en daarna sloten Grootvader en Léon-Alexandre de mars af met hun jachtgeweren op de rug.

Bastien werd naar zijn bed gebracht. Arlette liep naar de keuken om water te koken en om propere doeken te zoeken om naar boven te brengen. Rosine en Violaine liepen met haar mee. Amandine hielp Overgrootmoeder Claire die ook het huilen was, en die beefde van de schok. Grootmoeder Anne poogde iedereen te kalmeren en wat orde en organisatie in de beroering te brengen. Ze riep wat elke meid moest doen. De Brioges zusters namen het bevel over in het kasteel. De mannen waren daar veel te opgewonden voor.

De mannen werden naar de zitkamer verwezen. Ze bleven eerst zwijgend zitten, dronken een kopje thee, en het duurde lang tot één van hen iets kon zeggen.

Carter Ash was de eerste die zijn hoofd begon te gebruiken. 'Hoe kwamen die Duitsers zo plots in de zaal?' vroeg hij.

Op die vraag kon ik antwoorden. 'We zagen een grote zwarte Citroën vóór onze bus rijden vrijdagmiddag, samen met de auto van Baron Andreas. De auto reed verder, verder dan Trioteignes, maar ik herkende de man aan het stuur. Hij was de man met de revolver. Er zaten slechts twee mannen in de auto. Ze bleven hier waarschijnlijk al een paar dagen rondneuzen. Ik dacht dat het een auto voor het volgend dorp was!'

'Jullie zeggen dat de Duitse agenten al sinds vrijdag hier waren?' riep Irene uit.

'Daar ben ik van overtuigd,' knikte ik.

'Ze hadden tijd nodig om dat deel van het domein te onderzoeken,' redeneerde Irene. Ze betrouwden me niet meer. Ze kunnen de hangar niet lang geleden ontdekt hebben. Ze konden ook niet nog meer mannen naar hier gebracht hebben. Er blijft niet veel volk meer in de Ambassade.'

Ze draaide zich naar Carter Ash, ‘heb je de hangar en de vliegtuigen doorzocht?’

‘Nee, niet echt, tot nog toe niet,’ zei Carter. ‘Waarom vraag je dat?’

‘De Duitse agenten kunnen bommen geplaatst hebben. Ik moest vanuit mijn fabrieken twee ontstekingsmechanismen meebrengen. We produceren geen explosieven, maar wel toestellen om dieptebommen of hoogtebommen mee te doen ontploffen. Mijn toestellen reageren op een bepaalde druk, eender welke druk, onderdruk of overdruk, voor dieptes of voor hoogtes. We produceren ook geminiaturiseerde klokken om een tijdbom mee te doen ontploffen, en we integreerden de twee mechanismen. Ik moest die apparaten meebrengen. Jullie moeten terug naar de hangar en alles doorzoeken, ook binnen in de vliegtuigen. Wees voorzichtig!’

Max Vinck en Carter Ash, en zelfs Richard Bousanges, hoewel die lam was aan één arm, liepen haastig het kasteel weer uit. Ze kwamen minder dan een uur later terug binnen met twee elektrische toestellen in hun handen.

‘We vonden een bom in elk vliegtuig,’ riep Carter triomfantelijk uit. ‘Ze waren geen tijdbommen, gelukkig, maar hoogteladingen. De explosieven waren van een nieuw type, zeer krachtig waarschijnlijk. De bommen zaten onder de zetels van de piloten geplakt, maar binnen handbereik. De Duitsers wilden voorkomen dat we vertrokken, maar zij zelf konden de bommen snel verwijderen. De wijzers stonden op duizend meter hoogte. De ladingen waren klein, maar ze zouden ons gedood hebben, want ze zouden een groot stuk uit de romp getrokken hebben. Dit had ons kunnen gebeuren boven het Kanaal! Je hebt net onze levens gered, Irene. Ik denk dat we nu wel mogen aannemen dat je tot de clan van de Blauwe Bloemen hoort,’ lachte hij.

Irene lachte helemaal niet maar greep naar haar hart, en het volgende ogenblik werden haar twee kaken vermorzeld met kussen van Oom Léon-Alexandre die zich dadelijk realiseerde aan welk gevaar zijn dochter Arlette was ontsnapt.

‘We moeten de auto’s vinden waarin de Duitse agenten naar hier reden, en ook de wagen van Andreas. Reichenfeld vertrok van hier, maar hij kwam op zijn passen terug, dus moet hij zijn auto ergens in de omgeving hebben achtergelaten. We moeten nagaan of er nog Duitsers in het domein rondlopen,’ zei Carter Ash.

‘Hun auto’s moeten ze achtergelaten hebben ergens op de weg van Trioteignes naar het volgend dorp,’ meende Max Vinck. ‘We zagen de auto’s niet op onze weg door het bos. Ik stel voor dat we nu direct naar de auto’s zoeken en ze ergens naar een plaats nabij of in Brussel rijden. We kunnen hen heel ver van hier op een rustige plek parkeren. Terwijl we de auto’s zoeken kunnen we ook nagaan of er nog Duitsers in de omgeving lopen. We moeten één van onze eigen wagens nemen om in weer te keren van Brussel, we hebben dus een derde chauffeur nodig om de twee anderen in mee terug te brengen.’

‘De auto’s kwijtspelen in Brussel lijkt me ook het beste,’ vond Carter Ash. ‘Jij en ik, wij kunnen in de Duitse auto’s rijden. Misschien kan die staljongen, Alain, de derde chauffeur zijn. Hij schijnt me een harde jongen te zijn, die zeer toegewijd is aan Trioteignes.’

‘Ja,’ stemde Max hier mee in. ‘Die Alain kan ook de bossen en de wegen te paard uitkammen om de auto’s te zoeken. Wij moeten terug naar de hangar om de drie lichamen te begraven, hen goed te verstoppen!’

‘De derde Duitser werd slechts bewusteloos geslagen door Richard,’ mompelde ik. ‘Wat hebben jullie met hem gedaan?’

Niemand antwoordde, maar Carter en Max keken naar elkaar en bogen het hoofd om niet naar mij hoeven te kijken.

Niemand anders vermeldde later wie de laatste Duitser, de man die de revolver droeg en die Richard had neergeschoten, uit de wereld had geholpen, zodat dit een geheim bleef tot op

vandaag. De derde Duitser, zoals ik hem steeds noemde, was nog in leven geweest toen ik de zaal verliet, maar hij was waarschijnlijk koelbloedig afgemaakt door Carter of door Max, door Grootvader Charles, Oom Léon of door André Degambe. Ik begreep waarom ze de Duitse agent moesten doden, maar wie dat gedaan heeft namen ze in hun graf mee.

Niemand zei ook een woord over wie de tweede Duitser had neergehaald, de man die het machinegeweer droeg, maar ik kon er wel zeker van zijn dat ik dat gedaan had. Ik had de kogels in de borst van de man zien ploffen, en niet enkel in zijn borst. Ik moest vechten om nu niet hevig ziek te worden, toen ik daar weer aan dacht.

Ik had niet goed gezien of de enkele kogels van Virginie Baron Andreas hadden geraakt, maar dat kon best het geval zijn, al had Max Vinck meerdere malen recht naar Baron Andreas geschoten. De twee Duitsers lagen stil in een steeds groter wordende plas bloed toen Virginie en ik naar het kasteel getrokken werden.

‘We zullen nu zeer snel ook met de vliegtuigen moeten vertrekken,’ vervolgde Carter Ash. ‘Baron Andreas kan in zijn Ambassade verteld hebben waar hij naartoe ging. De Duitse Ambassade kan de Belgische autoriteiten dwingen een onderzoek te openen. We moeten de toestellen verwijderen, en ook alle bewijzen van activiteit aan de machines. We kunnen enige werktuigen in de hangar laten en daar een paar auto’s en tractors in plaatsen om te doen geloven dat iemand aan auto’s en motoren werkte. We moeten het cement kuisen en herstellen, olie gooien over de bloedsporen, de kogelgaten in de ijzeren platen dichten en nieuwe lampen hangen. We kunnen de drie lichamen diep in de grond begraven, ver het bos in. Ik geloof niet dat de Belgische inspecteurs het onderzoek ver zullen doordrijven. De Duitse Ambassade kan ook niets bewijzen en ze zal zich misschien ook heel stil houden om niet te moeten toegeven dat ze hier een spionagezaak hadden opgezet. Ik stel voor dat we daar morgen allemaal aan werken en op dinsdag vliegen. Richard Bousanges is slechts licht gewond, en we kunnen Bastien verbergen tot hij weer hersteld is. Als iemand indringende vragen stelt over hem kunnen we vertellen dat hij zich zelf door de schouder geschoten heeft terwijl hij zijn wapen schoonmaakte. Zodra hij beter is, en als de onderzoekers hier dan nog niet op bezoek zijn geweest, kunnen we Bastien overbrengen naar een andere plaats, naar Brussel bijvoorbeeld, of naar een militair hospitaal.’

‘De dokter van het dorp is een vriend,’ onderbrak Grootvader Charles. ‘De dokter zal Bastien wel bij zich opnemen en hem verzorgen. En zo nodig kunnen we hem ook een tijd in één van onze boerderijen verbergen.’

‘Wat doen we met Irene?’ vroeg Max.

‘Irene heeft voldoende bewezen dat ze aan onze kant staat,’ antwoordde Carter snel, ‘maar ze blijft een probleem. We moeten haar vragen wat ze wil doen. Als ze nog steeds wil helpen, dan kan haar aanwezigheid handig blijven als er ooit een onderzoek komt. Het komt goed uit door een Duitse Gravin te laten zeggen dat er geen Duitsers in dit kasteel of in de omgeving geweest zijn. Ik neem aan dat ze nu nog even bij Bastien zal willen blijven. Ze moet ooit wel terugkeren naar haar zoon, vroeg of laat, maar ze heeft geen goede reden meer om veel te praten over wat er hier gebeurde, want zij ook was betrokken bij de schietpartij. Daarna weet slechts God wat er met ons allemaal nog kan gebeuren!’

Tegen dan begon ik te beven over gans mijn lichaam.

Max Vinck bemerkte dat en hij zei, ‘we zouden een dikke kaars in de kapel moeten aansteken ter ere van de helden van de dag! Ik durf er niet aan te denken wat die Duitsers ons zouden aangedaan hebben als Paul en Virginie niet waren tussengekomen. Ik twijfel er geen ogenblik aan dat de Duitsers ons zouden gedood hebben, eens hun werk beëindigd. Zij mochten geen sporen nalaten. Ze konden Irene dwingen weg te vliegen. De Stormer zou vernietigd worden

in de hangar, en ons er in, in een hel van vuur. Ze hadden een echt probleem waar ze niet op gerekend hadden toen Irene weigerde te vliegen, maar ze konden haar er toe dwingen. Ons konden ze nadien niet laten leven, want het incident zou uitgroeid zijn tot een internationaal schandaal. Het was zij of wij. Ik hoorde de schoten van de machinegeweren boven me, zag hoe de Duitsers verbaasd bleven staan, keek op, zag de kleine Virginie een laag uit het geweer schieten naar de voeten van Andreas, en direct daarna me het wapen toegooien. Ze bemerkte dat ik naar haar keek. Dat was een verstandige, koelhoofdige meid! De Baron werd eerst geraakt door de cementscherven in zijn benen. Ik zag hem ineens krimpen van de pijn, en dat hield hem net voldoende lang bezig totdat ik hem bijna in twee sneed met de rest van de kogels. We hadden ook veel geluk dat Richard in hinderlaag stond achter de poort met een stuk hout in zijn handen, want die derde Duitser was aan het ontsnappen.'

'Jullie hebben goed werk verricht, jongens,' voegde Carter Ash toe. 'We zijn jullie eeuwige dankbaarheid verschuldigd. Jullie zijn een voorbeeld voor ons en hebben het werk gedaan dat wij hadden moeten doen. Jullie waren zeer moedig. Maar hoe, in Godsnaam, geraakten jullie in de zaal zonder dat iemand jullie zag?'

Ik bloosde zoals een rijpe appel toen ik moest toegeven, 'ik wou eerst niet schieten, maar Virginie en ik zijn blauwe Bloemen. We halen de trekker wel over als het nodig is. We vreesden dat de Duitsers op jullie zouden schieten als we niet ingrepen. Verder dachten we niet na. Daar hadden we geen tijd voor. Om binnen te geraken vonden we een gat in de ijzeren platen. We openden dat en slopen binnen. Het gat is onder de trap.'

'Wel heb ik ooit,' riep Max uit. 'En ik dacht dat we jullie angst aangejaagd hadden met onze drakenverhalen! Hoe lang hebben jullie al verstoppertje gespeeld in de hangar?'

Ik vermeed een volledig antwoord met een kort, 'een paar maal!'

'Dat geloof ik ook! Een paar maal! Wel, laat dit een les voor jullie zijn. Steek nooit jullie neus door een gat waarin jullie neus kan afgebeten worden. In elk geval, ik ben blij dat jullie daar waren op het juiste ogenblik en zagen wat er gebeurde. Jullie deden wat juist was, daarover kan geen twijfel bestaan. Jullie hebben ons gered. Maar jullie zullen daar nu wel enkele nachtmerries aan overhouden!'

Arlette en Irene kwamen weer de zitkamer in.

Arlette kondigde aan, 'Bastien is in orde. Ik trok de kogel uit hem en desinfecteerde grondig de wonde. Hij is zwak van het bloedverlies en van de schok, maar hij zal herstellen. De beenderen van zijn schouder zijn niet verbrijzeld. Ze zullen terug aan elkaar groeien. Ik gaf hem morfine tegen de pijn, maar we zullen daar nog meer van nodig hebben dan ik in mijn dokterstas had. Ik kan dat voorschrijven. Rust is al wat hij nu nog nodig heeft, nieuwe verbanden elke dag, en iemand moet regelmatig naar de wonde blijven kijken om die proper te houden en te zorgen dat ze niet besmet geraakt. Ik moest diep snijden om te kunnen voelen hoe zijn beenderen lagen. Als hij nog enige dagen rustig blijft, niet beweegt gedurende enkele dagen, dan zal hij na een week kunnen opstaan en dansen en lachen. Het kan echter tot twee maanden of langer duren vooraleer hij weer een stuur van een vliegtuig in handen kan nemen. Richard kreeg slechts een vleeswonde, de kogel sneed langs zijn arm in een lange, diepe lijn. Ik sloot de wonde, naaide het vlees toe, ook bij Bastien. Het zijn taaie venten! Gelukkig heb ik altijd het hoogstnodige bij me in mijn dokterstas, ook wat morfine. Ik moet echter morgen meer ontsmettingsmiddelen bekomen, vooral ook meer morfine. De apotheek in het dorp zal dat hebben.'

'We vertrekken met de vliegtuigen in twee dagen,' merkte Max Vinck op.

Arlette dacht enkele ogenblikken na en vroeg dan aan Grootvader Charles, 'kent u een betrouwbare dokter in de omgeving? Een goede dokter, en één die een geheim kan bewaren? Ik zou samen met Carter willen vertrekken.'

‘Wat?’ riep Léon-Alexandre verontwaardigd uit, ‘ga je de zoon van onze beste vriend aan zijn lot overlaten?’

‘Er kan Bastien niet veel meer gebeuren, vader. Een verpleegster zou nu al voldoende voor hem zijn, maar wat chirurgie kan nodig worden als er opnieuw een besmetting optreedt. Dat moet dan toch in een hospitaal gebeuren. Die eventualiteit lijkt me echter hoogst onwaarschijnlijk met al de voorzorgsmaatregelen die ik genomen heb. Hij heeft wat koorts, maar niet erg veel, en het is ook een goed teken dat zijn lichaam vecht. Bastien zal in orde blijven en beter worden!’

Oom Léon-Alexandre kalmeerde wat en Amandine hielp hem moedig zijn normale houding weer te vinden. Léon bleef echter tussen zijn tanden grommelen. Grootvader Charles knikte en bevestigde dat hij een dokter kon vinden en een verpleegster ook, de dochter van een boer uit het dorp, een meisje dat in het hospitaal van Namen werkte.

De duisternis begon te vallen. De piloten keerden terug naar de hangar om de zaal en de begrafenis voor te bereiden, zoals Carter Ash voorgesteld had. Grootmoeder maakte een avondmaal klaar, maar Virginie en ik konden niets tussen onze tanden krijgen. Grootmoeder Anne en Tante Amandine brachten ons boven, naar bed.

Het vertrek

Alain Jacquet vond de Duitse auto van Baron Andreas samen met de zwarte Citroën in een open plaats achter de bomen van het domein van Trioteignes, naast de weg naar het volgend dorp. Hij reed te paard terug om het nieuws te melden en hij keek onderweg uit naar nog meer Duitsers en auto's. Hij maakte wijde cirkels, maar zag niemand. Diezelfde avond nog brachten Max Vinck en Carter Ash de voertuigen langs kleine wegen tot aan het vliegveld van Evere. Alain Jacquet reed Max en Carter terug naar Trioteignes. Het konvooi van die auto's ontmoette geen verrassingen op de weg naar Brussel. Ze reden 's nachts. De plaats waar ze de auto's van de Duitsers achterlieten kon doen vermoeden dat de Duitsers het land verlaten hadden met een burgervliegtuig van Sabena of Lufthansa. De auto's stonden in een rustige, donkere, afgelegen plaats, zodat ze onopgemerkt konden blijven gedurende nog vele maanden. Veel auto's reden aan en af bij die parkeerplaats.

Terwijl de piloten en Alain onderweg naar Brussel en terug reden, sloot André Degambe de zware ijzeren poorten van het domein Trioteignes, daarna de poort van het kasteel, en hij patrouilleerde in de binnenplaats met een dubbelloops jachtgeweer op zijn schouder. Tijdens de morgen van de volgende dag groeven André en Alain Jacquet ook een zeer diep graf en de drie lichamen van de dode Duitsers werden daar zonder veel omhaal in gerold en dan toegedekt met stenen en aarde. Max Vinck had de lichamen doorzocht en hij vond hun papieren. Zo kenden we de drie namen van de gesneuvelde mannen. De begraafplaats werd overdekt met half verrotte bladeren en André plantte jonge bomen rond de plaats, boompjes die hij uit het bos haalde. De piloten, onder wie nu ook Georges de Trahty en Thomas Drandin die van hun vliegveld die dag waren teruggekeerd, hielden een ogenblik van stilte over de geïmproviseerde graven. Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre lazen elk een gebed uit de Bijbel en uit het Nieuw Testament.

Carter Ash en Max Vinck bleven de hangar kuisen. Ze borstelden het bloed weg. Ze herstelden de cement in de vloer zo goed en zo kwaad ze konden. Daarna goten ze oude olie en zand over die plekken, borstelden dat ook weg met slechts een ruwe borstel, goten er nog meer zand over en ze borstelden opnieuw. Ze werkten alle ander bewijs van schoten weg. Ze

inspecteerden de vliegtuigen nauwkeurig op kogelgaten, vonden er wel een paar maar niets ernstigs, en ze herstelden ook die schade. De tanks van de vliegtuigen werden gevuld met gefilterde benzine, en Max en Carter begonnen in de Orangerie hun vluchtplan te bespreken. Ze spraken er over om niet langer op toelatingsen te wachten, en de vliegtuigen gewoon naar Engeland te brengen, maar Carter wou toch enige toelatingsen in de hand hebben. Carter Ash kende het best de weg naar het vliegveld van Duxford in Cambridgeshire, maar een alternatief als ze dichterbij Londen moesten landen kon Biggin Hill worden. Carter Ash waarschuwde per telefoon zijn hogeren in rang over zijn aankomst in Groot-Brittannië, en hij vroeg dat de twee vliegtuigen niet zouden beschouwd worden als vijandelijke indringers, hoewel de machines de Belgische kentekens zouden dragen. Wanneer dat allemaal gedaan was, keerden de piloten terug naar het kasteel, want de vrouwen wilden hen niet laten vliegen zonder een afscheidslunch. In België moest men elke gelegenheid plechtig maken, heuglijke of minder prettige, met een maaltijd! Carter Ash erkende die oeroude traditie van eeuwen.

Tijdens het middagmaal vroeg ik aan Max Vinck wat de Baron Andreas nog gefluisterd had op het ogenblik van zijn dood.

Max antwoordde, en ik dacht wel dat hij naar waarheid sprak, 'ik was verbaasd van wat de Baron zei! Hij fluisterde met zijn laatste adem hoe erg het hem speet wat er gebeurd was. Hij verzekerde me dat zijn dood een vorm van rechtvaardigheid was. Ik vond het treurig om aldus iemand te zien sterven voor wat geen zaak was waar hij echt in geloofde. Hij werd gedwongen naar het kasteel terug te keren, hoewel hij met de zaak met rust wou gelaten worden. Hij wenste ons geluk in de oorlog, waarvan hij nu zei dat die zeker zou komen, en hij zei dat hij blij was de vernietigingen die de oorlog zou veroorzaken niet te moeten zien. Hij bleef dan herhalen hoezeer het hem speet, en hij leek ons niet te haten of een wrok tegen ons te houden. Hij stierf, dunkt me, heel sereen en in vrede met zichzelf. Ik zei hem dat we hem vergaven. Ik vind wat hij zei heel vreemd. Andreas moet toch geweten hebben dat de agenten ons zouden doden. Hij kwam ook met een revolver in de hand binnen. Ik zal nooit helemaal de tegenstrijdigheden van de menselijke ziel begrijpen!'

Max Vinck zei dit luid en langzaam, en iedereen aan tafel bleef stil terwijl Max sprak, ook Virginie.

Het was daar en dan, in de middag van 30 januari 1940, dat Virginie en ik voor het eerst in ons leven echt begrepen dat er in de wereld donkere krachten bestonden van haat en nijd die mannen en vrouwen konden in hun bezit nemen en die de ene persoon er toe kon brengen de andere te doden. Dergelijke gevoelens waren ons vreemd gebleven tot op dat ogenblik, want we hadden steeds mensen rond ons gehad die kalm en rustig geleefd hadden en die elkaar niet wilden kwetsen. Niet enkel de families van Trioteignes en Trahty waren vredelievende, redelijke mensen die niemand wilden pijn doen, maar ook de Officier-piloten en de mannen en vrouwen die in het kasteel werkten voelden zo. Zij allen wilden niets liever dan de personen waar ze van hielden te beschermen. Ik kon me niet inbeelden dat ze iemand enig kwaad toewensten.

Een verschrikkelijk, geheim mysterie hing voortaan over Trioteignes. Wij allen in het kasteel wisten dat er drie lichamen in het bos begraven lagen, en met de tijd werd het verhaal ook bekend aan de dorpelingen, aan de priester, de dokter en de Burgemeester. Het verhaal werd natuurlijk opgeschroefd, Trioteignes kreeg de reputatie een nest van weerstand tegen de Duitsers te zijn. Diegenen die Grootvader Charles niet hadden willen geloven geloofden wat André Degambe en Alain Jacquet en de dienstmeisjes voor waar vertelden. De namen van de doden werden van mond tot mond gefluisterd, maar niemand zou het hebben gewaagd de graven te zoeken, en niemand uit het dorp van Trioteignes zou iets aan politie of aan

onderzoekers gelost hebben. Eender welke Duitser die in de omgeving zou komen ronddwalen zou met jachtgeweren in het holst van de nacht zijn afgemaakt. De boeren reden uit met een geweer op hun tractor en de beenhouwer wette zijn kapmessen. Trioteignes was een vaderlandslievend dorp, het was dat altijd geweest, en het dorp beschermde haar volk. De Trioteignes familie en de dorpingen voelden zich zo in het geheim nog enger verbonden, en niemand van de boeren of van de ambachtslui gromde dat het kasteel niet juist had gehandeld. Hoe langer later de oorlog duurde, des te meer werd de familie Trioteignes vereerd.

Arlette Trahty had al verscheidene malen naar mij en Virginie gekeken terwijl Max Vinck aan tafel sprak. Zij begreep het beste hoe wij ons voelden.

Ze probeerde meer en beter uit te leggen, ‘er bestaat niet enkel het goede in de wereld, maar ook veel kwaad, en het kwade neemt bezit van sommige personen. Vraag jullie steeds af of wat jullie ervaren goed of kwaad is. Ondervraag steeds jullie zelf op die tweespalt. Als jullie eerlijk menen het kwade te herkennen, wat steeds uitmondt in het kwetsen van andere mensen in hun gevoelens of in hun lichaam, dan bestaat er geen andere optie dan dat kwade te weigeren en zelfs er tegen te vechten. Onrechtvaardigheid en haat mogen we niet dulden. Het kwade bevechten is een plicht omdat het anders ons vernedert en aan ons knaagt en ons verandert naar wat erg voor ons is, onze waardigheid en onze menselijkheid afbouwt. Het kwade moet bevochten worden en verslagen. Wat jullie dus deden in de zaal was het juiste, niet het slechte, niet het kwade. Het was wat moest gedaan worden omdat jullie op de plaats en het ogenblik stonden waarop het kon gedaan worden, enkel door jullie. Wat gebeurde was gerechtvaardigd. Jullie moeten er geen spijt over hebben. We houden van jullie en we zijn jullie er dankbaar voor om ons verdedigd te hebben. Carter verwijt zich natuurlijk bitter dat kinderen voor hem hebben moeten vechten, te vroeg voor hun ouderdom. Hij had jullie dat willen besparen. Max Vinck denkt er ook zo over.’

Ik moet naar Arlette teruggekeken hebben met een droevige maar zeer dankbare, en ook opgeluchte blik, want zij beantwoordde nu inderdaad mijn zwaarste gewetensprobleem. Ik zag even later ook Carter Ash getroffen worden door wat ze zei, en hoe zeer hij van haar hield om dat gezegd te hebben. Mannen praten niet over dergelijke dingen, al voelen ze die wel even diep aan.

We moesten niet naar school gaan gedurende de twee volgende weken. Arlette schreef ons een dokterscertificaat en Grootvader Charles bracht dat naar de schooldirecteur. We waren niet de enige leerlingen in die weken die aan een ernstige verkoudheid leden.

Het nam Carter Ash niet twee dagen maar drie om toch de finale toelating te krijgen van de Baron Vresele en van de Generaals om de vliegtuigen naar Duxford te brengen. Violaine haalde haar vader over om de Onbevreesde en de Stormer België te laten verlaten. Carter contacteerde slechts de Generaals die zijn zaak toch al toegedaan waren. Max Vinck dacht eraan om met zijn oversten te praten en hen te zeggen dat hij naar het buitenland zou vliegen, maar hij vond het uiteindelijk beter om dat niet te doen. Eender wie kon hem voor landverraad aanklagen. Als iemand vernam wat hij uitgespookt had, dan kon hij nog altijd zijn uitleg verzinnen. Hij zei aan ons dat hij naar Engeland zou vliegen en zo snel mogelijk naar België zou terugkeren. Dat troostte Rosine al heel wat.

Arlette verklaarde ook op een papiertje dat Max Vinck aan een aanval van een verraderlijke griep leed, zodat hij enige weken op Trioteignes moest blijven, en ver van zijn vliegbasis. De gebeurtenissen smeedden hechte banden tussen ons allen. Grootvader keek niet meer met kwade Argusogen naar Max en Rosine.

De priester, Jean Wastier, en de Burgemeester van ons dorp, een pachtboer van Grootvader Charles, trouwden Carter Ash en Arlette Trahty officieel in de kapel van het Kasteel

Trioteignes in de morgen van 2 februari. Ze bogen de Belgische Wet een beetje door toe te laten dat de huwelijksafkondiging niet op voorhand werd gepubliceerd. Die aankondiging werd wel uitgehangen aan de kapel van Trioteignes en geantidateerd in de boeken van de gemeente. De priester en de Burgemeester hadden niet veel overredingskracht nodig. Bastien en Irene trouwden dezelfde morgen, maar Bastien lag toen nog in bed, zijn kamer werd tijdelijk omgedoopt tot kapel en tot huwelijkszaal, wat voor een boel leute zorgde. Rosine en Max verklaarden zich verloofd, en Violaine en Georges begonnen in ernst over hun huwelijk te praten, maar die trouw zou met een groot feest in Vlaanderen plaats hebben, veel later.

Carter Ash en Max Vinck besloten de volgende morgen vroeg te vertrekken. Ze wilden in de lucht zijn bij het eerste licht dat over de horizon verscheen.

Wij stonden dus zeer vroeg allen buiten aan de hangar vanwaar de vliegtuigen zouden opstijgen. De machines werden opgewarmd aan de open glijpoorten. We zagen Max Vinck aankomen, en even in zijn groene vliegoverall en helm aan de vliegtuigen blijven staan. Een zuurstofmasker bengelde op zijn borst, en een valscherms hing op zijn rug. Hij klom zo, al wuivend en al lachend, de cockpit in van de Onbevreesde.

Carter Ash en Arlette Trahty, in gelijkaardige kledij, stapten in de Stormer. Carter moest Arlette naar boven helpen, en ze giechelde zenuwachtig wanneer hij haar in de achterzetel duwde, want ze had voordien nog niet gevlogen. Carter klom dan ook in de Stormer, en hij trok direct de rhodoid cockpit toe. Hij gaf ons een liefdevol duimen naar boven, glimlachte breed, en haalde de starter over. Hij gaf vol gas als teken van afscheid. De motoren brulden samen toen ook Max zijn schroef sneller liet draaien. Max rolde als eerste de hangar uit, steeds sneller, en dan bewoog de neus van de Onbevreesde zich naar boven en het vliegtuig vloog naar de stralen van de zon toe. Rosine wuifde Max lang na. Toen het toestel van Max over de velden vloog, rolde ook Carter Ash de Stormer naar voren. We zagen Arlette even verschrikt met haar handen naar de zetel vóór zich grijpen, maar dan wuifde ze met een grijns een laatste tot ziens. Carter steeg ook op in een uitbarsting van vlammen en rook uit de uitlaatpijpen van de Stormer.

We zagen nog de twee vliegtuigen een afscheidsronde boven Trioteignes vliegen, dan zeer laag over ons scheren, opnieuw klimmen, draaien, en naar het westen vliegen. De toestellen verdwenen samen, zij aan zij, over de toppen van de bomen. We voelden ons plots veel eenzamer dan tevoren.

De stille lente

Toen Carter Ash en Max Vinck wegvlogen van Trioteignes, weg van de zon, realiseerden we ons weer hoezeer de piloten leden van onze familie waren geworden. Onze stam bestond niet slechts meer uit de Trioteignes, de Trahty's, de Brioges en de Vreseles, maar ook uit de Sinnagels, de Drandins, en de Bousanges van de Blauwe Bloemen. Ook de Jacquets, de Degambes, Frameurs, Beckx en Lémonts zouden een speciale plaats in onze harten innemen, en die waren toch al families van geburen. In die groep zouden ook de Strattens en de von Schillersberg worden opgenomen, maar het aanbinden van die relaties zou moeten wachten tot na de oorlog met Duitsland. We deelden natuurlijk allen een verschrikkelijk geheim, en we hadden allen een rol gespeeld in de tragedie die ons drie graven in het bos had gebracht. Met de tijd zouden we nog meer geheimen delen. Het verleden kon zijn doden begraven, maar het verleden stierf niet in onze gedachten.

In die lente waren we nog steeds niet in oorlog met Duitsland, maar de nieuwsberichten werden als maar dreigender, en te Trioteignes bleven we er nu totaal van overtuigd dat de echte oorlog snel zou komen ergens in die lente. We dachten daarover na, we bespraken wat er kon gebeuren, en wat we moesten doen. Als ik 'we' schrijf, dan bedoel ik nu het hele dorp van Trioteignes!

De vrouwen begonnen te hamsteren. Onze kelders werden opgevuld met onvergankelijke eetwaren. Grootvader Charles en Oom Léon kochten wijn in grote hoeveelheden om genoeg te hebben voor enkele jaren. Ze kochten ook bier, koffie, thee, melkpoeder, tabak en boeken. Ze bespraken verhit welke goederen ze zouden moeten opslaan. Ze installeerden grote benzinetanks in de schuren, en vulden die met voldoende brandstof om ons te verwarmen en ook met benzine voor onze auto's gedurende minstens vijf jaar. Grootmoeder Anne en Tante Amandine kochten zout en suiker en veel kratten gevuld met groenten in glazen potten om gedurende jaren te bewaren. Conserven werden opgestapeld. De keuken werd een werkplaats om de groenten waar de vrouwen nog de hand konden op leggen te steriliseren. Dat was niet gemakkelijk aan het einde van de winter, een periode waarin de groenten schaars waren. Ze kochten confituurpotten en in onze droogste kelders hingen ze grote, gerookte hammen uit de Ardennen op aan haken.

Het woord verspreidde zich. De boeren van Trioteignes bereidden zich voor volgens wat ze hoorden dat er in het kasteel omging. Ze kochten vroeg granen in om te zaaien en ze maakten ook hun moestuinen groter dan voorheen. Onze keuken stoomde geurende weken wanneer glazen pot na glazen pot gesteriliseerd werd en opgeslagen. De oude gewoonte om vlees in zout te bewaren werd herontdekt. Grootvader Charles en Oom Léon probeerden zelfs een procédé uit om zuurkool te bereiden uit witte kolen, maar ze trokken hun neus op bij het resultaat van hun werk, en ze gaven dat idee snel op. De keuken werd van een werkplaats omgetoverd tot een heuse fabriek, en Virginie en ik hielpen. We beleefden interessante dagen en leerden veel van Jeanne Frameur.

André Degambe en Alain Jacquet kwamen af met een voorstel om varkens te houden op het domein, schapen en geiten, en dat idee werd wel opgenomen, maar Grootvader Charles verbande de dieren naar zijn boerderijen, waar hij een overeenkomst afsloot met twee van zijn pachters om een aantal stallen exclusief met dieren voor het kasteel te houden en de dieren vet te mesten. We betaalden voor kippen, schapen en varkens, maar veel minder dan we die in de stadswinkels konden kopen. Gedurende enige jaren zouden we onze eigen voorraden van eten hebben, en ook de boeren breidden hun veestapel behoorlijk uit. Dat zou minder opbrengen dit jaar, maar naarmate de oorlog vorderde zouden we er goed gebruik van kunnen maken. Het geld van Trioteignes werd in onze overleving geïnvesteerd, en Grootvader Charles en Oom Léon sprongen er gul mee om in die maanden om ook de boeren te helpen. We wisten dat we van de solidariteit in ons dorp zouden moeten leven, of honger leiden. Natuurlijk, toen de oorlog inderdaad kwam, verdween onze voorraad heel wat sneller dan we verwachtten, want het kasteel zorgde ook voor de hongerigen in het dorp. Vader Jean Wastier, onze parochiepriester, was onze tussenpersoon daarvoor. Later, wanneer het voedsel schaars werd voor iedereen, zorgde opnieuw het geld van Trioteignes en van Trahty voor soelaas, maar geheime voorraden doken ook op in elke boerderij van het dorp. De Grote Vier, zoals ze na de oorlog genoemd werden, Grootvader Charles en Oom Léon, de Priester en de Burgemeester, bespraken elke week wat er moest gebeuren.

In die lente ook spraken Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre veel met de piloten die op Trioteignes woonden. Die mannen waren praktisch nooit meer samen in de Orangerie van

het kasteel, want een aan aantal van hen werd steeds in enige vorm van alarm op hun basis gehouden. Daarom noemden we die periode de ‘Stille Lente’. De drie maanden van februari, maart en april bleven kalm ondanks de koortsachtige activiteit. Het Belgisch Leger en de Luchtmacht bleven nog bijna constant in alarmtoestand en de piloten moesten dikwijls voor enkele weken op hun vliegvelden blijven. Ze kwamen echter allen terug naar Trioteignes wanneer ze maar konden. Onder de piloten van de Orangerie was enkel Richard Bousanges een aristocraat, maar dat woord verdween uit de mode te Trioteignes. We zorgden voor en hielden evenveel van Thomas, Max en Jan als van Richard, Bastien en Georges.

Richard heelde in een paar weken. Bastien werd geleidelijk aan beter en na enkele weken konden we hem ook niet meer in zijn bed houden. Irene vertrok naar Duitsland met een auto van Trioteignes op einde februari. Ze bleef twee maanden weg, maar reed einde april weer ons domein in, de auto volgeladen met zoete witte wijn en andere snuisterijen. Ze was ondervraagd geworden in Duitsland over de vliegtuigen, maar had de al te opdringerige agenten van zich afgeschud met gepaste antwoorden, door handig gebruik te maken van haar relaties en van haar autoriteit als hoofd van een belangrijk complex van fabrieken. Ze vertelde dat de vliegtuigen van de Vresele ingenieurs niet zo belangrijk waren als gedacht, en de Duitsers geloofden haar. Ze hoorde niets vragen over Andreas von Reichenfeld.

Grootvader Charles kon natuurlijk niet een man ontmoeten zonder hem uit te vragen naar mogelijke relaties.

Met Richard vond hij ingang en namen in de adressenlijst van de Universiteit van Luik en het web van industriëlen, ingenieursinstellingen en laboratoria van de stad.

Thomas Drandin had interessante contacten in Sabena, de *Société Anonyme Belge d'Exploitation de la Navigation Aérienne*, de maatschappij voor Belgische burgerlijke luchtvaart.

Max Vinck kwam zonder relaties, zijn familie was erg arm, maar in die vroege lente van 1940 werd het wel overduidelijk voor iedereen dat Max snel deel zou uitmaken van de Trioteignes familie, want Rosine en hij werden onafscheidbaar. Het was lief, warm, aangenaam om die twee samen te zien wandelen en te werken, om Rosine aan de telefoon te zien hangen telkens Max op zijn vliegbasis moest blijven, en om nooit de ene zonder de andere te kunnen vinden wanneer Max in het domein aankwam op zeldzame zaterdag- en zondag-avonden. Max was getemd door Rosine, en Max had tot zijn eigen verbazing plots onmetelijke reserves genegenheid in zich ontdekt voor een wezen dat hij echt lief had. We meenden dat Max die reserves tot nog toe slechts opgespaard had om ze in de Stille Lente aan de mooie voetjes van Rosine te leggen.

Oom Léon-Alexandre en Grootvader Charles moesten nog slechts Jan Sinnagel uithoren. Jan biechtte op wat we allen eigenlijk al lang wisten, namelijk dat hij van Joodse afkomst was en familie had in Antwerpen. Wanneer men de woorden Jood en Antwerpen in dezelfde adem hoort uitspreken, dan denkt men onmiddellijk aan diamanten, en dus groeiden de oren van Grootvader Charles ogenblikkelijk enkele millimeter. Neen, de familieleden van Jan Sinnagel waren geen rijke handelaars in diamanten van de Pelikaanstraat. Ze waren slechts de ijverige en gelukkige eigenaars van een atelier waarin diamanten gesneden werden tot de vormen die het best het licht van de zon weerkaatsten, of nog meer het licht dat de luxueuze kandelaars van avondrecepties rond zich wierpen als een groot aantal van witte stralen die de aandacht van de mannen van waarde trok naar welgevormde halzen, boezems, armen, oren en handen van de schoonheden en de matrones van de hele wereld. De Sinnagels kenden iedereen van naam in de diamanthandel van Antwerpen, en Grootvader Charles en Oom Léon hadden in hun kribbe al geleerd dat zaken doen eerst en vooral betekende de juiste relaties te hebben. De

relaties van de Sinnagel familie bleken rotsvast, in Antwerpse families van minstens vijf generaties diep, juist wat degelijke zakenmannen zoals onze Grootvader en Oom zich konden wensen.

Wij vroegen, onschuldig zoals altijd, waarom de Joden zich gespecialiseerd hadden in diamanten. Jan Sinnagel legde geduldig uit dat het Joods ras al sinds eeuwen vervolgd werd in Europa, van Spanje tot Rusland en terug, zodat wanneer de Joden op stap moesten en moesten vluchten met slechts wat ze op hun schouders en rug konden dragen, ze liefst meenamen wat weinig woog maar zeer kostbaar was, en gemakkelijk kon verstoep worden.

‘Dat is waarom,’ legde Jan uit, ‘onze mensen alles afweten van diamanten en violen.

Diamanten hebben de hoogste waarde per gram, en heb je ooit een Joodse muzikant uit zijn huis zien vluchten met een pianoforte op zijn rug? Een viool is licht! De beste vioolspelers ter wereld zijn Joden! Of zigeuners, voor dezelfde reden. Dit is in onze genen geprent!’

We glimlachten, en Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre glimlachten van Trioteignes tot Antwerpen mee met ons.

Na enkele weken van doorgraven begon Oom Léon-Alexandre frequente bezoeken te brengen aan de mooie havenstad van Antwerpen, maar niet om de kathedraal te bewonderen. Alain Jacquet ging met hem mee als chauffeur en bewaker. Alain Jacquet was niet gemobiliseerd geworden omdat hij een hartafwijking had, maar hij kon eender welk werk in het kasteel verrichten en hij weigerde niets van wat we hem vroegen, als hij het maar op zijn eigen ritme kon uitvoeren. Alain was eveneens een moedige man. Hij werd zo de vertrouwensman van Grootvader en van Oom Léon, opgenomen in sommige van hun raden, en hij diende als bewaker en betrouwbare metgezel. Alain zou zijn thuis hebben op Trioteignes voor de rest van zijn leven. Grootvader en Oom Léon vertrouwden hem na enkele jaren ook zakentransacties toe.

Onze Oom Léon kwam in de Stille Lente menigmaal van Antwerpen terug met een zeer grimmig en ernstig gezicht, en we zagen kleine, mysterieuze zakjes binnengebracht worden. De twee oude samenzweerders Charles en Léon spoedden zich dan naar de donkerste kelders van Kasteel Trioteignes, naar plaatsen die zelfs Virginie en ik nog niet ontdekt of bezocht hadden. Diamanten waren een goede en betrouwbare investering in tijden van oorlog, beter dan aandelen in bedrijven!

Grootvader Charles praatte ook over zijn zoon met Jan Sinnagel.

‘Bastien is mijn beste vriend,’ stelde Jan. ‘Ik houd erg veel van hem. Natuurlijk zal ik voor hem zorgen wanneer de oorlog begint. Ik zal alles doen wat ik kan om hem te beschermen. Ik ben kalmer dan hij, minder roekeloos. Ik zal zorgen dat hij niet in de problemen valt. Dat is natuurlijk, voor zover ik kan helpen. Ik heb ook een vraag aan u!’

‘Wat kan dat zijn?’ vroeg Grootvader.

‘Ik heb een vrouw en twee kinderen in Antwerpen. Als ik sterf in de oorlog, dan zal het mijn familie niet aan geld ontbreken. Mijn ouders zijn overleden en hun erfenis is ruimschoots voldoende om mijn familie te voeden. Mijn echtgenote is eigenlijk diegene die ons atelier, onze diamantslijperij, nu beheert. Ik heb daar geen aanleg voor, zodat als ik sterf zij gewoon zal doorgaan haar werklui te leiden. Ze is een veel betere bedrijfsleidster dan ik ooit zal worden! Moest er echter ooit iets of iemand mijn familie bedreigen in de oorlog, kan u dan alstublieft wat uitkijken, haar verwittigen en misschien haar en de kinderen helpen vluchten?’

‘Dat zal ik doen,’ beloofde Grootvader Charles. ‘Wees ervan verzekerd, Jan, dat ik zal doen wat je vraagt. Ik zal dat niet slechts voor je familie doen, maar ook voor jou. Ik bid God, die dezelfde God moet zijn als jouw God, dat hij je veilig door de oorlog haalt en je tegelijkertijd met mijn zoon weer thuis brengt. Dan zullen we een feest houden en samen vieren met onze families!’

Nadien wisselden Grootvader en Jan nog enkele woorden uit over de verschrikkelijke vervolgingen van de Joden in Duitsland. Jan Sinnagel, mijn Grootvader en mijn Oom, waren mannen die meer in de toekomst leefden dan in het verleden. Ze voorspelden dezelfde fouten en gruwel voor België onder de overheersing van de Nazis als thans gebeurde in Duitsland.

Ik vergeet nu bijna te vertellen wat er gebeurde met Carter Ash, Arlette de Trahty en Max Vinck. Zij vlogen in de Onbevreesde en in de Stormer. Ze werden niet uitgedaagd door andere vliegtuigen, waarschijnlijk zelfs werden ze nooit opgemerkt, want ze vlogen zeer hoog. Ze vlogen over de Noordzee, volgden even de monding van de Thames om daarna naar Cambridgeshire te vliegen en naar Duxford. Ze hadden slechts elementaire kaarten, maar Carter kende de weg uit de landschappen van de grond in die omgeving. Het alarm van twee vreemde vliegtuigen over Zuid-Engeland werd wel geslagen, maar hun toestellen waren aangekondigd, en ze werden hartelijk verwelkomd.

Na een succesvolle landing werden de toestellen direct in een geheime hangar te Duxford gerold. Onze drie helden sliepen hun eerste nacht in de barakken van Duxford, en de aankomst van een zeldzame schoonheid zoals Arlette op de vliegbasis zorgde eerst voor verrassing, daarna voor een opschudding en dan voor een sensatie, want als ze op het vliegveld wandelde joeg de mooie Arlette het hart van menige Engelse piloot op hol. Carter Ash en Max Vinck werden door de *Service* ondervraagd, wat hen drie volle dagen te Duxford hield. Carter Ash hoorde ten slotte melden dat hij de *Royal Air Force* weer kon vervoegen en dat zijn vliegbasis Biggin Hill in Kent zou worden. Arlette verliet Cambridgeshire samen met Carter. Ze huurden eerst en nadien kochten ze een cottage te Westerham, niet ver van Biggin Hill, en ook niet ver van het domein van Chartwell, waar het woonhuis van Sir Winston Churchill in lag.

Enkele wenkbrauwen werden bezorgd opgetrokken in Engeland voor de tweede piloot, voor Max Vinck. Max werd eerst onterecht aanzien door de Britten als een Belgische deserteur, en van deserteurs hield men niet veel in Groot-Brittannië. Carter Ash moest uitleggen dat Max slechts als deserteur zou aanzien worden als Max te lang zou wegblijven van zijn eskadron. Na die uitleg gaven de autoriteiten Max Vinck een brede glimlach, die hij beantwoordde met een knipoog en een kwinkslag. De Britten waren praktische mensen. De Engelse *Service* bracht Max naar de kust, naar een klein visserschip dat naar Oostende voer en hem onder een valse naam meenam. De zeelui smokkelden hem 's nachts aan wal, de haven in.

Iets later dan een week nadat Max opgestegen was van Trioteignes, wandelde hij al fluitend met de handen in de zakken door de ingangspoort van Trioteignes, en Rosine sprong in zijn armen. De komst van Max was aangekondigd, want Arlette had na haar aankomst gebeld en uitgelegd hoe hun ontvluchting geslaagd was zonder incidenten.

Tot in begin mei kon Arlette nog af en toe bellen naar Oom Léon-Alexandre, en zij en Carter Ash zonden lange brieven die Oom Léon ons plechtig voorlas 's avonds in de zitkamer, fier staande vóór de open haard. Arlette vond werk als dokter en chirurg in een hospitaal van Orpington, nabij Bromley in Zuid-Londen.

Op die wijze verliepen voor ons de maanden van maart en april van 1940, de laatste maanden van de Schemeroorlog, in koortsachtige activiteit, maar niettemin nog zeer aangenaam in Kasteel Trioteignes. We bereidden ons voor op de oorlog, op de grote verschrikking.

De Schemeroorlog duurt voort

Bij het begin van februari 1940 bespraken de Britse en Franse Ministers de noodzaak van het zenden van een militaire expeditie naar de Noorse havenstad van Narvik.

Narvik lag zeer hoog in het noorden van Noorwegen. De stad was niet belangrijk voor iets wat Noorwegen te bieden had, maar voor wat Zweden, ten oosten van de stad, bezat. In Zweden bevonden zich zeer grote ijzerertslagen, maar dat ijzererts kon in de winter niet over de Baltische Zee naar Duitsland gevoerd worden omdat de Zweedse kust dan toegevroren lag. Het Zweeds ijzererts werd daarom per trein aangevoerd naar havens in het westen, havens zoals Narvik, die opgewarmd werden in de Atlantische Oceaan door de Golfstroom en die bijgevolg open bleven voor de zeevaart in de winter. Duitsland was erg afhankelijk van het Zweedse ijzererts voor haar oorlogsindustrie, en bijgevolg bleef het land aangewezen op Noorse havens zoals Narvik.

Als de Geallieerde Machten Duitsland niet direct konden aanvallen, dan konden ze wel proberen het economisch op de knieën te krijgen. Winston Churchill wou enig initiatief tonen aan de zijde van de Geallieerden, en hij dacht dat Narvik veroveren en de toegang tot die haven met mijnen versperren een goede zet was op het strategisch schaakbord voor de oorlog, om aan de Führer Hitler te tonen dat hij niet moest denken alles te kunnen krijgen zoals hij dat maar wenste. Frankrijk en Groot-Brittannië besloten het gepaste ogenblik af te wachten voor een aanval op Narvik, en ze bereidden een beperkte invasie van Noorwegen voor.

In midden februari vielen de Sovjet troepen de Finse posities met man en macht aan. De Finse Mannerheim Verdedigingslijn die de Finse kust beschermde tegen Communistische invasies, werd overrompeld.

Iets later werd de *Altmark*, het voorraadschip van de vernietigde *Graf von Spee*, opgemerkt door Britse observatievliegtuigen tegenover de Noorse kust. De *Altmark* verborg zich binnen de Jossing Fjord nabij Egersund. Noorwegen wou geen diplomatiek incident met Duitsland, liet dus het schip met rust, maar de Kapitein van het Engels schip *Cossack* enterde de *Altmark* en vocht zich aan boord van het Duits schip om driehonderd Britse gevangenen de vrijheid te geven.

Bijna tegelijkertijd beval de Duitse Führer zijn *Wehrmacht* om plannen klaar te maken voor de invasie van Noorwegen omdat ook zijn Hoofdkwartier het belang van havens zoals Narvik had ingezien.

De Sovjetlegers vorderden ondertussen in Finland. Ze veroverden Viborg en bedreigden Helsinki, de Finse hoofdstad. In het midden van maart werd een overeenkomst bereikt over een staakt-het-vuren tussen de Sovjet-Unie en Finland. Finland stond gebieden van Carelië en Laponië af aan de Sovjet-Unie, en het liet de zeer noordelijke havenstad Hango van de Baltische Zee over aan de Sovjet-Unie voor een periode van dertig jaar. De Sovjet-Unie bekwam ook het recht van doorgang in het noorden naar Zweden en Noorwegen.

De Franse Eerste Minister Daladier trad af na een kabinetscrisis in Frankrijk. Hij werd opgevolgd door de vroegere Minister van Financiën Paul Reynaud. Daladier bleef echter Minister van Oorlog.

Aan het begin van april 1940 had een zeeslag plaats tussen Britse slagschepen en de Duitse slagschepen de *Gneisenau* en de *Sharnhorst*. Die slag bleef onbeslist. Groot-Brittannië bezette

ook de Faroer Eilanden die tot dan Deens gebied waren gebleven, en IJsland verklaarde de onafhankelijkheid.

Duitse troepen vielen Noorwegen binnen op 9 april. Het Duits Leger bewoog zich naar de hoofdstad Oslo en tegelijkertijd werden marine-operaties gelanceerd tegen belangrijke Noorse havens. Kristiansund, Egersund, Bergen, Stavanger, Trondheim en Narvik vielen snel in Duitse handen. De Noorse koning Haakon VII, 68 jaar oud, het Noorse Parlement en de Regering, vluchtten ten noorden van Oslo naar Hammar. Het hoofd van de Noorse Nazi Partij, Vidkun Quisling, werd geïnstalleerd als leider van de Noorse Staat.

De Duitse en Britse oorlogsschepen bleven hardnekkig verder in de zee strijden, ook vóór Narvik. Duitsland verloor veel schepen in de eerste weken van de Noorse invasie, in de Zeeslag van Narvik, maar een strijdmacht van tweeduizend Duitse soldaten veroverden de havenstad. Daarop zonden Frankrijk en Groot-Brittannië divisies om Narvik aan landzijde aan te vallen. De eerste Geallieerde troepen landden op 14 april te Harstadt, vijftig kilometer ten noorden van Narvik. In de volgende dagen zetten de Geallieerden ook troepen aan land te Andalsnes, Alesund, Molde en Namsos. De Geallieerden moesten strijden tegen een numerieke overmacht in de volgende dagen, zodat ze zich moesten terugtrekken uit Lillehammer, Namsos en Andalsnes. De Franse Brigade-generaal Béthouart kwam echter ook aan land met zijn verse troepen nabij Harstadt en Narvik. Tegen zeer zwaar artillerievuur en tegen bombardementen in trokken de Geallieerde troepen op naar Narvik. Op 19 april stapte de Noorse Koning Haakon VII aan boord van de Britse kruiser *Glasgow* te Molde om naar het extreme noorden van Noorwegen te varen, naar Fromsö.

In het prille begin van mei waarschuwde Kolonel Ortes, een Duitse Kolonel die in de nabijheid van de Duitse Admiraal Canaris werkte, het hoofd van de Inlichtingendienst van de *Wehrmacht*, de Paus Pius XII in het Vaticaan en ook Brussel en Parijs, van het feit dat het Duits offensief zeer binnenkort zou beginnen in België en Nederland. De Belgische Regering en het Belgisch Leger vaardigden geen nieuwe alarmmaatregelen uit. Nederland verhoogde slechts de staat van alarm van de Nederlandse Zeemacht.

De oorlog in Noorwegen raasde ondertussen onverminderd voort rond Narvik, maar de Geallieerden werden volledig uit Alesund, Andalsnes en Namsos weggeduwd. Generaal Béthouart kreeg het bevel om Bjervik, dat zeer dicht bij Narvik lag, aan te vallen op 7 mei.

Op datzelfde ogenblik moesten de Franse en de Britse Regeringen het hoofd bieden aan crisisvergaderingen. In Groot-Brittannië won Neville Chamberlain nog het vertrouwen van de stemmen, maar op 9 mei moesten de Franse Regering en ook de Franse Opperbevelhebber, Generaal Maurice Gamelin, zich virtueel als afgezet beschouwen. Ten slotte bleef de Franse Regering toch nog in plaats, maar zeer verzwakt in haar gezag.

Op 9 mei 1940 hoorden de Franse en Luxemburgse strijdkrachten het geluid van zware motoren aan de Duitse zijde van hun grens. Paul-Henri Spaak, de Belgische Minister van Buitenlandse Zaken, ontving een gecodeerde telefonische oproep van zijn militaire attaché in Berlijn met de melding dat de Duitse invasie van België voorzien was voor de volgende dag.

Op 10 mei 1940 beschikte de Belgische Luchtmacht, de *Aéronautique Militaire*, over ongeveer tweehonderdtachtig vliegtuigen. Daarvan vlogen er slechts honderdtachtig in

operationele eskadrons. De resterende honderd toestellen dienden in de Vliegschool en in het Opleidingscentrum voor Onderluitenanten, de school voor de Piloot-onderofficieren die Officier wilden worden en voor Officieren die piloten wilden worden, en ook in de Vliegonderneming, de *Entreprise Aéronautique*, een dienst waarin militaire vliegtuigen gebouwd en getest waren.

Van de honderdtachtig vliegtuigen die in actieve dienst vlogen, was de grote meerderheid samengesteld uit Fairey-Fox machines van verschillende types, waaronder tweeëndertig meer recente modellen uitgerust met Franse Hispano-Suiza motoren van achthonderd vijftig paardenkracht. Die laatste toestellen konden aan meer dan driehonderd kilometer per uur vliegen. De Fairey-Fox toestellen werden meestal als observatievliegtuigen gebruikt. De observatie-eskadrons kregen hun opdrachten rechtstreeks van het Belgisch Leger. Vliegtuigen werden nog steeds aanzien als een hulp voor het Landleger, zodat de groepsleiders van de piloten hun bevelen rechtsreeks van de Legerbevelhebbers kregen. Andere observatievliegtuigen waren de negentien in België vervaardigde Renard R.31 toestellen. Voor bombardementen kon de Belgische Luchtmacht dertien Fairey-Battle lichte bommenwerpers inzetten. Die toestellen konden maximum acht bommen onder hun vleugels houden. Ze waren niet uitgerust met moderne apparaten om doelwitten te kiezen, zodat de bommen gewoon op zicht moesten gelost worden door de observator, de tweede man in de cockpit.

De Luchtmacht bezat ook eenenvijftig jachtvliegtuigen, waarvan er vijftien de Gloster Gladiator dubbeldekkers waren, oude en trage toestellen. De enige, echt moderne jagers waren de elf Hawker Hurricane toestellen en de vijfentwintig Fiat CR.42. Die laatste waren ook tweedekkers, maar ze konden in prestaties vergeleken worden met de Hurricanes. De Italiaanse Fiat jagers werden slechts afgeleverd aan de Luchtmacht in maart 1940. Ze vertoonden snel belangrijke gebreken, zoals het verlies in hun Constantinescu's van de synchronisatie tussen de machinegeweren en de motor. Menige piloot keerde van eerste opdrachten al terug met gaten in de schroefbladen van zijn toestel.

Die aantallen toestellen moeten vergeleken worden met de ongeveer vierduizend vliegtuigen die de Luftwaffe in de strijd kon werpen op 10 mei. Indien slechts de helft van die toestellen snelle jagers en bommenwerpers waren, dan nog stond David heel klein vóór Goliath, maar men kon geen Messerschmitt Bf109 met een steenworp uit de lucht halen!

België had zich uitgeroepen tot neutraal gebied, een positie die kostbaar bleek aan Koning en Regering, zodat het overgrote deel van de vliegtuigen voor observatie bleven dienen, de Fairey-Fox en de Renard R.31. Slechts vierenzestig machines, de Hurricanes, de Gladiators en de Fiat CR.42 als jachttoestellen en de dertien Fairey-Battle bommenwerpers konden offensieve wapens genoemd worden. De Fairey-Battle waren slechts lichte bommenwerpers die, hoewel ze uitstekende vliegtuigen waren toen ze gebouwd werden, oud en traag bleven in 1940 vergeleken bij de Britse en Duitse jachtvliegtuigen, zodat ze gemakkelijk konden opgevangen worden en uit de lucht geschoten.

De Belgische Luchtmacht bestond uit drie operationele regimenten, elk georganiseerd in drie groepen van in principe twee eskadrons elk met een dozijn vliegtuigen per eskadron.

Het Eerste Observatie Regiment bestond aldus uit zes groepen en slechts evenveel eskadrons die de oneven nummers van één tot elf kregen, waarschijnlijk in de hoop dat ooit eskadrons met even nummers er zouden aan toegevoegd worden. De eerste drie eskadrons vlogen met de

langzame types van Fairey-Fox toestellen met Rolls-Royce Kestrel motoren. Eén bijkomend eskadron vloog met Fairey-Fox apparaten uitgerust met de snellere Hispano motoren, en de twee laatste eskadrons kregen de Renard R.31 toestellen toegewezen. Het eerste eskadron was gebaseerd op het vliegveld van Deurne nabij Antwerpen; de volgende drie eskadrons hadden hun basis te Goetsenhoven nabij Tienen, en de twee laatste, de R.31 eskadrons, vlogen vanaf Bierset nabij Luik. Thomas Drandin en Richard Bousanges vlogen in het laatste van die twee eskadrons.

Het Tweede Regiment was een regiment van jagers in drie groepen van elk twee eskadrons. De eerste groep bestond uit een eskadron van Britse Hawker Hurricane toestellen en één eskadron Gloster Gladiator tweedekkers. Die vlogen vanaf het vliegveld van Schaffen nabij Diest. De andere groepen, twee eskadrons Fiat CR.42 jachtvliegtuigen, waarin Georges de Trahty vloog, en twee eskadrons Fairey-Fox met Hispano motoren, hadden Nivelles als basis, ten zuiden van Brussel.

Het Derde Regiment was een regiment waarin observatietoestellen en bommenwerpers gecombineerd werden. Dit ook bestond uit drie groepen van twee eskadrons elk. Die vliegtuigen hadden hun basis op het vliegveld van Evere nabij Brussel. Evere was het grootste vliegveld van België. Het lag naast het grootste vliegveld voor de burgerlijke luchtvaart van België. De eerste twee eskadrons vlogen in de oudere Fairey-Fox toestellen. De tweede groep van twee eskadrons was slechts een spookgroep in mei 1940, een groep met personeel maar zonder vliegtuigen toen de oorlog uitbrak. De derde groep had de Fairey-Battle bommenwerpers in het vijfde eskadron en de snellere Fairey-Fox Hispano toestellen in het zevende eskadron. Bastien de Trioteignes, Jan Sinnagel en Max Vinck vlogen in de Fairey-Battles van het vijfde eskadron.

Hoofdstuk 5. Van 10 mei 1940 tot 28 mei

Alarm

Op middernacht van 9 naar 10 mei klonk de telefoon luid en bijna tegelijk in het Kasteel Trioteignes en in de Orangerie. In het kasteel zaten Grootvader Charles en Oom Léon-Alexandre nog de laatste Cognac van de dag te drinken. Ze waren beiden late werkers, en konden hun gewoonte om laat te gaan slapen niet van zich afschudden. Grootvader Charles nam de hoorn van de haak en luisterde. De Eskadronsbevelhebber van Bastien meldde het oorlogsalarm en hij vroeg dat Bastien zo snel mogelijk zijn eenheid te Evere zou vervoegen. Grootvader legde de hoorn heel zacht neer, maar het apparaat rinkelde opnieuw met een oproep vanuit Nivelles voor Georges de Trahty. In de Orangerie kwamen gelijkaardige berichten vanuit Evere voor Max Vinck en Jan Sinnagel, en vanuit Bierset voor Thomas Drandin en Richard Bousanges. Tegen dan was iedereen al weer wakker in het kasteel, druk in de weer, en de vrouwen liepen door elkaar heen zoals kippen zonder hoofd, gekleed in pyjama's en lange nachtjaponnen. We veronderstelden dat dit alarm echt de oorlog in het westen aankondigde.

Minder dan een half uur later reed een auto het domein uit met Richard en Thomas voor Bierset, met Georges voor Nivelles en één met Bastien, Max en Jan voor Evere. De jongemannen hadden een laatste, korte omhelzing voor iedereen, en ze spoedden zich in de nacht naar hun vliegvelden. De laatsten zouden hun vliegbasissen binnen het uur bereiken. Wanneer de laatste auto uit Trioteignes reed, besloten wij allen die in het domein achterbleven naar de kapel te gaan en een half uur aan Christus en Maria te bidden om onze vrienden en familieleden veilig terug thuis te brengen. Daarna keerden we terug naar ons bed. Het Kasteel Trioteignes vond zich eenzaam en droevig en angstig zonder de Blauwe Bloemen.

In de hierna volgende paragrafen heb ik geprobeerd te verhalen wat er met onze piloten voorviel. Het was helemaal niet gemakkelijk om te weten te komen wat ze gezien en ervaren hadden, want ze weigerden eerst wat dan ook van hun wederwaardigheden los te laten in woorden. Hun herinneringen en frustraties bleven nog te fris in hun hoofd, de oorlog was niet geweest zoals ze zich ingebeeld hadden, de vernedering van de korte strijd hing nog te scherp in hun geest, en ze rouwden nog over hun gesneuvelde vrienden.

Virginie en ik moesten lange uren met hem praten, maar in vele sessies, soms slechts in gesprekken die per keer niet meer dan enkele minuten konden duren, want weinigen wilden langdurig spreken over wat ze meegemaakt hadden. We drongen echter aan, en zij begonnen opnieuw. Ze bleven ook niet zeer coherent in hun verhalen, want op de ene dag konden ze praten over wat er gebeurd was op 20 mei, om een paar dagen later terug te komen naar 11 mei. We lieten hen praten waarover ze wilden, over wat in hun hoofd opwelde, we luisterden geduldig naar hen en we haalden hen terug naar de ogenblikken waarvan we niet helemaal begrepen wat er juist was voorgevallen. Het daagde allengs in ons dat de piloten zich eigenlijk niets te verwijten hadden. Ze hadden allen gedaan wat ze moesten en konden.

Soms, laat in de nacht, zat ik dan in mijn kamer, nam nota's en bracht de brokken informatie samen tot een min of meer sluitend geheel. Ik ontwikkelde een systeem om paragrafen in te lassen tot een correct tijdsgebonden geheel, en schreef later alles opnieuw over. Mijn relaas maakt thans deel uit van de archieven van Trioteignes.

De verhalen werden in brokken verteld door mannen die geleden hadden, niet steeds in hun lichaam, maar heel zeker in hun geest. We hoorden dikwijls slechts halve zinnen, en soms

braken de gesprekken af omdat de emoties hen te sterk werden. We vonden ons eigenlijk zeer na aan hen. We bleven zeer onder de indruk van het incident in de hangar en wij ook leden in onze geest van de gruwel van de dode Duitse agenten. Door de piloten te aanhoren en onze gevoelens in hen te horen weerspiegelen, leerden wij ook hoe elke mens lijdt wanneer hij traumatische gebeurtenissen meemaakt en voldoende gevoelig is voor pijn en leed, hoe hij de herinneringen van die voorvallen kan verwerken en nadien verder kan leven met herinneringen maar zonder nijpende, eeuwigdurende pijn. Dat troostte ons een beetje en hielp ons onze eigen angsten en nachtmerries te begrijpen en er mee in het reine te geraken. De piloten voelden dat we begrepen wat ze meenden, en ze zeiden ons dat ook. Het is vreemd hoe de piloten enerzijds en Virginie en ik anderzijds nog meer naar elkaar toe groeiden in geest. Misschien was dat omdat de jonge mannen net zoals wij in kwellingen gejaagd werden waar ze niet op voorbereid waren. Ze waren de mooie, fiere Blauwe Bloemen geweest van een leger dat verondersteld werd slechts te moeten bestaan, en niet veel meer. De oorlog was tot ze er in geworpen werden eerder een abstract concept dat ver in de toekomst lag en waar niemand werkelijk aan wou denken. Hoe kon ook enig menselijk wezen zich voorbereid voelen op de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog waarvan we slechts veel jaren nadien de volle gruwel van konden overzien? Wie had zich die oorlog kunnen indenken op de manier waarop hij gestreden werd?

Een ander kenmerk dat we ontdekten was dat de piloten van Trioteignes, de Blauwe Bloemen, zonder uitzondering mensen waren die een hoge dosis empathie oprachten voor het lijden van hun medemensen. Die uitspraak mag triviaal lijken, maar ik vond het merkwaardig in een periode waarin zoveel mannen elkaar zonder de minste aarzeling konden uitmoorden.

De Fairey-Battle bommenwerpers

Bastien, Jan Sinnagel en Max Vinck reden in de nacht door de verlaten wegen en straten naar het belangrijkste Belgisch vliegveld van Evere. Bastien leed nog steeds enige pijn in zijn schouder van het schot, van de wonde die hij enkele maanden geleden had opgelopen, maar de dokter van het dorp had hem goed verzorgd. Besmetting was niet ingetreden, en de wonde genas snel zodat hij einde maart eigenlijk al naar zijn regiment was teruggekeerd, zonder echter al te vliegen.

Zijn eskadron was het 5/III/3 A^é, het vijfde eskadron van de derde groep van het derde regiment. Dat eskadron werd de 'Egyptische Vleugels' genoemd en het droeg een dergelijk kenteken op haar toestellen. Het eskadron gebruikte acht Fairey-Battle vliegtuigen, maar de bevelhebber van de groep had telefonisch gemeld dat vijf meer Battles er aan zouden toegevoegd worden, en ook vijf piloten van negende eskadron dat slechts een spookeskadron was omdat er wel personeel aan toegekend was, inclusief piloten, maar geen vliegtuigen. Dat eskadron zou nu trouwens hoogstwaarschijnlijk nooit meer nog gevormd worden.

Het alarm was onmiddellijk aangekondigd als een echt alarm, want Duitse troepen hadden het Nederlands en Belgisch grondgebied wel degelijk overschreden. Duitsland had opnieuw een aanval gelanceerd op neutrale staten, zonder waarschuwing of oorlogsverklaring, om Frankrijk aan te vallen ten westen van de sterk verdedigde Maginot Lijn die eindigde aan de grens van Frankrijk met het Groothertogdom Luxemburg.

Bastien kon niet geloven dat de oorlog echt uitgebroken was. Hij wist niet wat oorlog betekende, en hij had het moeilijk om zich zelfs en slechts gedurende één seconde in te beelden hoe agressie op vredelievende mensen kon gevoerd worden. Terwijl hij in de auto zat

die door Max Vinck bestuurd werd, probeerde hij zich in te beelden hoe de oorlog in de lucht zou gestreden worden, een strijd waarin hij met zijn vliegtuig tussen vijandelijke bommenwerpers en jachtvliegtuigen zou bewegen. Hij werd dan zeer bevreesd, want het soort toestel waarmee hij vloog was oud en traag, traag in zuivere snelheid en traag in wendbaarheid. De Fairey-Battles zouden helemaal geen kans hebben om te ontlopen aan de belangrijkste Duitse jachtvliegtuigen, aan de Messerschmitts, die tweemaal sneller vlogen dan de Battles. Misschien konden de Battles het wel opnemen tegen de lichte bommenwerpers zoals de Junker 87, de Stuka, en tegen de Heinkel 111, met wat geluk, maar Bastien kon niets anders verwachten dan heel snel uit de hemel geschoten te worden door de Duitse jagers. Zijn machine was allereerst een observatietoestel, en slechts daarna een lichte bommenwerper. Bastien vond wel troost in het feit dat een observator mee in zijn vliegtuig zat, want vele observatoren waren ook piloten, zodat als de piloot gewond werd de observator de machine ook nog naar de grond kon brengen. Vele stuurstangen waren echter van de achterzetel verwijderd geworden!

Ter verdediging kon hij het Browning machinegeweer afvuren dat door de schroef heen schoot via een Constantinescu synchronisatie, en zijn observator kon een Vickers K machinegeweer richten vanuit zijn torentje, maar dat was al. Het achterste machinegeweer stond buiten op de romp van de Fairey-Battle gemonteerd en het kon ook wel links of rechts gedraaid worden, maar, dacht Bastien nu met afgrijzen, zijn vliegtuig bezat geen kanon, en een kanon kon veel meer schade aanrichten omdat de twintig millimeter granaten daarvan ontploften bij impact en grotere stukken uit eender welk toestel trokken. Een Duits jachttoestel kon hem onder vuur nemen met twee dergelijke kanonnen en vier machinegeweren tegelijk!

Bastien, Jan en Max bereikten Evere rond één uur 's nachts. De mannen lieten hun auto achter nabij de barakken en ze liepen naar het Informatiecentrum. Ze hadden al een vliegoverall aangetrokken, maar ze gingen nog hun valscherms in de gang van de barak halen, en ze sloegen die om terwijl ze liepen.

In het Informatiecentrum werd een vergadering gehouden, waar de bevelhebber van het eskadron, Kapitein Charles de Hepcée, aan de mannen uitlegde wat er moest gebeuren. De bevelen luiden om zo snel mogelijk de Fairey-Battles naar het campagnevliegveld van Belsele-Waas nabij Sint-Niklaas te brengen, naar het vliegveld nummer 37.

België bezat tweeënveertig vliegvelden waarop militaire toestellen konden landen. Belsele lag ver in het westen, in Vlaanderen. De bevelen bleven kort maar ondubbelzinnig, en heel weinig meer informatie werd megedeeld over de vooruitgang van de Duitse troepen. Zeer weinig nieuws daarover sijpelde door tot bij de Bevelhebber.

Een half uur later liepen de mannen naar hun vliegtuigen om bij de eerste ochtendschemering die over de horizon zou verschijnen te vertrekken. Bastien moest in een Fairey-Battle samen met Jan Sinnagel vliegen. Jan zou op deze vlucht als observator, eigenlijk als passagier meevliegen. Max Vinck vloog met een andere Battle.

De mannen openden de deuren van de hangars. Het grondpersoneel trok de vliegtuigen naar de landingsbanen. De piloten klommen al in hun cockpits en ze begonnen de motoren op te warmen. De machines moesten vooruit getrokken worden door de grondtroepen. Dat alles gebeurde in haast en in enige verwarring van lopende en schreeuwende, zenuwachtige mannen. In de hangars liepen de techniekers door elkaar heen. Camions werden nog opgeladen met materiaal, werktuigen en onderdelen, met bommen ook, zodat de mannen zich haastten met de handen vol, terwijl anderen karren aan en af trokken.

De motoren van de Battles brulden samen. Recht vóór Bastien werd een vleugel van een Battle onder de draaiende schroef van een andere Battle door getrokken, met catastrofale gevolgen. De propeller van het eerste vliegtuig kraakte, de schroef werd omgeplooid zodat het toestel niet zou kunnen opstijgen, en de vleugel van het tweede toestel werd zwaar beschadigd. De twee piloten en de twee observatoren van die machines zouden in de vrachtwagens van het eskadron naar Belsele moeten rijden. Misschien konden de twee toestellen nog wel hersteld worden en later naar het campagnevliegveld gevlogen worden, maar iedereen verwachtte geweldige bombardementen van Evere door de Duitse *Luftwaffe* in de eerste uren van die morgen.

In de hangar van Max Vinck konden twee andere Battles niet opstijgen wegens motorpech. Ook die twee toestellen zouden moeten achtergelaten worden. Het eskadron werd daarmee herleid van dertien Battles tot slechts negen toestellen, in de eerste uren al.

Bastien voelde zich zeer teleurgesteld bij al die tegenslag. Hij keek naar zijn horloge. Het was al bijna vijf uur, de andere Battles vlogen hoog weg, en de dageraad begon. Men kon Duitse bommenwerpers nu elk ogenblik verwachten! Waarom was er zo veel activiteit nog aan de gang op het vliegveld van Evere? Waarom waren er nog zo veel mannen in de weer? Realiseerde niemand zich dat in alle waarschijnlijkheid dit vliegveld het eerste doelwit zou worden van het Duitse geweld! De beschadigde vliegtuigen wegtrekken nam veel te veel tijd in beslag voor de zenuwen en het geduld van Bastien!

De hangars werden ten slotte toch vrij gemaakt en zijn vliegtuig kon weggehaald worden, waarna hij naar de baan kon rollen om op te stijgen. Hij trok daar aan het gas om onmiddellijk zoveel mogelijk brandstof als hij durfde in de carburator te jagen, en om voorwaartse kracht aan zijn propeller te geven. De motor bulderde oorverdovend en de machine sprong naar de landingsterreinen. Bastien deed de Battle donderen en rollen.

Hij hoorde Jan Sinnagel in de interfoon roepen, ‘hou je gemak, jongen, je gaat de vleugels van je toestel afrukken!’

Bastien grinnikte over zijn schouders, maar hij hield maximum trekkracht aan.

Opnieuw hoorde hij Jan Sinnagel roepen, ‘ze komen er aan! Gevaar! Gevaar! Bandieten recht boven ons! Ze duiken neer vanuit het oosten. Weg hier, weg ermee, snel!’

Bastien klom steil de hemelen in. Hij was zeer blij met het uitgelaten gevoel om in de lucht te zijn, en hij bleef over Brussel heen naar het westen klimmen. Hij keek niet achter zich om te zien wat er met Evere gebeurde. Slechts toen hij de hoogte bereikt had die hij gezocht had, keek hij over zijn schouder naar beneden.

Hij zag een groep Heinkel bommenwerpers, met zwarte kruisen afgelijnd met een witte boord op hun rompen, slierten van zeer explosieve bommen laten vallen op de hangars van Evere.

Hij hoorde de bommen inslaan en hij voelde tot in zijn hart de trillingen van de luchtverplaatsingen veroorzaakt door de ontploffingen. Met elke seconde vloog hij echter met zijn toestel verder naar het westen. Het laatste geluid dat hij hoorde kwam van de enkele C.40 luchtafweerkanonnen die naar de vijand schoten.

‘Oh Go, oh God,’ hoorde hij Jan Sinnagel kreunen, ‘Evere wordt plat gebombardeerd! We geraakten nog juist op tijd weg! Arme mannen, arme mannen!’

Jan Sinnagel verwees naar de techniekers en naar het ander grondpersoneel dat nog te Evere in de hangars en in de barakken moest blijven. Bastien zag echter met enige tevredenheid lange camions beladen met de benodigdheden voor de campagnevliegvelden door de straten van Brussel rijden. De mannen die ze het best kenden waren ontsnapt, tenzij die ook zouden aangevallen worden terwijl ze op de weg reden. Neen, de bommenwerpers vielen slechts Evere aan.

De Fairey-Battles waren mooie, zelfs elegante vliegtuigen, dacht Bastien Trioteignes nu, en hij voelde zich fier om met deze machines te mogen vliegen. De Battles waren dubbelzitters en eendekkers, gemaakt uit een structuur van staal en duraluminium, en gebouwd met een slank profiel. De machines werden ontwikkeld voor de Britse Luchtmacht door *Fairey Aviation Company* volgens de plannen getekend door de Belgische ingenieur Marcel Lobelle. Ze waren uitgerust met krachtige Rolls-Royce Merlin motoren, die ook in de nieuwste jachtvliegtuigen waren ingebouwd.

De Battle was echter een zwaar vliegtuig en het moest een lading bommen dragen met slechts één zulke motor. Dat was wat te weinig voor een bommenwerper! De Battle bleef daarom een traag toestel. Het ontbrak ook aan een bepantserde cockpit en aan nieuwere kenmerken zoals een zelf verzegelende brandstoftank. De cockpit was in één stuk gebouwd en de windschermen daarvan smolten goed samen met de curven van de slanke romp. In de Belgische versie bleef het vliegtuig beperkt tot een tweekoppige bemanning van piloot en observator, maar er bestonden Britse versies met een bemanning van drie, met piloot, observator en boordschutter. De Britse Battles werden eerst gebouwd in de fabriek van Fairey te Hayes, in het midden van 1937. Latere modellen werden gebouwd te Heaton Chapel nabij Manchester. De Battles van de Belgische Luchtmacht waren geassembleerd in België zelf door de *Avions Fairey* fabricagehallen van Gosselies nabij Charleroi.

De Battles waren relatief nieuwe toestellen. De achttien Belgische Battles werden geleverd in 1938, maar toch waren ze reeds voorbijgestreefd! De Battles droegen hun bommen mee in cellen onder de vleugels. Ze konden normalerwijze vliegen aan driehonderd twintig kilometer per uur, met een maximum van vierhonderd tien per uur, en landingen gebeurden aan honderd per uur. De machine kon gebruikt worden voor nachtelijke bombardementen.

De Battles konden niet op tegen de Duitse gevechtsvliegtuigen, die minstens honderdvijftig kilometer per uur sneller vlogen, zodat de Battles eerder laag tegen de grond moesten vliegen om te ontsnappen aan de hoogvliegende Duitse jagers, maar laag in de lucht bleven ze blootgesteld aan vuur vanaf de grond, niet alleen vanwege de Duitse Flak of *Flugabwehrkanonen*, maar ook vanwege het luchtafweergeschut en de machinegeweren van bevriende troepen, die op eender welk vliegtuig in de lucht zonder onderscheid schoten.

Bastien en Jan Sinnagel vlogen weg van de zon, van Brussel naar het noorden van Vlaanderen, naar het Waasland, ten zuiden van de kleine stad van Sint-Niklaas-Waas. Bastien vond het vliegveld gemakkelijk en liet de neus van de machine naar het land zakken. Hij vond de landingsbaan, een mooi vlak grasveld, en hij zag al hoe andere Fairey-Battles naar hun camouflageplaatsen getrokken werden onder de bomen van een bos. Hij deed zijn toestel aan snelheid en hoogte verliezen. Hij plaatste zich in positie om te landen.

Net op dat ogenblik verschenen er drie Duitse Heinkel 111 bommenwerpers vanuit het zuiden, recht in de weg van Bastien. Die toestellen vlogen echter hoger in de lucht dan Bastien. Hij dacht dat de Duitse bommenwerpers vlogen op tweeduizend meter hoogte, maar hij zag met afgrijzen een hele reeks bommen uit de Heinkels naar beneden tuimelen terwijl hij landde! Belsele werd gebombardeerd terwijl hij nog volop aan het landen was! Bastien rolde al op de grond, toen, en hij poogde zijn toestel zo snel mogelijk tot stilstand te brengen, maar dat ging veel te traag naar zijn zin. Bommen ontploften en braken de aarde open links en rechts van hem, met oorverdovend geweld. De aarde werd omhoog geworpen in vuile fonteinen van stofwolken, granaatscherven en klonten aarde en gras.

Belsele werd slechts verdedigd door twaalf lichte Maxim machinegeweren van een oud model. Verder dan vierhonderd meter schoten die niet meer nauwkeurig, en de Duitse toestellen vlogen nu minstens op tweeduizend meter hoogte. De verdediging van het vliegveld

bleef dus praktisch onbestaand. Na de eerste drie Duitse bommenwerpers vielen nog meer golven van bommenwerpers het vliegveld aan.

Jan Sinnagel bleef hysterisch schreeuwen, ‘spring er uit, spring er uit!’

Bastien deed dat, en hij sprong zo zelfs bovenop Jan Sinnagel die niet de tijd had genomen om te springen maar zich gewoon op de grond had laten glijden langsheen de romp. Jan Sinnagel veerde recht en Bastien sprong hem achterna. De twee mannen liepen naar een klein bos naast het grasveld. Bastien hoorde een enorme explosie toen een bom recht in het midden van zijn vliegtuig insloeg en dat herleidde tot een vlammen spuwende ruïne. Hij werd tegen de aarde geworpen door de luchtverplaatsing en voelde de hitte over zich waaien terwijl er nog meer bommen aan alle zijden de velden openwierpen. Aarde en stof kwam op hem terecht. Het enige wat hij nu wilde was nog slechts om daar te blijven liggen, zo dicht mogelijk tegen de grond geplakt opdat de schrapnels hem niet zouden raken, de metaalscherven van de exploderende bommen, maar Jan Sinnagel die naast hem lag stond op en greep Bastien bij de kraag.

‘We moeten weg van de banen! Weg van het gras! Kom mee!’

Bastien duwde zich op zijn knieën, dan op zijn voeten, en hij volgde Jan Sinnagel die liep zoals een Olympisch kampioen, naar een andere rij bomen toe. Enige seconden later wierpen hij en Jan zich zij aan zij achter de dikke stam van een populier, de handen over de oren, terwijl bommen verder bleven ontploffen in de omgeving. Bastien begreep hoe soldaten in de loopgrachten van de laatste oorlog volledig murw konden geslagen worden alleen al van dit hels lawaai, om in schoktoestand onbekwaam te blijven om verder te strijden. De schrapnels vlogen bij de ontploffingen door de bladeren van de bomen, hoger op. Alle vogels werden verjaagd. Eender welk van die schrapnels had hen kunnen doden, maar ze lagen nu lager dan de vlakke van het vliegveld in een oude, bijna uitgedroogde, ondiepe gracht, en de metalen scherven vlogen over en achter hen heen. Bastien en Jan waren toen geen fiere piloten meer met zijden sjaaltjes rond hun nek, maar foetussen in de schoot van moeder aarde. Ze bleven liggen en verroerden zich niet meer.

De ontploffingen stopten plots. Bastien en Jan wachtten nog een tijdje. Daarna stonden ze behoedzaam op. Ze keken naar de lucht en ontwaarden geen bommenwerpers meer boven Belsele. Wel, dat was wat er overbleef van het geheim van de campagnevliegvelden! Niet alleen Evere was gebombardeerd, ook de vliegvelden waar ze dachten dat ze in veiligheid konden blijven, luchtmachtbasissen die nooit in vreedstijd door meer dan één vliegtuig tegelijk gebruikt werden. Wie weet, misschien hadden ook een aantal Duitse bommenwerpers die al boven Evere vlogen de Fairey-Battles tot hier gevolgd, tot in Belsele!

Bastien en Jan schudden de aarde van hun overall af en ze gingen langzaam naar waar de meeste vliegtuigen lagen. Enige piloten en observatoren stonden daar te kijken met glazige, verwarde ogen, de handen in de heupen, verstomd de vernieling te overzien. Diepe trechters hadden zich in de landingsbanen gevormd. Putten van twee meter breed en een meter diep lagen rond hen heen. Die gapende wonden zouden in de volgende uren moeten gevuld worden, of geen enkel vliegtuig kon nog van Belsele opstijgen! Jan Sinnagel wees naar een weg naast het vliegveld, en Bastien bemerkte hoe net op dat ogenblik de camions van Evere aan kwamen rijden en stopten naast een nabij gelegen villa. De twee mannen stapten naar die plaats toe. Ze waren nog steeds vuil van de modder en het stof dat over hen heen was gegooid door de ontploffingen. Ze waren zo vuil dat ze niet direct herkend werden. Ze gingen de gang van de villa in.

In een kamer van het Informatiebureau hoorden ze hun Groepsleider, Majoor Piot, in de telefoon schreeuwen, ‘ik zeg u dat het vliegveld van Belsele onveilig is! De Duitsers hebben de ligging gelokaliseerd! We vlogen een verdomd bombardement in! Dit vliegveld is even gevaarlijk als Evere. Haal ons hier uit! Waar kunnen we vervolgens naartoe vliegen, Generaal?’

Piot was aan het spreken met Generaal Hiernaux.

Bastien en Jan bleven dicht bij Majoor Piot staan om de Generaal te horen antwoorden, ‘vlieg dan zo snel mogelijk naar vliegveld 26, naar Aalter. Haal de mannen en de vrachtwagens ook weg van Belsele! Verlaat Belsele!’

Dat was inderdaad een wijze beslissing, maar Bastien had niets meer om in te vliegen. Bastien hoorde dan achter zich een bekende stem, ‘ik wist dat jullie, snotjongens jullie machine zouden doen ontploffen! Ik wed dat jullie vroeger ook al jullie speelgoed braken, nietwaar? Die dure toestellen zouden slechts mogen toegekend worden aan rijpe, ervaren mannen die weten hoe ermee moet omgegaan worden. Je kunt een boer niet leren vliegen, zei mijn vader altijd. Zeg, hebben jullie, kereltjes, ook in de modder gespeeld?’

Bastien maakte een vuist, maar Jan Sinnagel grijnsde terug met slaperige ogen. Ze hadden geen minuut geslapen die nacht.

Max Vinck stond daar te lachen en grappen te maken met hun ongeluk!

Hij sloeg zijn observator, een jonge Sergeant, op de schouder, ‘vooruit, man, de paardenmolen draait verder! Naar Aalter! Laat ons als de duivel hier vandaan vliegen of we verliezen ons tuig ook nog!’

‘Je zult eerst de gaten in het veld moeten vullen,’ beet Jan Sinnagel terug.

‘Het gaten vullen laten we over aan de grondwroeters, nietwaar, aan de jongens zonder vliegtuig.’

‘We zullen helpen, wees maar gerust,’ zei Jan dan sussend, ‘maar enkel en alleen als je meehelpt.’

Max Vinck trok mee met Jan en Bastien om schoppen te gaan zoeken.

Het duurde vier uur tot voldoende aarde aangebracht werd om de bommentrechters in het vliegveld van Belsele te vullen, en ook hier hielpen dappere boeren met hun tractoren mee. Om 10h45 steeg de eerste Fairey-Battle op naar Aalter, nog eens vijftig kilometer meer naar het westen. Aalter was een vliegveld dat ten oosten van de stad Brugge lag en ten zuiden van Maldegem in Vlaanderen. Terwijl de trechters gevuld werden keek menige piloot bedenkelijk naar de hemel. Ze verwachtten nog nieuwe bommenwerpers die hun dodelijke lading kwamen afwerpen. De boeren leken zich van geen gevaar bewust te zijn. Max Vinck werkte naast Bastien en Jan.

Bastien en Jan bleven te Belsele tot het laatste gat gevuld was en daarna sprongen ze in een vrachtwagen die richting Aalter reed.

‘Half een dag oorlog,’ gromde Jan Sinnagel toen hij zich naast Bastien op een metalen bank gooid, ‘en we zitten al bijna met ons achterwerk in de zee. Heilige Mozes!’

Minder dan een uur later bereikten de tien overblijvende Battles het vliegveld van Aalter. Een paar mannen werden naar Evere gezonden met een vrachtwagen om te onderzoeken of de daar achtergelaten Battles konden hersteld worden.

De woorden van Jan Sinnagel bleven verspild aan Bastien, want hij zat al in de vrachtwagen met zijn rug tegen een metalen balk met gesloten ogen te slapen. De camion hotste en botste, maar Bastien sliep en snurkte zacht. Bastien kon slapen waar ook je hem neergooide. De transfert naar Aalter per camion gebeurde zonder incidenten. Bastien en Jan hielpen om de

vrachtwagens af te laden. Daarna gaven ze er de voorkeur aan verder in de vrachtwagen te blijven slapen, eerder dan nog een huis te zoeken voor die nacht. Ze waren te moe.

Bastien en Jan ontwaakten in de namiddag. Ze wandelden naar het Informatiecentrum van Aalter. Ze hoorden dat Majoor Piot bevelen gegeven had om een bombardementsopdracht uit te voeren met drie pelotons van elk drie Battles. Het Hoofdkwartier wou een voetbrug over het Albert Kanaal bombarderen, een brug die de Duitse troepen over het kanaal geworpen hadden. Veel infanterie kon over die brug lopen om de verdedigingslijnen van het Belgisch Leger te doorbreken. De Belgische soldaten verdedigden een lijn gevormd door de Maas rivier in het oosten en het Albert Kanaal, dat van Antwerpen tot aan de Maas liep, in het noorden. Het Hoofdkwartier had bevolen bommen van vijftig kilogram te gebruiken. Majoor Piot had aan Kapitein Edmond Pierre gevraagd de aanval voor te bereiden.

De voorbereiding van die opdracht gebeurde in enige verwarring. De haken waaraan de bommen onder de vleugels moesten gehangen worden konden niet gevonden worden. De haken werden later dan toch wel teruggevonden, maar in de camion die de potten en pannen van de keuken transporteerde. Nadien werden de tijdsontstekingen voor de bommen gezocht maar niet gevonden. De piloten zouden impactontstekingen moeten gebruiken, maar ten gevolge daarvan moesten de bommen in theorie afgegooid worden vanop minstens driehonderd meter hoogte, want de bommen moesten recht neerwaarts vallen om met hun neuzen op de grond te stuiken en te ontploffen. Zeer laag over de bruggen heen vliegen was dus niet mogelijk. Tevens was het oud systeem om voor bombardementen naar doelen te mikken nog niet lang geleden verwijderd uit de vliegtuigen. Nieuwe en meer gesofistikeerde systemen zouden in de volgende dagen geplaatst worden, maar die apparaten waren nog niet geleverd, zodat de piloten en de observatoren de bommen op zicht zouden moeten lossen. De bommen laten vallen van veel hoger dan driehonderd meter werd daardoor ook onmogelijk, maar driehonderd meter was de ideale hoogte voor het luchtafweergeschut om vliegtuigen te raken!

Iets later werd de opdracht om de voetbrug aan te vallen omgezet in een opdracht om bestaande bruggen over het Albert Kanaal te vernietigen. Maar, vroeg Bastien ongerust, waren bommen van slechts vijftig kilogram voldoende om die stoere bruggen te vernielen? Hij herinnerde zich iemand te hebben horen zeggen dat sommige van die bruggen in gewapend beton gebouwd waren, dus zeer sterk, en andere in staal volgens een structuur naar de plannen van een Professor van de Universiteit van Leuven genaamd Vierendeel. Zouden de piloten niet gevierendeeld worden?

Het werk om de bommen te installeren nam veel tijd in beslag, en nog werd het definitief bevel tot de opdracht niet gegeven. Laat in de namiddag moest Kapitein Pierre naar het Hoofdkwartier bellen om met enige schroom te melden dat de aanval nu snel zou moeten uitgevoerd worden, ofwel die dag moest afgeblazen worden, want het vliegveld van Aalter was niet uitgerust voor nachtvluchten. De opdracht werd dan voor die dag afgelast, en er werd beslist het bombardement de volgende dag uit te voeren, op 11 mei 's morgens bij dageraad.

Het Duits Leger viel België en Nederland aan op 10 mei om 05h35, op een bevel van Adolf Hitler daterende van 8 mei. Het plan voor de aanval kwam vooral van Luitenant-Generaal Erich von Manstein, maar de meer innovatieve elementen ervan, die later de *Blitzkrieg* genoemd werden, werden bedacht door Luitenant-Generaal Heinz Guderian. Het Manstein plan bestond uit twee delen, een aanval zoals von Schlieffen uitgevoerd had in 1914 op België en ook op Nederland, plus een tweede verrassingsaanval met tankdivisies door de Ardennen.

Die laatste doorstoot, uitgevoerd door Generaal Heinz Guderian, was de variant die de Duisters via Amiens naar het Noordzee Kanaal moest brengen.

In Nederland veroverden Duitse valschermspringers de vliegvelden van Katwijk en Waalhoven, het eiland Dordrecht en de bruggen van de Moerdijk. De troepen vielen eveneens Groningen aan, Assen, Zwolle, Arnhem en Venlo. De *Wehrmacht* viel ook de stad Maastricht aan.

In België werden bijna al de gekende en belangrijkste vliegbasissen gebombardeerd bij het eerste ochtendgloren, zodat veel vliegtuigen op de grond vernield werden. Het meest dramatische incident was dat het Belgisch Leger al de bruggen over het Albert Kanaal dat Antwerpen met Luik en Maastricht verbond en dat een natuurlijke verdedigingslijn vormde tussen België en Nederland, deed springen, op drie bruggen na, en dat waren de drie bruggen van Briegden, Veldwezelt en Vroenhoven die net vóór Maastricht lagen. De Duitse troepen hadden die bruggen bereikt met zweefvliegtuigtoestellen vóór de opdracht om de bruggen op te blazen aan de Belgische garnizoenen van die bruggen correct, duidelijk en definitief kon meegedeeld worden.

Het fort van Eben-Emael, net ten zuiden van Maastricht, tussen Maastricht en Luik, een reusachtig verdedigingscomplex dat op de grens van drie landen lag en dat de scharnier vormde tussen het Albert Kanaal en de Maas, werd eveneens direct door de Duisters aangevallen bij het prille begin van de oorlog. De aanvallen rond Maastricht en op de Belgische verdediging van het Albert Kanaal duurde de ganse dag van 10 mei.

Als Bastien wou deelnemen aan de bombardementsopdracht over het Albert Kanaal, dan zou hij in een ander toestel moeten vliegen dan waarmee hij gewend was. Jan Sinnagel stelde voor een geluksspel in te richten met een ander team. De uitslag zou beslissen over welke piloten in welk vliegtuig zouden vliegen. De twee bemanningen speelden met de Vlaamse pitjesbak in een café van Aalter. Bastien won het spel en op die manier, bepaald door het lot, wonnen ze hun zetels in een Battle.

Het was toen dat het bombardement veranderd werd naar de vernieling van de drie bruggen over het Kanaal. De Duitse voetbrug was stuk geslagen door Belgisch artillerievuur. Alle bruggen over het Albertkanaal waren ondermijnd en voorzien van elektrische en pyrotechnische ontstekingsmechanismen. De bruggen werden opgeblazen al direct na het eerste alarm, op drie cruciale bruggen vóór Maastricht na, wegens diverse redenen, maar vooral omdat de Duitsers al over de bruggen heen geraakt waren voordat de ontploffing kon gebeuren. De bruggen van Briegden, Veldwezelt en Vroenhoven bleven dus open voor het zwaar materiaal van de aanvallende Duitse troepen. De *Wehrmacht* kon over hen heen het hart van België bereiken zonder verder nog belangrijke natuurlijke hindernissen te moeten overschrijden.

Rond 00h30 in de morgen werd die opdracht echter afgelast en vervangen door twee observatieopdrachten in de streek van Visé en Maastricht, aan de noordoostelijke grens van België, waar de Duitse troepen in volle kracht aanvielen. De bommen moesten onder twee Battles weggehaald worden. De soldaten gromden. Zestien bommen werden aldus verwijderd van onder de vleugels. Een uur later kondigde Majoor Piot aan dat ook die opdrachten afgelast werden, maar de bombardementen van de bruggen over het Albert Kanaal werden weer bevestigd. De bommen moesten opnieuw onder de twee Battles bevestigd worden!

Toen het definitieve bevel tot het bombardement viel, zaten Bastien en nog enige andere piloten te wachten in het Informatiecentrum. De Kapelaan De Meester bracht Bastien en Jan in zijn oude Sarolea auto naar het vliegveld. Twee pelotons van drie Gloster Gladiator

jachtvliegtuigen elk, oudere tweedekkers van Britse makelij, die nu vlogen vanaf het campagnevliegveld nummer 21 van Beauvechain, moesten de bommenwerpers begeleiden. De piloten liepen naar hun toestellen. Kleine dingen werden gemist, een helm, een bril, een handschoen. Die werden in laatste instantie bijgehaald vanuit de barakken. Er moesten nog enige bommen opgehangen worden onder de vleugels, de mechanismen om de bommen te laten vallen werden een laatste maal gecontroleerd. Machinegeweren bleken in panne en moesten in allerijl hersteld worden. De voorbereiding tot de opdracht nam te veel tijd in beslag die morgen, veel te veel tijd meende Bastien.

De bommenwerpers stegen op lang na dageraad, toen het al zeer licht was in de dag, na zes uur. De Duitsers en de Belgen op de grond zouden klaar wakker zijn en erg begerig om op elk vliegtuig te schieten dat ze boven hun hoofd ontwaarden, zij het vriend of vijand!

De voorbereiding van de Battles duurde dus zo lang dat alle vliegtuigen laat opstegen. De Gloster Gladiator jagers die hen opwachtten in de lucht werden bijna onmiddellijk aangevallen door Messerschmitt gevechtvliegtuigen. Twee Gladiators slechts konden die macabere dans ontspringen en die morgen rond 07h30 naar hun basis terugvliegen. Eén Gladiator moest een noodlanding maken te Borgworm omdat het toestel beschadigd werd en de piloot in het aangezicht verwond. Een tweede viel brandend uit de hemel, de piloot sneuvelde. Een derde Gladiator viel ook neer, maar de piloot kon zich redden met zijn valschermscherm. Het vierde jachtvliegtuig werd eveneens uit de lucht geschoten, de piloot moest als vermist worden opgegeven. De bommenwerpers van Aalter zouden hun missie moeten volbrengen zonder escorte van jagers.

Het eerste peloton van drie Fairey-Battles moest de brug van Veldwezelt, een stalen brug, aanvallen. Ten zuiden van de stad Gent al kwam dat peloton in aanraking met drie Duitse jachtvliegtuigen. De Duitsers misten de drie bommenwerpers niet. Ze vielen de Belgische formatie aan en in een korte luchtslag van minder dan vijftien minuten werd één Fairey-Battle neergehaald. De twee andere Belgische bommenwerpers vlogen verder, maar in de omgeving van Hasselt stortten drie meer Duitse jachtvliegtuigen zich op een tweede Belgische bommenwerper, zodat ook die Battle uit de lucht geschoten werd. Eén enkele Battle zette de missie voort en liet de bommen naar de brug vallen. De bommen sloegen in op de weg, enkele meter naast de brug. De brug van Veldwezelt bleef zo onbeschadigd en open op die volledige dag van 11 mei, en ze zou dat ook de volgende dagen blijven.

Het doelwit van het tweede peloton was de brug van Briegden. Dit peloton vloog in een meer noordelijke route dan het eerste. De vliegtuigen vlogen laag, en daardoor kwamen ze terecht in zeer zwaar vuur van de Belgische strijdkrachten. Honderden Belgische soldaten schoten op de toestellen die boven hun hoofden vlogen. Ze hoopten zo te ontsnappen aan de Duitse jagers en Stuka's. Twee bommenwerpers werden neergehaald, hun brandstoftanks doorboord en hun besturingen beschadigd. In één Battle kreeg de observator een schotwonde en hij verloor veel bloed. Een ander vliegtuig verloor benzine. De benzine schoot in brand, zodat de Battle als een toorts neerstortte. De piloot en de observator konden gelukkig uit hun toestel springen en hun leven redden met hun valschermscherm.

De laatste Battle van dat peloton liet wel de bommen op de brug vallen, maar de piloot vloog recht in zwaar Duits afweergeschut. Ook zijn brandstoftank werd geraakt. Glycol, olie en benzine werden over de cockpit gespreid. De observator sprong uit het vliegtuig en zijn valschermscherm opende zich terwijl de piloot in een veld landde. De man liep zo snel hij kon weg van het toestel zodra hij het tot stilstand kon dwingen. Hij liep weg van een nakende brand en ontploffing van zijn Battle. Wanneer de piloot honderd meter verder van zijn gehavend vliegtuig higgend stopte, zag hij tot zijn totale ontzetting dat hij in het veld op zijn bommen

gegleden had! De bommen waren helemaal niet gelost! De observator had wel de hefboom overgehaald om de bommen te lossen door gebruik te maken van het elektrisch systeem, denkend dat de bommen ook inderdaad gevallen waren, en hij had dat ook toegeschreeuwd aan de piloot, maar het mechanisme had niet gewerkt zoals het hoorde, de bommen waren niet losgekomen uit de haken, en ze hingen nog steeds in hun cellen onder de vleugels van de Battle. De bommen hadden dienst gedaan als slede. Het vliegtuig was op zijn buik en op de bommen over het veld gegleden. De bommen waren door een zeldzaam mirakel niet ontploft! De piloot moest vele minuten trillend op zijn benen blijven staan, zo bleek als een netgewassen laken, wanneer hij zich realiseerde aan welk vuurwerk hij ontsnapt was tijdens zijn noodlanding. Daarna zette hij zich op weg op te gaan zoeken naar bevriende troepen. Hij vond geen spoor van zijn observator. Piloot en observator geraakten later per vrachtwagen terug te Aalter. Niet één bom raakte de brug van Briegden. Ook hier konden de Duitse kolonnes ongestoord het Albert Kanaal over rijden en stappen.

Het derde en laatste peloton vloog ondertussen naar de brug van Vroenhoven. De bommenwerpers vlogen in een grote, driehoekige formatie met hun pelotonsleider vooraan. Aan de linkerkant, honderd meter achter de leider, vloog Jan Sinnagel met Bastien als observator, en aan de rechterkant van de leider vloog het toestel van Max Vinck, die ook aan de stuurstang zat. De formatie vloog naar het oosten, naar de vuurbol toe die vóór hen stond en die net over de horizon zijn gouden licht verspreidde.

Voordat ze opstegen, toen Bastien in de cockpit en in de zetel van de piloot wou klimmen, stopte Jan Sinnagel hem door aan zijn mouw te trekken. Jan wou sturen tijdens deze opdracht! Hij argumenteerde dat Bastien de laatste maal gestuurd had en dat het nu zijn beurt was. Jan zei ook dat Bastien betere ogen en een beter instinct had om doel te zoeken met de bommen. Daar lag enige waarheid in, maar Bastien protesteerde.

Jan Sinnagel zei dan, ‘laten we een muntstuk opwerpen en laat het toeval beslissen over wie stuurt of niet!’

‘Akkoord, maar doe het snel, want we moeten vertrekken,’ riep Bastien.

Jan Sinnagel nam een stuk van twintig Belgische frank uit zijn zak.

Hij vroeg, ‘kop of kruis? Ik kies kop!’

Bastien lachte. Jan wierp het stuk op, dat kwam wentelend naar beneden, Jan ving het op in zijn rechterhand, sloot zijn linkerhand over het muntstuk, en hij opende zijn handen direct nadien om te tonen dat de kop boven lag.

‘Ik stuur,’ besloot Jan, en hij klom in de voorste zetel.

Bastien klom met tegenzin in de achterste zetel, maar niet vóór Jan Sinnagel het twintig frank stuk in de borstzak van Bastien had gestopt.

‘Dat was mijn geluksmunt,’ riep Jan uit over het geluid van de draaiende schroeven van de andere Battles heen.

Hij grinnikte, ‘houd het geluksstuk! Bewaar het voor mij!’

De mannen nestelden zich in de cockpit en Jan liet de motor van hun toestel zo luid brullen als de motoren van de twee andere toestellen. Het ene na het andere stegen de drie vliegtuigen op en ze vormden hun vliegformatie in de lucht.

Jan en Bastien vlogen samen met de twee andere Fairey-Battles van hun peloton zeer laag over het landschap, op een hoogte van niet meer dan vijftig meter. Ze vlogen zo laag dat ze gingen deel uitmaken van het landschap, en de Duitse jachtvliegtuigen die op tweeduizend meter hoogte zwermden konden hen niet onderscheiden van de mozaïek van de kleuren van de velden, de weiden, de dorpen en de steden op de grond. Het landschap van Brabant, de Belgische provincie waar ze snel overheen vlogen, en nadien de streek die het Hageland

genoemd werd, lagen werkelijk zeer mooi en nog vredig in de eerste stralen van de zon. Dit had een zeer aangename vlucht kunnen zijn. Oranje stralen benadrukten de kleurcontrasten, het groen en het bruin, en de ontelbare schakeringen van de daken van de huizen die thans scherper leken dan op een sombere, regenachtige morgen.

Het peloton was al over het vliegveld van Evere gevlogen, het vliegveld waar de piloten zo vele mooie dagen van vliegkunst en van kameraadschap hadden beleefd. Enorme zwarte rookwolken stegen vandaag nog op uit de vliegbasis, en de landingsbanen lagen vol van de grote bruine gaten, de trechters opengetrokken door de ontelbare ontploffingen van honderden zeer explosieve bommen en brandbommen die een grote vernielingskracht hadden. De vele trechters lagen als evenvele wonden overal in het vliegveld. Vuurvlammen vraten nog steeds aan de barakken en de hangars. Olietanks en brandstoftanks brandden nog steeds. Ook de wegen iets verder af waren gescheurd en opengereten. Burgerhuizen waren letterlijk van binnenin ontploft en open geblazen, de muren neergevallen en weggegooid. De daken lagen tussen de muren of rookten nog van het vuur. De Heinkels hadden ook brandbommen afgegooid. Bastien had de tijd, met Jan aan het stuur, om links en rechts te kijken, en hij zag aan alle kanten vernieling en hevige branden. De landingsbanen waren onbruikbaar door de vele, gapende kraters, en dit vliegveld herstellen, ook het burgerlijk deel ervan, zou weken duren. In enkele minuten tijd was de trots van de Belgische luchtvaart vernietigd. In sommige hangars herkende Bastien nog de resten van uitgebrande rompen van vliegtuigen die nu geen linnen bedekking meer hadden en die bijgevolg lagen als verpletterde skeletten van oude, grote metalen beesten, tussen de ijzeren balken van de ingevallen daken in. Verwrongen metalen platen van de daken van de hangars waren honderden meter ver geslingerd door de luchtverplaatsingen van de uiteenspuittende bommen. Het zicht was troosteloos.

De piloten bereikten de zone van het oorlogsfront niet lang na hun vlucht over Evere. Concentraties van strijdkrachten, lange kolonnes van militaire voertuigen en infanterie, belemmerden het verkeer op de wegen. De vliegtuigen volgden lange lijnen op de wegen van Belgische troepen die oostwaarts naar de stad Leuven trokken, naar het front toe. De troepen daar beneden herkenden de Belgische kleuren op de vliegtuigen niet, en ze moesten dan al geloven dat slechts nog Duitse vliegtuigen in de lucht konden heersen. Artilleriebatterijen van afweergeschut en de machinegeweren van de lichte tanks werden daarom naar de Fairey-Battles gericht, zodat een gordijn van spervuur de Belgische bommenwerpers groette. Dit soort welkom hadden de Battles noch verdiend noch nodig!

Zowel kogels als granaten werden naar de donderende vliegtuigen gezonden. Daardoor brak de Belgische formatie snel op; elk toestel zocht de veiligste koers. De piloten draaiden ook hun machines in snelle bewegingen in de hemel om de grondtroepen te beletten hen gemakkelijk op de korrel te nemen. Niettemin sloegen de eerste kogels op de drie toestellen in. Alles wat kon schieten, ook de infanterie met geweren, probeerde de indringers uit het luchtruim te halen alsof ze kwaad naar roofvogels of aasgieren schoten. Jan Sinnagel zwaaide zijn Battle naar links en rechts zodat Bastien heen en weer geschud werd, maar de piloot probeerde de algemene richting van Maastricht aan te houden.

Bastien bemerkte daarna een andere stroom van mensen op de wegen, lange kolonnes niet van soldaten maar van burgers, van vluchtelingen. Zwaar beladen wagens, karren, tractoren en hand geduwde karren, bewogen zich beneden aan dezelfde snelheid als de hordes van mensen die te voet met pak en zak het geweld van het oorlogsfront ontvluchtten. Bastien zag meer en meer wagens gevuld met mensen die naar het westen vorderden naarmate de Battles naar de Maas en het Albert Kanaal toe vlogen. De lange lijn van ellende bewoog zich westwaarts om het niets ontziende geweld van de oorlog te ontvluchtten. Bastien kon zich inbeelden hoe al

die mensen in paniek geslagen waren van geruchten, die wellicht overdreven werden, van Duitse gewelddadigheden tegen de burgerbevolking. Hij kon zich niet indenken dat soldaten van Europa weerloze burgers konden uitmoorden. Bastien hoopte ook dat de Duitse *Luftwaffe* voldoende menselijkheid kon opbrengen om die kolonnes niet te bombarderen of niet op de mensen te schieten met de boordwapens van hun gevechtsvliegtuigen. Hij vreesde echter dat de Duitsers daar inderdaad in staat toe waren, al was het maar om de chaos op de wegen te verergeren, zodat het moeilijker werd voor de Belgische troepen om zich achter het front en naar het front te bewegen. Allen al laag vliegen over die angstige menigte was voldoende om volledige paniek te zaaien beneden, maar Jan Sinnagel durfde hier niet hoger te klimmen. Zijn ergste vrees bleef voor de Duitse jachtvliegtuigen die boven in de hemel in grote aantallen konden patrouilleren. Bastien zag hoe de mensen van de wegen wegliepen, de grachten terzijde de wegen in sprongen, of onder de bomen liepen wanneer de Battle over de wegen scheerde. De mensen lieten dan hun bezittingen gewoon in het midden van de weg liggen. Dit was dus hoe de oorlog er uitzag! Een donkere haat voor de vijand welde op in de borst van Bastien.

De formatie van drie Fairey-Battles kwam op die wijze aan in de omgeving van Tongeren in de provincie Limburg. Grote kolommen rook stegen boven de stad op. Tongeren was verschrikkelijk gebombardeerd. Vele huizen in het midden van de stad waren getroffen zodat de bommen volledig de gevels en de daken verwoest hadden. Vuur vlamde overal nog op. Het bombardement van Tongeren kon niet zo lang geleden plaats gehad hebben, want verse vlammen van nieuwe vuurhaarden schoten her en der op. Bastien zag de pompiers hun wanhopige strijd voeren tegen de branden. Hij keek instinctief naar boven, maar hij ontdekte geen Duitse toestellen meer in de lucht.

De Duitse troepen en vooral hun bepantserde wagens met Flak luchtafweergeschut moesten de buitenwijken van de stad al bereikt hebben, want plots vlogen de drie Battles in een dik, gevaarlijk spervuur. Bastien zag iets later inderdaad Duitse troepen van op meerdere wegen convergeren naar Tongeren. Jan Sinnagel dook met de Battle naar beneden en hij sproeide kogels uit zijn machinegeweer over een lang stuk van de weg. Heel wat Duitsers te voet sprongen nu de grachten in.

‘We hadden ten minste hier wat nuttig werk kunnen doen,’ dacht Bastien. ‘We kunnen onmogelijk de betonnen bruggen over het Albert Kanaal met onze bommen vernietigen. Er is daartoe veel meer nodig dan wat wij hebben. We zouden onze bommen hier moeten uitwerpen, op de aanstormende Duitse kolonnes, ook aanvallen en aanvallen, en de wegen zuiveren van Duitsers met machinegeweren. Wel, ik veronderstel dat we de bevelen moeten opvolgen en dat onze oversten alles beter weten dan wij!’

Jan Sinnagel bleef nadien onverstoord doorvliegen in de richting van Maastricht, naar het dorp Vroenhoven. De Duitse troepen lagen en vorderden in dichte concentraties in die streek. Bastien zag nog meer Duitse kolonnes België in rijden en stappen. De Duitsers moesten dus al een hele tijd geleden de verdedigingen van het Albert Kanaal doorbreken hebben! Ze marcheerden recht naar Brussel! Veel Duitse troepen gingen te voet, en Bastien vroeg zich af hoe die zo snel zo ver geraakt waren, maar hij zag ook kolonnes bestaande uit wagens, motorfietsen, vrachtwagens, en elke vier of vijf wagens ontdekte hij pantserwagens waarop machinegeweren en luchtafweergeschut gemonteerd stonden. De Duitsers organiseerden hun aanvalsgroepen dus met alle soorten combinaties van elkaar aanvullende wapens.

Tankkolonnes gleden eveneens over de wegen. Honderden kogels werden naar de vliegtuigen geschoten. Bastien bleef eigenlijk ver achter dit inferno, de Duitsers schoten te ver vooraan of te laat, maar hij zag toch vier kogelgaten geslagen worden in de romp achter zich, en in de rechtervleugel schoten twee kogels door de metalen structuur om grote gaten te trekken in het

linnen dat de vleugels bedekte. Wanneer zouden er kogels dicht bij zijn lichaam geschoten worden?

De Duitse kolonnes werden zo dicht dat ze al de wegen vulden, en dan dook plots het Albert Kanaal vóór hen op, een rechte, zilveren lijn die in de zon glom, een lijn die door het landschap sneed als een scheur gemaakt door een reusachtig, scherp mes. De bloeddruk van Bastien rees enkele punten en hij opende een luik in de romp beneden zich, door hetwelk hij de grond onder zich zag voorbyschuiven, onder het vliegtuig door. Bastien knielde uit zijn zetel en hij ging liggen op de vloer van het vliegtuig om beter de velden te kunnen zien die onder hem voorbij schoven, naar achter toe.

Jan Sinnagel volgde de Battle van Max Vinck op ongeveer honderd meter. Wanneer Max de plaats net vóór de brug van Vroenhoven voorbij schoot, verwachtte Jan de lading bommen van de vleugels te zien vallen, maar er gebeurde niets! De toestellen werden nu nog meer het doelwit van hevig vuur uit machinegeweren. Bastien voelde opnieuw hoe kogels de romp en de vleugels van de Battle raakten, en instinctief probeerde hij met zijn lichaam naar de kleinst mogelijke oppervlakte te krimpen, maar hij was er zich al te zeer van bewust dat zijn lichaam nu een bedenkelijk groot oppervlakte in de Battle bedekte.

De observator van Max Vinck had zijn bommen niet losgelaten! Het vliegtuig vóór Jan zocht plots snel weer de hoogte en bereidde zich voor om de lengte van de brug over te steken. Duitse soldaten begrepen dat een bombardement van de brug moest volgen. Ze liepen weg naar de oevers van het Kanaal, naar verhoopte veiligheid. Ze zagen dat de Belgische vliegtuigen de structuur als doelwit namen. Mogelijk was echter het elektrisch mechanisme waarmee de bommen van onder de vleugels van Max Vinck uit hun haken moesten gelost worden, geraakt door kogels. Misschien waren kabels doorgesneden. Het systeem had helemaal niet gewerkt! Het vliegtuig van Max Vinck klom traag maar steil omhoog en draaide in een grote bocht om het lossen van de bommen een tweede maal te proberen, doorheen een groeiend gordijn van kogels.

Jan Sinnagel liet een grotere afstand tussen hem en Max Vinck wanneer hij naar de brug toe vloog. Hij stuurde nu zijn toestel recht op de brug aan, in de richting van de lengte van de indrukwekkende constructie van beton en staal. Hij vloog iets hoger dan honderdvijftig meter, lager dan hij eigenlijk moest. Ja, als de bommen vanop deze hoogte afgeworpen werden dan meende Jan dat ze net nog voldoende tijd hadden om zich verticaal te richten, de punt naar beneden, om met het ontstekingsmechanisme naar beneden te vallen, maar hij mocht niet lager vliegen! Bastien zag de nauwe lijn van de brug in zijn vizier komen door het luik, en dan wist hij instinctief dat het tijd was om op de knop te drukken die de acht bommen moest loslaten. Nu! Hij drukte op de knop.

Bastien verwachtte een plotse sprong van het vliegtuig wanneer de bommen, het grootste gewicht van de machine, van de vleugels naar beneden vielen, zij het waarschijnlijk niet allen tegelijk. De bommen van de ene vleugel konden net iets sneller vallen dan aan de andere zijde. Dat zou de machine enkele ogenblikken uit het evenwicht trekken, maar Jan Sinnagel vloog even recht en stabiel door als voorheen. Bastien zag de ganse lengte van de brug onder zich door glijden, en hij zag duidelijk de chaos van in paniek rakende Duitse troepen die naar de oevers van het Albert Kanaal sprongen of reden, weg van de brug, maar hij zag geen bommen vallen! De bommen van hun Battle waren niet uit hun cellen gevallen, net hetzelfde was met hen voorgevallen al met Max Vinck. Het elektrische systeem om de bommen te lossen had niet gewerkt!

Bastien vloekte luid, en hij schreeuwde in de interfoon, 'de bommen zijn niet gevallen!'

Jan Sinnagel trok onmiddellijk de Fairey-Battle in een scherpe draai en op dat ogenblik zag Bastien aan de linkeroever van de brug van Vroenhoven talloze Duitse zweefvliegtuigen in de velden liggen. De Duitsers hadden infanterie aangebracht in zweefvliegtuigen, en dat was waarschijnlijk waarom Bastien al zoveel Duitse soldaten te voet in de omgeving gezien had, en waarschijnlijk ook waarom de brug van Vroenhoven veroverd werd vóór ze in de lucht kon springen.

Bastien riep nu, 'Jan, je moet de bommen zelf lossen. Gebruik het veiligheidssysteem! Ik zal je zeggen wanneer.'"

De Fairey-Battle was ook uitgerust met een totaal mechanisch systeem om de bommen in geval van nood te doen vallen, waarvoor de piloot over een hefboom beschikte. Dat systeem kon gebruikt worden door de piloot wanneer bijvoorbeeld de observator gewond werd en het vliegtuig een noodlanding moest maken. Bastien veronderstelde dat het elektrisch systeem van hun machine ergens geraakt was door een kogel, of misschien de techniekers op de vliegbasis in hun haast een kabel of een contact hadden losgetrokken.

Jan Sinnagel dacht niet na over de mogelijkheid die Bastien voorstelde. Hij bleef zijn vliegtuig doen keren en hij probeerde één bom te lossen boven de weg die vol stond met Duitse wagens. De bom viel inderdaad in een paar seconden op de grond, naast de weg, deed een mooie wilg in gensters ontploffen, en zond de Duitse kolonne naar alle kanten om meer onheil te ontwijken.

'Het manueel systeem werkt!' riep Jan uit, 'we moeten het opnieuw proberen. Ik vlieg naar vierhonderd meter, daarna duik ik weer naar honderd vijftig, en we laten de bommen los!' Bastien stond enige ogenblikken recht op in zijn cabine, keek achter zich en zag de derde Fairey-Battle zijn bommen lossen op de brug, daarna weer recht vooruit vliegen. Hij wou zien welke draai Jan Sinnagel maakte, de bommen zien vallen, en hij wou heel erg de bommen zien ontploffen.

Plots echter spoot een stroom olie over zijn gezicht. Een kogel moest een olieleiding doorboord hebben. Het gezicht van Bastien droop met olie. Hij wiste die olie uit zijn ogen, en een nieuwe angst greep zijn hart. Hoe lang kon dit toestel nog vliegen? Zonder olie kon het slechts nog enkele minuten in de lucht blijven, niet langer. Toch bleef Jan Sinnagel draaien en opnieuw de richting van de lengte van de brug kiezen. Vreemd ook was dat Bastien niet meer het vliegtuig van Max Vinck had zien passeren over de brug. Waarom was Max niet teruggekeerd? Wat was er gebeurd?

Jan Sinnagel draaide het toestel in een lange, wijde bocht om opnieuw in de lengte van de brug van Vroenhoven te verschijnen. Bastien ging weer aan het luik liggen.

Op enkele honderd meter van het begin van de brug riep Bastien aan Jan, 'laat ze los! Houd je richting recht!' en Jan Sinnagel bleef recht door sturen, in rechte lijn. De bommen vielen. Kogels sloegen in op de Battle en granaten ontploften woedend rond het vliegtuig. Bastien kon duidelijk de sliert van bommen zien vallen. Het vliegtuig schokte gevaarlijk omhoog en omlaag in het plotse verlies van gewicht. De Battle schoot omhoog alsof het een trap in de staart kreeg, het toestel schokte heen en weer, vloog op en neer, tot Bastien in doodsangst schreeuwde dat de Battle ging neerstuiken. Het vliegtuig beefde en schokte na zoals een eikenblad in een turbulente wind. Bastien werd nu eens naar boven geworpen, dan voelde hij zijn lichaam verpletterend tegen de vloer smakken. Een stroom van zeer warme lucht vloeide over hem heen.

Bastien hoorde Jan schreeuwen, 'Bastien, spring! Spring er uit!'

Bastien vloekte weer, kwam terug op zijn knieën in de romp van het nog steeds hevig schuddend toestel. De romp van de Battle was op vele plaatsen doorboord, Bastien zag licht door de gaten stralen. Eén zijde van zijn zetel was praktisch een zeef geworden en een kogel had een groot stuk ijzerplaat naast zijn zetel weggerukt. Bastien had geluk gehad door neer te

liggen in de romp! Hij kroop terug in zijn zetel, wat hem heel wat inspanning vroeg, en dan keek hij naar zijn piloot.

Jan Sinnagel zat niet meer in zijn zetel.

Hij stond recht, volledig omwikkeld door zware, zwarte rook. Bastien realiseerde zich dan dat het vliegtuig in vuur stond. Vuur was de meest gevreesde dood van een piloot. Jan Sinnagel stond recht en hij sloeg energiek met zijn armen alsof wespen hem aan het steken waren, maar Bastien zag overal vlammen likken aan de cockpit. De klederen van Jan stonden in vuur! Zure uitwasemingen staken dan in de ogen van Bastien en hij moest hoesten wanneer de rook in zijn keel en in zijn longen drong. Hij zag nog meer zwarte olie uit de motor sproeien, langsheen de romp. Benzine vatte vuur en dikke, zwarte rook joeg achter de Battle aan.

Bastien kon lager nog steeds het instrumentenbord zien. Ze vlogen aan vierhonderd kilometer per uur, zeer, zeer snel voor de Battle, doch op slechts een hoogte van honderd vijftig meter. Als hij nu sprong, was het niet zeker dat hij op de grond in één stuk zou aankomen. Hij vreesde dat de hoogte onvoldoende was om zijn valscherms te openen en zijn val degelijk te dempen. De snelheid was ook te hoog. Niettemin duwde hij zich op zijn voeten omhoog, stak zijn hoofd ver uit de cockpit, en hij probeerde te springen. Dat lukte hem. De wrede, schurende wind greep hem met kracht, zoog hem ruw van zijn voeten en trok hem naar buiten. Hij stootte zijn been nog tegen de plastic van de cockpit, wat hem veel pijn bezorgde, en hij werd in een geweldige neerwaartse beweging van de Battle uit de machine gerukt. Terwijl hij naar beneden tuimelde trok hij al aan de riemen van zijn valscherms. Hij zag het vliegtuig naar de grond dwarrelen en in een spiraal uit de hemel duiken met geweldige snelheid. Hij kon niet zien of Jan Sinnagel ook uit de Battle gesprongen was. Hij wachtte een paar fracties van een seconde, en zag dan tevreden hoe zijn valscherms zich ontplooiden. Dat ook duurde slechts enkele kostbare seconden. Bastien zag de paddenstoel boven zijn hoofd groter worden en de wind vatten, maar even daarna al werd hij met een wilde schok brutaal tegen de aarde gesmeten. Uit een hoek van zijn ogen zag hij eveneens een brandend vliegtuig vlammen spuwen terwijl het neer dook, dan openbarsten en op de grond ontploffen. Hij hoorde een tweede explosie aan de andere zijde, waar een tweede Battle naar de grond werd geworpen en opging in vlammen in een grote, zwarte wolk van brandende olie en benzine. Nadat Bastien tegen de grond geplakt werd, verloor hij even het bewustzijn van de pijn in zijn ledematen en borst.

Bastien ontwaakte na wat hij dacht slechts een korte tijd te zijn geweest, maar hij hoorde een ander gevaar, zelfs twee gevaren. Artilleriebatterijen leken hun vuur te concentreren op de weg en het veld waar Bastien lag, en hij zag een reusachtige Duitse bepantserde tank naar zich toerijden. Wou die hem verpletteren onder haar rupsbanden? Bastien probeerde op te staan, maar de pijn deed hem zijn hoofd weer naar de aarde brengen. De Duitse tank stopte naast hem met het oorverdovend, knarsend geluid van haar ijzeren rupskettingen, de granaten negerend die hopen vuile aarde opwierpen wanneer ze in het veld insloegen.

Bastien leed pijn over zijn gans lichaam. Hij voelde dat hij niet alleen ruw tegen de grond geworpen was, maar ook dat hij brandwonden opgelopen had.

De tank kwam volledig tot stilstand en Bastien zag een man in een grijs uniform uit het gevaarte springen en naar hem toe komen. Hij zag eerst niet het gezicht van de man, maar hij kon duidelijk op de riem van de soldaat de woorden lezen, 'Gott mit uns.' Twee meer soldaten kwamen nader. Ze grepen het valscherms van Bastien, rolden de zijde zorgvuldig op en dan duwden ze het valscherms naast hem. Eén van de soldaten bracht zijn gezicht tot dicht bij het gezicht van Bastien, en de man begon te spreken, maar Bastien hoorde niet wat de man zei want zijn oren leken ongevoelig te zijn geworden voor lage geluiden te midden het helse

lawaai van de ontploffingen in het veld. De Duitsers spreidden een mooi staaltje van harde zenuwen en zelfvertrouwen ten toon te midden de beschieting van het veld door de Belgische artillerie. Ze deden alsof ze niet konden geraakt worden! Ze hielpen een vijand op eigen levensgevaar! De Duitser glimlachte medelijdend, en hij bracht een blikje met citroenwater aan de lippen van Bastien, zonder te proberen de piloot weg te trekken. Bastien dronk gretig want zijn keel brandde en voelde zeer droog aan. De Duitsers duwden dan Bastien zeer langzaam en met veel zorg zijwaarts zodat hij op de zijde van zijn valscherms kwam te liggen, en niet meer op de vochtige grond. De Duitser en een andere soldaat veegden daarna zijn gezicht proper. Bastien begon opnieuw stemmen te horen. Hij knikte en probeerde een paar Duitse woorden. Hij zei dat hij pijn in de rug had, en hij vroeg de mannen hem niet aan te raken. Hij hoorde dan de Duitsers zeggen, zeer langzaam, duidelijk articulerend en herhaaldelijk, dat ze een medische post zouden oproepen en vragen om hem te komen halen. Ze gaven er de voorkeur aan hem niet in hun tank mee te nemen. Bastien knikte en voegde er een Duitse dank aan toe, waarop de mannen weer glimlachten, hem bemoedigend op de schouder sloegen en hem op zijn valscherms in het veld lieten liggen.

Het artillerievuur werd zo mogelijk nog heviger. De aarde bleef over het lichaam en het gezicht van Bastien vliegen, maar de Duitsers moesten hem achterlaten. Bastien draaide zijn hoofd met veel moeite om de Duitse soldaten terug in hun tank te zien klimmen, en met geweldig lawaai van brullende motoren en kletterende rupskettingen schoot de tank weer naar voor, reed naar het ander eind van het veld, westwaarts, naar het oorlogsfront, dieper België in.

De exploderende granaten bleven het veld rond Bastien omwoelen. Hij durfde geen vinger te bewegen en hij hoorde ook schrapnels nu in het ronde fluiten. Tenminste tweemaal vlogen hopen aarde over hem heen, aarde viel op zijn benen en borst en gezicht, en Bastien hoorde granaten over hem heen gieren, dan verder inslaan met geweldige macht. Hij trok zich op het valscherms in een positie die hem het minst pijn bezorgde.

Een vreemd gevoel van sereniteit, kalmte en rust en verzoening met zijn lot overviel Bastien dan. Hij lag zonder te veel pijn in dit vruchtbare, mooie veld van Limburg. Hij zag de takken van de populieren en de wilgen even verder zachtjes met de wind bewegen. Hij kreeg het wel koud. Hij trok een deel van het valscherms over zich, draaide zijn gezicht van zijwaarts naar de lucht, en bereidde zich op zijn dood voor. Hij dacht aan zijn mooie Irene, zijn Duitse vrouw, en aan zijn vader. Hij verloor opnieuw het bewustzijn, maar zijn geest en zijn hart bleven sereen op het ogenblik van zijn dood.

Plots schreeuwde Bastien het uit van de pijn en hij wierp zijn rug omhoog van de hevige steken. De beschieting van het veld was op dat ogenblik een tijdje verminderd, en dan hield het plots op. Een onaardse stilte hing nu over het veld, en andere mannen stonden rond hem. Ze praatten met zachte stemmen. Zij ook droegen grijze uniformen, maar één van de mannen legde uit dat hij een dokter was. Hij vroeg Bastien nog te blijven liggen en zich niet te bewegen. De man werkte aan zijn gezicht om het vuil te verwijderen en hij gebruikte ook instrumenten, tangetjes, om de aarde uit de oren en de neus van Bastien te verwijderen. De dokter noopte ook Bastien tot kalmte. Bastien zou gered worden. Wanneer hij probeerde zich te bewegen, schreeuwde hij het echter uit van de hevige, stekende pijn. De dokter riep dan een bevel en een motorrijder met een zijkar reed tot net naast Bastien. Bastien riep zijn vernedering en pijn nogmaals uit, maar drie Duitsers namen hem zonder veel omhaal op van de grond alsof hij een kind was, zacht en traag om hem zo weinig mogelijk pijn te doen, hoewel Bastien bleef schreeuwen als een bezetene omdat messen hem overal in zijn lichaam staken. De mannen plaatsten hem in de zetel van de zijkar van de motorfiets. Hij kon in de zijkar half liggen en half zitten, en Bastien probeerde zijn lichaam te steunen op zijn ellebogen. De dokter legde uit dat Bastien nog heel wat pijn zou te verduren krijgen

gedurende een lange rit, maar de motorrijder zou Bastien naar een medische post brengen achter het front en achter het artillerievuur. Op dat ogenblik begonnen opnieuw granaten in het veld en op de weg in te slaan, en de Duitsers bogen hun rug om schrapnels te vermijden. Bastien moest in de zijkar van het motorrijtuig blijven zitten, elke seconde vrezend door zwiepend metaalscherven getroffen te worden. Hij durfde zich niet te bewegen.

Een Duits bevel klonk dan opnieuw en de motorrijder, helemaal gekleed in zwart leder, sprong als een duivel op de zit van de motorfiets en startte de motor. De soldaat draaide zijn rijtuig om en hij reed dan over het veld aan grote snelheid, honkend en botsend, waarschijnlijk heel blij om snel van dit veld te geraken, weg van deze open ruimte die onder vuur lag. Hij bleef zeer snel rijden, sprong over gaten en hopen in de aarde, tussen ontploffende granaten door, en zwierde dan zijn motorfiets met een plotse zwaai de weg op. Al die tijd bleef Bastien huilen en schreeuwen van de pijn, maar de motorrijder bleef daar ongevoelig bij, wetende dat hij toch niets beters kon doen dan heel snel hier vandaan te rijden. Pas wanneer ze op de weg raasden, pas, draaide de Duitser zijn bebrild gezicht naar Bastien met een bemoedigende grijns op de lippen. De rit werd wat zachter op de weg.

De Duitse motorrijder spoedde zich tussen tanks en bepantserde voertuigen en andere wagens door die vanuit de tegenrichting naar het front reden. Bastien reed in de zijkar voorbij Duitse kolonnes gedurende nog een kwartier, en dan begon een nieuwe felle uitbarsting van artillerievuur op de weg neer te vallen. De Duitsers die te voet op de weg stapten sprongen de grachten in. De Belgische weerstand leek hier toch hevig te zijn. De granaten begonnen zich dan hevig te concentreren op de weg, zodat de Duitse motorrijder stopte en hij ook zonder verder nadenken in de gracht sprong naast de weg om de schrapnels te vermijden. Bastien moest in het zijspan blijven zitten, onbekwaam om zich uit de zetel te heffen, en eigenlijk opgelucht om enig soelaas, rust en vrede van de pijn te bekomen. Hij probeerde zich zo klein te maken als hij kon.

De beschieting duurde eveneens ongeveer een kwartier, een eeuwigheid voor Bastien, maar daarna bewogen de granaten zich meer naar het westen. Geen granaat viel op of nabij Bastien. Een granaat viel wel op een bepantserde wagen slechts twintig meter van de plaats waar hij zat, en hij hoorde de schrapnels van die ontploffing suizen, maar inslaan op de vrachtwagen die vóór hem stond. Die camion kon zijn leven gered hebben door de scherpe, bijtende, rode, hete stukken metaal op te vangen in zijn plaats.

Toen de beschieting afnam in intensiteit, klom de Duitse motorrijder weer uit zijn gracht en de man sprong lichtjes beschaamd op zijn motorfiets. Hij keek niet echt naar Bastien. De man kreeg de motorfiets gelukkig weer in gang, al nam hem dat een paar pogingen. Motorfiets en zijspan begonnen dan aan een nieuwe rit naar het oosten. De Duitse motorrijder moest nu langs gaten in het wegdek rijden groter dan olifanten, groter en dieper in elk geval dan de zijkar waar Bastien in zat, maar de weg was hier open van verkeer, en een beetje verder ook vrij van trechters, van Duitse soldaten en van vijandelijke wagens.

De motorrijder voerde zijn snelheid nog op. Een half uur later reed hij een medische veldpost in van het Duits Leger, een reeks tenten opgericht in een veld naast de weg. De motorrijder stopte aan een tent, verdween in die tent, en kwam een tijdje later weer naar buiten vergezeld van twee mannen in witte voorschoten die Bastien grepen, zijn schreeuwen totaal negeerden, en hem uit het zijspan sleurden. Ze gaven weinig voor het gekreun van Bastien terwijl ze hem in de tent brachten en hem lieten zakken op een draagberrie. Bastien had niet de tijd om een dankwoord toe te roepen aan de Duitse chauffeur, die hem wel opnieuw een glimlach en een wuivende hand gaf, en hem geluk wenste. De Duitser draaide zijn motorfiets om en hij reed al weer weg in een wolk van uitlaatgassen. De motor van de man verbrandde al even veel olie

als benzine, meende Bastien. Voor iets meer dan een uur echter, had die Duitser zijn lot gedeeld.

Bastien lag op een draagberrie in de tent van een Duitse medische veldpost. Hij lag daar iets meer comfortabel dan in de zetel van het zijspan. Hij keek rond en zag veel Duitse gewonde soldaten liggen. Twintig of zo andere draagberries stonden in nauwkeurige rijen als evenveel bedden in de tent. Drie of vier mannen in witte klederen verzorgden de gekwetsten. Bastien zag windsels doordrenkt met bloed op al de gewonden. De windsels waren wel proper, maar het bloed sijpelde door. Een man lag met een verpletterd been, waar nog beenderen uit staken. Een dokter was bezig die beenderen terug op hun plaats te duwen en hij sloot het vlees over de wonde. Bastien zag hem geduldig en handig werken. Een andere man op een draagberrie in een verre hoek was overleden. Een wit laken was over zijn hoofd getrokken. Een man die dicht bij hem lag had een deel van zijn hoofdpan weggeschoten. Die man ijelde en Bastien geloofde niet dat die soldaat een dergelijke afgrijselijke wonde kon overleven. Ja, de Belgen schoten terug!

Twee Duitse soldaten met strenge, hoekige gezichten kwamen arrogant naar hem toe, vergezeld van een verpleger. De mannen betastten Bastien ruw, bruusk, maar in hun ogen kon hij toch iets van medelijden ontwaren en de zachtheid van empathie. Ze trokken aan zijn ledematen. Bastien moest meerdere malen op zijn tanden bijten om het niet uit te schreeuwen van pijn. De dokters zagen wel hoe hij dan ineenkromp. Hij vervloekte de dokters tot in de hel. Hij probeerde niet te roepen van de pijn, maar slaagde daar niet telkens in.

Uiteindelijk vroeg één van de dokters hem of hij Duits verstond, waarop hij zwakjes knikte. De dokter legde hem dan nochtans in zeer gebroken Frans uit, met het metaalachtig accent van een man van wie de moedertaal Duits was, 'je lijdt aan meerdere breuken in je linkervoet en linkerbeen. Je rechervoet is verstuikt. Je borst is ingeduwd en je hebt meerdere gebroken ribben, maar geen daarvan heeft je longen geraakt. Er zijn brandwonden. Het ergste nieuws is dat drie van je ruggegraatswervels geraakt zijn. Ze werden waarschijnlijk geplet, maar we weten niet wat het resultaat kan zijn van die letsels, hoe erg ze zijn. Je kunt genezen, maar je moet geopereerd worden. Je breuken zijn te complex voor onze middelen, hier. We zullen je daarom overbrengen naar het hospitaal van Maastricht. De Nederlanders moeten verder voor je zorgen.'

De dokters lieten Bastien zonder veel meer uitleg op de draagberrie liggen. Ze stelden hem geen geneesmiddelen, geen pijnstillende spuitjes voor om zijn pijn te verlichten. Niet nu.

Een uur later kwamen twee hulpverleners de tent binnen om de draagberrie op te nemen. Bastien werd naar een legercamion gebracht waarin zich reeds drie gelijkaardige draagberries met gewonde soldaten bevonden. De camion reed direct weg van de medische hulppost. Bastien viel nu in slaap op de draagberrie, en een uur of zo later stopte de vrachtwagen. Bastien werd wakker van het plotse verdwijnen van het vertrouwde geluid van de motor van de militaire vrachtwagen. Bastien hoorde toen andere stemmen, stemmen die in een andere taal spraken. Hij hoorde dat Nederlands gesproken werd. Mannen stapten de vrachtwagen in, en de draagberrie van Bastien werd weer opgenomen door sterke handen en binnen in een gebouw gebracht. Bastien kon er nota van nemen dat de camion aan een hospitaal van Maastricht gestopt was. De mannen stapten daarna snel door witte gangen, door een doolhof van verdiepingen, en ze brachten hem naar een kamer waar ze hem op de draagberrie lieten liggen. Hij verloor weer het bewustzijn.

Bastien werd pas wakker de volgende dag tegen de middag. Zijn rechterarm was ingeplaasterd en hogerop lagen er witte windsels rond zijn bovenarm. Zijn linkerbeen en

linkervoet zaten eveneens gevangen in een plaastervorm, en ook zijn rechtervoet. Hij voelde een dik verband rond zijn borst en rug. Hij keek rond. Zijn kamer was zeer wit en zuiver, zeer stil en warm. Hij leed niet meer van de pijn. Bastien wachtte dan, en hij durfde niet om hulp of uitleg roepen. Zijn keel voelde zeer droog aan. Hij probeerde weer in te slapen. Hij dacht aan Jan Sinnagel, maar hij was er nu bijna van overtuigd dat Jan met de Battle was neergestort. Jan was gesneuveld. Hij had ook niet Max Vinck een tweede poging zien ondernemen om de brug te bombarderen, dus vroeg hij zich af wat er met Max Vinck gebeurd was.

In de late namiddag openden een dokter en twee mooie, jonge verpleegsters de deur.

De dokter, een reus van een vent met een verweerd gezicht alsof hij een Marineofficier was, zei luid maar op zijn gemak, 'ik ben dokter Barendsen. Ik ben de redder van de zielen en de gewonden, en de schrik van alle verpleegsters!'

De dokter grijnsde naar de meisjes, die een kersenmondje trokken alsof ze hem het voordeel van de twijfel gunden. Barendsen sprak Nederlands. Bastien had zijn schools Duits en Nederlands verwaarloosd, maar hij herinnerde zich voldoende woorden om te begrijpen wat de dokter zei, en hij knikte wanneer de dokter hem zeer langzaam met toegevoegde gebaren en zelfs met een tekening op een papiertje zijn toestand uitlegde. Bastien had een meervoudige operatie doorstaan. De breuken en de brandwonden waren niets, legde de dokter uit. Hij wuifde die letsels dadelijk weg. Zijn been en voeten zouden snel genoeg helen. De dokter kon niet veel doen aan de gebroken ribben, maar die ook zouden met de tijd genezen. Bastien mocht zich niet bewegen. De dokter en chirurg had hem vooral aan zijn ruggengraat geopereerd. Die operatie had heel lang geduurd, maar de dokter meende dat ze goed gelukt was. Bastien zou opnieuw kunnen gaan en het gebruik van al zijn ledematen weervinden. Ja, zoveel had er op het spel gestaan tijdens die operatie, maar de dokter kondigde aan met een grijns en een droevig gezicht dat Bastien wilde sporten in het vervolg beter terzijde zou moeten laten. Geen Olympisch rennen en springen gedurende enkele jaren! De letsels hadden waarschijnlijk zijn loopbaan als piloot beëindigd, maar Bastien zou leven en kunnen gaan zoals vroeger.

Bastien vroeg om te drinken. De dokter knikte naar de verpleegsters, maar hij deed één van hen bij de patiënt blijven, omdat ten gevolge van het water Bastien misschien zou overgeven, wat op zichzelf heel normaal was, zei de dokter, maar moeilijk om het hoofd aan te bieden wanneer men alleen was en niet mocht verroeren. Binnen een paar uur zou Bastien zich beter voelen. De dokter zei nog dat hij terug zou komen om de patiënt weer te onderzoeken.

De verpleegster hielp Bastien om te drinken. Ze plaatste een beker aan zijn lippen, maar hij nam die aan met zijn goede arm, al lachend. Enkele ogenblikken later hielp de verpleegster hem over te geven, waarvoor Bastien zeer beschaamd was. Nadien dronk hij nog meer, en hij bedankte de verpleegster, een prettig, jong meisje dat niet ouder dan twintig kon zijn. Ze had een bleek, perfect gezichtje en gouden lokken die weerbarstig van onder haar wit kapje verschenen. Bastien grijnsde dan even, want hij herinnerde zichzelf er aan dat hij nu een getrouwde man was! Hij moest zich hier kalm houden.

De verpleegster probeerde met Bastien te praten. Ze vroeg hem of hij nog ergens pijn voelde. Hij schudde het hoofd. Daarna vroeg ze hem waar hij gekwetst werd, tijdens welke aanval op de Duitsers. Bastien legde aan het meisje uit in veel moeilijke woorden en evenveel gebaren, dat hij een Belgisch piloot was, die met een opdracht werd uitgezonden om de bruggen van het Albert Kanaal te vernielen met bommen. Tijdens die vlucht werd hij neergehaald.

De ogen van het meisje gingen wijd open. Hij vroeg haar of ze wist of de brug te Vroenhoven vernietigd was, maar ze schudde droevig het hoofd. Neen, over de brug van Vroenhoven reden nog steeds Duitse wagens en stapten de infanteriedivisies België binnen. De bruggen

werden de volgende dag ook nog aangevallen door tientallen Britse en Franse bommenwerpers, maar ook die waren niet in hun opzet geslaagd. De verpleegster kon wel vertellen dat heel veel geallieerde vliegtuigen, heel veel fluisterde ze, neergeschoten werden tijdens die aanvallen. Nederland was ook wreed en verraderlijk aangevallen! De regio rond Maastricht was helemaal veroverd door de Duitsers. De strijd duurde voort over gans Nederland. Valschermspringers waren geland, en die hadden veel bruggen en ook vliegvelden in Nederland per verrassing ingenomen, tot diep het land in. De oorlog woedde voort, maar de verpleegster meende dat Nederland snel de strijd zou moeten staken, want de Duitsers waren in grote aantallen binnengevallen in het noorden van het land. Bastien sloot de ogen om niet te moeten wenen. De verpleegster verliet de kamer, en hij viel weer in slaap.

Wanneer Bastien weer ontwaakte zakte de zon over de horizon en het werd donker buiten, en ook in zijn kamer. Hij wachtte. Plots werd het licht aangedraaid en de dokter die hij vroeger gesproken had kwam weer de kamer in.

Bastien bemerkte onmiddellijk hoe vermoeid de dokter er uitzag. Veel slachtoffers van de oorlog werden in het hospitaal binnengebracht, legde de dokter uit. Een andere verpleegster vergezelde de dokter, een vrouw met donkerbruin haar. De dokter legde uit dat hij een verpleegster meegebracht had die Frans sprak, een Waals meisje die een Nederlander van Maastricht had getrouwd. Ze had geen zeer mooi gezichtje, maar haar ogen lachten. De dokter onderzocht weer even vluchtig Bastien, en hij bevestigde wat hij voordien al gemeld had. De dokter zei ook aan Bastien dat het hospitaal nu zijn naam kende, want ze hadden zijn zakken doorzocht en zijn identiteitskaart gevonden. De dokter wist dat Bastien één van de piloten was die geprobeerd hadden de bruggen over het Albert Kanaal te doen springen, maar daar niet in geslaagd was. De dokter zei nog dat de verpleegsters het telefoonnummer van de ouders van Bastien gevonden hadden, een telefonisch contact met België was nog geslaagd, en de dokter had de ouders van Bastien kunnen verzekeren dat hun zoon gekwetst was maar zou genezen. Daarop probeerde Bastien weer recht te gaan zitten, maar de dokter duwde hem terug op zijn bed en beval hem uitgestrekt te blijven liggen. De verpleegster riep streng in het Frans dat hij niet mocht bewegen, helemaal niet, want zijn ruggengraat moest genezen. Hij mocht zijn positie zo weinig mogelijk veranderen gedurende de volgende dagen. Dat zal moeilijk zijn, wist ze, maar nodig. De voorwerpen die Bastien in zijn zakken had zouden hem worden teruggegeven, en morgen in zijn kast gebracht, waaronder ook zijn papieren.

De dokter legde verder uit, en de verpleegster vertaalde dit, dat Bastien beschouwd werd als een krijgsgevangene door de Duitse overheid. De dokter zei echter ook, fluisterend, en de verpleegster stapte even achteruit en vertaalde niet, dat hij en het hospitaal alles zouden doen wat nodig was om hem zo lang als ze medisch konden rechtvaardigen in dit hospitaal te houden en hem uit Duitse handen te houden, wat hen wel vele maanden zou lukken. Tegen dan zou de oorlog beëindigd zijn, hoopte de dokter, en met een ietwat gestrekte diagnose en een aangedikt medisch verslag kon Bastien naar huis gezonden worden en niet naar een kamp van krijgsgevangenen in Duitsland. Die verzekeringen namen al enkele zorgen weg van Bastien. Hij wist dat hij in bevriende, meevoelende handen terecht gekomen was.

De dokter verliet de kamer, maar aan de deur draaide hij zich om en zei, ‘oh ja, we vonden dit in je borstzakje toen we je uitkleedden. Het viel op de grond. De verpleegsters toonden het aan mij. Het moet een geluksvoorwerpje zijn, of zoiets. Ik hield het even achter uit zuivere nieuwsgierigheid, en ik wou het je persoonlijk overhandigen. Je moet me het verhaal hiervan ooit maar eens vertellen. We zullen ons nog veel weerzien. Jullie Belgen zijn toch zulke grapjassen!’

De dokter hield een muntstuk tussen twee vingers en hij toonde het voor de ogen van Bastien. Bastien nam het stuk dankbaar aan. Het was de twintig frank die Jan Sinnagel in de lucht gooide om de zetel van piloot te winnen in de Battle. Bastien nam het muntstuk aan, draaide het rond, en zag dan met stomme verbazing dat het een vals muntstuk was! Het had de tekening van een kop aan beide zijden. Jan Sinnagel had een truc op hem uitgehaald om in de pilootzetel te kunnen klimmen, wat aan het einde het leven van Bastien redde. De dokter en de verpleegster keken grinnikend en lachend naar Bastien, wachtend op rode kaken, maar Bastien draaide zijn hoofd naar de muur en hij begon te wenen. De emotie werd hem te sterk. Hij hoorde de dokter en de verpleegster buiten gaan en de deur achter hen toetrekken. Bastien vroeg zich dan af wat er gebeurd was met zijn andere vriend, met Max Vinck.

Toen Max Vinck tegen de sterren op vloekte en zijn Battle draaide aan het einde van de brug van Vroenhoven, hingen zijn bommen nog steeds onder de vleugels van zijn Fairey-Battle. Hij voelde tevens dat er nog wat anders verkeerd liep met zijn toestel. Hij verloor olie uit zijn motor. Hij kon olie zien druipen en dan vloeien langs zijn windscherm, en hij kreeg niet voldoende kracht uit de motor om zo snel en zo steil te klimmen als hij gewoon was. Hij bemerkte toen ook een aantal zweefvliegtuigen op de grond liggen aan de andere zijde van het Albert Kanaal, en dat leidde even zijn aandacht af van zijn Battle. Hij draaide dan in een zeer wijde boog om zijn motor te sparen, klom zeer langzaam, en keerde toch van ver weer om opnieuw over de brug te verschijnen en de bommen te lossen met de manuele procedure, de veiligheidshefboom. Hij kwam recht over de brug terecht, voelde hoe zijn toestel weer door kogels geraakt werd, maar hij bleef rechtdoor vliegen alsof er niets aan de hand was. Wanneer zijn observator riep dat het ogenblik aangebroken was om de bommen te lossen, trok hij aan de hefboom. Hij voelde ditmaal de zware bommen loskomen, want zijn vliegtuig sprong plots de lucht in alsof het een schop in zijn achterste had gekregen. Over waterlopen vlogen de toestellen echter soms ook hoog op om nadien weer neer te vallen wanneer het vliegtuig terug over grond vloog. Max kende dat effect. Hij verwachtte iets dergelijks over het Kanaal, dus hij was wel op een tobogan voorbereid, maar niet zo erg!

Gedurende enkele seconden had Max het heel moeilijk om zijn Battle in de lucht te houden, en hij wist toch niet goed of zijn bommen inderdaad wel gelost waren. Hij zou het ook als een mirakel aanzien hebben moesten zijn eieren, zoals piloten de bommen noemden, de structuur van de brug van Vroenhoven zelfs maar geraakt hadden, laat staan vernietigd. Zijn observator lag al die tijd tegen de romp van de Battle geplakt, de adem was uit de man getrokken, en dus hoorde Max niets meer van zijn jonge Sergeant. Die man zou nogal wat te vertellen hebben over de malle molen van gekke Max! Max vroeg dus ook niet in de interfoon of de bommen hun doel bereikt hadden. Hij verkoos de waarheid nu niet te horen. Dit was een triestige wijze om een precisiebombardement uit te voeren! Elke brug had waarlijk door minstens tien bommenwerpers moeten aangevallen zijn! Max was er zeker van dat als de Duitsers een dergelijke brug hadden willen bombarderen, ze een dozijn Heinkels erop af zouden gestuurd hebben. Max zuchtte, en hij draaide weer, en vluchtte naar het westen.

Max Vinck zag even later zijn observator zo bleek als een lijkwade weer achter hem verschijnen en zijn hoofd uit de romp steken. Een duiveltje uit een doosje! Max grijnsde dan en volgde een tijdje het Kanaal met zijn gedeukte en doorzeefde Battle. Er was iets mis met het vliegtuig, maar Max kon niet de vinger op de wonde leggen, niet exact bepalen wat de Battle mankeerde. Zijn machine schokte en trilde, daalde en steeg weer zonder dat hij de stuurstang bewoog, maar zijn Fairey bleef voorlopig nog vliegen.

‘Houd je sterk, baby,’ bezwoer Max, ‘we zijn bijna thuis!’

Max keek weer naar beneden. Hij zag lange kolonnes van zwaarbewapende Duitse soldaten over de onbeschadigde brug van Briegden het hart van Limburg in rijden. Dit zouden de Duitsers waarschijnlijk doen over alle drie onbeschadigde bruggen, want Max twijfelde er niet aan dat de brug die hij aangevallen had er nog intact zou bij liggen, en hetzelfde was gebeurd met deze brug! Hij draaide nogmaals, traag, met veel moeite, vloog weer over het Albert Kanaal, en hij bleef aan heel lage snelheid vliegen om zijn motor te sparen, terug naar het vliegveld van Aalter.

Na een half uur zag Max het campagnevliegveld liggen. Hij dook naar de landingsbaan sneller dan hij eigenlijk wou, slaagde er daarna ternauwernood in zijn Battle weer vlak te krijgen, voelde zijn besturing heel slap worden, veel trager reageren dan normaal, en wanneer hij voelde dat zijn machine uit zijn handen en uit de lucht begon te vallen, werkte hij hard aan zijn roer en zijn flappen om de neus van de Battle meer naar boven te krijgen en in de richting van de landingsstrook te zweven.

Max kreeg zijn machine aan de grond zonder verdere problemen, al botste de Battle hoog bij de landing. Hij liet de Battle onmiddellijk na stilstand onderzocht worden door de techniekers. Hij zelf durfde eerst niet om te kijken naar de vele kogelgaten die in het toestel waarin hij zijn leven op het spel had gezet waren geschoten. Hij had ondertussen wel begrepen dat zijn vleugels, flappen en roer waarschijnlijk zwaar beschadigd waren door de kogels.

Het resultaat van de bombardementen op de bruggen was catastrofaal afgelopen, hoorde Max te Aalter. Zes Battles van de negen die vertrokken waren werden vernield, en Max kreeg geen betrouwbaar nieuws over wat er met Bastien de Trioteignes en Jan Sinnagel was voorgevallen. Zijn vrienden landden niet te Aalter die dag. Max bleef zeer bezorgd om Bastien en Jan. Hij bracht de rest van de dag door met op zijn lippen te bijten, en 's avonds maakte hij zich een geïmproviseerd strobend in een gang van de Villa Maenhout, het Informatiecentrum van zijn bommenwerpersgroep te Aalter. Hij wou dicht bij de enige telefoon van het vliegveld slapen. Hij wou die telefoon als eerste horen rinkelen om het nieuws te bekomen over zijn vrienden.

Laat in de nacht, vroeg in de morgen, rinkelde de telefoon inderdaad, en Max sprong recht. Er kwam slechts een bericht om twee observatiemissies te bevelen voor de volgende dag, voor 12 mei. Bastien en Jan werden als vermist gemeld, niemand wist waar ze gebleven waren.

Het fort van Eben-Emael ten zuiden van Maastricht werd veroverd door Duitse stormtroepen in de morgen van 11 mei, terwijl de opdracht van de Belgische bombardementen op de bruggen van het Albert Kanaal aan de gang was. Het fort gaf zich ongeveer tegen de middag over. Het Belgisch Leger plaatste veel strijdeenheden op achter het Albert Kanaal, ten zuiden ervan. In de avond van 11 mei moesten de Duitsers nog steeds vechten vóór Luik, maar ze bedreigden al Tongeren in de Belgische provincie van Limburg. Het grootste deel van Nederland lag dan al in Duitse handen, op delen van Holland en Zeeland na. De Duitse strijdkrachten hadden toen ook al het Groothertogdom Luxemburg onder de voet gelopen en de drie tankdivisies van Guderian hadden al de rivier de Semois bereikt in België, bijna aan de grens met Frankrijk.

Op 12 mei zond de Kapitein van het eskadron Max Vinck niet weer de lucht in. De Battle van Max bleef nog steeds in herstelling van de vele kogels die het te slikken had gekregen. De romp was op verscheidene plaatsen doorboord, de brandstoftanks waren geraakt en kogels hadden lange sporen achtergelaten op het motorblok. De staven van de stuurstang waren geplooid. Het roer was half stukgeschoten. Max werd een legende; vele piloten kwamen

kijken naar zijn toestel en vroegen zich af hoe Max had kunnen landen met die schade. Max bracht 12 mei door met wachten.

Twee Battles vertrokken die morgen van 12 mei, en ze keerden beiden een uur of zo later terug, hun romp en zelfs hun cockpit geraakt door kogels. Het was hun opdracht geweest om na te gaan wat er gebeurde over het noordoosten van Brabant en over het zuiden van Limburg, waar de Duitse troepen onstuitbaar naar toe vorderden. Gordijnen van kogels uit machinegeweren en bosjes granaten van luchtafweergeschut, afkomstig na zowel vriend al vijand, wachtten nu op elk vliegtuig dat laag vloog, maar de Kapitein van het eskadron had juist gevraagd om laag te vliegen om de toestellen te sparen! Dat bleef niettemin de beste strategie, omdat hoger de vijandelijke jachtvliegtuigen de hemelen overheersten. Toch hield ook zo laag vliegen grote risico's in.

In de namiddag bracht de groep van jagers van Nivelles zeven Fairey-Fox Hispano toestellen naar Aalter om de vernielde Battles te vervangen. Die toestellen vlogen wel sneller dan de machines van dat type die met Rolls-Royce motoren waren uitgerust, maar toch konden ze nauwelijks sneller dan driehonderd kilometer per uur halen! De wendbaarheid van de Foxes bleef ook beperkt. Het gemoed van de piloten verduisterde, en vele hoofden bogen, tanden knarsten.

Op 12 mei drongen de Duitse grondtroepen door vanaf de Nederlands-Belgische grens tot niet ver van de stad Tienen, maar ze slaagden er vooral in ver in de Belgische Ardennen te rijden en hun vooruitgang daar vanuit Luxemburg in hoog tempo door te drijven. Sedan in Frankrijk werd veroverd in de avond van 12 mei door de Duitse tankdivisies. De Maas werd op meerdere plaatsen overschreden.

In het westen was het Frans Zevende Leger dan al wel over de Belgische grens getrokken in Vlaanderen en het kwam aan te Tilburg, maar dat was veel te laat om Nederland nog te kunnen redden. De strijd tegen de Duitse invasie woedde voort.

De Belgische troepen bezetten nog steeds delen van rechterzijde van het Albert Kanaal, ten noorden van het Kanaal, behalve in de sector van Maastricht. Duitse speerpunttroepen braken echter door te Hannuit en te Borgworm, veel zuidelijker, waar hevige strijd werd gevoerd. De Franse en Britse legers kwamen aan in België. Het land werd een reusachtig slagveld.

In de morgen van 13 mei hadden twee observatieopdrachten plaats vanuit Aalter door het eskadron van Max Vinck, beide met Fox-Hispano machines, en één opdracht werd nog uitgevoerd met een overblijvende Fairey-Battle. De Battles dienden al niet meer als bommenwerpers, doch nog slechts als observatietoestellen.

In de namiddag werden nog twee verkenningsvluchten bevolen, beide uitgevoerd met Fox-Hispano. Die twee vliegtuigen keerden helaas niet weer naar Aalter. Ze vielen beide te pletter in noodlandingen, maar de piloten konden hun leven redden. Op die dag van 13 mei voerden de 'Egyptische Vleugels' niettemin vijf zeer nuttige opdrachten uit voor het Belgisch Leger.

Het Nederlands Leger trok zich op 13 mei terug naar Zeeland zodat de steden aan de noordelijke Nederlands-Belgische grens veroverd werden door de Duitse troepen. De oorlog leek daarmee praktisch ten einde in Nederland. Meerdere Duitse aanvallen werden gericht naar Leuven en naar de Gete rivier in Belgisch Brabant. Die aanvallen faalden. De Belgische weerstand was nog te sterk. De Duitsers trokken zich tijdelijk terug naar Sint-Truiden. Duitse afdelingen vielen Haren en Arendonck aan in drie bestormingen, die eveneens faalden. Het Belgisch Leger bezette dan een lijn die de KW-Lijn genoemd werd, een verdedigingslijn van

vooraf bepaalde posities van Koningshooikt tot Waver, zuidelijk van Leuven. De weerstand van het Belgisch Leger bleef voorbeeldig.

In de Ardennen echter, waren de Duitse troepen al voorbij Givet en Sedan gereden. Namen hield nog, maar Sedan was gevallen. De Belgische troepen streden nog in de Condroz streek ten oosten van Namen en dus ten oosten van de Maas, doch de Duitse bepantserde divisies geraakten over de Maas ten zuiden van Namen, en ook bij Givet in Frankrijk, en ze trokken over de stroom nabij Dinant door gebruik te maken van een eiland in de stroom, het eiland Houx nabij Anhée en Dinant, op een plaats die een scharnier was tussen de Belgische en de Franse troepen.

De Belgische campagnevliegvelden van Schaffen, Wilderen-Duras en Brustem nabij Sint-Truiden kwamen in Duits bezet gebied te liggen op 13 mei. Bierset en Hannuit-Thisnes leden hetzelfde lot.

Aanvallen van Franse en Britse bommenwerpers op de bruggen over het Albert Kanaal haalden niets anders uit dan zeer zware verliezen aan toestellen en piloten.

Op 14 mei werd de kokende Max Vinck meer en meer gefrustreerd met de situatie, omdat het enige wat hij in de oorlog kon doen was te wachten en zich te vervelen. Hij vroeg wanhopig een opdracht te mogen vervullen, maar te Aalter waren er veel te veel piloten voor weinig overblijvende toestellen.

Hij kreeg toch een verkenningsvlucht toegewezen met een Battle over de streek van Antwerpen en Breda. Zijn bevelen luidden, zoals voor de andere opdrachten, om laag te vliegen. Max Vinck steeg op, heel blij om weer in de lucht te zijn, en zijn vlucht verliep zonder speciale moeilijkheden. Hij zag hoe de wegen rond Antwerpen gevuld stonden met vluchtelingen die hun weinige bezittingen vooruit duwden op handkarren of ze op hun rug droegen. De mensen duwden eigenlijk alles vooruit wat kon rollen, niet te zwaar was, en hoog kon gestouwd worden met persoonlijke goederen. Max schudde zijn hoofd bij die droevige chaos, want hij zag ook vrouwen en kinderen meestappen. Op hun verkenningsvlucht noteerden Max en zijn observator ook dat er geen bijkomende bruggen over het Albert Kanaal geworpen werden door de Duitse troepen. De wegen ten noorden van Antwerpen lagen er totaal verlaten bij. De Duisters waren ofwel nog niet aangekomen tussen Antwerpen en Breda, ofwel vielen ze in kracht meer zuidelijker aan, door Belgisch Limburg.

Nabij Antwerpen werd er wel hard met machinegeweren op Max Vinck geschoten. Hij duwde de stuurstang dan sterk naar voren om zo snel hij kon achter een bos te verdwijnen.

Max keerde naar het vliegveld van Aalter terug twee uur na zijn vertrek. Hij haatte het geen bommen mee te hebben en zijn machinegeweren niet te hebben gebruikt tegen de Duitse kolonnes. Hij wou strijden, niet slechts observeren, maar Max zou met de Belgische strategie van het gebruik van vliegtuigen de ganse oorlog door gefrustreerd blijven!

Tijdens nog een opdracht werd opnieuw een Battle van de Egyptische Vleugels door zo veel kogels geraakt dat het vliegtuig voortaan op de grond moest blijven. Verdere opdrachten werden uitgevoerd met de Fairey-Fox toestellen, maar die waren veel te traag voor het temperament van Max! In de volgende dagen van 16, 17 en 18 mei vloog Max daarom helemaal niet, hoewel één Fairey-Battle kon gerecupereerd worden. Zijn vroeger toestel werd afgeschreven als onherstelbaar omdat de onderdelen en de werktuigen niet voorhanden waren te Aalter. Max wachtte. Hij bleef droevig ook omdat hij ondertussen gehoord had wat er gebeurd was met Bastien en Jan. Hij wist dat Jan Sinnagel gesneuveld was en dat Bastien met brandwonden en lam lag in een bed van een hospitaal van Maastricht, in gebied bezet door de Duisters. Hij herinnerde zich dan dat hij te Trioteignes met de Blauwe Bloemen gezworen had nooit in de handen van de vijand te vallen.

Te Aalter was er op dat ogenblik nog slechts één Fairey-Battle meer om opdrachten mee te vervullen, maar toch zon Max nog op weerwraak.

In de avond van 14 mei gaf de Nederlandse stad Rotterdam zich over, en Duitse troepen rolden zuidwaarts naar Antwerpen. Het oorlogsfront in het noorden van België liep toen van Antwerpen naar Herentals en Turnhout. De provincie van Belgisch Limburg was in het oosten al gans bezet en de Duitsers hadden de Dijle rivier bereikt en de bekende universiteitsstad van Leuven. De Dijle zou nu de nieuwe frontlijn in Brabant worden.

Ten zuiden van Waver, en ten oosten van de KW-Lijn, waar het Frans Leger stond, woedde de Veldslag van Gembloux, niet ver van Trioteignes. De Duitse troepen werden daar tijdelijk ook tot staan gebracht.

Namen werd omsingeld door vijandelijke strijdkrachten die uit het noorden kwamen. Duitse troepen trokken ten westen van Namen naar Gembloux en nog andere Duitse afdelingen kwamen vanuit het zuiden, van Givet. Tegen die tijd hadden de Duitse zware bepantserde divisies al volop het westen van Sedan bereikt. De lijn Maisoncelle-Raucourt-et-Flabas werd overschreden, de tankdivisies van Generaal Guderian reden ten westen van de Maas te Monthermé en te Donchéry.

Op 15 mei woedde de oorlog verder rond en voorbij Sedan. De Duitse tankdivisies sneden nu door de Franse gelederen alsof ze door boter heen hakten. Ze trokken op tegen Carignan, Mouzon en Beaumont, ver ten westen van Sedan. Ze vernietigden elke Franse weerstand in de Maasstreek.

In België, hielden de Belgische en Britse Legers zich sterk tegen de Duitse aanvallen op de KW-Lijn. De Vlaamse havenstad van Oostende werd voor het eerst gebombardeerd door de Duitsers in de nacht van 15 mei.

Nederland capituleerde om 11h00 van 15 mei. De Duitse troepen reden Den Haag en Amsterdam in.

Het Belgisch Leger hield nog steeds stand op de KW-Lijn op 16 mei, en Duitse aanvallen op Antwerpen werden afgeslagen. De *British Expeditionary Force* streed rond Leuven, maar in de loop van de dag moesten die soldaten zich terugtrekken naar Brussel, wat ze uitvoerden in de nacht van 16 op 17 mei. Daarmee gaven de Geallieerden de Dijle lijn op.

In Wallonië bereikten de Duitse divisies de stad Charleroi, komende vanuit het zuiden, en ze bezetten de linkeroever van de Maas te Namen. De forten van Namen werden omsingeld, maar de Belgen bleven daar verder strijden.

De Geallieerden trokken zich terug van de Dijle op 17 mei. Mechelen en Leuven vielen in de handen van de vijand. Ze bezetten posities aan het Kanaal van Willebroek tegenover Brussel. Brussel werd die dag ingenomen. De campagnevliegvelden van Grimbergen en Evere vielen in Duitse handen. De streek van Antwerpen werd het toneel van hevige Duitse aanvallen, maar de Duitsers geraakten daar voorlopig niet vooruit.

De situatie werd het meest catastrofaal in het noorden van Frankrijk, want daar openden de Duitse divisies van Guderian de vallei van de Oise om steeds sneller naar het westen te zwenken. Ze vielen Maubeuge aan vanuit het zuiden. Drie tankdivisies stormden tegelijk als drie vingers door Noord-Frankrijk, richting Amiens.

Een aantal forten van Luik, van Flémalle en Bonnelles, vielen ook op die dag, maar andere forten bleven nog strijden tegen de Duitse invasie gedurende meerdere dagen.

Vroeg in de morgen van 18 mei, om 07h40, verschenen er niet minder dan achttien Heinkel 111 bommenwerpers in dichte formatie boven het vliegveld van Aalter. Het daaropvolgende

bombardement was verschrikkelijk. Max Vinck hoorde het geronk van de bommenwerpers van ver komen. Hij liep direct uit de tent waarin hij met een aantal techniekers zat te praten en koffie te drinken, en hij liep en liep tot hij een zeer stoere, oude wilg naast een gracht vond. Hij kromp daar samen tot een bal, tot de kleinste oppervlakte die hij maar kon maken, en dan wachtte hij geduldig en in paniek het einde van het bombardement af. Hij geloofde meermaals dat zijn laatste uur op aarde thans had geslagen, en hij werd begraven onder stof, aarde, gras en puin. Max haatte zijn kwetsbaarheid en de vernedering, maar hij moest de marteling doorstaan. De Heinkel toestellen bombardeerden niet slechts de vliegtuigen op de grond, totaal en systematisch in meerdere golven. Ze schoten ook honderden kogels elk uit hun machinegeweren over de resterende Belgische vliegtuigen. De Duisters wisten goed hoe een taak af te maken tot alles op de grond vernietigd lag! De Belgische piloten zouden de kelk van de nederlaag tot op de bodem moeten drinken. Praktisch alle nog resterende toestellen van Aalter bleven vernield in het veld liggen na die afgrijselijke geseling.

Toen de bommenwerpers weer wegvlogen, minder dan een half uur nadat ze boven Aalter verschenen, stond Max Vinck voorzichtig op, keek rond, en ging dan langzaam weg van zijn treurwilg. Hij sloeg het vuil van zijn uniform en keek naar de verwoesting. Meerdere soldaten van het grondpersoneel van zijn groep lagen gedood. Anderen stonden gewond of verdwaasd rond te staren. Max had zich op een plaats verstopt waar geen bommen in de nabijheid gevallen waren. Hij had zijn spreekwoordelijk geluk gehad. Met andere piloten hielp hij dan de gewonden zo goed als hij kon, maar hij was geen geneesheer! De dokter van het naastliggend dorp kwam toe en die man ging van gewonde naar gewonde.

Nadien keek Max weer naar de vliegtuigen. De toestellen lagen als verwrongen stalen dieren, dood en stukgeslagen op het grasveld. Andere piloten die niet gewond waren wandelden rond en gaven Max een bilan van het bombardement. Slechts drie Fairey-Fox toestellen bleven min of meer gebruiksklaar, al had één daarvan een kogel in de brandstoftank gekregen, maar dat kon hersteld worden met wat tijd en werktuigen. Tijd en werktuigen hadden ze echter niet!

Iets later kwam er een telefonische oproep van het Hoofdkwartier met de melding dat nog meer bombardementen op Aalter konden verwacht worden, zodat de laatste bevelen waren om zo snel mogelijk met de vrachtwagens weg te rijden van hun vliegveld om zich te begeven naar Frankrijk, naar Norrent-Fontes.

Drie van de vier overblijvende Battles bleven op het grasveld liggen, machines waarvan minstens de motoren hadden kunnen gerecupereerd worden.

In de namiddag van die dag van 18 mei verlieten de piloten en de techniekers in allerijl Aalter, in wagens en camions. Ze lieten een treurig tafereel van brandende en vernietigde of zeer beschadigde toestellen achter, ooit de fiere vloot van de *Aéronautique Militaire*, nu een verkoolde massa van verwrongen metaal. Ze lieten de werktuigen, bommen, munitie, reserveonderdelen en brandstoftanks achter, staken zelf nog vuur aan de resterende vliegtuigen die niet meer in de lucht konden stijgen zonder langdurende herstellingen.

De groep van de Egyptische Vleugels splitste zich dan in twee kolonnes. De ene bewoog zich in vrachtwagens naar Norrent-Fontes, de andere reed naar Saint-Omer nabij Abbeville. Max zat in de camions die naar Norrent-Fontes reden. Op die basis kreeg de groep al op 20 mei het bevel om dieper naar het zuiden te trekken, naar Tours op de Loire. Max kwam die namiddag aan te Alençon. De wegen in Frankrijk vonden ze toen ook al hopeloos afgesloten door vele kolonnes van vluchtelingen. De Belgische vrachtwagens vorderden slechts zeer traag, en ze moesten soms gedurende uren stoppen.

Max kwam op 21 mei rond de middag te Charentilly aan, een vliegveld nabij Tours. Daar kwamen de twee afdelingen van de Egyptische Vleugels weer samen. Ze wachtten, maar kregen geen nieuwe vliegtuigen, zodat ze een groep van piloten werden die totaal nutteloos in de oorlog bleven zitten.

De groep hoorde op 28 mei te Charentilly van de overgave van het Belgisch Leger. Ze vroegen zich dan af wat er met hen moest gebeuren, maar zonder bevelen bleven ze op het vliegveld wachten. Dat duurde tot 12 juni, nog steeds nabij Tours, toen ze opnieuw in hun vrachtwagens nog verder naar het zuiden moesten rijden. Ze kwamen aan te Moissac, bij de beroemde abdij op de pelgrimsweg naar Santiago de Compostela. Ze bleven daar tot 20 juni. Daarna reden ze nog verder, naar Canals en Dieupentale.

Op 17 augustus keerde de groep van de Egyptische Vleugels, al lang zonder vleugels, in haar vrachtwagens terug naar België.

Max Vinck voelde zich bitter vernederd en droevig. De vrachtwagens reden België binnen via Charleroi. Max had een zak bij zich met burgerkledij. Toen de camion in een bocht van de weg nabij een bos enkele minuten stopte, verdween Max Vinck, en zijn Groepskapitein bemerkte dat slechts veel kilometers verder.

Geen Duitser zou Max Vinck in een gevangenis werpen zolang Max Vinck dat kon vermijden! Max ging in zijn eentje, fluitend, op stap naar Trioteignes, naar zijn Rosine.

Fiat jagers

In mei 1940 vloog Georges de Trahty met Fiat CR.42 jachtvliegtuigen vanuit het vliegveld van Nivelles, het vliegveld nabij de kleine stad ten zuiden van Brussel. Het Tweede Regiment van de Belgische Luchtmacht was het enige jagersregiment. In de Eerste Groep van dit regiment, bestaande uit twee eskadrons, bevonden zich de meest moderne jachtvliegtuigen van onze Luchtmacht, de Hawker Hurricanes en de Gloster Gladiators. De Derde Groep gebruikte de oudere versies van Fairey-Fox toestellen, die weliswaar uitgerust waren met de Franse Hispano motoren die veel krachtiger waren dan de motoren op de nog oudere Fairey-Fox modellen. De Tweede groep – waarin Georges Trahty vloog – gebruikte de nieuw aangekochte Italiaanse Fiat toestellen. Het eskadron met het nummer drie in die groep had vijftien Fiats gekregen en het eskadron met het nummer vier kreeg er tien. De emblemen van die eskadrons waren de ‘Cocotte Blanche’ en de ‘Cocotte Rouge’, of de ‘Witte Eenden’ en de ‘Rode Eenden’. Georges was een Witte Eend, wat hem wel paste, omdat zijn vrienden van Trioteignes drie eenden in hun blazoen droegen.

De Belgische Luchtmacht had veertig Fiat CR.42 vliegtuigen gekocht van de fabrieken van de *Fabricca Italiana Automobile di Torino*, de Turijnse fabrieken van Giovanni Agnelli. De CR stond voor Celestino Rosatelli, de Italiaanse ingenieur die de toestellen voor Fiat ontwikkelde. De CR.42 was gebaseerd op vroegere ontwerpen, bijvoorbeeld op de CR.32, een vliegtuig dat met veel succes gebruikt werd door de Italiaanse *Regia Aeronautica* in de Spaanse Burgeroorlog. De machine werd ook de *Falco* genaamd, de Valk. De Valken werden slechts aan België afgeleverd in maart 1940, zodat de Belgische piloten weinig training hadden

ontvangen met de toestellen en er weinig ervaring mee hadden met hen te vliegen. Tevens bleken de Valken inderdaad rare vogels!

De Fiat CR.42 Valk was een eenzitter sesquiplane jachtvliegtuig, wat wees naar zijn anderhalve vleugels. Het toestel was ontwikkeld met een grote vleugel boven de romp en met een veel kortere vleugel beneden, gemonteerd onder de cockpit en geplaatst iets meer naar achter de hoofdvlugels. Met de achtervlakken had het vliegtuig bijgevolg zes vleugels. De machine was een hybride tussen een echte dubbeldekker, waarvan de twee vleugels even lang bleven, en een eendekker. Ten gevolge zijn anderhalve draagvleugels echter, was de vleugellading van de CR.42, het gewicht per vleugeloppervlakte, zeer laag, lager dan bij eendekkers, zodat het vliegtuig buitengewoon wendbaar bleef in de lucht en toch hoge snelheden kon halen. De Valk kon in de lucht rollen zoals geen ander toestel, het kon beter en sneller draaien in bochten dan de Spitfire of de Messerschmitts, en het vloog bijna even vlug als die laatste jachtvliegtuigen! Een Hawker Hurricane die bestuurd werd door een evenwaardige piloot kon het in duels nooit winnen van een Valk. Zelfs een Messerschmitt Bf109 kon niet sneller duiken dan een Valk, en de CR.42 kon ook sneller klimmen, tot duizend meter in één minuut vijftientig seconden. De CR.42 vloog ook snel, want de topsnelheid lag bij de vierhonderd achtendertig kilometer per uur op een hoogte van drieduizendvijfhonderd meter en driehonderdveertig kilometer per uur op lage hoogte. Dat was omdat de Fiat de Valken uitrustte met een supergecomprimeerde Fiat A.741C.38 luchtgekoelde radiaalmotor, die een bijzonder zacht gevoel van vliegen verleende in volle vlucht. Die motor dreef een driebladige constante pitch propeller aan van twee komma negen meter diameter. De radiaalmotor was een vernuftig mirakel van technologie. Hij zat verborgen in een cowling behuizing, die de hete lucht rond het voorste deel van de romp zond, wat tot de stuwkracht bijdroeg.

De romp en de vleugels van de Valk waren gebouwd uit een structuur van duraluminium en staal in een slank profiel.

Het meest belangrijke kenmerk van de CR.42 was zijn extreme wendbaarheid, die zeer handig bleek in luchtduels. Het vliegtuig toonde echter snel ook nadelen, die slechts ontdekt werden in volle omvang in de laatste paar weken vóór en na 10 mei. De motor liet allereerst olie uitdruipe. Dat was niet zo erg op korte, weinig eisende opdrachten van rechte vluchten zoals vooral vóór de oorlog gemaakt werden, tijdens patrouillevluchten. Gedurende lange, intense jachtgevechten echter, kon de motor van achthonderdveertig paardenkracht gedrenkt geraken in de olie, en dat betekende brandgevaar voor het vliegtuig. De piloten wisten wel dat olie veel zwaarder woog en meer viskeus bleef dan benzine, en daarom minder vluchtig was en toch niet zo snel vuur vatte, maar ze durfden toch niet teveel aan die mogelijkheid denken wanneer ze opstegen.

Het ander nadeel was de bewapening. De *Falco* was uitgerust met slechts twee machinegeweren van twaalf komma zeven millimeter, en dat bleek ook iets van een hybride wapen te zijn. Georges noemde hen flopgeweren gebruikt op Vlaamse kermessen, maar met die uitspraak oordeelde hij te streng. De machinegeweren waren oorspronkelijk ontwikkeld door Breda-Safat, door een dochtermaatschappij van Fiat die Safat heette voor *Società Anonima – Fabbricazione Armi Torino*, die verkocht werd aan de Breda maatschappij, de *Società Italiano Ernesto Breda* van Brescia. De apparaten schoten standvastig, maar langzamer dan de Browning machinegeweren die op de meeste andere vliegtuigen gemonteerd waren, en ze schoten kogels af die op impact ontploften zoals de granaten van twintig millimeter uit de kanonnen van de Spitfires en de Messerschmitts, maar hun explosieve kracht was laag.

De Breda-Safat machinegeweren lagen zwaar in de romp, en er was vooral een probleem met het ontwerp van de Constantinescu synchronisatie. Menige Valk keerde terug naar zijn til na schietoefeningen met gaten in de propeller. De machinegeweren schoten niet steeds door de open ruimte van de draaiende propeller, maar soms ook ten gevolge van een slechte synchronisatie recht door de schroefbladen zelf!

Die twee nadelen betekende schade en bijgevolg veel en lang onderhoud tussen jachttopdrachten in. Georges de Trahty durfde er ook niet aan te denken wat er kon gebeuren wanneer de Constantinescu's van zijn machine volledig hun synchronisatie met de propeller zouden verliezen en de schroefbladen zouden vernietigen in volle luchtstrijd!

Ondanks die nadelen kon de wendbaarheid van de Valken voor heel wat verrassingen zorgen bij de Duitse jachtpiloten. De Valk was een soort dubbeldekker met de kracht en gevechtslust van een eendekker!

Een ander nadeel was nog dat de Fiat een volledig open cockpit had, wat hevige koude betekende op de hoogtes van tienduizend meter die het toestel kon bereiken. Ook was het landingsgestel van de Valk vast, het kon niet ingetrokken worden, en de cockpit was niet bepantserd.

Toen Georges de Trahty voor het eerst de *Falco* zag, werd hij er onmiddellijk verliefd op. Hij mocht dan wel de slanke ontwerpen van de Spitfires en de Messerschmitts bewonderen, de raspaarden onder de jagers, de Valken hadden een vrouwelijke toets voor hem! Men moest een Valk vleien en verzorgen, het toestel genegenheid toedragen en speciale aandacht geven, het voorzichtig behandelen, niet te ruw, en het had evenveel nukken als een vrouw! Hij vergeleek de Valken met een Renaissance Botticelli schilderij, zuiver en glad en glanzend, veelzijdig en spectaculair, elegant en zenuwachtig. De Valken verborgen zeer goed wat ze in zich hielden aan mogelijkheden. De Messerschmitts konden de Valken voor trage dubbeldekkers aanzien, indruk maken met hun snelheid en macht, om dan overklast te worden in wendbaarheid in luchttollen, loopings en andere manoeuvres, en zelfs te zien voorbij gedoken te worden door de Italiaanse precisiemachines. De CR.42 konden dodelijke misleiders over hun ware natuur zijn.

Georges de Trahty werd naar zijn vliegveld geroepen in de vroege nacht van 10 mei door een vriend van zijn regiment die gehoord had van alarmen op andere vliegvelden, zodat Georges uit het domein van Trioteignes gereden was tegelijk met de andere piloten van de Blauwe Bloemen. Hij kwam te Nivelles aan zelfs vóór het alarm officieel ook op die vliegbasis gegeven werd. Het alarmbevel was laat aangekomen te Nivelles, slechts om 01h00. Rond drie uur 's nachts reed echter een Luitenant van Nivelles per vrachtwagen naar Brustem nabij Sint-Truiden in de provincie Limburg om het campagnevliegveld voor te bereiden voor de Witte en de Rode Eenden. De andere voertuigen, camions en wagens, reden al weg enkele minuten later. De vliegtuigen werden dan ook klaargemaakt. Ze werden uit de hangars gerold en de piloten bereidden zich voor om van Nivelles weg te vliegen bij het eerste licht van de dageraad.

Iets vóór 05h00 werden de Fiat CR.42 opgewarmd en de eerste toestellen stegen al op, om minder dan een kwartier later te Brustem aan te komen. Eén vliegtuig landde te snel daar, en de machine sloeg over kop aan het einde van de landingsbaan. Georges de Trahty klom naar de zon met zijn toestel en hij landde even later zonder incidenten op het campagnevliegveld. Hij had ook geen incidenten verwacht, en hij kon moeilijk geloven dat de oorlog echt was uitgebroken. Hij had er ok geen flauw idee van wat een echte oorlog kon betekenen.

Drie andere Valken van zijn eskadron echter, kwamen al Duitse Junker 52 driemotorige transportvliegtuigen in de lucht tegen die poppen met valschermen uitgooiden. De Valken vielen die Junkers aan en ze dwongen één van die vliegtuigen tot een noodlanding. Een eskadron van Messerschmitts viel hen op hun beurt aan. De Valken ontsnapten gemakkelijk aan die eerste luchtslag, waarin minstens vijf Messerschmitt Bf109 hen als doelwit kozen. De Belgische leider van het eskadron Valken schoot terug tot al zijn kogels opgebruikt waren. Daarna keerden hij en een andere Valk weer naar Nivelles in het geloof dat het vliegveld van Brustem gebombardeerd werd, terwijl de derde Valk doorvloog naar Brustem, de piloot onwetend over het lot van zijn twee kameraden.

Drie Fiat Valken moesten laatste aanpassingen ondergaan te Nivelles. Die toestellen waren laat om op te stijgen. Terwijl de allerlaatste Valk nog klaargemaakt werd om op het vliegveld te rollen, werd de piloot zeer zenuwachtig met de vertraging, en dat met reden. Hij was nog bezig zijn instrumenten te controleren, met al draaiende schroeven, toen hij zijn techniekers in allerijl dekking zag zoeken achter bomen en betonnen schuilplaatsen. Ze riepen naar hem en wezen naar de hemel. De piloot keek op, en hij zag een aantal Stuka duikbommenwerpers uit de lucht naar het vliegveld vallen.

Negen Duitse Stuka bommenwerpers verschenen boven Nivelles en ze begonnen het vliegveld te bombarderen. De piloot van de Fiat CR.42 bemerkte toen voor het eerst de vreemde, gebroken meeuwenvleugels van die bommenwerpers. De Fiat die klaar stond rolde dan aan maximumsnelheid tussen de vallende bommen door over de landingsbaan, om toch maar in de lucht te geraken. Hij reed met steeds hogere snelheid over de landingsbaan, over de gekleurde vlaggen en staven heen die de grenzen van de baan aanduiden, maaide door struiken, vermeed met de angst in het hart bommen die links en rechts achter hem ontploften, en hij poogde de sirenes van de duikende Stuka's niet te horen. Het toestel danste over gaten en heuveltjes en grachten heen om schots en scheef de lucht in te schieten op het laatste ogenblik.

De piloot werd gegrepen door paniek, verwachtte elk ogenblik als een vuurbol te ontploffen, maar hij kon net op tijd aan de hel van Nivelles ontsnappen. Hij opende zijn gas volledig en blies zoveel brandstof als hij maar kon in zijn motor. Hij slaagde er ondanks alles in naar de hemel te klimmen en terwijl hij dat deed draaide hij zijn machine naar links om uit de weg te komen van een duikende, sirenes loeiende Stuka. Hij bespoot dat toestel met zijn granaatkogels. Eén van zijn machinegeweren blokkeerde al direct, iets wat ook nog aan andere Fiat jagers zou gebeuren. De piloot moest aan een hefboom trekken om het machinegeweer opnieuw te laden. Hij zag dan minstens twaalf Stuka's doel zoeken en bommen neerwerpen op de hangars van Nivelles.

Die Fiat Valk was de enige jager om in het luchtruim Nivelles te verdedigen, maar het toestel werd snel onder vuur genomen zowel door de vijandelijke bommenwerpers als door het luchtafweergeschut vanop de grond. Van je vrienden moest je niet altijd wat liefs verwachten! De piloot besloot om naar Wevelgem te vliegen, een vliegveld dat hij kende, omdat hij geloofde dat ook Brustem gebombardeerd werd. Vanuit Wevelgem kon hij zijn Bevelhebber opbellen, een Majoor, die hem beval naar Brustem te vliegen, waar alles kalm bleef.

Op de grond was de schade die aan de barakken en hangars van Nivelles toegebracht werd indrukwekkend. De hangars barstten open wanneer de Stuka's hun brandbommen nauwkeurig op de gebouwen wierpen. Slechts enkele Fairey-Fox toestellen waren in herstelling in de hangars van het vliegveld blijven staan, en ook nog een Brits vliegtuig dat in 1939 gedwongen werd te landen op Belgisch grondgebied. Die toestellen werden alle vernield.

Toen de Stuka Junker 87 toestellen het luchtruim boven Nivelles verlieten, landden ook de twee vliegtuigen die daar in een luchtstrijd werden verwickeld met de Duitse jachtvliegtuigen

nog even, maar één van die rolde op een niet-ontplofte bom die dan wel ontplofte en schade toebracht aan het vliegtuig. De piloot kon echter iets later opstijgen met een ander toestel, een onbeschadigde Fiat die terzijde hersteld werd en zo het bombardement had overleefd. Die twee piloten brachten het nieuws van het bombardement van hun vliegbasis naar het campagnevliegveld, tot grote ontzetting van de rest van de piloten en techniekers te Brustem.

Twee pelotons jagers van de Eenden, zes Valken, bleven constant in het luchtruim van Brustem patrouilleren tijdens de volgende uren, onder wie ook Georges. De piloten zwermden over het vliegveld. Ze wachtten op aanvallen, en daar hoefden ze ook niet lang op te wachten. Tien tot vijftien Messerschmitts verschenen boven Brustem om het vliegveld te beschieten met hun kanonnen en machinegeweren. Georges de Trahty begreep nooit waarom de groep van Nivelles moest uitwijken naar een vliegveld dat op slechts twintig kilometer van het Albert Kanaal lag, het eerste doel van het Duits Leger op 10 mei, en naar een basis die blijkbaar even bekend was aan de *Luftwaffe* als Nivelles. De eskadrons jagers hadden dieper naar het binnenland moeten verhuizen!

Georges de Trahty vloog met vier metgezellen boven Brustem toen de Messerschmitts aanvielen. De pelotons hadden met zes jagers moeten zijn, maar één toestel moest met motorpech op de grond blijven. De Belgische piloten vlogen rond in de omgeving van Sint-Truiden toen Georges zilveren stippen ontwaarde in de hemel, twaalf tot vijftien Duitse jagers. Toen die heel snel nader vlogen, recht op hen af, herkende hij de Messerschmitts Bf109, de meest gevaarlijke en snelle Duitse eendekkers.

Een vurig gestreden luchtveldslag volgde ogenblikkelijk. Duitse en Belgische jagers dansten rond elkaar in het luchtruim. De zon stond nog laag en rood over de horizon, de vliegtuigen glansden zilverachtig in dat prille licht. Ze trokken witte strepen in de lucht en lichtkogels doorkruisten het luchtruim.

Georges demonstreerde als zijn kunst en ervaring van geniale jachtvlieger om de eerste Bf109 te ontwijken. Hij botste bijna tegen een andere Messerschmitt, en hij ledigde zijn landing machinegeweervuur op een derde Duitse jager. Dat toestel, gevlogen door een zeer bekwame piloot, maar een piloot die blijkbaar nog niet gestreden had tegen Fiat Valken, dook steil naar beneden.

Georges hield ervan wanneer een Messerschmitt probeerde sneller te duiken dan een CR.42! De Duitse jachtpilooten waren nog een beetje arrogant, nu, in hun eerste duels boven België, menend dat geen dubbeldekker zo snel kon bewegen als hun eigen toestellen. Die piloot moest nogal verbaasd opgekeken hebben door te zien dat hij alles gaf wat zijn toestel in zich had, en toch zijn tegenstander snel de afstand te zien verminderen op hem. Duiken was wat Valken best deden! Toen Georges bijna op de hielen van de Bf109 zat en zich klaar maakte om weer te schieten, trok het Duits vliegtuig op, en dat manoeuvre was juist waarop Georges met veel plezier had gewacht. Hij kon zich sneller vlak halen en zich korter uit een duik trekken dan een Messerschmitt! Hij joeg een volle lading uit zijn twee machinegeweren op de Bf109 los, recht in en vóór de cockpit, tot dikke, zwarte rook uit de motor van de Duitser vloog. Georges maakte dan een rol rechts naar een andere vijandelijke jager toe. Hij kon die dag al één overwinning opeisen, in de eerste dag van de oorlog!

De nieuwe Bf109 had Georges één van zijn vrienden zien neerhalen. Een fantastisch ballet van wentelende, rollende en loopings uitvoerende jachtvliegtuigen volgde nu, waarin de Messerschmitt zijn maximumsnelheid niet kon uitbaten omdat hij rond de CR.42 wou blijven. Georges paste al de acrobatietoeren uit die hij kende om te vermijden rechtstreeks onder schot te komen van de vier machinegeweren van de Messerschmitt. Andere Messerschmitts

draaiden dan ook naar hem. Granaten uit kanonnen vlogen rakelings aan hem voorbij, maar meerdere kogels raakten zijn vleugels. Ondanks dat kon Georges zich achter een nieuwe Bf109 plaatsen en hij schoot zijn lading ook naar dat vliegtuig toe. Hij zwierde zijn Valk heen en weer, dook en rolde over om eender welke andere schutter doel te doen verliezen. Granaten ontploften vóór hem, boven en onder, en hij zag lichtkogels voorbij schieten. Georges volgde nog een tijdje die helse koers. Hij zag zijn Duitse tegenstander nu weer. Die hing stil in de lucht als een gewonde kraai, verloor luchtsteun en dwarrelde neer. De Bf109 viel in brand geslagen uit de hemel. Het Duits vliegtuig viel als een vlammeende toorts uit de hemel op die wondermooie, heldere dag.

Georges dacht nooit in vlieggevechten aan de vijandelijke piloot in een vliegtuig. Hij schoot slechts naar een toestel. Door niet te denken aan de persoon van vlees en bloed die in de cockpit zat, kon hij meer ongevoelig blijven schieten op de vijand.

Georges klom weer steil naar vierduizend meter, en twee Bf109 volgden hem op de hielen de kille hoogte in.

Georges kwam terecht in een formatie van Dornier 17 bommenwerpers, de vliegende potloden, zoals ze genoemd werden, en hij zag twee andere CR.42 naar dat gevaar voor Brustem toe klimmen. Vóór de achtervolgende Messerschmitts Georges konden grijpen, nestelde hij zich achter een Dornier en hij schoot zoveel kogels als hij uit zijn trage machinegeweren kwijt kon in de romp van de bommenwerpers. Hij schoot zonder onderbreking ongeveer tweehonderdvijftig kogels naar de Dornier, in diens romp, flanken en achterroer. De kogels ontploften in de romp en hoewel die explosieve ladingen niet zwaar waren, dankte Georges nu in stilte de Italiaanse fabrikant om hem die vreemde wapens te hebben gegeven die kleine granaten afschoten in plaats van de lichtere kogels die slechts gaten maakten, maar niet ontploften. Georges zag de Dornier terzijde draaien, vlammen spoten uit het achterdeel van het toestel, en hij zond een laatste lading van granaatkogels in de cockpit.

Op dat ogenblik begon zijn machine zwaar te schudden onder de impact van de kogels van een Messerschmitt jager die nader geraakt was. Het vliegtuig van Georges beefde wanneer de kogels door de romp van de Fiat heen schoten. Georges draaide zich in een snelle rol om uit het doelwit van de Duitse gevechtsvliegtuigen te ontsnappen, en hij vuurde al naar een andere Bf109 die van links in zijn flank wou vliegen. Hij zwierde zich om, dook en rolde weg. Het landschap tolde om hen heen, maar hij vond gemakkelijk zijn normale positie weer met de grond onder en de hemel boven. Hij zag dan weer granaten uit de kanonnen van de Duitser naast hem door vliegen. Uit een hoek van zijn ogen zag Georges nog een andere Dornier uit de lucht geschoten worden en naar het Albert Kanaal toe naar beneden dwarrelen. Georges dook ook. Hij bemerkte dan dat de Duitse jachtvliegtuigen naar links rolden en dan helemaal omdraaiden. Ze keerden terug naar het oosten. Ze moesten al een hele tijd gevlogen hebben en bijna al hun brandstof opgebruikt hebben, of ze moesten aan hun wonden van de dag likken. De Dornier bommenwerpers vervolgden onverstoord hun weg naar het zuidwesten. De Duitse jagers verdwenen snel naar het oosten. Georges zag zijn brandstof en zijn olieniveau ook zakken. Hij achtervolgde de Dornier bommenwerpers niet. Hij moest landen. Hij daalde om weer te keren naar Brustem.

Georges de Trahty landde uitgeput te Brustem. Hij had bijna geen kogels meer in de ladingen van zijn machinegeweren. Hij grijnsde echter tevreden naar de techniekers die naar zijn toestel kwamen aanlopen. Toen hij uit de cockpit klom, stonden de mannen rond zijn vliegtuig met de handen aan de heupen te kijken. Ze trokken daarna hun vingers door hun haar. Eén man had al de panelen van de motor weggetrokken om een donderende vloek te

laten horen. Georges was niet een beetje verbaasd de mannen naar zijn toestel te zien staren met zoveel verwondering, maar dan volgde hij hun ogen en wat hij zag deed hem heel, heel bleek worden.

Zijn romp achter de cockpit, slechts centimeters van zijn hoofd en zijn rug, zag er uit als een zeef. Hij telde minstens tien gaten. Er waren ook twee gaten in zijn roer geslagen en ook in zijn onderste, korte vleugel, zaten gaten zo groot als een vuist. Waarom hadden de Bf109 niet meer hun kanonnen gebruikt? Hadden ze al hun kanonnen van granaten geleedigd tijdens aanvallen naar de grond, voordien?

De techniek die naar de motor aan het kijken was floot tussen zijn tanden, en dat trok de andere mannen naar daar. De olie droop uit alle hechtingen rond het motorblok, en die olie viel langzaam in de behuizing van de motor. Eén vurig rode kogel die in deze knoeiboel terecht was gekomen, kon de motor in vuur en vlam hebben gezet! Georges begon dan even te trillen op zijn benen, maar hij zag nog andere groepen techniekers lopen naar andere gelande Valken om dan in afgrijzen, verbazing en bewondering te staren naar de schade die de Duitse jagers aangericht hadden in deze wreedaardige, korte luchtslag boven Brustem.

Voortaan zou ook Georges aanzien worden als een bij mirakel ontsnapte man, en piloten die de lucht in moesten kwamen nadien naar hem toe om hem even aan te raken en zo geluk op te doen vooraleer ze opstegen.

Georges de Trahty liep weg van de landingsbaan om naar de geïmproviseerde barakken van Brustem te gaan. Hij liet het aan de techniekers over om te overleggen hoe de schade aan zijn machine hersteld kon worden. Werktuigen en platen zouden uit een aantal vrachtwagens moeten gehaald worden. Enige uren van hard werk wachtten op de techniekers. Georges keek niet meer achter zich. Hij liep naar het Informatiecentrum.

De Majoor van de groep telefoneerde de schade en het verlies van twee Fiat CR.42 naar het Hoofdkwartier van de Luchtmacht. Een antwoord kwam een uur later, rond negen uur in de morgen. De groep mocht niet meer op eigen initiatief vijandelijke formaties aanvallen. De piloten mochten slechts nog op bevolen opdrachten ter bescherming van observatieopdrachten vliegen. Dat nieuws veroorzaakte veel bitterheid in de piloten. Ze hadden toch bewezen dat ze de Duitse jachtvliegtuigen op eigen kunde waard bleven in man-tot-man gevechten en dat ze ook Duitse bommenwerpers konden neerhalen, maar van nu af aan moesten ze waakhond spelen voor toestellen die slechts aan half hun snelheid konden vliegen! Georges boog zijn hoofd en hij zuchtte. Hij ook zou de bevelen moeten opvolgen. De observatievliegtuigen volgen zou ook een hele uitdaging worden, een moeilijk werk, want de toestellen die ze zouden moeten beschermen, de Renard R.31 van Bierset, vlogen zeer laag en zeer traag, zodat ze moeilijk opgemerkt werden door de Fiat Valken die gebouwd waren om zeer hoog en zeer snel te vliegen.

Andere piloten dan Georges kregen nu beschermingsvluchten toegewezen, zodat hij een tijdje kon slapen. Hij ging naar een barak, nam een snelle douche want hij voelde zich vuil en doordrenkt van het zweet. Daarna deed hij zijn oude kleren weer aan omdat hij de energie niet vond om zijn zak te gaan zoeken in de vrachtwagens, en hij zag iemand camouflagenetten over de Fiats heen trekken. In plaats van zich neer te leggen ging hij die man helpen. Hij hoorde opnieuw het gebrul van drie andere Fiats die opstegen voor een opdracht om observatietoestellen te vergezellen.

Terwijl Georges andere Luitenants, een Kapitein en drie Sergeant-piloten hielp om camouflagenetten over de toestellen te trekken, vlogen vijf Messerschmitt jager scheerlings over het vliegveld om aan te vallen met hun boordwapens. De Belgische piloten en de

techniekers hadden nog net de tijd om in een gracht te springen, want de kogels schoten rakelings langs hen heen. De Messerschmitts kwamen drie maal weer om hun kogels over de Belgische vliegtuigen te sproeien. Tot zover de geheimhouding betreffende dit campagnevliegveld van Brustem!

De vuurproef eindigde niet wanneer de Duitse jachtvliegtuigen uit de hemel verdwenen. Georges hoorde de karakteristieke, hoge tonen van de sirenes van Duitse duikbommenwerpers. Een dozijn Junker 87 Stuka bommenwerpers namen Brustem tot doel, de vliegtuigen op de grond en de hangars, maar ze lieten hun bommen eerst vallen op de luchtafweergeschutplaatsen. Ze vernielden die heel efficiënt en systematisch, en keerden even later weer om de vliegtuigen op de grond te verwoesten. Het geluid van de zeer explosieve bommen die op de Fiats neervielen en de daaropvolgende reusachtige explosies was oorverdovend hard. De ene bom na de andere ontplofte en de Fiats vlogen de lucht in als vuurballen, in een hel van vlammen en zwarte rook waaruit de brandende benzine en olie ver in het rond werden geworpen. Torenhoge zwarte wolken stegen van Brustem op, hoog en weerzinwekkend, maar de Stuka's bleven door de rook heen nog steeds naar beneden duiken en bombarderen, ook met brandbommen. De Duitse toestellen doken zoals de duivels van Satan uit de hemel om te verwoesten, te verwoesten, en opnieuw te verwoesten.

Georges had voor zijn leven gelopen. Hij lag nu in een gracht met zijn armen om het hoofd, naast zijn Kapitein en Bevelhebber. De beide mannen moesten hun handen op de oren brengen tijdens de ontploffingen, maar ze durfden niet boven de gracht uit kijken. Aarde, en ook metaalschrapellen werden met ongehoorde macht over hen heen geslingerd. Een hangar die niet ver van hen stond werd in een plotse uitbarsting van uiteen geslagen vensters, glas en ijzerplaten totaal vernield. De bommen gaven een schrill geluid af dat verhoogde in volume wanneer ze bijna op de grond insloegen. Allerhande puin viel rond en op Georges terwijl hij in de gracht ineenkromp. Toch hoorde hij nog al die tijd de Belgische C.40 kanonnen schieten op de Stuka's. De mannen aan die kanonnen bleven maar schieten op de Duitse vliegtuigen, hoewel die hun dodelijke eieren bleven afwerpen en hun gruwelijk werk verder zetten, ondanks de granaten die rond hen in de lucht ontploften. Het vliegveld werd herleid tot een zee van diepe trechters.

Toen de Stuka's weer wegvlogen, bleef een vreemde stilte over Brustem hangen, die niet meer gestoord werd door de huilende sirenes van de duikbommenwerpers. Georges en zijn Kapitein staken hun hoofd tegelijk uit de gracht. Ze waren bedekt met stof. Hun broekspijpen waren nat van het vuil, brak water dat in de bodem van de gracht liep, en ze keken naar elkaar met walging, met afkeer, droevig, en geschokt door de aangerichte verwoesting. Ze gingen beiden naar de vliegtuigen toe. Slechts vernielde geraamtes lagen verwrongen, brandend en rokend op het grasveld. Ontploffingen gebeurden er nog steeds, want brandstoftanks schoten nog in brand en barstten dan open. De wind wierp zware, zure rook in hun kelen. De twee mannen gingen de rij Fiats af en ze telden hoeveel toestellen vernield waren.

Van de vijftienvijftig Fiat CR.42 die een toevluchtsoord hadden gevonden te Brustem, bleven nog amper acht toestellen relatief onbeschadigd over en wellicht nog in staat om te vliegen. Zestien, zeventien Valken stonden of lagen in vlammen en rook, al zwart geblakerd, in puin, zoals vreemde structuren van gemarteld metaal.

De jagersgroep van Fiat CR.42 jachtvliegtuigen van Nivelles was in één dag, op de eerste dag van de oorlog, al teruggebracht tot slechts één derde van haar effectief aan materiaal! De catastrofe was bijna compleet.

‘Deze oorlog zal niet lang geduurd hebben voor onze twee eskadrons!’ durfde Georges luidop te denken.

Zijn Kapitein knikte slechts, en Georges zag dat de man bijna aan het wenen was van de vernielingen aangericht door deze ene, belangrijke Duitse raid. Georges slenterde verder, want er was niet veel wat hij nu nog kon doen. Het grondpersoneel moest nu proberen te redden wat er nog te redden viel, en dat was niet veel. De techniekers duwden hem uit de weg. Georges ging naar een barak die nog heel stond, vond een onbezette kamer en wierp zich op een bed. Hij viel bijna onmiddellijk in slaap.

Georges de Trahty vond zo wat slaap in de namiddag van 10 mei. Hij sliep in zijn vliegoverall, een zware maar onrustige slaap, waaruit hij slechts ontwaakte rond zeven uur ’s avonds. Zijn gedachten dwaalden toen eerst af naar Trioteignes en naar zijn verloofde, naar Violaine Vresele ter Hoven.

Georges ontmoette Violaine voor het eerst tijdens een galadiner in Brussel, waar hij en zijn familie aan dezelfde, ronde tafel zat als de Trioteignes en de Vreseles. Hij zat naast Violaine Vresele, en hij was daar waarschijnlijk geplaatst met haar door hun respectievelijke vaders. Zo ging dat in hun kringen. Georges moest toegeven dat Violaine een verbazingwekkend mooi meisje was met een opvallend, iets hoekig gezicht omkroond door dik, kastanjebruin haar dat tot op haar schouders viel. Ze had ook warme, heel zeldzame en zeer groene ogen. Waren haar haren nog een beetje meer rood gekleurd, dan had hij haar kunnen aanzien als een Ierse schoonheid of als de dochter van een Deense Viking.

Violaine Vresele zat heel strak recht in haar stoel toen hij aankwam, slank en lenig en alert, maar met volle vormen van borsten en heupen. Ze glimlachte naar hem met een lichte verbazing, maar met een open spot op haar lippen, want hij was blond en groot en zo hooghartig knap als een Germaanse aristocraat, waarschijnlijk de meest opvallende jong man van de avond, waar hij zich zeer bewust van was, en een man die er uitzag alsof hij haar in een oogwenk kon verleiden, hoe dom en waanzuchtig hij waarschijnlijk ook was. Haar ogen en lippen trokken zich in een grijns van spot die alsmaar duidelijker werd. Georges had zich er daarom ook van weerhouden om dadelijk een gesprek met haar aan te gaan. Ze bleven eerder als twee stenen, Griekse standbeelden naast elkaar zitten.

Georges hield er niet van wanneer zijn vader of Amandine hem probeerden meisjes aan te smeren, zelfs niet zulke zeldzame schones als Violaine, die gewoonlijk wel zeer mooi waren, maar al even weinig verstandig, en die geen eigen mening konden opbrengen buiten de gewone rompslomp van oppervlakkige roddel. Georges en Violaine hadden geluisterd naar wat hun vaders en moeders vertelden, maar ze waren weinig geïnteresseerd in de roddels van de betere gemeenschap van Brussel. Violaine moest hem ook genomen hebben voor één van die vele domoren van de hoofdstad, tot Bastien de Trioteignes naar hen toe kwam.

Bastien zat met vrienden aan een andere tafel en hij kwam Georges even begroeten. Bastien bleef naast de stoel van Georges staan, een hand op de leuning. Bastien sprak van vliegtuigen, van bommenwerpers, terwijl hij naast Georges bleef staan. Hij sprak ook over motoren en over de bekwaamheden van de nieuwste observatietoestellen in de *Aéronautique Militaire*. Ze maakten aan afspraak om elkaar weer te zien in Brussel. Bastien was in uniform die avond, Georges niet.

Het kort, warm, enthousiast gesprek trok de aandacht van Violaine. Ze zag de ogen van Georges van dof veranderen tot een zeer blijde, geïnteresseerde glans. Bastien bleef maar kort bij Georges staan, en wanneer hij terug naar zijn tafel was gekeerd, vroeg Violaine nieuwsgierig of Georges ook een piloot was, waarop Georges met een kort ja had geantwoord, maar met geen woord meer. Dit was het eerste teken van interesse dat Violaine aan haar gebuur toonde. Ze was Georges dan blijven aankijken met zachtere ogen, en Georges begon uit te leggen dat hij in de Luchtmacht vloog op Fairey-Fireflies vanaf de basis van Nivelles.

Hij had twee jaar gestudeerd voor ingenieur aan de Universiteit van Leuven, wat vooral betekende dat hij cursussen van fysica en wiskunde gekregen had, maar hij moest opbiechten aan haar dat hij zwak geweest was en zijn studies opgegeven had om een contract te tekenen bij de Luchtmacht. Hij had het wel heel gemakkelijk gehad tijdens zijn studies, misschien te gemakkelijk, misschien had hij zich te zeer verveeld, maar hij wou nu nog enkele jaren bij de Luchtmacht blijven, doch daarna toch weer naar de Universiteit terugkeren en zijn studies van ingenieur tot voleinding brengen, ofwel een werk aannemen in de vliegtuigindustrie. Nadat hij was beginnen te spreken had Violaine heel handig dat alles uit zijn neus getrokken, zij het snel, alles wat ze nodig moest weten. Neen, hij kon geen speciale interesse opbrengen voor financiën. Hij voelde zoals zijn vriend Bastien wat dat betrof. Ze lieten beiden financiën en administratie over aan Jean-André de Trioteignes. ‘Mijn broer en neef zijn ingenieur,’ zei Violaine hem dan. ‘Zij knutselen aan vliegtuigen. Ze zagen mijn oren af met praat over vleugelprofielen en over de structuur van rompen en roeren en zelfs over machinegeweren telkens ik hen ontmoet. Je zou hen moeten leren kennen. Ze zijn nog geen piloten, maar ze volgen juist nu nog lessen. Ze zouden een fabriek voor vliegtuigbouw willen opzetten. Je zou hen misschien kunnen helpen!’

Dat trok inderdaad de aandacht van Georges, en ook naar het meisje dat hij eerst saai en oninteressant had beschouwd. Ze sprak in een warme, ietwat rauwe, sensuele stem. Ze sprak haar woorden langzaam en goed gearticuleerd uit, maar fijn, zonder fouten, praktisch zonder accent, en ze maakte mooie zinnen af in het Frans. Hij begreep dat haar moedertaal Vlaams, Nederlands, was. Hij vroeg wat zij gestudeerd had, en ze gaf hem daarop weer één van haar enigszins spottende blikken, die toen toch ook voor het eerst een beetje flirtend leken. Ze dacht waarschijnlijk over hem tot een paar ogenblikken geleden dat hij een vervelende hogere klasse domme jongen was die slechts zijn knap uiterlijk kon gebruiken op meiden. Nu meende ze dat Georges haar eveneens voor een onkundige, domme meid had aanzien. Ja, Violaine had gestudeerd. Ze was haar voorlaatste jaar aan het volbrengen aan de Universiteit van Gent. Ze wou een Dokter in de Rechten worden. Na dit jaar had ze nog één jaar, haar laatste jaar, te studeren, maar ze wou wellicht nog een paar jaar aan de universiteit blijven. Dat schrok Georges wakker! Violaine was eenentwintig had hij ook gehoord, en dat betekende dat ze zeer knap in haar hoofd was en over één of twee jaar van haar middelbare school was gesprongen, of zeer vroeg was beginnen te studeren.

‘Ik sprong inderdaad een jaar over,’ gaf Violaine eerder trots toe.

Dat maakte van haar een half wonderkind, meende Georges, en het gesprek viel weer stil.

Even later vroeg hij met haar te dansen, en ze aanvaarde dat neerbuigend. Ze bleven echter praten terwijl ze over de dansvloer schoven. Ze was geen goede danseres, en Georges kon al evenmin goed dansen, maar Georges was blij om aan de tafel te ontsnappen. Na een derde dans zei Violaine dat ze moe was van over de vloer te dartelen, maar wanneer hij haar terug naar de tafel wou begeleiden, weigerde ze dat.

‘Neen, niet naar de tafel,’ smeekte ze. ‘Kunnen we niet ergens anders naartoe gaan?’

Georges keek rond, vond de bar en de zware drinkers daar niet erg aantrekkelijk, zag de tuin door de openstaande deuren en stelde voor door met zijn blik te wijzen, ‘naar daar?’

Het was een mooie, warme zomeravond. Ze waren buiten blijven staan om de tuin te overzien, daarna slenterden ze tussen de struiken en de bomen. Meerdere koppels wandelden daar, niet erg gezind op gezelschap. Georges stak een sigaret op en vroeg slechts daarna, een beetje beschaamd, of zij ook rookte, waarop ze ja antwoordde, en hij presenteerde haar ook één van zijn sigaretten. Violaine bleef eerst zwijgen, maar dan schoten ze weer in gang met een conversatie. Georges vond Violaine bijzonder intelligent, een vrouw met een zeer koele,

pragmatische geest, een zeer logische persoon, indrukwekkend in haar sterke opinies. Ze deinsde er niet voor terug hem haar mening te geven over godsdienst en politiek. Ze haatte het Fascisme, kon geen sympathie opbrengen voor Franco in Spanje, Mussolini in Italië en Hitler in Duitsland, en ze hield er solide religieuze ideeën op na voor een betere wereld. Ze praatte vrijuit over de Belgische politici die ze minachtte of kon prijzen. Ze aarzelde nog te kiezen tussen een loopbaan bij de Gerechtshoven als advocaat of rechter, dan wel om haar vader te helpen in zijn zaken omdat haar broer geen gevoel had voor beheer, administratie en boekhouding. Ze kon in de politiek gaan, maar ze dacht dat ze dat wel kon combineren met een andere loopbaan. Ze zei niets over een lief, over een echtgenoot, kinderen of een familie. In feite praatte ze veel zoals een man zou praten, merkte Georges op. Ze had heel zeker een hoofdje, een sterk hoofd zelfs, deze Violaine, maar ze blufte er niet mee. Bluf had ze niet nodig om te imponeren! Wat ze zei werd kalm meegedeeld, bijna alsof ze nu slechts tot zichzelf praatte, lichtjes spottend alsof ze zelf niet *au sérieux* nam wat ze zei. Georges had iets meer aandacht voor anderen gewenst. Misschien had niemand haar dat tot nog toe geleerd, ook haar ervaring in het leven niet. Hij meende ook wel dat als Violaine zo zou praten tot andere jongens de meesten snel zouden gaan lopen uit schrik voor haar sterk karakter!

De vrienden van Georges hadden hem al dikwijls gewaarschuwd om te slimme, dominerende meisjes links te laten liggen, maar Violaine maakte een sterke indruk op hem, hij voelde zich thuis bij haar, en hij hield niet van domme vrouwen. Hij wou iemand die minstens even geleerd was als hij zelf, want hoewel hij zijn studies niet beëindigd had, had hij veel en gretig gelezen en hij was een autodidact in veel materies. Hij had nog niet veel, in feite slechts heel weinig, vrouwen ontmoet met zulke sterke karakters gebaseerd op een scherpe intelligentie, en dergelijke vrouwen waren dan altijd heel wat ouder dan hij geweest. Hij had een paar onrustige avonturen beleefd met die vrouwen, gevaarlijke avonturen omdat ze getrouwd waren en machtige echtgenoten hadden. Hij had dat alles achter zich gelaten. Hij zocht wat anders nu, zielsgelijkenis.

Toen Georges en Violaine later de tuin verlieten en terugkeerden naar de tafel, werden veel ogen op hen gericht, want ze waren veel te lang samen buiten gebleven, langer dan wat nog voor argeloos kon beschouwd worden, en Georges hield één hand op de rug van Violaine alsof hij haar wou steunen, en daar maakte ze geen bezwaar tegen.

Na het avondmaal vroeg hij of hij haar kon opbellen en haar weerzien.

Ze had daarop geantwoord met een koel, ‘waarom niet?’

Violaine gaf dat antwoord zonder veel enthousiasme, ze had hem niet aangekeken toen ze antwoordde, zodat Georges een beetje teleurgesteld bleef. Hij vond haar heel aardig en interessant, maar had hij zo weinig indruk op haar gemaakt? Dan wou hij niet aandringen. Hij dacht dat hij Violaine wel begreep, echter. Hij was slechts een onbekende ignoramus uit de bossen van Wallonië en uit de verachtelijke kringen van Brussel die concurreerden met de hoofdstad van Vlaanderen, terwijl zij zich bewoog juist in die laatste kringen van de moderne, meest intelligente, durvende, doordrijvende en jonge, rijke Vlaamse ondernemersstad, de hoofdstad van delen van het land die barstten van actie en nieuwe rijkdom. Hij was slechts een piloot, een soldaatje, die deel uitmaakte van het verleden! Hij meende dat Violaine een heel berekenende vrouw was. Een vechtersbaas in een vliegtuig lag niet in haar vooruitzichten. Met zo iemand kon ze een aangename avond doorbrengen op een vervelend diner, niet meer. De kilte van Vlaanderen sloeg over Georges.

Georges belde Violaine Vresele daarom niet op in de dagen na het galadiner. Hij was ook heel druk bezig gebleven op zijn vliegveld. Wanneer hij echter enkele weken later naar het Trahty familiehuis in Brussel weerkwam, zei zijn vader hem echter terloops dat een zekere Violaine

hem had opgebeld en hem een bericht had achtergelaten. Ze wou dat Georges haar opbelde. Georges had eigenlijk hartepijn gehad tot nu, en met alle macht geprobeerd het meisje te vergeten, maar dat was hem niet volledig gelukt. Georges was verbaasd, verbaasd dat ze hem had opgebeld en verbaasd dat hij haar niet uit zijn hoofd kon zetten. Hij belde haar slechts een paar dagen later op. Ze kwam hijgend aan de telefoon, en ze excuseerde zich omdat ze een tijdje niet thuis was geweest om te studeren bij een vriendin. Ze moest examens voorbereiden en kon hem die maand niet meer ontmoeten.

Georges had dan plots een briljant idee. Hij nodigde haar uit een week te komen uitrusten op Trioteignes na haar examens. Hij was daar uitgenodigd door zijn vriend Bastien. Violaine nam die uitnodiging zonder aarzelen aan, en een maand later reed hij naar Gent om haar te gaan halen in zijn auto. Hij was met haar naar Trioteignes gereden. Ze droeg een licht, felgekleurd zijden kleedje toen ze uit een groot herenhuis van Gent kwam aangelopen, en ze zag er uit als een perzikje, zeer verrukkelijk en zeer verschillend van hoe hij haar gezien had op hun eerste avond. Hij zag haar nu veel opgewekter, meer lachend, frisser, en meisjesachtig.

Violaine bracht een hele sensatie teweeg op het Kasteel Trioteignes. Georges glimlachte nog steeds toen hij zich herinnerde aan het ogenblik waarop hij Violaine in de zitkamer bracht die avond. Hij had alleen gezegd dat hij een vriendin zou meebrengen, niet wie. Zijn vader, Léon-Alexandre, herkende haar onmiddellijk, en hij liet bijna zijn glas wijn uit zijn handen vallen. Wanneer Georges haar volledige naam vermeldde ging de mond van Charles de Trioteignes open met een volle, ronde letter 'O'. Violaine zei later aan Georges dat ze bijna in een schaterlach was geschoten toen ze het effect bemerkte dat ze die avond teweegbracht. De ter Hovens waren inderdaad een zeer welstellende familie die vele malen rijker was dan de Trahty's en de Trioteignes samen, rijk van nieuw geld. Het was echter niet haar geld dat indruk maakte op Georges, maar wel haar schoonheid, haar charme en haar karakter.

De volgende dagen op Trioteignes leken Georges wonderbaar.

Violaine vond een echte familie, niet één waarin iedereen beleefd tegen elkaar bleef en dan zijn eigen weg ging, maar een familie dat een warm nest was. In deze familie was men niet beleefd tegen elkaar. Men twistte ganse dagen, praatte en discussieerde, maar men kwam steeds tot een vergelijk in opinie, en dat werd dan de familieopinie. In slechts enkele dagen tijd werd Violaine opgenomen en dan geplet aan de boezems van de families Trioteignes en Trahty. Georges en Violaine wandelden en praatten en ontmoetten de anderen in de zonneshijn van een wondermooie periode van een warme, droge zomer. Violaine hield er van om in de binnenplaats van het kasteel in een luie zetel te zitten en een roman te lezen. Niemand stoorde haar daar in. Ze rustte fantastisch uit op Trioteignes, verzekerde ze Georges.

Na die korte vakantie hadden Georges en Violaine elkaar nog dikwijls ontmoet, te Brussel, te Gent, en in andere steden, wanneer Georges zich enkele dagen kon vrijmaken uit Nivelles. Ze hadden hand in hand gewandeld te Brugge en voor het eerst gezoend toen ze langs het Minnewater slenterden. Hoe kon het ook anders? Die kus werd wel vurig gegeven, maar er was wat mis, voelde Georges.

Het was allemaal zo eenvoudig geweest, zo rustig vanzelfsprekend, zo geregeld en zo voorspelbaar! Waar bleef het durvend, avontuurlijk gebrek aan rede en het magische in hun verhouding? Waar bleef de romantiek, het zigeunerachtige verlies aan zelfbeheersing? Wanneer had hij de vioolsnaren gehoord, de hemelse klokken horen luiden, het vuurwerk zien glinsteren in haar ogen? Georges had steeds aan de liefde gedacht als een onweerstaanbaar gevoel, een verschrikkelijk pijnlijk verlangen van het hart dat twee zielen zou aangrijpen, een aantrekkingskracht met de macht en onstuimigheid van een Catherine en Heathcliff, de verslindende, verscheurende pijn van eeuwige gevoelens van saamenhorigheid. Hij wou dat

zijn liefde was zoals een dubbele looping gevolgd door een lange rol in een snel vliegtuig, waarbij de hele wereld, aarde en hemel, rond hem zouden tolleren. Niets van dat alles was er tussen hem en Violaine voorgevallen. Was zijn zachte, warme genegenheid de ware liefde? Was het voldoende om zich goed te voelen in elkaars gezelschap en te ontdekken dat men dezelfde opinies koesterde over het leven? Misschien was dat voldoende voor een huwelijk tussen edellieden in families van de beste namen, maar was dat liefde? Had Violaine zich dan niet met hem verloofd alleen maar omdat ze dacht dat hij een goede echtgenoot zou worden, een goede vader voor haar kinderen, een man van degelijke genetische afkomst, een goede gezelschap, een aanvaardbare man in haar gemeenschap, en een man die inferieur bleef aan haar eigen geestes kwaliteiten zodat zij de zaken in hun huwelijk zou kunnen regelen volgens haar meningen uitsluitend? In de twee jaar die ze nu samen waren, en ook sinds hun officiële verloving, hadden ze niet één maal de liefde bedreven. Georges had niet de dierlijke drang naar Violaine gevonden die hij vroeger wel voelde voor andere aantrekkelijke vrouwen. Georges bleef heel erg verward in zijn gevoelens voor Violaine, en hij verlangde naar meer hartstocht in haar. Hij had haar aan zijn borst willen drukken, haar naakte huid willen voelen als hij haar kustte, maar voor één of andere reden geraakte hij niet voorbij het respect dat hij voor Violaine voelde en ook niet voorbij haar superioriteit van geest. Zij had hem ook nooit aangemoedigd tot meer dan een kus. Later, als ze samen waren te Trioteignes, was Violaine wel zijn kamer binnengeslopen, en ze hadden zelfs nachten samen doorgebracht, maar ze waren heel kuis gebleven en niet meer gedaan dan in elkaars armen te slapen.

De laatste weken vóór het alarm had Georges met afgunst gekeken naar hoe Violaine warm, met gemak en empathie omging met Carter Ash. Hij had zelfs een paar dagen gemeend dat hij Violaine aan het verliezen was. Georges wist natuurlijk dat Violaine en Carter soms gedurende lange periodes moesten overleggen, praten en onderhandelen, want Violaine regelde de zaken van haar familie en broer met Carter, maar hij voelde zich vreemd uitgesloten uit die gesprekken waaraan hij trouwens geen deel nam omdat hij zich niet aan Violaine wou opdringen. Hij voelde wel afgunst voor de kalme samenhang die goed leek te lukken tussen Violaine en Carter.

Was je wel jaloers, vroeg Georges zich dan af. Was dat niet slechts gepijnigde mannelijke trots die je voelde of inderdaad de kwellingen van jaloezie? Georges kon ook niet alleen besluiten welke van die gevoelens waar was, en ook niet met zijn hart. Was Violaine wel de enige, ware liefde waar hij altijd op gewacht had? Wat moest hij doen met zijn twijfels?

De gedachten van Georges werden weer naar het vliegveld van Brustem getrokken, want hij hoorde een groep piloten de barak binnenkomen. Hij zou moeten opstaan. Waarom was hij zo uitdagend gaan slapen terwijl de anderen werkten en waakten? Hij zou nog veel kunnen slapen in deze oorlog, meende hij, want nog slechts acht toestellen bleven over voor dertig piloten. Zijn eigen vliegtuig lag dood en vernield. Hij had nu minder rechten op een vlucht, op een opdracht, dan de piloten van wie de toestellen gered waren. Wat bleef er trouwens over van de Belgische Luchtmacht na de eerste oorlogsdag? Waren nog andere campagnevliegvelden bestookt met bommen? De Duitse toestellen vlogen vijf tot tien maal talrijker in de lucht dan de Belgische machines. Hoeveel meer vijandelijke vliegtuigen patrouilleerden in de hemel? De Duitsers gebruikten hun vliegtuigen, zowel hun jagers als hun bommenwerpers, als een autonoom aanvalswapen; de Belgen verdedigden zich slechts, en observeerden! Zonder de Valken bleven er bijna geen jagers meer over in de Belgische Luchtmacht, op enkele snelle observatietoestellen na. Wat voor een Luchtmacht had België nog? De Luchtmacht was herleid tot enkele vliegtuigen die hulp boden aan de grondtroepen, en dat dan nog slechts voor observatiezendingen. Was de oorlog al afgelopen voor de Luchtmacht na een halve dag strijd? Hoe vergankelijk leek hem dit alles! Was zijn leven

eveneens zo snel vergankelijk en verwaarloosbaar? Was zijn genegenheid voor Violaine ook zo onbelangrijk? Hij moest dan toch maar trouwen. Georges voelde zich zeer terneergeslagen, maar hij stond toch op uit zijn bed al was het maar om zijn donkere gedachten te verzetten. Hij zou zijn zak met zijn spullen moeten terugvinden, ook.

Georges bracht de nacht door in het Informatiecentrum te Brustem. In de avond werden opnieuw Duitse vliegtuigen bemerkt boven het vliegveld, zodat de bevelhebbers van de gedecimeerde eskadrons dachten dat ze nieuwe bombardementen mochten verwachten bij de dageraad van 11 mei. De Bevelhebber van de groep telefoneerde naar het Hoofdkwartier en hij vroeg om zich naar een ander vliegveld te mogen begeven. Dat zou Grimbergen worden. 'Daar maken ze tenminste goed patersbier,' merkte een Kapitein op.

Iets vóór dageraad werd opnieuw een hevig geronk van zware motoren gehoord boven Brustem, en de piloten die niet sliepen liepen naar de vliegtuigen, ook Georges. Hij was verbaasd om toch één van de weinige overblijvende machines te krijgen, dankbaar en blij. De adrenaline van de verwachting van een nieuwe luchtslag blies zijn donker gemoed weg. Hij wou strijden. Hij liep, en was klaar voor actie!

Hij sprong in de cockpit, deed de motor starten en de propeller draaien, wachtte slechts een paar ogenblikken, trok de stuurstang naar zich toe en klom de lucht in. Het vliegtuig aan zijn rechterzijde rolde ook over het vliegveld, maar Georges zag een groot stuk camouflagenet aan de staartvlakken en aan het roer van het vliegtuig fladderen. Die man rolde naar zijn dood, maar Georges begreep de angst en de overmoed van de piloot. Georges maakte wanhopige gebaren en hij wees naar het achterdeel van de Valk, maar de andere piloot bleef zeer intens naar voren staren, gegrepen in de bekoring van het opstijgen. Gelukkig trok een plotse windvlaag het doek van het vliegtuig af.

Drie Fiat Valken klommen de nacht in, naar het eerste vage licht toe dat over de horizon verscheen. Ze vlogen naar een eskadron van Heinkel bommenwerpers. Zes Duitse bommenwerpers naderden Brustem, maar de Valken intercepteerden hen vóór ze het vliegveld konden bereiken, en vielen hen aan.

De Heinkels konden vuren van voren en van achteren, en het waren snelle toestellen, zij het niet zo snel als de Fiats. Het luchtgevecht zou eindigen in het voordeel van de meer wendbare jachtvliegtuigen. De Valken dwarrelden rond hun vijanden, en ze schoten en raakten doel. Een tweede peloton van Fiats steeg ook op van Brustem. De hele groep overblijvende Eenden streed nadien in de lucht en probeerde weerwraak te nemen op de Duitse bommenwerpers. Georges ledigde zijn machinegeweren op de grote vliegtuigen, en hij zag een Heinkel op zijn zijde draaien en rook achter zich beginnen trekken. De bommenwerpers zouden ditmaal niet zo gemakkelijk Brustem bereiken! De Fiats versperden hen de weg met kogels. De Heinkels lieten dan hun bommen nabij of over de stad van Sint-Truiden vallen, en daarna draaiden ze weg door het voordeel van de maximale snelheid van hun twee motoren te benutten om te vluchten.

De Valken landden te Brustem om te horen dat ze snel brandstof zouden moeten nemen en onmiddellijk doorvliegen naar Grimbergen.

Georges bleef in zijn cockpit zitten, en een half uur later landde hij te Grimbergen. Hij bleef daar nog een hele tijd naar het toestel kijken, en hij hielp de techniekers, die al eerder naar Grimbergen waren gereden, om de motor van de Fiat te drogen van de uitsijpelende olie. Twee uur later kwam het bevel om verder te vliegen naar het campagnevliegveld van Nieuwerkerke-Waas, nabij de stad van Sint-Niklaas-Waas, diep in Vlaanderen. Georges vloog het toestel ook naar die basis zonder incidenten, en zonder Duitse jagers of bommenwerpers te

ontmoeten. Hij veronderstelde dat de Duitse *Luftwaffe* vooral boven de streken opereerden die het dichtst bij het Albert Kanaal en de Maas lagen. Hij landde te Nieuwkerke in de late namiddag van 11 mei, rond 18h00.

Te Nieuwkerke vond Georges de Trahty observatietoestellen van de Franse Luchtmacht, van de GAO 502, Potez 63 toestellen, die goed gecamoufleerd lagen. Een sterke sectie van C.40 luchtafweergeschut kanonnen verdedigde het vliegveld. In de morgen van 12 mei, echter, kreeg die batterij van C.40 kanonnen de opdracht om zich naar Antwerpen te begeven om te helpen bij de verdediging van Hoboken. Zonder luchtafweer hoopte iedereen op het vliegveld geen ongewenst bezoek van Duitse bommenwerpers te krijgen. Veel camouflage was hier voorzien, meer en beter dan te Brustem, en dat stelde de piloten en het grondpersoneel enigszins gerust.

Georges Trahty kon de rest van de dag rusten. Andere piloten zouden nu vliegen met de Fiat CR.42 die hij naar Nieuwkerke had gebracht. De volgende twee dagen, 12 en 13 mei, bleef Georges aan de grond. Weinig opdrachten werden bevolen, het weer was zo slecht met veel regen en wind dat zelfs de piloten van de *Luftwaffe* zich gedeprimeerd voelden, en andere piloten van Nieuwkerke vlogen met de enkele toestellen die eventjes de lucht ingingen. Georges praatte gemoedelijk met de Franse piloten. Met behulp van de Cognac die ze van onder hun vliegoveralls vandaan haalden, werd zijn humeur wat opgewekter. Hij dacht eraan om naar Violaine te telefoneren, maar daarom zou hij het vliegveld moeten verlaten, want hij kon niet de enige telefoon van het Informatiecentrum voor zijn persoontje mobiliseren. Waarom wou hij naar Violaine telefoneren? Was ze zijn lief ondanks zijn twijfels? Hij belde toen niet naar haar, ze zou moeten wachten. Bleef zij inderdaad op hem wachten? Hij herinnerde zich hoe mooi ze was.

Georges bracht zijn tijd door met rond te wandelen, samen met zijn collega's en vrienden, piloten en techniekers. Hij wandelde maar zei niet veel, en ook zijn medepiloten zeiden niet veel. Hun humeur bleef zo mogelijk nog meer bitter en agressief dan zijn eigen. Het grootste deel van hun toestellen was vernield, hun oorlog leek zo snel verloren! Waarom moesten ze zo machteloos blijven? Georges durfde niet luidop te zeggen wat hij dacht, maar hoe sneller deze oorlog over was, hoe beter! Dat deed hem ook nadenken over waarom hij een piloot in de Luchtmacht was geworden. De Belgische Luchtmacht had meer vliegtuigen moeten hebben, veel meer vliegtuigen, en betere en snellere toestellen. Toch wisten de piloten, en ze hadden dat ook in de lucht bewezen, dat ze minstens even goede piloten waren en even goede strijders als de Duitsers. Georges dacht ook aan zijn vrienden van de Blauwe Bloemen van Trioteignes. Hij had geen nieuws van Bastien of van Jan, Max, Thomas of Richard. Een Franse piloot wist van zware luchtgevechten boven het Albert Kanaal en van bombardementen van bruggen door de Belgische Luchtmacht, maar Georges hoorde niets over eventuele verliezen.

Het weer was dus zeer slecht op 12 en 13 mei voor vliegtuigen. Het was zwaar bewolkt en mistig, zeer vochtig, een fijne regen druide. De Duitse vliegers moesten dit soort weer evenveel haten als de Belgen, die tevens moesten vliegen in open cockpits, want de Duitse activiteit over de vliegvelden bleef laag. Meerdere opdrachten ter bescherming van observatievliegtuigen werden vanaf Nieuwkerke op 13 mei waargenomen, maar er gebeurden geen gevechten in de lucht. Een granaat ontplofte wel plots midden in een formatie van drie Fiats, maar gelukkig zonder schade te berokkenen. Het eerste gevaar bleef ondanks alles het luchtafweergeschut vanaf de grond, van vriend of vijand, en de zwakheden van de Fiat

motoren werden nu goed gekend. Slechts zes of zeven toestellen bleven in staat om op te stijgen bij de dageraad van 14 mei.

Op 13 mei kreeg de bevelhebbende Majoor de opdracht om elf Fairey-Firefly IIM vliegtuigen te gebruiken tijdens hun opdrachten om aanvallen af te weren van de vliegvelden en de wegen in de sectoren van Gent, Dendermonde, Willebroek, Sint-Niklaas en Zelzate. De Majoor protesteerde. Die Fireflies waren tien jaar oud, totaal verouderde dubbeldekkers die niet sneller dan tweehonderd kilometer per uur konden vliegen, wat half de snelheid was van de Messerschmitt jagers en zelfs van de grotere Duitse bommenwerpers. Ook die Fireflies waren ontworpen door Marcel Lobelle in het begin van de jaren dertig, en geassembleerd deels in Groot-Brittannië te Hayes en deels in de Belgische dochtermaatschappij van Fairey. Ze waren nog uitgerust met de Rolls-Royce Kestrel motoren van slechts vierhonderdtachtig paardenkracht. De 'M' stond trots voor 'metaal', omdat nog eerdere versies een houten structuur hadden, maar de Belgische piloten gebruikten nu een ander, een Frans woord, voor die letter. Bevelen moesten echter opgevolgd worden! Ze toonden overduidelijk de armoede van de Luchtmacht op dat ogenblik.

Georges Trahty was één van de piloten die de Kapitein van zijn eskadron vergezelde om vijf Fireflies te gaan ophalen van het vliegveld van Zwevezele. Ze reden in een vrachtwagen, kregen de vliegtuigen, stegen op, en landden te Nieuwkerke rond 14h00. De piloten verzamelden zich rond de 'nieuwe' toestellen om met bitterheid en misprijzen te kijken naar die ouderwetse toestellen. Duels opzoeken in de lucht met deze dubbeldekkers van een verlopen tijdperk leek hen zowat hetzelfde toe als zelfmoord te plegen! Vier andere Fireflies moesten nog van Nivelles komen, maar die bleken uiteindelijk beschadigd en onbruikbaar. Het grondpersoneel te Nieuwkerke slaagde er wel in nog een Fiat Valk te herstellen.

Op 14 mei kreeg de groep van Fiat jagers het bevel om de inscheping van een belangrijk contingent Franse troepen te beschermen. De inscheping zou gebeuren in het treinstation van Fleurus nabij Charleroi. De laatste zes Fiat Valken die nog in staat van vliegen verkeerden moesten die opdracht uitvoeren. Georges de Trahty mocht weer vliegen met een Fiat CR.42.

De zes Valken stegen de lucht in. De zesde CR.42 moest nog even op de grond blijven omdat zijn motor sputterde, maar het toestel kon even later toch nog opstijgen. De twee pelotons verlieten Nieuwkerke rond de middag. Ze klommen tot drieduizend meter hoogte boven Fleurus. Het weer was mooi, witte wolken vlotten in een zee van blauw op tweeduizend meter. Onderweg kwamen de twee pelotons een eenzame Duitse bommenwerper tegen. Eén van de Valken spoot een lading kogels naar die machine, zodat de bommenwerper zwaar geraakt werd, maar de Duitse bommenwerper zette zijn koers voort en de Belgische Fiat nam zijn plaats weer in, in de Belgische formatie.

Alles leek rustig te blijven boven Fleurus. Er vlogen geen Duitse toestellen in de lucht. Het gevaar kwam niet van de vijand! Het luchtafweergeschut van bevriende, geallieerde troepen, was hier zeer actief. Ze schoten op alles wat er in de hemel bewoog! De Belgische Fiat CR.42 klommen weer tot vierduizend meter. Eén CR.42 moest toen al terug vliegen wegens problemen met zijn motor die waarschijnlijk door een kogel geraakt was, maar van waar werd op dat toestel geschoten?

Plots zagen Georges en de andere Belgische piloten een eskadron Duitse Messerschmitt jachtvliegtuigen naar hen toe vallen op ongeveer vijfhonderd meter vóór de Belgische formatie. De Duitsers hadden hun toestellen in de zon geplaatst, zodat de Belgen, verblind door het witte licht van de vroege namiddag, hen niet hadden zien naderen. De Duitsers

vuurden reeds vanaf die afstand met hun kanonnen. Ze raakten echter geen Fiat met hun granaten, en een wrede luchtstrijd met machinegeweren volgde.

Georges wierp zijn Valk in een dubbele rol en draaide weg. De Duisters volgden hem, maar ze moesten wijder draaien omdat ze aan hogere snelheden vlogen. Georges zag projectielen voorbij suizen twintig meter terzijde zijn toestel. Hij glimlachte nog meer toen hij bemerkte hoe onhandig één van die Duitse piloten keerde. Georges draaide opnieuw naar rechts en de Duitser volgde hem. Georges draaide zo breed als de Duitser om de piloot in de waan te laten dat hij niet beter kon, en daarna draaide hij naar links, weer gevolgd door de Duitser, maar nu draaide hij zo kort dat hij net achter de Messerschmitt kwam te vliegen, en dan kon hij een volle lading van zijn machinegeweren op de vijand lossen. Lichtkogels bereikten hun doel en schoten door de lucht tot een zeldzaam schouwspel van vuurwerk voor de personen die beneden op de grond de wervelende toestellen heel hoog zagen strijden. De Duitse jager rolde weg, maar Georges bleef achter dat toestel aan vliegen, doorheen een groep van andere Fiats en Messerschmitts die vuur openden op elkaar. Toen de Duitse jager achter die groep vluchtte, trok het toestel een lange lijn van zwarte rook achter zich en de machine begon te tollen, zonk dan neer.

Georges achtervolgde dit toestel niet langer. Hij vuurde naar andere Messerschmitts. Een Duits jachtvliegtuig schoot ook naar hem, en dus hoorde en zag Georges zelfs kogels rond hem vliegen. Hij draaide opnieuw, dacht aan niets en zeker niet aan het gevaar van geraakt te worden. Hij vloog nu instinctief en hij herhaalde het manoeuvre dat hem net een overwinning had bezorgd. Hij slaagde er in op dat Duits vliegtuig te schieten en het waarschijnlijk ook te raken, maar zijn machinegeweren weigerden plots alle werk, hoewel hij nog steeds meer dan driehonderd kogels moest over hebben. Hij schoot weer, er gebeurde niets! Hij herlaadde het machinegeweer en schoot. Enkele kogels vlogen voorbij de Messerschmitt, dan niets. Hij herlaadde weer en schoot, en twee kogels werden gelost, niet meer.

De luchtstrijd was toen over voor Georges de Trahty! Een jager kan niets in het luchtruim verrichten met geblokkeerde machinegeweren. Hij duwde de stuurstang van zijn Fiat naar voren, haalde zijn vliegtuig in een diepe val om te ontsnappen aan de strijd.

Georges onttrok zich aan de Duitse Messerschmitts. Hij voerde een aantal indrukwekkende rollen en duikvluchten uit naar een wolk, en dan vloog hij naar het noordwesten, weg van de strijd boven Fleurus. Hij was alleen in de lucht. Hij klom hoog. Hij zag dat hij Brussel naderde. Georges dook opnieuw tot op slechts vierhonderd meter hoogte, maar werd direct verwelkomd door het Belgisch luchtafweergeschut. Hij dook tot op slechts honderd meter om zijn kleuren te tonen, maar de schutters beneden bleven kleurenblind en de kanonnen bleven granaten naar hem toezenden. Hij klom weer hoger.

Na Brussel voelde Georges dat er iets mis was met zijn sturing. Zijn vliegtuig antwoordde niet meer aan de stuurstang zoals het moest. Hij zette niettemin zijn vlucht naar Nieuwkerke verder, en hij landde met veel moeite.

Toen hij uit zijn cockpit sprong bemerkte hij dat een hele reeks kogels door zijn rechtervleugel geschoten waren, een deel van zijn grote vleugel was vernield, zodat zijn sturen veel zwaarder werd. Zijn techniekers vonden even later twee koppelingen van de geperste lucht die van zijn machinegeweren door kogels waren weggerukt. Hij stond toen naast een kameraad, een piloot die hetzelfde probleem had meegemaakt de eerste maal dat hij op Duitse jagers schoot.

De andere Valken landden een tijdje later, allen beschadigd door kogels. De piloten begroetten elkaar uitgelaten en hartelijk, ze sloegen op elkaars rug, maar één Valk kwam niet terug en iemand vertelde dat hij een brandende machine uit de lucht had zien vallen. Het

lachen stokte. Twee Messerschmitts werden die dag neergehaald. De Belgische vermiste Fiat bleek uiteindelijk niet te zijn neergehaald, maar het vliegtuig moest nabij Nivelles landen met een doorschoten brandstoftank. De piloot kon zich redden.

Die dag van 14 mei werden nog zes Fireflies naar de groep Belgische jagers gezonden. Ondanks durende protesten van de Majoor, werden bevelen gegeven om met die bakken verder oorlogsopdrachten uit te voeren. Wat ging er om in de geesten van de Staf en in het Hoofdkwartier om dit te bevelen, wist dan niemand in de Staf iets af van de echte strijd in de lucht en van het soort toestellen dat de Luftwaffe tegen de Belgische piloten wierp? De piloten konden niet strijden in die ouderwetse dubbeldekkers! Als ze Messerschmitts zagen, dan moesten ze vluchten. Voor wat betreft de bescherming van de observatietoestellen, wel, die machines konden bijna allen sneller vliegen dan de Fireflies!

Op 15 mei volbracht de groep van de Eenden twee opdrachten, één met Fireflies en één met Fiats. Vier Valken konden die namiddag nog vertrekken voor de tweede opdracht, maar één CR.42 moest al snel de formatie opgeven wegens motorpech, het eeuwige probleem met olie die uit het motorblok vloeide, en dat probleem werd erger naarmate de toestellen meer gebruikt werden. De rest van de formatie werd aangevallen door een tiental Messerschmitts. Eén Bf109 werd wellicht neergeschoten, maar de Fiats keerden terug wanneer de minstens negen andere Bf109 hen begonnen te overweldigen.

In de avond van die dag bezocht de Luitenant-Generaal van de Luchtmacht het vliegveld van Nieuwkerke, en hij kon met eigen ogen zien dat de Eenden niet meer redelijkerwijze nog opdrachten konden uitvoeren met deze gedegradeerde toestellen. De laatste overblijvende Fiats verloren veel olie, vooral tijdens luchtduels, en hun propellers toonden gaten ten gevolge de slechte synchronisatie van de motoren met de machinegeweren. De schroefbladen konden vervangen worden, maar die vervanging zou niet lang meer kunnen gebeuren. De Luitenant-Generaal beval daarom de groep naar Frankrijk te verhuizen. De Eenden moesten met hun Valken naar een vliegveld in het zuiden van Frankrijk.

De volgende dag vertrokken de laatste Belgische jachtvliegtuigen weg van Nieuwkerke. Het was 16 mei, de jagers hadden slechts zes dagen een rol gespeeld in de oorlog boven België. Hun vertrek liet de Vijfde Groep van het Eerste Regiment van Bierset, die op dezelfde dag te Nieuwkerke aangekomen was, noodgedwongen aan hun lot over. Die piloten vlogen met Renard R.31 observatietoestellen.

De bevelhebbende Majoor van de jagersgroep beval de vrachtwagens en de auto's in de nacht van 15 op 16 mei al te vertrekken. Veertien piloten konden nog in de resterende vliegtuigen Nieuwkerke verlaten, van wie nog zes in Fiat CR.42 en acht in Fireflies. Georges Trahty vloog in één van die Valken. Hij kwam rond 19h30 in de avond van 16 mei aan op het vliegveld van Norrent-Fontes in het noorden van Frankrijk. Hij kon daar de volgende dag rusten, en hoorde op 17 mei 's avonds dat de groep zou opgesplitst worden. De Firefly piloten moesten naar Caen vliegen, de Fiats naar Montpellier in het zuiden. In de morgen van 18 mei vlogen de Valken daarom naar het vliegveld van Chartres. Vandaar werden ze eerst naar Tours gezonden, maar dan weer terug naar Chartres, waar ook hun vrachtwagens aankwamen rond de middag.

De Bevelhebber van de vliegbasis van Chartres vroeg de piloten om hem te helpen dat vliegveld te verdedigen, en twaalf piloten, onder wie Georges, bleven met zes Fiat CR.42 te Chartres. In de volgende dagen voerden ze opdrachten uit boven Chartres, maar al op die 18

mei in de namiddag vlogen drie Dornier 17 Duitse bommenwerpers door de verdedigingen heen en ze bombardeerden het vliegveld. Eén Fiat CR.42 werd op de grond vernield. Op 28 mei hoorden de piloten te Chartres van de overgave van België, maar ze bleven in Frankrijk. Het vliegveld van Chartres werd grotendeels onaangeroerd gelaten door de Duitse jachtvliegtuigen en bommenwerpers tot op 3 juni.

Georges kon in die periode ven eind mei naar Chartres rijden met drie vrienden. Hij ging naar het postkantoor van Chartres en probeerde te telefoneren naar België. Hij slaagde er als bij mirakel in een verbinding te krijgen met Trioteignes, en hij kon praten met Charles. Hij herkende de emotie in de stem van Charles, en hij hoorde de man als een bezetene naar Léon-Alexandre roepen. Georges vertelde aan zijn vader dat alles goed met hem ging. Hij bevond zich op het vliegveld van Chartres, dat relatief kalm bleef tot dusver, en hij vroeg of hij met Violaine kon spreken. Violaine bleef bij haar ouders te Gent, maar zijn vader gaf hem een telefoonnummer. Georges hoorde wat er was voorgevallen met Bastien en met Jan Sinnagel, maar toen hij Charles weer aan de hoorn kreeg, werd de oproep afgebroken.

Georges probeerde dezelfde lijn niet opnieuw. Hij telefoneerde naar Gent. Hij kreeg de moeder van Violaine aan de telefoon, en hij hoorde haar naar Violaine roepen. Daarna vroeg ze hoe het met hem ging en waar hij nu was, met veel emotie, en dat verwonderde Georges zeer. Hij had niet gedacht dat de Vreseles om hem gaven. Hij had al heel wat verteld over hoe hij te Chartres was terechtgekomen, en aan de moeder van Violaine verzekerd dat hij niet gekwetst was, toen Violaine aan de telefoon kwam. Ze weende toen hij haar hoorde.

‘Georges, lieveling, waar ben je? Gaat het goed met je? Wanneer kom je terug? Ik mis je zo erg!’

Violaine klonk hysterisch in haar bezorgdheid over Georges, en dat ook verraste hem. Hij had een koude vis aan de telefoon verwacht. In plaats daarvan klonk er veel warmte bij Violaine, en de bezorgdheid klonk heel reëel. Hij hoorde zelfs wanhoop in haar stem.

‘Alles gaat goed met me,’ begon Georges. ‘We beleven een mooie tijd hier, te Chartres. We verloren onze vliegtuigen in de bombardementen in België, zodat we nu vijf piloten hebben voor één toestel, en ik ben in orde. Ik vloog heel wat, maar ik ben niet gekwetst. We hebben ook goede vliegtuigen. Ik kon niet eerder telefoneren. Hoe gaat het met jou?’

‘Met ons gaat het goed,’ riep Violaine. ‘De Koning heeft zich overgegeven, zoveel moet je weten. Duitse soldaten bezetten Gent. Ik ben zo blij dat je niet gekwetst bent! Ik miste je zo erg, veel meer dan ik voor mogelijk hield. Ik houd van je! Houd je alstublieft gedeisd en kom terug! Jij bent de enige voor mij, ik wil je terug bij me!’

De rest ging verloren in tranen, en de moeder van Violaine nam de telefoon weer over. Ze zei dat de oorlog voor België over was. De hele Vresele familie was in orde, maar haar zoon was gevangen genomen en zou waarschijnlijk naar Duitsland gezonden worden. Hij zat gevangen in de kazerne van Tienen. Ze vroeg aan Georges om goed op te passen en snel terug te keren. Ze zei hem ook dat ze de Duitsers niet vertrouwde, niet zoals haar zoon gedaan had. Ze drong er op aan dat Georges zich niet zou gevangen geven aan de Duitsers. Ze kon Georges in Gent verbergen, bij vrienden. Ze gaf hem een adres. Dat ook verwonderde Georges. Bij het minste gevaar in Gent, verzekerde ze, zou ze Violaine naar het platteland sturen, naar Trioteignes.

Dan verbrak ook die verbinding.

De twijfels van Georges over Violaine verdwenen in het niet. Ze had nu niet geantwoord zoals een koud, rationeel meisje. Ze had geschreeuwd zoals een vrouw in pijn en liefde. Zijn verwarring van de vorige weken verlieten hem. Een dergelijke liefde moest beantwoord worden! Hij bleef staan aan de dode telefoon. Hij bleef staan in de kleine telefooncabine van het postkantoor van Chartres tot de beambten nieuwsgierig naar hem begonnen te kijken. Hij stond daar, en zijn droefgeestig gemoed sloeg plots om naar wat hij enkel kon beschrijven als een hemelse euforie. Ja, Violaine hield van hem. Hij had haar gevoelens als te eenvoudig

aangezien. Ze waren niettemin reëel en diep. De oorlog had dit helder gemaakt. Meer dan ooit had hij nu een plicht om ongedeerd naar België terug te keren.

Een formatie van twaalf Dornier 215 bommenwerpers naderde het vliegveld van Chartres op 3 juni. Vier Fiat CR.42 jagers van de Belgische Eenden konden de lucht in stijgen, waaronder één toestel gevlogen door Georges Trahty. De Belgische jachtvliegtuigen vielen de bommenwerpers aan, en minstens één Duits toestel moest de formatie verlaten, een lange pluim rook achter zich trekkend, maar de meeste andere bommenwerpers slaagden er in door te vliegen naar Chartres, waar ze hun bommen losten op het vliegveld. In die strijd in de lucht moesten weer twee Valken zich wegtrekken, veel eerder dan de piloten wilden, wegens geblokkeerde machinegeweren.

Op 11 juni stond de Duitse *Wehrmacht* bijna aan de buitenwijken van Chartres. De Belgische Fiats kregen dan het bevel om naar het vliegveld van Bordeaux-Mérignac te vliegen. De vijf resterende Valken deden dat. Georges en een andere piloot vlogen in een Frans Mureaux vliegtuig om dat naar Cognac te brengen. Van daar konden ze naar hun eskadron trekken te Bordeaux. Te Mérignac probeerden ze enkele achtergelaten Franse toestellen in de lucht te brengen, zonder veel succes.

De Franse Maarschalk Philippe Pétain vroeg de Wapenstilstand met het Duits Leger aan op 17 juni, en vanaf die datum vlogen de Belgische Fiat CR.42 geen opdrachten meer. Zij ook moesten zich op 19 juni in de namiddag naar Montpellier begeven. Het weer op die dag was bar slecht, zodat de Valken eerst landden te Toulouse. Daarna vlogen ze door naar Maugio nabij Montpellier.

Frankrijk capituleerde op 22 juni, maar de Wapenstilstand begon officieel op 25 juni. De Belgische piloten brachten hun tijd zo aangenaam door als ze konden, hoewel hun moraal heel laag bleef. Ze zwommen in de Middellandse Zee en ze speelden pétanque met de lokale mensen. Georges probeerde verscheidene malen België per telefoon te bereiken, maar hij slaagde daar niet meer in.

Op 6 augustus contacteerden de Belgische piloten de Duitse autoriteiten van Bordeaux. Er werd hen bevolen in vrachtwagens en auto's naar België terug te keren. Twee piloten verdwenen toen al, zeggend dat ze naar Groot-Brittannië wilden vluchten om daar verder aan de oorlog deel te nemen. Die werden officieel beschouwd als zijnde deserteurs. Georges wou Violaine in zijn armen drukken. Hij keerde met de anderen terug naar België. De jachtpiloten reden de lange weg terug naar Diest, waar ze gedemobiliseerd werden op 20 augustus. Er heerste enige verwarring in België over wat er met de Belgische Officieren moest gebeuren. De Reserveofficieren werden vrijgelaten en gedemobiliseerd door de Duitse autoriteiten. Officieren van het beroepskader werden naar gevangenkampen voor Officieren in Duitsland gestuurd. Georges de Trahty nam dat risico niet. Met een andere Officier die familie had te Leuven, sprong hij vóór Diest van de vrachtwagen af en verdween. Hij en zijn kameraad kregen burgerkledij in het eerste café waar ze durfden binnen te gaan. De andere piloten reden verder, maar de Groepskapitein sloot de ogen. In zijn boeken noteerde hij twee meer Officieren die vermist werden in Frankrijk sinds begin augustus. Ook de andere Officieren hielden zich aan die versie. Georges zette zich op weg, te voet van Leuven naar Trioteignes.

Renard observatievliegtuigen

In de nacht van 9 op 10 mei reden Thomas Drandin en Richard Bousanges in stilte naar Bierset langs de weg van Namen naar Luik. Ze geloofden wel beide dat dit alarm reëel was, het echte, ware alarm tot de oorlog, maar ze wisten niet wat ze konden verwachten. Richard meende dat de Duitse troepen langzaam door de provincie Luxemburg zouden trekken om aan de Maas gestopt te worden. De Belgische troepen konden slechts twintig divisies in de balans gooien en de Duitsers honderd, maar de Geallieerde Franse en Britse strijdkrachten zouden België komen helpen om de agressie tegen te houden. De Duitse troepen en de Geallieerden konden daarna nog vele weken rond de Maas en de forten van Luik strijden, zoals aan de bunkers van Eben-Emael die onoverwinnelijk geacht werden. De verdediging van het land was nu toch veel beter georganiseerd dan in 1914! Richard veronderstelde dat de Belgische, Franse en Britse divisies zich zouden samentrekken aan de Maas, tot een nieuwe loopgravenoorlog zou beginnen aan weerszijden van de stroom waar hij zo van hield. Observatietoestellen konden een belangrijke rol spelen in de oorlog, om de artillerie te leiden, foto's te nemen van het front, om de bewegingen van de troepen achter het oorlogsfront te bespieden, en wellicht ook om observatieballonnen, de Zeppelins, aan te vallen. Richard had slechts weinig gehoord over de snellere jachtvliegtuigen die de Duitsers gebouwd hadden, maar de Belgische verkenningstoestellen zouden beschermd worden door de nieuw aangekochte Fiat CR.42 jagers voor België, en voorzeker ook door de nieuwste Franse en Britse jagers. Richard hoopte dat de Geallieerde Luchtmacht de Duitse vliegtuigen tot over de grens met Duistland kon terugwerpen.

Eén ding was hem overduidelijk: hij vocht aan de goede zijde van de strijders, aan de zijde van het goede en van de rechtvaardigheid. De Geallieerden hadden niet eerst aangevallen, Duitsland viel aan en was dus de te veroordelen agressor. België had slechts in vrede met de buurlanden willen blijven leven, om te lachen, om samen bier te drinken fijn te eten, en om elkaar als toeristen te bezoeken. Als België inderdaad aangevallen werd, dan streed Richard voor een goede zaak. Hij zou geen problemen ondervinden met zijn geweten wanneer hij op Duitsers schoot.

Richard en Thomas kwamen op het vliegveld van Bierset aan rond 01h00. Vrachtwagens en vliegtuigen werden al klaar gezet om naar het campagnevliegveld van de groep te rijden en te vliegen, naar het vliegveld van Hannuit-Thisnes. Eigenlijk waren slechts twee eskadrons van de Luchtmacht nog uitgerust met Renard R.31 observatietoestellen gebaseerd te Bierset, en die werden de 'Rode Sioux' en de 'Blauwe Sioux' genoemd.

De Blauwe Sioux vlogen met elf Renards en ze hadden ook nog één Stampe-Vertongen SV5 dubbeldekker. Al die toestellen waren in België gebouwd. De SV5 was meer een verbindingsvliegtuig dan een observatiemachine.

De Rode Sioux vlogen met tien Renards, maar zij ook vlogen af en toe met twee bijkomende SV5 en met één Morane 236, een klein vliegtuig dat in Frankrijk gebouwd was. De SV5 en de Morane werden niet echt als observatietoestellen gebruikt. Ze waren handig om de Groepskapitein naar andere vliegbasissen of naar het Hoofdkwartier te vliegen, of om de kostbare en dringende onderdelen voor de andere machines aan te brengen.

Een gerucht liep onder de piloten dat de Renards slechts oefenmachines waren die konden gebruikt worden tot aan het uitbreken van de oorlog. Na het eerste alarm zou de Luchtmacht meer moderne, snellere vliegtuigen aan de piloten uitdelen. Nieuwere vliegtuigen zouden echter nooit aan de piloten en observatoren van Bierset overhandigd worden! De Renards zouden vliegen tot aan het einde van de oorlog!

Voor de Rode Sioux, het eskadron waarin Richard en Thomas vlogen, stonden op 10 mei drie Renard R.31 toestellen en de Morane in herstelling, zodat die voor enkele dagen te Bierset moesten achtergelaten worden. Een kleine groep van techniekers zou voor die herstellingen te Bierset moeten blijven. De bevelen om naar Hannuit te vertrekken werden gegeven om 00h40 in de nacht, en de Kapitein hield daartoe een vergadering in het Informatiebureau om 03h45. Een half uur later al rolden de vrachtwagens uit Bierset en de vliegtuigen stonden buiten in positie om onmiddellijk op te stijgen. De piloten wachtten op het eerste licht van de dageraad.

De Rode Sioux kenden goed het vliegveld van Hannuit-Thisnes, vooral van de enkele weken die ze daar in januari al doorgebracht hadden, en ondanks de sneeuw van die dagen herinnerden ze zich zelfs Hannuit als een beter vliegveld dan Bierset! Ze hielden ook wel van de mensen van Hannuit waarmee ze kennis gemaakt hadden, van de cafés en de gastvrijheid van de bewoners.

Richard en Thomas vlogen elk met een vliegtuig, en ze namen elk een observator mee. In het eskadron dienden ongeveer twintig piloten en een dozijn mannen aan grondpersoneel, die nu in de vrachtwagens reden, samen met de enige piloten die geen zetel hadden kunnen bemachtigen in een vliegtuig. Alle piloten verlangden er natuurlijk naar om te vliegen. De Groepskapitein steeg eerst op, en nadien brulden de motoren van de R.31 toestellen één na één om de Kapitein in de lucht te volgen. Ze draaiden naar het zuidwesten.

Thomas Drandin gaf gas om steeds sneller over de grasmat te rijden en van Bierset op te stijgen. De R.31 waren oude vliegtuigen, ze dateerden van 1931, van daar hun nummer, en ze werden al sinds 1938 niet meer gebouwd. Een grapje deed de ronde te Bierset stellende dat de eskadrons van Bierset steeds de machines kregen waar niemand in de *Aéronautique* nog mee wou vliegen. De Renard R.31 waren ooit moderne, zelfs revolutionaire observatievliegtuigen geweest, nu waren ze oud en traag. Ze dienden niettemin zeer goed tijdens de eerste oorlogsdagen.

De Renards waren ook niet gemakkelijk om mee te vliegen. Ze bleven weinig wendbaar en ze hadden een lang grasveld nodig om van op te stijgen of om op te landen. Toen Thomas in de hemel klom, voelde hij de fijne, zachte, vertrouwde sensatie van een elegant vliegtuig dat ondersteund werd als een zweefvlieger door de lucht.

Terwijl hij klom en dan langzaam naar het zuidwesten draaide, zag hij een verbindingsvliegtuig van het Hoofdkwartier naar Bierset dalen, een Topsy. De piloot scheen niet de grote 'T' op de grond bemerkte te hebben die de windrichting aanduidde. Het klein toestel probeerde te landen met de wind in de rug.

'Dat is een hoge Piet die al lang niet meer gevlogen heeft,' dacht Thomas meewarig, 'hij heeft zelfs vergeten dat hij naar de wind toe moet landen!'

De piloot zag te laat zijn vergissing in, probeerde weg te draaien, maar de wind pakte zijn toestel op en smakte het tegen de grond. Later hoorde Thomas dat de piloot zonder kwetsuren aan de landing ontsnapt was, maar het vliegtuig werd vernield.

Op dat ogenblik bemerkte Thomas Drandin ongeveer tien Heinkel 111 bommenwerpers naar Bierset toe vliegen. De bommenwerpers lieten slechts vijf dozijn valschermspringers vallen. Vielen de Duitse troepen Luik al aan met valschermspringers? Thomas draaide uit nieuwsgierigheid zijn vliegtuig weer over Bierset, zeer langzaam, slechts enkele tientallen meter hoog, om de valschermspringers te zien afwijken naar de richting Luik, weg van Bierset. De valschermspringers zagen er verdacht stijf en passief uit; ze hingen bewegingsloos aan hun grote, witte paddenstoelen. Thomas grinnikte dan, want hij en zijn observator bemerkten duidelijk dat de valschermspringers slechts grote poppen waren. De Heinkel

bommenwerpers draaiden naar het oosten, maar ondanks de poppen begreep Thomas toen met een schok dat ja, de grote oorlog inderdaad begonnen was, de oorlog waarin ook zou geschoten worden. Hoe die oorlog kon verlopen kon hij zich niet inbeelden. Hij zou het vroeg genoeg te weten komen, meende hij.

De vliegtuigen van Bierset landden te Hannuit rond 05h30. De mannen trokken haastig camouflage over hun toestellen, ze rolden hun machines naar de uithollingen die speciaal voorzien waren om hen te beschermen, en ze controleerden al hoe de vliegtuigen het er op de kleine reis naar Hannuit van afgebracht hadden. Der vrachtwagens van Bierset kwamen aan rond 08h30, zodat de piloten hun plunjezakken konden gaan halen en een bed konden veroveren in de primitieve barakken. Ze hoopten later een beter bed en een warme kamer te vinden in een huis van Hannuit. Iedereen had natuurlijk weer iets vergeten, handschoenen, pullovers, reservebroeken, en zo verder. Het weer te Hannuit was mooi, de hemel was open en beloofde blauw te blijven de ganse dag. Sommige piloten zochten al enige uren slaap te vinden, anderen zaten samen te babbelen aan de deuren van de barakken, herinneringen en grappen uit te wisselen. Ze verwachtten dat de oorlog negenennegentig percent geduld zou betekenen en één percent van vliegen. Daar hadden ze gelijk in, en sommige piloten vlogen zelfs minder lang.

Toen de vrachtwagens aanreden hoorden de piloten ook dat Bierset gebombardeerd was door de Luftwaffe. Ondanks dat bombardement kon nog één Renard hersteld worden, en die machine werd nog dezelfde morgen naar Hannuit gevlogen.

Thomas Drandin had het geluk om in de namiddag op te stijgen om een eerste verkenningsvlucht uit te voeren over de bruggen van het Albert Kanaal. Waarom moest hij naar het Albert Kanaal gaan kijken, in het noorden? De Duitse troepen kwamen toch uit het oosten? Hadden de Duitsers ook Nederland aangevallen, een ander neutraal land? De observator van Thomas, een Sergeant-piloot, moest opschrijven wat hij zag en het bericht in een stalen cilinder stoppen die dan afgeworpen moest worden bij een Legergroep nabij het Kanaal. Drie Fiat jagers zouden hem tijdens deze opdracht begeleiden.

Thomas Drandin steeg opgewekt op, vergezeld van zijn drie machtige waakhonden, tot aan het Albert Kanaal nabij Maastricht. Hij zag dat de drie bruggen van Vroenhoven, Veldwezelt en Briegden nog intact lagen, zonder de minste schade aan hun structuur, en hoe Duitse troepen er aan snel allure over heen reden in bepantserde wagens. Thomas zag en hoorde ook Duitse gemotoriseerde luchtafweerkanonnen en zware wagens uitgerust met machinegeweren die hem direct onder vuur namen. Alle kanonnen en machinegeweren werden naar zijn arm vliegtuig gericht!

Thomas vloog zeer laag, hij scheerde niet hoger dan vijftig meter van de grond. Toen hij bemerkte welke massa van Duitse kolonnes zich hier verzameld had, vreesde hij ook hun vuur. Ja, de Duitse divisies vielen aan vanuit het noorden, en dat kon slechts betekenen dat ze al voorbij Maastricht geraakt waren en het Nederlands territorium waren binnengevallen! Ze bevonden zich zuidelijk van het Albert Kanaal, er zou daar geen loopgravenoorlog worden uitgevochten, maar een bewegingsoorlog!

Thomas keek op om heel hoog boven zich dozijnen Duitse jachtvliegtuigen en bommenwerpers de hemelen te zien bezetten. Hij vertrouwde erop dat die vijandelijke vliegtuigen hem niet konden ontdekken tegen het mozaïek van kleuren van de velden, de weiden, de dorpen en rivieren van Limburg, maar zijn bezorgdheid groeide met de minuut. Het volstond dat één van die toestellen hem bemerkte en hij zou zonder pardon neergehaald worden. De Duitse *Wehrmacht* viel ook met volle kracht aan en kon nu ook gemakkelijk al met veel manschappen en materieel over het Albert Kanaal getrokken zijn, om in de rug van de Belgische troepen die de Maas verdedigden naar het westen te stoten. De Belgische

troepen zouden zich van de Maas moeten terugtrekken, grote delen van Wallonië zouden in enkele uren kunnen veroverd worden. Dit was een meesterzet van de Duitsers! Carter Ash had het met zijn voorspellingen bij het rechte eind gehad! Thomas zocht naar Belgische troepen om in de nabijheid van de bruggen zijn berichtencilinder af te werpen, maar hij vond die helemaal niet! Ze waren als van de aardbodem verdwenen in die omgeving. Waren onze troepen al zo ver teruggeweken?

Thomas Drandin moest terugkeren en zijn uitzonderlijke boodschap, het resultaat van zijn verkenningsvlucht, vanuit Hannuit telefoneren. Toen hij naar de linkeroever van het kanaal vloog, kwam hij terecht in zeer hevig vuur van machinegeweren, en hij realiseerde zich dat het de nerveuze Belgische troepen waren waarover hij nu dan toch aan het vliegen was, die maar op alles schoten wat zich die dag in de lucht bewoog, of dat nu Belgische dan wel Duitse vliegtuigen waren. Hij zwenkte abrupt weg, op het gevaar af de steun onder zijn vleugels te verliezen, scheerde over de toppen van de bomen heen, en ontsnapte, maar er werd nog meerdere malen nadien vuur op hem genomen. Dachten die soldaten dat ze op een kermis waren en pijpjes aan het schieten waren? Thomas vloekte.

Door laag te vliegen kon hij de arenden en de aasgieren boven hem vermijden, maar niet het vuur van de grondtroepen. Observatietoestellen moesten in deze oorlog dus vliegen tussen hamer en aambeeld!

Thomas vloog aan maximum snelheid terug naar Hannuit. Hij vloog rakelings over elke boomkruin en elektrische draad die hij kon ontdekken, het risico lopend zijn observator ziek te maken. Hij grinnikte ook prettig, want zo laag vliegen was verboden in vredestand. Als een piloot zo laag vloog als hij nu deed, dan stond een paar uur later de gendarmerie op het vliegveld om te protesteren. Nu was wat verboden was een deugd.

Hij probeerde te landen te Hannuit, maar zijn Renard verloor niet vlug genoeg aan snelheid, zodat hij een bocht moest nemen en het opnieuw proberen. De tweede maal landde hij goed in lijn met het grasveld, maar hij kon niet stoppen aan het einde van het veld omdat zijn remmen dienst weigerden. Zijn toestel rolde door, en het vliegtuig sloeg overkop tegen de draden van een afsluiting. Zijn Renard dook met de neus de grond in, maar noch Thomas noch zijn begeleider werden gekwetst. De techniekers liepen naar de machine toe hoewel ze een ontploffing konden verwachten, en later vonden ze dat zijn banden en de remmen door kogels getroffen waren. Er was ook schade aan het landingsgestel.

Thomas berouwde al die schade des te meer omdat hij voor deze opdracht de machine van de Kapitein van het eskadron had gekregen! Het was niet prettig om een Kapitein dagenlang nukkig naar je te zien kijken.

Een tweede observatieopdracht naar diezelfde drie bruggen werd in de namiddag bevolen, rond 15h00, waarschijnlijk omdat niemand in het Hoofdkwartier kon geloven wat Thomas gemeld had. Richard Bousanges vloog die opdracht in een R.31, en hij ook kreeg twee Fiat jagers mee als escorte. Zijn bevelen luiden om die jachtvliegtuigen op te pikken boven Brustem nabij Sint-Truiden, boven het campagnevliegveld waar de jagers thans lagen.

Richard vloog die namiddag van 10 mei naar Brustem, maar hij vond slechts Duitse jachtvliegtuigen in de omgeving. Hij kon die moeilijk vragen met hem mee te komen. Richard had nog nooit zo veel vliegtuigen samen boven België zien vliegen. In de verte zag hij ook grote, zwarte kolommen rook opstijgen vanop de vliegbasis. Richard zou geen escorte van jachtvliegtuigen die namiddag meekrijgen! Brustem was al gebombardeerd, de barakken en hangars en vliegtuigen beneden stonden in vlammen en spuwden zwarte walmen uit.

Richard maakte wijselijk een wijde bocht rond Brustem om terecht te komen boven de stad van Sint-Truiden. Hevig luchtafweergeschut ontving hem daar vanop de grond, van de

Belgische troepen. Hij vloekte, en werd heel bitter om zo onder schot genomen te worden door bevriende soldaten, maar hij begreep dat er zo weinig of geen Belgische toestellen in de lucht vlogen, dat de troepen op de grond niet konden geloven dat niet elk vliegtuig in de lucht niet Duits was die dag!

Hij zag de Belgische infanterietroepen zich al terugtrekken voorbij Sint-Truiden, niet in de richting van het Albert Kanaal, maar er van weg! Dat was zeer slecht nieuws om naar Hannuit te brengen. Wie had gedacht dat de Duitsers zo snel zouden oprukken?

Gelukkig vuurden de kanonnen en de machinegeweren laat. De mannen schoten waarschijnlijk door echt op zijn vliegtuig te mikken, wat betekende dat de schoten achter hem heen vlogen. Had niemand dan de Belgische schutters geleerd om rekening te houden met de verticale snelheid van de projectielen, dus met de tijd die de kogels en granaten nodig hadden om zo hoog als hij vloog te geraken, en anderzijds met de voorwaartse snelheid van de vliegtuigen? Richard dankte zijn geluk. Hij wist alles af van deflectieschoten, of afwijkingsschoten, maar de schutters op de grond blijkbaar niet! Natuurlijk, als ze al een Belgisch verkenningstoestel niet konden raken, dan konden ze nog veel minder een Duits toestel afschieten, een toestel dat aan dubbele snelheid vloog!

Richard bereikte daarna snel het Albert Kanaal, maar wat hij zag was afgrijselijk!

Richard zag dorpen in vuur en vlam in die streek liggen, en vele Duitse kolonnes vorderden op de wegen. De Belgische troepen leken hun posities aan de zuidelijke kant van het Kanaal al te hebben verlaten. De Duitse troepen trokken met man en macht Limburg binnen, en hun machinegeweren deden meer dan slechts dreigen. Hun vuur was zwaar en nauwkeurig. Richard zwenkte zuidwaarts, en hij landde ongeveer een uur later te Hannuit. Hij bevestigde de informatie van Thomas Drandin.

In de late namiddag vroeg het Eerste Legerkorps, de troepen waar de Rode Sioux voor vlogen, een nieuwe verkenningsvlucht uit te voeren over de Belgische posities tussen Briegden en Lixhe.

Die piloot en zijn observator zagen de stad Tongeren, de mooie, aloude Romeinse stad van Limburg, gebombardeerd liggen. De eerste lange kolonnes van vluchtelingen namen bezit van de wegen die zuidwaarts leidden. Het Belgisch vliegtuig vloog ook laag tijdens deze opdracht en zaaide daarmee paniek onder de vluchtelingen, die al het geweld van de Stuka duikbommenwerpers hadden moeten ondergaan. Het Belgisch Leger leek naar het westen te trekken, wat betekende dat het zich ver terugtrok, een zeer slecht teken voor wat er voorviel aan de andere zijde van het Albert Kanaal. De Duitsers bevonden zich al voorbij de belangrijkste verdedigingslijnen van het Belgische en het Nederlands Leger, en de Franse en Britse troepen moesten thans wel erg snel bewegen om nog op tijd te komen. De hele sector waar het verkenningsvliegtuig in vloog zag donker van de rook van het artillerievuur en de bommen die afgeworpen waren. De meest efficiënte verdediging van het Belgische Leger leek dit artillerievuur te zijn, maar de verwoesting was groot. De Belgische piloot zag ook Duitse Stuka's boven hun prooien vliegen zoals aasgieren, en dan naar beenden stuiken, naar de Belgische soldaten toe.

Rond de bruggen van Briegden en Veldwezelt was er niets speciaals op te merken, er was daar geen vriend en geen vijand te zien. Waar bevond de vijand zich trouwens? De observator zag veel vernieling, maar geen kolonnes of concentraties van legertroepen.

De piloot en de observator van dat toestel konden niet weten dat de Duitsers in de avond van de eerste dag al diep in het Belgisch gebied waren binnengedrongen met gemotoriseerde

divisies, en ze wisten helemaal niet dat die vijandelijke troepen ook al diep in de Belgische Ardennen vooruit duwden en weldra Sedan in Frankrijk zouden bereiken.

De piloot vloog verder tot aan de massieve forten van Eben-Emael, om ook die streek vreemd rustig te vinden. De observator noteerde wel grote zweefvliegtuigen, met de karakteristieke Duitse zwarte en wit afgelijnde kruisen op hen getekend, bovenop de forten liggen! Werd dit complex reeds tot zwijgen gebracht door aanvallen van Duitse stormtroepen die op de eerste dag van de oorlog aangebracht waren door zweefvliegtuigen? De vijand genoot absolute overheersing in de lucht, en geen Belgische toestellen vielen er te bespeuren. Waar bleven de Belgische jagers, waar bleven onze bommenwerpers?

Toen de piloot te Hannuit landde, volgde er een zeer levendige tot verhitte discussie tussen de piloot en de manschappen op de grond, want de soldaten begonnen te begrijpen dat een heel andere oorlog dan de laatste grote strijd van 14-18 thans gestreden werd.

De volgende dag, op 11 mei, werd nog een verkenningsvlucht in de morgen georganiseerd, opnieuw in de richting van Maastricht. Dit toestel werd belaagd door niet minder dan negen Messerschmitt 110 machines, machtige, tweemotorige jachtvliegtuigen. De Renard kon slechts aan hun vuur ontkomen door zeer, zeer laag te vliegen, op minder dan dertig meter hoogte, over elektriciteitsdraden en torens heen. De kogels van de jachtvliegtuigen schoten los door de brandstoftank van het observatietoestel, zodat de piloot noodgedwongen moest landen in een omgeploegd stuk land. De piloot en de observator vluchtten in het veld zo snel ze konden van het vliegtuig weg omdat ze vreesden dat het toestel snel in vlammen kon ontploffen. Door dat te doen verloren ze elkaar uit het oog. Enkele uren later bereikten ze echter beide apart de basis van Hannuit, gebracht door Belgische motorrijders.

In de namiddag van 11 mei kregen de Rode Sioux het bevel om Hannuit-Thisnes te verlaten en naar het campagnevliegveld van Hingene te verhuizen. Die basis lag ver in het westen, in Vlaanderen, ten noorden van Brussel en ten zuiden van Antwerpen. De bezorgdheid van de piloten steeg nog. Betekende dit bevel dat de Duitse troepen zo snel vorderden dat Hannuit al bedreigd werd? Rond 16h00 verlieten de vrachtwagens en auto's al Hannuit om naar Hingene te rijden.

Toen de piloten te Hingene landden rond 18h00, vonden ze dat vliegveld al bezet door het Eerste Eskadron van hun regiment, een eskadron van Deurne. Er volgde enige woordenwisseling, vloeken, en een verhitte discussie, omdat de Groepskapitein van Richard en Thomas dit vliegveld van Hingene min of meer als zijn persoonlijke bezitting beschouwde. Het was hij zelf die vroeger de plaats gevonden had, het veld met veel inspanning had geëffend en klaar gemaakt om vliegtuigen te ontvangen! Nu eisten anderen dit veld op als hun eigendom!

Er werd naar het Hoofdkwartier gebeld, want er was nauwelijks plaats voor één eskadron te Hingene. De Groepsleider die al aanwezig was op het vliegveld vreesde ook dat de nieuwe vliegtuigen die zomaar op de grasmat stonden zijn positie zouden verraden aan vijandelijke observatievliegtuigen, hoewel hij heel veel maatregelen genomen had om zijn eigen toestellen te camoufleren.

Het Hoofdkwartier luisterde weinig naar de argumenten van de Rode Sioux. Rond 19h00 kregen zij het bevel om zich naar het vliegveld van Peutie te begeven, nabij Vilvoorde, iets ten noorden van Brussel en trouwens niet ver van Hingene.

De Kapitein van het eskadron van de Rode Sioux hield helemaal niet van dat vliegveld omdat hij er absoluut niets van wist, er nooit geweest was, en hij zelfs niet beschikte over nauwkeurige kaarten van de omgeving en zeker niet van de ligging van het vliegveld. Het eskadron gehoorzaamde echter aan de bevelen. De vliegtuigen verlieten Hingene met veel

lawaai, en ze landden te Peutie rond 21h00, bijna in het donker, wat de landingen bijzonder moeilijk maakte.

Peutie was een heel klein vliegveld, niet wat de Renards nodig hadden, en een basis zonder barakken. De Kapitein van het eskadron moest daarom voor onderdak zorgen met de Burgemeester in de huizen van de kleine stad. De lokale politie bracht later een lijst van voorhanden woningen. De mess van de Officieren werd geïnstalleerd in de parochiezaal naast de kerk.

Het vliegveld van Peutie was niet alleen klein, het was ook zeer drassig, waarschijnlijk ingericht op een vroeger moeras. Draineringswerken waren gepland voor het grasveld, de buizen lagen nog langs het vliegveld. Landen op dit veld was allesbehalve eenvoudig. Het veld werd snel zo modderig dat de vliegtuigen over het gras verder gleden alsof ze op een slede reden, vóór ze konden stoppen.

Terwijl de kolonne van vrachtwagens van het eskadron van Hannuit naar Peutie reden en door de straten van Leuven moesten, werden ze gebombardeerd. Een vrachtwagen die een aantal machinegeweerschutters vervoerde werd door een bom getroffen. De camionchauffeurs moesten ook de mess van het eskadron te Hannuit achterlaten bij gebrek aan voldoende voertuigen. De piloten en de techniekers moesten oorlogsrantsoenen eten, en water en brood. De Rode Sioux geraakten echter op tijd weg van Hannuit, want ook Hannuit-Thisnes werd gebombardeerd in de morgen van 12 mei.

In die morgen van 12 mei waren de piloten bezig te Peutie hun Renards onder camouflagenetten te verbergen. Het weer op die dag was bar slecht. Het wolkenapijt hing grijs en laag. Het eskadron verloor alle contact met het Legerkorps dat het diende, met het Eerste Legerkorps, en dus kon het niet meer doen dan wachten, rusten en hopen op beter. Het Eerste Legerkorps was in volle terugtocht die dag, het trok zich steeds verder achteruit, bleef steeds in beweging.

Een kalme dag voor Richard en Thomas bleef ook 13 mei. Geen observatievluchten werden bevolen. De Groepsleider ging ten einde raad naar de stad Grimbergen, waar een Hoofdkwartier van het Leger gevestigd was, om naar bevelen te vragen. De man kwam terug met het nieuws dat het eskadron voortaan zou werken voor het Zesde Legerkorps, omdat het Eerste Korps nog steeds een volle terugtocht aan het voltooien was. Observatieopdrachten zouden bevolen worden voor de volgende dag van 14 mei. Het eskadron van de Rode Sioux bleef dus aan de grond gedurende twee volle dagen in het hevigst van de oorlog. Eén toestel R.31 werd overgebracht vanaf het vliegveld van Zwevezele. Nieuwe opdrachten werden slechts aangevraagd voor de vroege namiddag van 14 mei.

Op 14 mei vroeg het Zesde Legerkorps inderdaad meerdere verkenningsopdrachten aan, maar slechts in de namiddag. Noch Richard noch Thomas vlogen één van die opdrachten. De zendingen bleven trouwens kort, en de piloten keerden weer na minder dan een uur vliegen. Ze bemerkten niet veel troepenbewegingen in de sectoren die ze moesten verkennen.

In de morgen van 15 mei had slechts één opdracht plaats. Dat was een verkenningsvlucht in de omgeving van Aarschot en Leuven. Twee andere opdrachten in de namiddag hadden plaats boven Leuven.

Op 16 mei werden wel meer opdrachten uitgevoerd boven de regio van Leuven, want de Duitse troepen leken de buitenwijken van die stad bereikt te hebben. Tijdens die opdrachten in de morgen werden ook foto's genomen van de vijandelijke stellingen. Eén Renard werd neergehaald door kogels van machinegeweren. De piloot moest een noodlanding maken met zijn vliegtuig. Hij en zijn observator ontsnapten levend uit het avontuur, ze vonden hun weg terug naar Peutie en leverden de foto's van de omgeving af aan het Legerkorps.

Rond 13h00 die dag werd bevolen dat de groep zich moest begeven naar Ursel in Vlaanderen, een plaats tussen Gent en Brugge, nog meer naar het westen.

‘Hebben jullie opgemerkt, vrienden, dat we steeds meer naar het westen moeten, en Ursel ligt niet ver van de Noordzee!’ fluisterde Richard die naar de kaart aan het kijken was.

Richard keek op, maar de andere piloten zeiden niets. Ze bogen het hoofd. Ze begrepen dat de oorlog zeer slecht ging als de Duitsers al voorbij Leuven geraakt waren en optrokken naar Brussel.

De Renard R.31 toestellen van Bierset landden te Ursel rond 16h00. Hun vrachtwagens kwamen iets later aan.

De volgende dag van 17 mei camouflerden de mannen hun vliegtuigen te Ursel, en ze brachten hun vliegveld in goede orde om er zonder incidenten van te kunnen opstijgen. De routine van verhuis van vliegveld werd een zich herhalend, saai werk. Op die dag ook bracht iemand nieuws van de heldhaftige poging van de eerste dag, 10 mei, om de drie open bruggen over het Albert Kanaal te bombarderen met Fairey-Battles. Thomas en Richard hadden geen nieuws van Bastien of van Jan Sinnagel. Ze zouden graag Trioteignes opgebeld hebben, maar zelfs de telefoon van het Informatiecentrum te Ursel werkte niet meer, en ze konden niet uit het vliegveld geraken.

Op 18 mei hoorden de soldaten van Ursel het geluid van een belangrijke formatie naar Aalter vliegen, waar er ook een campagnevliegveld lag, en de piloten en techniekers van Ursel voelden zich opgelucht maar beschaamd omdat andere mannen de hel van een Duits bombardement zouden moeten ondergaan. Ze haatten zichzelf voor zulke gevoelens, zodat hun gemoed merkkelijk verduisterde. Slechts één verkenningsvlucht werd voor die dag gevraagd, en het toestel kwam al een uur later terug.

Tijdens die opdracht was een mirakel gebeurd! Het vliegtuig vloog laag, recht naar zwaar machinegeweervuur toe, natuurlijk niet van de vijand maar van bevriende troepen, en dat zelfs niet ver van Ursel. Het machinegeweer van de observator werd door een kogel getroffen, zodat het plots tijdens een draai hard in het gezicht van de observator sloeg. De man was een Pilot-officier, en hij bleef even buiten westen in de cockpit hangen. Hij verloor bijna volledig het bewustzijn, maar werd niet gekwetst.

Het Duits Leger maakte snelle vooruitgang in Zeeland op 18 mei. Het veroverde het eiland Walcheren en de haven van Vlissingen. De streek ten oosten van Antwerpen en ten noorden van de Schelde viel in Duitse handen, ook het vliegveld van Deurne, zodat het hart van Vlaanderen open lag voor tankdivisies. De Duitsers stonden aan de rivier de Dender. Ze reden de stad Antwerpen in.

Slechter nieuws nog kwam uit het noorden van Frankrijk. Daar hadden de Duitse regimenten al Saint-Quentin bereikt, de Oise vallei volgend. De *Wehrmacht* stond ten noorden van Rethel en Laon, en vocht hevig oostelijk van Maubeuge. De Duitse vooruitgang was daar nog sneller gebeurd dan in Vlaanderen tegen het Belgisch Leger, maar hun meest bekwame tankdivisies voerden dan ook hier de *Blitzkrieg* op zijn hevigst uit. De Duitsers brachten hun beste divisies naar die doorstoot om te proberen zo snel mogelijk de zee te bereiken en daarmee de Belgische, Britse en Franse troepen die in België streden te omsingelen en hen af te snijden van Frankrijk.

De Belgen vochten die dag nog steeds nabij Luik. Het fort van Fléron gaf zich slechts over op deze 18 mei.

Op 19 mei vloog Thomas Drandin een verkenningsvlucht naar de linkeroever van de Schelde. Het was toen nog slechts negen dagen geleden dat de oorlog uitgebroken was, en de Duitse

troepen vochten reeds aan de belangrijkste stroom van Vlaanderen! Het gebied dat nog door de Belgische troepen werd gehouden kromp allengs, bewoog naar het westen onder de druk van de Duitsers. Thomas en zijn observator zagen gemotoriseerde troepen nabij Wetteren! Het vliegtuig vloog laag boven een kolonne Duitse infanteristen. Thomas schoot een lading van zijn machinegeweer op die kolonne. De Duitsers schoten terug vanaf hun bepantserde wagens waarop machinegeweren gemonteerd waren.

Thomas keerde naar Ursel weer. Zijn vliegtuig kon zonder problemen landen, maar een kogel werd gevonden in het radioapparaat dat tussen de piloot en de observator stak. Thomas ontsnapte aan die kogel in zijn ruggengraat.

‘De kogel had je naam erop gegraveerd staan, maar toch miste hij,’ wist Richard Bousanges. Hij oordeelde dat Thomas veel geluk had gehad.

Twee meer opdrachten werden in de namiddag uitgevoerd, maar Thomas en Richard vlogen die dag niet meer.

De Duitse troepen vielen heftig rond Antwerpen en Dendermonde aan in het noorden van België, en ze kwamen in aanraking met de Franse troepen in het deel van Zeeland dat ten zuiden van de Scheldemonding lag. Rond 15h00 kwamen de Duitsers aan het westen van de Schelde te Antwerpen aan, maar de rest van het front stabiliseerde zich in Vlaanderen. De verdedigingslijn die de Dender rivier werd hield nog even stand.

De zwaarste gevechten hadden plaats in het noorden van Frankrijk, waar de Duitse bepantserde divisies Cambrai en Péronne bereikten.

Op 20 mei voerden de Rode Sioux twee observatieopdrachten uit, die zeer nuttige informatie naar het Hoofdkwartier bracht over de vooruitgang van de Duitse troepen. Het Hoofdkwartier van de Sioux werd gebombardeerd door drie Heinkel 111 vliegtuigen, die enkele bommen van zwaar kaliber losten, maar niet voldoende om één soldaat te doden. Het Hoofdkwartier werd overgebracht naar Knesselare, naar een sigarenfabriek in die stad.

De Duitsers braken door de verdediging van de Schelde en ze vielen de stad Gent aan. De vliegvelden van Belsele en Hingene lagen voortaan in vijandelijk, bezet gebied. De Belgische en Britse troepen vochten niettemin verder aan de Schelde.

De Belgen vochten ook nog wanhopig te Namen, maar de stad en haar machtige citadel werden een eiland van weerstand in Duits bezet gebied.

Het fort van Pontisse nabij Luik gaf zich over op die dag. Dat fort was volledig omsingeld geworden en bevond zich daardoor in een uitzichtloze situatie.

Eén opdracht werd gepland voor de morgen van 21 mei, een verkenningsvlucht in de streek van Oudenaarde. Die opdracht diende voor de *British Expeditionary Force*, de BEF. Er gebeurde niet veel in die streek, en ook weinig Duitse vliegtuigen werden daar gezien. De streek bleef kalm, maar de Duitsers naderden!

Een andere, moeilijke opdracht werd op 22 mei gevraagd door het Frans Leger. Een vliegtuig moest naar het Nederlands vliegveld van Oostburg in Zeeland vliegen, ten oosten van Knokke, slechts enkele kilometer van de Belgische grens. Het vliegtuig moest daar richtlijnen ontvangen voor het leiden van artillerievuur door het Frans Leger op de luchthaven van Vlissingen in Nederland, ten noorden van de Scheldemonding. Twee Officieren, niet Richard of Thomas, brachten hun R.31 naar Oostburg. De Franse artillerie zou rond 18h00 vier granaten afschieten. Dat moest het teken zijn voor de R.31 om een Duitse batterij op te sporen die zeer actief tegen de Fransen terugschoot. Het Frans Leger zocht ook informatie te bekomen over wat er gebeurde op het vliegveld van Vlissingen.

De Fransen beloofden een escorte van jachtvliegtuigen, maar wanneer de Belgische piloten iets eerder dan 18h00 over Oostburg vlogen, waren er geen Franse jachtvliegtuigen in de lucht te bespeuren. De R.31 zette echter zijn opdracht verder, hoorde de vier Franse kanonschoten en ze vonden even nadien vanwaar de vijandelijke batterij terugschoot. Ze zagen ook ongeveer twee dozijn Duitse bommenwerpers op het vliegveld van Vlissingen staan. De Renard keerde onbeschadigd terug naar zijn basis.

Op 21 mei reden de Duitsers in het noorden van Frankrijk gestaag vooruit naar Saint-Pol en Montreuil toe, en een derde vinger van hun Leger reikte uit naar Abbeville. De streek ten noorden van Amiens in Picardië en ten zuiden van Arras en Douai viel. Laon werd veroverd. Op 22 mei hield het front in Vlaanderen nog stand van Terneuzen tot Gent, dan langs de Schelde naar Oudenaarde en Doornik.

Het fort van Aubin-Neufchâteau nabij Luik gaf zich slecht over op deze 22 mei.

Het meest tragische gebeurde weer in het noorden van Frankrijk, omdat de Duitse troepen daar de havenstad Boulogne bereikten. De streek van Vlaanderen en van de stad Lille was voortaan afgesneden van de rest van Frankrijk. De Belgische, Franse en Britse Legers in dit gebied waren gedoemd tot overgave of tot uitroeiing. Een brede strook in Noord-Frankrijk, van Boulogne tot Sedan, lag veroverd door de Duitsers en volgepropt met hun divisies.

Richard Bousanges kon nog eens vliegen op 23 mei. Hij maakte een observatievlucht naar het vliegveld van Vlissingen, opnieuw. Richard vloog gemakkelijk naar de havenstad. Hij kwam ook Duitse verkenningsvliegtuigen tegen, maar die moesten gedacht hebben dat zijn vliegtuig één van hun toestellen was, want ze probeerden zelfs niet het Belgisch vliegtuig te teisteren. Richard kon drie maal boven het vliegveld van Vlissingen draaien vooraleer de Duisters er zich rekenschap van gaven dat het vliegtuig dat boven hun hoofden rondjes draaide geen Duits toestel was. De Duitsers schenen op dat ogenblik al niet meer te geloven dat een ander dan een eigen, Duits toestel zo ver in het noorden nog kon opereren. Ze keken dus zelfs niet meer naar vliegtuigen die boven hun hoofd vlogen. Wanneer de Duitsers dan toch bemerkten dat het vreemd toestel in de lucht niet van hen was maar van de vijand, moest Richard in allerijl vluchten, want heel veel luchtafweergeschut nam hem als doelwit. Hij vloog zeer laag en verdween achter een bos.

In de late namiddag was het de beurt aan Thomas Drandin en zijn observator om een opdracht te vliegen tussen de Schelde en de Leie rivieren. Thomas steeg snel op van Ursel om naar het zuiden te vliegen, naar het oorlogstoneel waar de Duitse troepen die door de Franse verdedigingen gebroken waren in het noorden van Frankrijk oprukten naar de Noordzee. Als die beweging van de vijandelijke troepen totaal slaagde, dan zouden de Belgische, Britse en Franse troepen definitief geïsoleerd worden van het grootste deel van Frankrijk, en bijgevolg gedoemd zijn.

Thomas moest de toestand in de streek ten oosten van de Leie nagaan. Dit zou toen de volgende verdedigingslijn van de Belgische en de Geallieerde troepen worden.

De dag van 23 mei was mooi, een heldere dag met veel zonlicht, en Thomas vloog naar dat licht. Richard Bousanges zag meewarig zijn vriend de lucht in klimmen. Thomas vloog eerder hoog, van driehonderd tot vierhonderd meter, zoals zijn Kapitein hem al sinds enige dagen gevraagd had omdat het meer en meer gevaarlijk werd lager te vliegen ten gevolge van de vele machinegeweren en luchtafweerkanonnen die in de zone samengetrokken werden. De schutters vertrouwden ook meer en meer op hun kunde, ze mikten iets vóór de vliegtuigen nu, niet meer op of achter de toestellen.

Thomas volgde de Leie en hij bemerkte zeer dichte concentraties van Duitse troepen aan de linkerzijde van de rivier, tussen de Leie en de Schelde. Thomas Drandin wees naar beneden aan zijn observator, en hij begon dan lager te vliegen over de mooie landschappen van het hart van Vlaanderen, naast de Leie. Hij bewonderde de zilveren reflecties van het zonnelicht in het water. De observator telde de troepen en Thomas bleef laag vliegen om de man goed te laten zien wat soort Duitse troepen hier ten aanval stormden. De machinegeweren en de kanonnen openden natuurlijk vuur op hen, maar dat werd onverwachts heel erg tot een waar gordijn van heet metaal dat opsprong recht vóór de R.31. Thomas kon niet vermijden daar recht in te vliegen. Hij hoorde de veelvoudige inslagen van kogels door de romp van zijn toestel, en hij zag zelfs kogels door zijn vleugels schieten. Dat alles was hij nu wel gewoon. Zijn vliegtuig schudde plots zeer, maar de machine bleef vliegen.

Thomas trok zijn toestel op om weer hoogte te zoeken. Hij gaf meer gas zodat hij bijna verticaal de hemel in vloog tot de Renard begon te wiebelen om aan Thomas te doen opmerken dat de motor aan het einde van zijn krachten kwam. Thomas dacht dat hij het gevaar achter zich had gelaten, tot ook luchtafweerkanonnen naar zijn machine begonnen te schieten. Hij wierp dan zijn vleugels scheef terzijde en dook snel weg om dit vuur ook te vermijden. Hij nam even de tijd om achter zich te kijken, en hij zag zijn observator voorover buigen en met zijn hoofd leunen tegen de zetel vóór zich, waar de piloot zat. Thomas schreeuwde in zijn interfoon en vroeg wat er scheelde, maar de observator, de jonge Sergeant-piloot, antwoordde niet.

Thomas trok zijn vliegtuig snel terug over de Leie en terwijl hij die bocht maakte zag hij een witte rookpluim achter zijn vliegtuig verschijnen. Hij begreep dat zijn motor getroffen was, ofwel door kogels ofwel door de schrapnels van de ontploffende granaten. Zijn brandstofniveau viel terug. Thomas zocht een plaats om een noodlanding te maken, maar plots vatte zijn motor vuur met een zucht, en een plakkerige stroom van hete olie en benzine werd over de cockpit gespoten, zodat hij niets meer zag. Het goede vatte vuur en in een oogwenk blies het vuur volledig de cockpit in. Thomas schreeuwde het uit van pijn wanneer zijn helm, bril en vliegoverall vuur vatten. Zijn handschoenen brandden al rond de stuurstang toen hij wanhopig probeerde de Renard op de grond neer te zetten. Hij verloor alle controle en zijn machine viel uit de hemel. Hij viel neer als een vlamme spiraal naar terrein dat nog in Belgische handen lag.

Te Ursel hoorde Richard Bousanges slechts in de late avond dat het vliegtuig van Thomas Drandin vermist werd en nadien dat een Renard toestel opgemerkt was. Het toestel was in vlammen tegen de grond geslagen en ontploft. De piloot en de observator werden gedood.

Diezelfde avond kwam een boodschapper per motorfiets de Kapitein van het eskadron van de Rode Sioux melden dat zijn vliegtuigen weer naar een ander vliegplein moesten gebracht worden, ditmaal naar Zwevezele. Een half uur later, voordat de nacht volledig viel, kwam het eskadron daar aan, maar twee vliegtuigen en twee bemanningen werden vermist. Eén Renard verloor in de duisternis zijn weg over de weiden van Vlaanderen. De SV5 landde in het donker waar de piloot kon, en het landingsgestel brak af. Een andere SV5 moest te Ursel achtergelaten worden en werd in brand gestoken.

In de nacht van 23 naar 24 mei trok het Belgische Leger zich terug naar de Leie. Daardoor liet het Gent en de stellingen langs het Kanaal van Terneuzen zonder verdediging achter. Men zou nu moeten spreken van de Slag van de Leie, de rivier die westwaarts liep van Gent en Deinze. Het noordelijk front van die zone werd hevig aangevallen vanuit de richting Zeeland. De Duitse troepen geraakten de Scheldemonding over om zich in het zuidelijk deel van Zeeland te begeven, voorbij het Kanaal van Zelzate en Sas-van-Gent.

De Belgen vochten nog steeds rond Luik en Namen. Het fort van Andoy van Namen gaf zich slechts over op 23 mei.

In het noorden van Frankrijk duwden de Duitsers zich niet sterk vooruit die dag. Ze consolideerden hun stellingen in veroverd gebied. Toch namen ze ook Maubeuge, en ze plaatsten zich op de hoogtes van Arras.

Het eskadron van de Rode Sioux installeerde zich zo goed als het kon te Zwevezele op 24 mei. De Renard die de weg kwijt was geraakt en in een veld geland was werd gerecupereerd en kon terugkomen.

Een opdracht werd aangevraagd om een Duitse observatieballon neer te halen, dus werd een piloot naar Oostende gestuurd om daar een Fairey-Fox te gaan halen, een toestel met twee machinegeweren vooraan. De piloot die de opdracht aanvaardde probeerde meerdere malen de ballon in de volgende dagen neer te halen, maar zijn pogingen bleven tevergeefs omdat de omgeving hevig verdedigd werd. De piloot moest letterlijk door vuurbarrages heen vliegen. Desondanks trokken de Duitsers zelf hun ballon neder, en ze lieten hem ook de volgende dagen aan de grond.

Verdere observatieopdrachten werden gevlogen op 25 en 26 mei. De verkenningsvluchten werden meer gevaarlijk dan ooit. De vliegtuigen die er van terugkwamen landden doorzeefd met kogels en schrapnels in romp en vleugels.

De Britse en Belgische troepen hielden stand aan de Leie ondanks hevige strijd. De Duitse troepen reden Gent voorbij, zodat Violaine Vresele voor het eerst Duitse troepen door de straten van haar geliefde stad zag rijden. De Duitsers maakten veel vooruitgang in zuidelijk Zeeland. Kortrijk kwam onder hevig artillerievuur te liggen. Het vliegveld van Ursel werd bezet door Duitse troepen.

Op de volgende dag, 25 mei, werd Maldegem verloren door de Belgen. Het noordelijk oorlogsfront was dan al een bijna verticale lijn die van Maldegem naar de Leie trok. De Duitsers duwden vooruit te Menen, Kortrijk, Wevelgem en Heule. Ze infiltrerden Deinze en geraakten daar zelfs over de Leie heen. Het front in Vlaanderen brak echter niet die dag voor de Belgen.

In het noorden van Frankrijk viel Valenciennes, en de Duitse divisies vorderden naar Gravelines en ze veroverden Boulogne gans. Het Duits Leger had daarmee de Noordzee bereikt en honderdduizenden Geallieerde troepen zaten gevangen in Vlaanderen.

Op 26 mei in de morgen schoot de Duitse artillerie granaten af op het vliegveld van Zwevezele. Het Belgisch gebied dat toen nog door Belgische troepen bezet was werd kleiner en kleiner, slechts een landstrook aan de Noordzeekust. De piloten wisten wel dat het einde nu nabij was voor ons Leger. Toch werd er nog een verkenningsvlucht uitgevoerd in de namiddag, maar dat vliegtuig werd door zoveel kogels vanaf de grond geraakt dat de bemanning onmogelijk de opdracht volledig kon uitvoeren. Het vliegtuig klonm zeer hoog om dat vuur te ontwijken. Toen ze landden, vertelden de piloot en de observator dat ze beneden een echte hel gezien hadden van strijd, artillerievuur, bombardementen door Stuka's en infanteriegevechten. Vlaanderen werd opnieuw verwoest door bommen en granaten. Het volledige oorlogsfront lag in een geweldige verwarring van strijdende troepen. Zwevezele kwam weer onder het vuur van Duitse artillerie te liggen.

Het eskadron zou het vliegveld van Zwevezele moeten verlaten! Dat bevel kwam er inderdaad vóór de middag, en de vliegtuigen en wat er nog overbleef van de vrachtwagens, begaven zich dadelijk naar het vliegveld van Steene, dat in de buitenwijken van Oostende lag. Oostende

was een havenstad van de Noordzee, de parel van de Belgische kust, een zeer toeristische pleisterplaats, gekend voor zijn mooi strand, elegante hotels en restaurants.

‘Dit moet wel het einde zijn,’ dachten toen de meeste piloten van Bierset. ‘We kunnen niet nog verder naar het westen terugtrekken, want ten westen van ons ligt nog slechts de zee. Het hoofdkwartier beveelt ons niet om naar Frankrijk te trekken, wat betekent dat we omsingeld zijn en onze vrachtwagens niet door het front kunnen. We zitten in de val en we zijn gedoemd! De *Aéronautique*, of wat er van overblijft, staat met de rug tegen de zee!’ Verkenningsvluchten uitvoeren vanuit het vliegveld van Steene was praktisch onmogelijk. Ondanks alles werd er nog één vlucht uitgevoerd op die dag van 26 mei.

Hoewel Oostende bijna constant gebombardeerd werd op 26 mei, reden Richard Bousanges en zijn Kapitein naar de stad om er deftig onderkomen voor de soldaten te zoeken. Ze reden door verlaten straten, zagen de verwoesting aangericht door de bommen, en ze begrepen dat de meeste mensen zich nu verstopten in kelders en bunkers. Ze probeerden meerdere hotels, tot ze er één vonden waar een zeer angstige receptionist nog steeds de wacht hield in de lobby. Het hotel had geen gasten, en er was bijgevolg voldoende plaats voor het volledig eskadron van dertig man. De Kapitein en Richard gingen eerst terug naar Steene, ze deelden aan iedereen het adres van het hotel mee, en dan reden ze terug naar Oostende en naar het hotel met een paar mannen. Een vrachtwagen volgde hen. Die avond kwamen nog meer soldaten aan, en het eskadron sliep comfortabel in het centrum van Oostende, niet ver van het lokaal theater.

De Slag van de Leie raasde die dag verder in Vlaanderen. De Duitsers veroverden Balgerhoek en de streek van Maldegem. Ze duwden het Belgisch Leger steeds maar achteruit en ze staken de Leie beslissend over, verder dan Deinze, Harelbeke en Kortrijk. Ze bereikten Roeselare en rolden verder als een pletwals tot niet ver van Ieper.

In het noorden van Frankrijk namen de Duitse troepen Calais in. Die stad en haven viel al in de vroege morgen. Andere Duitse troepen stormden ten noorden van Arras, en ze bedreigden Lille. Het Belgisch Leger moest strijden in een gebied dat kleiner werd dan de provincie West-Vlaanderen, een gebied waarin zich ook duizenden vluchtelingen hadden verzameld. Slechts één belangrijke haven bleef nog over voor de Geallieerden: Duinkerken.

In de morgen van 27 mei werden de mannen van het eskadron Rode Sioux wakker geschud door een bom die rakelings langs de gevel van hun hotel viel en in de straat ontplofte. Het gebouw schudde geweldig, en dat veroorzaakte ogenblikkelijk paniek. Iedereen liep naar de kelders. Het bombardement duurde daarna verder en meerdere zware explosieve bommen vielen in de nabijheid, één nog langs de gevel van het hotel. Bij die ontploffing vloog het vensterblad van de kamer van de Kapitein zijn bed in!

Wanneer het bombardement wat verminderde, kroop het eskadron behoedzaam uit de kelders om te kijken naar de aangerichte schade. De eigenaar van het hotel werd er dan heilig van overtuigd dat de Duitse bommenwerpers opgemerkt hadden dat er Belgische soldaten in zijn hotel sliepen en hen speciaal onder vuur namen. Hij vroeg de Rode Sioux beleefd maar indringend zijn gebouw te verlaten.

Richard en de Kapitein gingen opnieuw op zoek naar onderkomen. Ze vonden een groot huis, een mooie kustvilla die opgetrokken was in de oude Vlaamse stijl. De administrator van de plaats bood het huis aan het eskadron piloten aan.

Een tijdje later begon een nieuw bombardement van Oostende. Bommen vielen midden in de straat waar Richard en zijn Kapitein op dat ogenblik reden. Richard zat aan het stuur van de wagen. De Kapitein deed hem een teken de wagen te stoppen en te gaan schuilen, wat ze ook deden. Richard werd tijdelijk gescheiden van zijn Kapitein. Hij dook een open garage van een

hotel in, net op het ogenblik dat een bom in de straat ontplofte. Brokstukken, stenen en schrapnels raakten Richard in de rug terwijl hij binnenliep. Richard werd van zijn voeten weggeblazen door de luchtverplaatsing, op de grond gesmeten, en dan tegen de verste muur van de garage gekwakt. Hij verloor enkele minuten het bewustzijn.

Richard trok moeizaam iets later de ogen open. Hij zag twee mannen rond hem staan en hem op zijn rug draaien. Door de open poort zag hij zijn Kapitein naderen. Richard leed verschrikkelijk pijn juist in zijn rug waarmee hij op de koude stenen lag, en hij durfde niet meer recht te komen. Hij was blij nog in leven te zijn. De mannen begonnen hem te zeggen in een zwaar Vlaams dialect dat Richard nauwelijks begreep, om te blijven liggen. Ze zouden hulp voor hem gaan halen. Eén man en de Kapitein bleven bij hem. Tien minuten later kwamen er nog meer mannen aanlopen met een draagberrie. Richard begreep dat de Oostendenaren hem zeiden dat ze hem te voet naar het hospitaal zouden brengen. Zijn Kapitein zei tot ziens, want hij moest terug naar Steene. De mannen namen de draagberrie op en ze liepen naar het hospitaal, dat slechts enkele minuten verder lag. De vreemde optocht van twee mannen vooraan die riepen om plaats te maken, twee mannen met de draagberrie en twee mannen achteraan, liep van de ene straat de andere in. De mannen sprongen over puin van steen en glas, ze wisselden af aan de draagberrie, ze maakten snelheid, tot ze inderdaad aan een hospitaal kwamen, hijgend van de inspanning. Hun schreeuwen zette het hospitaal in rep en roer. In het ziekenhuis namen meerdere mannen en vrouwen in witte uniformen de draagberrie over, en ze brachten hem een kamer in. Hij kreeg inspuitingen, misschien om de pijn te stillen, en hij verloor opnieuw het bewustzijn.

Richard Bousanges ontwaakte nog diezelfde dag van 27 mei. Hij wist dat het avond was, want het licht was donker in de vensteropening waar hij naar keek, terwijl het licht in zijn kamer schril wit en hel scheen. Hij lag op zijn buik in een zeer zuiver bed, en ook de indruk die hij had van de rest van de kamer, het deel dat hij zag, was van blanke properheid. Zijn hoofd lag in een kussen, wit met rode letters erop, waarvan hij slechts het woord Oostende kon lezen. Zijn ogen bewogen. Hij was niet meer in uniform, want de mouw van de arm waarop het kussen en zijn hoofd lag was ook wit. Hij herinnerde zich dat hij naar een hospitaal gebracht was.

Een verpleegster stond naast hem, maar hij zag slechts haar zeer slank middel, een witte schort of ziekenhuisjurk, en heel mooie, lange benen die een stuk onder haar jurk uit staken. Ze was heel slank, misschien wel mager, want een gordel trok de plooien van haar schort samen tot een fijn figuur, voor zover hij kon zien. Een man, een dokter, ook gekleed in wit, stond naast haar, en die man was aan het werken aan hem. Hij trok dingen uit de rug van Richard.

De dokter, van wie Richard tot nog toe slechts de witte broekspijpen kon zien, voelde dat Richard wakker werd, want hij vroeg, ‘versta jij Nederlands?’

‘Een beetje,’ antwoordde Richard met een zwakke stem en een dikke tong.

De dokter was tevreden.

‘Je werd getroffen door een halve bom schrapnels in je rug en in je benen. Dat is nogal ironisch voor een piloot om op de grond geraakt te worden, nietwaar? We hebben alles al uit je benen gehaald en je dichtgenaaid op een paar plaatsen. Laat me weten als je iets van wat ik zeg niet begrijpt. We haalden de meeste schrapnels ook al uit je rug. Smerige lui, die Duitsers! Ik durfde niet alles er uit te halen in één keer, want je verloor veel bloed en we hebben niet veel bloed meer voor transfusies. De dikste en laatste stukken ben ik nu aan het verwijderen. Ik verdoofde je en ik heb bijna gedaan, maar schreeuw maar als je nog wat voelt. De verdoving zal nog een tijdje werken, maar binnenkort zal de pijn weerkeren. Als de pijn te erg wordt, schreeuw dan maar, en ik of iemand anders zal je komen helpen. Begrijp je me?’

Richard knikte en de dokter werkte verder.

De dokter zei iets later, 'ik bracht een verpleegster mee die Frans spreekt. Ze is afkomstig van Luik. Je kunt aan haar vertellen wat je nodig hebt. Ze zal niet steeds hier blijven, maar ze is meestal in de gang, dichtbij. Er hangt een elektrische bel naast je hand. Trek aan het koordje. Begrijp je dat?'

Richard knikte weer, en hij probeerde naar de verpleegster te kijken die een schaal hield waarin de dokter de bebloede metalen stukken gooide die uit zijn rug kwamen. De verpleegster bemerkte zijn beweging. Ze leunde naar beneden om zijn gezicht te zien, om ook haar gezicht te tonen, en om nader te kijken naar het gezicht dat in het kussen begraven lag. Toen hun ogen in elkaar haakten, slaakte ze een kreet die de dokter deed opschrikken. De verpleegster staaarde nog meer naar de ogen, en ze bleef staren. Ze sprong recht als een veer, maar boog zich weer en keek opnieuw. De dokter maakte een ongeduldig gebaar. 'Richard Bousanges, jij bent mijn vriend Richard,' riep Arlène Paslot uit, en Richard probeerde te bewegen, wat meer op een sluiptrekking leek dan op een gecontroleerde kering. De dokter liet dan een Vlaamse vloek van de ergste soort de lucht in en hij schreeuwde dat de patiënt stil moest blijven liggen.

'Kennen jullie elkaar?' bulderde de dokter, en hij vloekte nog even verder want hij trok weer een groot, plat stuk metaal dat diep stak, en de beweging van Richard had hem erg verrast. De dokter keek nu naar Arlène.

'Natuurlijk kennen we elkaar,' antwoordde de verpleegster. 'Ik ken Richard al sinds ik nog slechts vijf jaar oud was! Hij was mijn speelviendje toen we klein waren. Hij is een piloot van Bierset, een Officier in de *Aéronautique*. Hij woont niet ver van mijn vroeger huis!'

'Het is een kleine wereld waar we in leven,' zuchtte de dokter, zijn hoofd schuddend. 'De oorlog brengt mensen samen, zowel als hij hen scheidt.'

'Die dokter is een filosoof,' dacht Richard Bousanges hartelijk.

Hij bleef denken aan het bekoorlijk engelengelaat dat hij zonet gezien had. Hij draaide zijn ogen helemaal terzijde en naar boven, want hij wou zoveel mogelijk opnieuw meer zien van die delicate, bleke schoonheid die Arlène was. Veel was ze niet veranderd! Ze had nu kleine rimpeltjes rond de ogen, maar ze zag er nog steeds even parmantig uit zoals een modemodel uit Parijs. Ja, de natuur kon ook dergelijke elegante schoonheden te Luik doen geboren worden!

Op dat ogenblik trok de dokter het speciaal lang stuk van de Duitse bom uit de rugzijde van Richard. Richard hoorde een zucht van triomf en al voelde hij geen pijn, hij voelde wel zijn vlees meegeven.

'Dat verdomd stuk zat diep,' legde de dokter uit. 'Er is echter niets vitaals geraakt van je. We moeten die plaats speciaal desinfecteren. We willen je niet zien opgegeten worden door die vuile Duitse microben, nietwaar? Dat was het voorlaatste stuk. Kun je het nog even uithouden?'

Richard knikte.

Hij vroeg, met zijn mond nog in het kussen, 'hoe kwam je hier? Ik heb naar je gezocht, maar je was weg!'

'Ik heb hier steeds gewoond,' grinnikte de dokter als antwoord, 'en ik ben gevleid dat je me opzoekt. Je hebt me gevonden, ook. Maar ik neem aan dat die vraag aan iemand anders gericht was. Je hebt mijn toestemming om te antwoorden, verpleegster Paslot.'

'We verhuisden naar Oostende,' legde Arlène zacht uit. 'Mijn vader begon een immobiliënzaak aan de kust, al heel wat jaren geleden. Hij handelt vooral in appartementen met zeezicht, in appartementen op de dijk, en in Vlaamse villa's. We verhuisden van Luik naar Oostende. Mijn moeder houdt van de zee. We wonen nu hier, en later kwam ook ik

definitief naar Oostende. Ik ben een verpleegster. Ze kunnen hier ook verpleegsters gebruiken.'

Richard draaide zijn hoofd om naar de handen van Arlène te kijken, maar ze bewoog nu heel wat, en zijn blikken duurden. Hij woelde te veel in het bed, zodat de dokter hem op zijn naakt achterste sloeg. Richard werd rood. Arlène volgde dan zijn blikken naar haar handen. Zij keek dan ook instinctief naar haar vingers, even menend dat er iets mis met hen was. Dan begreep ze, en ze lachte fijntjes. De glimlach bleef heel bekoorlijk en gelukkig op haar lippen.

'Geen ring, Richard, geen huwelijk. Ik ben zo kuis gebleven als een non!'

De dokter hield even op en keek verrast naar de bedoening naast hem.

'Een beetje Frans begrijp ik ook wel,' kwam de dokter tussen. 'Als jullie twee nu obscene dingen aan elkaar beginnen te vertellen, dan moet ik dit hier onbeëindigd laten. Jullie kunnen zoveel praten als jullie willen, maar later. Zeg aan je vriend, de piloot, dat er veel sprake is van de totale overgave van ons Leger. Dat is goed, hoewel droevig. De Duitsers overweldigen ons. Ons overgeven is het enige waardige dat we nu nog kunnen doen. Er vallen teveel doden, de wegen staan vol vluchtelingen waar niemand raad mee weet, en de Duitsers mitrailleren opeengehoopte soldaten die zelfs geen kogels meer hebben om mee te schieten. Je vriend zal de oorlog eindigen in ons hospitaal. Ik laat hem hier niet buiten voor minstens een maand of zo. We vinden er wel iets op om hem uit de handen van de Duitsers te houden. Zo nodig geef ik hem een getuigschrift dat hem invalide verklaart.'

Richard schreeuwde een harde 'ouch!' omdat de dokter het laatste stuk uittrok.

'Ziezo, dat is gelukt,' zei de dokter, 'en ik ben blij dat het gedaan is. Je hebt een rug zoals een Gruyère kaas, maar je zult leven. Geen van die stukken ging dieper dan vlees, al zat er die grote schrapnel net naast je ruggengraat. Niets van belang werd geraakt. Je zult nog mooie kindjes kunnen krijgen. Nu moet ik naar andere patiënten gaan. Deze oorlog is uiterst stom! Ik heb nooit begrepen waarom mensen elkaar zouden willen uitroeien. Ik heb er zoveel werk mee om iedereen terug op te lappen! Ik zal je nu overlaten aan de delicate handen van deze mooie Waalse schone. Vrouwen doen beter naaiwerk dan mannen, nietwaar? Zij kan de rest wel dichtnaaien. Dat zal je goed doen. Het leert je een beetje de pijnen na de liefde en na de trouw. Kun je alles desinfecteren, verpleegster? Wees er niet te schuchter mee! Laat hem maar wat schreeuwen. Gebruik ook maar de dikste draad die je kunt vinden om dat hard vlees samen te naaien! Dat zal hem leren rond te huppelen tijdens een bombardement!'

De dokter sloeg Richard gemoedelijk op de schouders, en hij verliet de kamer.

Richard vroeg, 'doe het alstublieft niet te ruw, Arlène. Ik voel pijn heel snel. Wanneer kunnen we praten?'

'Jij kunt al praten terwijl ik naai,' zei Arlène. 'Ik probeer je rug weer even in slaap te krijgen, niet je brein. Vertel me wat er met je gebeurde nadat je de Vliëgschool verliet. Tot dan weet ik nog waar je bleef. Ik zag je daarna niet meer terug, toch niet echt. Waarom ben je niet teruggekomen? Je moet blijven rusten. Je verloor heel wat bloed. Ik heb nog wat werk aan je rug. Je zult enkele lange littekens op die rug overhouden. Je beenderen zijn niet geraakt. Je zult weer kunnen gaan, daar is geen probleem mee, en je zult ook terug kunnen vliegen. We moeten later samen praten. Ik zal dikwijls terugkomen om te horen hoe je het maakt, en ik ben op wacht in de gang. Als je me nodig hebt, trek dan aan het koordje.'

Richard wrong toch zijn lichaam naar boven op zijn armen en hij draaide zich terzijde, omdat hij nu absoluut Arlène goed en helemaal wou zien. Al zijn wonden deden hem pijn, zijn genaaide delen nepen, maar hij wou haar zien. Ze was zo perfect mooi als hij zich haar herinnerde, zo slank en lenig, zo bleek en zo kwetsbaar als ze er vroeger uitzag, en zo lief. Iets

mooiers had hij niet in zijn leven gezien. Arlène maakte heel kwade ogen en ze duwde hem weer op zijn buik, maar haar ogen lachten.

Het Duits Leger kwam weinig vooruit op 27 mei in Vlaanderen, maar de opgang van de *Wehrmacht* in het noorden van Frankrijk bleef spectaculair voortduren. Bijna het gans land tot aan de Belgische grens werd veroverd, op de omgeving van Lille, Roubaix en Tourcoing na. In Vlaanderen reden de Duitsers tot tegen Brugge. Het Belgisch oorlogsfront liep van Zeebrugge naar het zuiden van Maldegem, Nevele, en volgde dan de Leie tot aan Roeselare. De Britse troepen trokken zich terug naar de IJzer rivier. Ze hielden stand van Nieuwpoort tot Ieper, in de wetenschap dat het Belgisch opperbevel de overgave aan het onderhandelen was. Het grootste deel van de *British Expeditionary Force* bewoog zich naar Duinkerken. Rond 17h00 van 27 mei zond de Belgische Koning Leopold II een boodschapper naar het Duitse Opperbevel om de eervolle overgave van het Belgisch Leger te onderhandelen. Het Duitse antwoord om onvoorwaardelijke overgave te eisen kwam per radio rond 22h00. Om 23h00 aanvaardde de Koning noodgedwongen die overgave. De Wapenstilstand zou beginnen om 04h00 van 28 mei. De achttiendaagse veldtocht was voorbij.

In de morgen van 28 mei lag Richard Bousanges heel stil op zijn buik in het hospitaal van Oostende, maar met zijn hoofd gedraaid naar Arlène Paslot. Ze hield zijn hand terwijl ze hem meedeelde dat de oorlog voorbij was voor de *Aéronautique*. Richard weende en drukte haar hand zeer.

In de volgende dagen bezochten de piloten, observators en techniekers van Steene Richard Bousanges nog dikwijls in groepjes van twee of drie mannen. De soldaten waren zeer opgewonden over het neerleggen van de wapens door het Belgisch Leger, al aanzagen de meesten de overgave wel als een onafwendbaar en noodzakelijk kwaad. De mannen raasden en schreeuwden echter in de kamer van Richard, vooral omdat op 28 mei al het Hoofdkwartier van de Luchtmacht bevolen had om de motoren van de overblijvende Renard R.31 vliegtuigen te saboteren opdat de Duitse *Luftwaffe* de toestellen niet meer zou kunnen gebruiken. Enkele techniekers moesten de motoren aan volle kracht laten draaien zonder koeling. Het probleem was meer dat daardoor de bemanningen die gezworen hadden de strijd na de overgave verder te zetten vanuit Groot-Brittannië, hele eskadrons, dat niet hadden kunnen doen. Hun ontsnapping over het Kanaal in de vliegtuigen werd onmogelijk gemaakt. De meeste mannen vonden het ook zeer droevig hun geliefde R.31 vliegtuigen zo aan de grond te zien blijven roesten.

Wanneer het lawaai te hoog opliep in de kamer van Richard, kwam een wondermooie verpleegster binnen. De mannen stopten onmiddellijk met roepen en schreeuwen, al was het alleen al door de stralende aanwezigheid van Arlène Paslot. Wanneer Arlène tevens de hand van Richard nam, zwegen de mannen nog meer, want ze zagen overduidelijk dat het leven van Richard een nieuwe wending had genomen.

Na enkele dagen moesten de eskadrons Steene verlaten, en wanneer de Duitse soldaten door de straten van Oostende marcheerden, werd alles heel stil rond Richard Bousanges. Slechts Arlène bleef trouw aan zijn zijde.

De strijd in de lucht

Op 10 mei 1940 rond vijf uur in de morgen viel de Duitse *Luftwaffe* België aan, bombardeerde dadelijk en mitrailleurde met machinegeweren al de belangrijke vliegvelden, zodat een groot deel van de Belgische Luchtmacht op de grond vernield werd.

Bombardementen hadden plaats op 10 mei op de vliegvelden van het Eerste Regiment te Deurne, te Goetsenhoven en op het campagnevliegveld van Wilderen-Duras nabij Sint-Truiden.

De Eerste Groep van het Tweede Regiment jagers werd bijna volledig buiten strijd gebracht te Schaffen, en iets later leden ook de andere groepen zware verliezen op de campagnevliegvelden van Beauvechain, Brustem en Knokke-Zoute. Schaffen werd zo hevig gebombardeerd bij het uitbreken van de oorlog, dat het enige eskadron jagers dat uitgerust was met moderne Hawker Hurricane jachtvliegtuigen praktisch niet deelnam aan de latere strijd. De Hurricanes en de Gloster Gladiators werden bijna alle op de grond vernield.

Een ander bombardement gebeurde op het campagnevliegveld van Vissenaken nabij Tienen, en daarbij werden een heel aantal Fairey-Fox machines verwoest.

Veel vliegtuigen van het Derde Regiment werden vernield tijdens de bombardementen van Evere op 10 mei, later ook tijdens het bombardement van Schaffen, en op de campagnevliegvelden van Neerhespen, Belsele en tenslotte op 18 mei te Aalter.

Alle Belgische Luchtmacht eskadrons kregen rond middernacht van 10 mei het bevel hun vliegbasissen van Deurne, Goetsenhoven, Bierset, Schaffen, Nivelles en Evere bij dageraad te verlaten, maar enige eskadrons werden niettemin verrast door de bombardementen van die vliegvelden. De meeste groepen slaagden er in snel genoeg hun vliegbasissen te verlaten, maar ze werden nadien toch nog gebombardeerd op de campagnevliegvelden van Aalter, Beauvechain, Brustem, Neerhespen, Knokke-Zoute en Belsele. De Duitse verkenningstoestellen hadden goed werk verricht gedurende maanden om die plaatsen te lokaliseren vóór 10 mei.

Na 18 mei bleven er praktisch nog slechts twee eskadrons van de Belgische Luchtmacht operationeel, en die hadden enkel de Renard R.31 observatietoestellen tot hun beschikking. De meeste andere vliegtuigen waren tegen die tijd verwoest, hun piloten en de resterende toestellen en hun grondpersoneel geëvacueerd naar Frankrijk, naar meerdere Franse vliegbasissen nabij Tours en Montpellier. Het personeel van de Belgische Vliedschool kwam zelfs terecht in Oran in Algerije, voordat de soldaten teruggebracht werden naar de omgeving van Montpellier.

De inspanning van de Belgische Fairey-Battle bommenwerpers op 11 mei mag thans nietig lijken. Van de negen Battles die de bruggen over het Albert Kanaal aanvielen kwamen er slechts drie terug naar hun basis. Van de achttien Belgische piloten en observatoren van de bombardementsopdracht sneuvelden er vier, vier andere werden ernstig gewond, en twee werden vergiftigd door zure gassen.

In een Britse opdracht van Battles op diezelfde dag van 11 mei echter, kwam slechts één van acht toestellen terug naar zijn basis.

De volgende dag probeerden de Britse Battle eskadrons op hun beurt de bruggen over het Albert Kanaal te bestoken. Van de vijf Battles in die opdracht werden er vier neergeschoten. Op 14 mei vielen nog andere Britse Fairey-Battles de bruggen aan over de Maas nabij Sedan

in een wanhopige tegenaanval. Van drieënzestig Battles in die luchtslag, werden vijfendertig Battles vernield.

Tussen 10 mei en 16 mei 1940 verloor Goot-Brittannië aldus negenennegentig Battles, en tweehonderd in de eerste zes weken van de oorlog.

Die aantallen zeggen toch iets over het heroïsme waarmee de Britse en de Belgische bemanningen hun opdrachten probeerden te volbrengen. Ze voerden hun bevelen uit ondanks het feit dat ze zeer goed wisten dat ze met de Fairey-Battles voorbijgestreefde toestellen in de lucht vlogen.

Ik voel trots, eerbiedigheid en veel respect ook, samen met grote droefheid voor de bemanningen die aan die opdrachten deelnamen. Hun offer mag niet vergeten worden.

De Britse *Royal Air Force* gebruikte de Fairey-Battles niet meer na de lente van 1941, en de Battle eskadrons van Groot-Brittannië werden al maanden voordien beperkt tot opdrachten van patrouilleren aan de kust en tot nachtelijke operaties.

Aan het einde van de dag van 11 mei, na het gefaalde bombardement van de laatste drie open bruggen over het Albert Kanaal, en als resultaat van twee oorlogsdagen, werd een bilan opgemaakt in de groep van de Luchtmacht waarin Bastien de Trioteignes vloog. Van de veertien Fairey-Battles van het enige echte eskadron bommenwerpers van de Belgische Luchtmacht, waren er negen neergehaald of vernield op de grond. Drie waren achtergebleven te Evere maar konden niet gerecupereerd en gebruikt worden. Eén was beschadigd maar kon niet hersteld worden. De groep had dus nog slechts twee Fairey-Battles over in goede staat van vliegen!

De drie bruggen werden niet vernield in de Belgische opdracht. Slechts drie bommen raakten de brug van Vroenhoven, trokken stukken uit de railing en richtten enige, weinige schade aan op de betonnen structuur.

Het eskadron van Bastien kreeg op 12 mei zeven nieuwe piloten van de II/2 Aé en evenveel Fox-Hispano vliegtuigen. Met die en de twee overblijvende Battles voerde de groep nog vele verkenningsvluchten uit voor het Belgisch Leger in de volgende dagen.

Op 18 mei werd het vliegveld van Aalter gebombardeerd door achttien Heinkel 111 bommenwerpers, die bijna al de vliegtuigen van die basis op de grond vernielden, ofwel door bommen, ofwel door machinegeweervuur. Geen Belgisch vliegtuig was nog echt nadien in staat tot vliegen. De groep was niet langer operationeel vanaf die dag. De mannen reden in vrachtwagens naar Norrent-Fontes, en van daar naar Tours en Moissac, Canals en Dieupentale. De soldaten keerden na de Wapenstilstand slechts terug naar België op 17 augustus 1940 om ofwel gedemobiliseerd te worden of naar gevangenis van het Duits Leger te worden gebracht.

De eskadrons jachtvliegtuigen voerden tussen 10 mei en 20 juni 1940, de dag waarop de Fiat CR.42 stopten met vliegen, tweehonderdvierentwintig oorlogsopdrachten uit in de lucht, drieënvijftig opdrachten om andere vliegtuigen te vergezellen, en ze streden in vijfentwintig luchtgevechten. De Tweede Groep van het Tweede Regiment, de Eenden, konden acht overwinningen opeisen. Eén piloot van een Valk sneuvelde, en twee meer vliegtuigen werden neergehaald waarbij de piloten ernstig gewond werden. Dit resultaat bleef zeer eerbaar, en de Belgische jachtpiloten verdienen een applaus tegen de overweldigende overmacht van de Duitse luchtmacht in die eerste oorlogsdagen.

Van de ongeveer tweehonderdvijftig operationele Belgische vliegtuigen bleven er slechts veertien in een min of meer goede staat van vliegen op 28 mei toen het Belgisch Leger zich overgaf. Van die bleven vijf toestellen actief in het Elfde Eskadron van de Zesde Groep van het Eerste regiment, vijf in het Negende Eskadron van diezelfde Groep en Regiment, alle

eskadrons van Renard R.31 observatievliegtuigen van de basis Bierset, en vier in het Zevende Eskadron van de Vierde Groep van hetzelfde Regiment, een eskadron van Goetsenhoven. Dit waren de enige vliegtuigen van de Belgische Luchtmacht die streden tot het einde. De Renard R.31 vliegtuigen werden daarom legendarische toestellen in België.

Hoofdstuk 6. Epiloog

Trioteignes

Richard Bousanges trouwde met Arlène Paslot direct nadat hij het hospitaal van Oostende mocht verlaten, twee maanden na de capitulatie. De Vlaamse dokter die er uitzag als een beenhouwer maar een hart van goud onder zijn enorme borst had steken, schreef hen een getuigschrift in het Nederlands, Frans en Duits om te melden dat Richard zwaar gehandicapt bleef. De Duitse *Kommandantur* demobiliseerde hem bijgevolg in augustus van 1940, liet hem vrijuit gaan en stond hem toe te reizen en te werken in België. Richard ontsnapte zo aan de Duitse gevangenkampen. Hij bleef in Oostende bij Arlène, deed eerst allerhande werkjes tijdens de oorlog en werd een zeer succesvolle immobiliënmakelaar nadien, wanneer hij zijn schoonvader verving in de familiezaak. Arlène gaf geboorte aan haar eerste zoon in het midden van de oorlog, twee meer kinderen volgden.

Max Vinck en Georges Trahty kwamen aan te Trioteignes op een paar dagen slechts van elkaar. Georges en Max waren beide beroepssoldaten en Pilot-officiers, zodat ze in gevangenkampen in Duitsland hadden moeten belanden. Ze verborgen zich in het Kasteel van Trioteignes, de beste plaats waar ook Max aan kon denken. Toen Georges Trahty te Trioteignes aankwam belde hij dadelijk gert op, en Violaine reed als een gekkin naar Wallonië, trok Georges op een bed van Trioteignes, met een passie die niemand van ons durfde te vermoeden, en verwekte haar eerste kind met Georges. Rosine had Max niet vergeten, en Max geraakte niet meer uit haar klauwen. Met Max en Rosine vormden Georges en Violaine twee koppels die Grootvader Charles wat grommend zijn ‘vrije liefde Blauwe bloemen’ noemde.

De Burgemeester van Trioteignes leverde valse papieren af aan Max en Georges, verouderde hen met tien jaar en schreef hen in als landbouwarbeiders. Ze verrichtten inderdaad enig werk in de boerderijen van het dorp, maar in 1942 konden ze niet langer inactief blijven en ondanks de hevige schreeuwen en hete tranen van Violaine en Rosine slopen Max en Georges met het *Comète* netwerk over Frankrijk en Barcelona naar Groot-Brittannië, waar ze dienst deden als piloten in de *Royal Air Force*, onder de achtentwintig Belgische piloten die op Spitfires vlogen tijdens de oorlog. Ze ontmoetten Carter Ash op Biggin Hill.

Max en Georges trouwden slechts na de oorlog, maar Rosine en Violaine waren dan al bevallen van respectievelijk een zoon en een dochter.

Na de oorlog gaf Georges Trahty het op als beroepssoldaat. Hij werd directeur bij Sabena eerst, en kreeg nadien een plaats als beheerder in de Vresele fabrieken.

Max Vinck kon de Luchtmacht niet opgeven na de oorlog. Hij promoveerde regelmatig met zijn gewoonlijke panache en franc-parler. Max werd de eerste Luitenant-generaal in onze familie.

Eind juni 1940 stopten Duitse wagens en vrachtwagens gevuld met Duitse soldaten aan de poort van het Kasteel Trioteignes. Een *Hauptmann* van die groep wou het kasteel bezetten met zijn mannen. Ze hoopten ook de wijnkelder van Grootvader Charles leeg te maken en in onze beste kamers te slapen. Toen de Duitse Officier echter de brug naar onze binnenplaats over stapte, werd hij aan de deur vriendelijk maar kordaat begroet door Irene Stratten Gräfin von Schillersberg. Zij legde beleefd uit dat ze een Ere-luitenant van de *Luftwaffe* was. Ze toonde haar papieren en ze citeerde al de prominente Nazi Duitsers die ze ontmoet had op

galadiners en andere ceremonies te Stuttgart, Berlijn en München. De Hauptmann drong niet aan, hij wou niet op de vingers gezien worden wanneer hij op een kasteel verbleef, klikte zijn hielen, riep een Heil Hitler en reed door naar een volgend kasteel. Geen Duitser probeerde nadien nog Trioteignes op te luisteren met zijn aanwezigheid.

Irene verliet echter Trioteignes in augustus. Grootvader Charles gaf haar een wagen en voldoende benzine om ver te rijden. Ze reed eerst alleen naar Maastricht, zag Bastien die nog enige maanden in het hospitaal moest blijven, en ze zwoor hem eeuwige trouw vóór ze naar Duitsland vertrok. Haar fabrieken werden later in de oorlog gebombardeerd, maar het Kasteel Schillersberg, waar ze bleef wonen, werd gespaard. Bastien mocht voor Kerstmis van 1940 naar Trioteignes komen. Hij ook werd als invalide gedemobiliseerd en hij moest de rest van zijn leven met een wandelstok gaan. Oom Léon-Alexandre en Grootvader Charles introduceerden hem geleidelijk aan bij hun zakenpartner van Brussel. Met zijn broer, onze vader Jean-André, vormde hij nog tijdens de oorlog een succesvol paar van financiers en ondernemers die handelden tussen Brussel en Barcelona. Wij zagen onze vader en moeder niet terug gedurende meerdere jaren. Ze kwamen slechts terug naar Brussel in 1948, nadat Bastien weer uit de Belgische zakenwereld verdween.

We hadden nooit veel gehoord over de familie van Thomas Drandin, en we hoorden ook niet van hen na zijn dood.

Grootvader Charles voerde echter handel met de familie van Jan Sinnagel. Voordat de Belgische Joden verzameld werden te Mechelen en daar op transporttreinen geplaatst werden voor de Duitse uitroeiingskampen, reed Grootvader Charles met Alain Jacquet naar Antwerpen om hen te waarschuwen dat zoiets kon gebeuren. Moeder Sinnagel, de echtgenote van Jan, reed met hen terug, vergezeld van haar zoon en dochter, en ze verborgen zich tijdens de rest van de oorlog in het Kasteel Trioteignes. Met haar kwamen kort daarna nog vier andere Joodse families met wie de Sinnagels verwant waren, vijftien personen in totaal. Die vonden onderkomen in het dorp van Trioteignes, in de boerderijen en bij Vader Jean Wastier, de parochiepriester. We deden hen allen hun gele ster aftrekken. De Burgemeester van het dorp zorgde voor valse papieren. Hij trok zich de haren uit het hoofd wanneer we hem ons plan voorstelden, maar met de hulp van zijn minnares, de Gemeentesecretaresse, leverde hij wettelijk vervalste documenten af aan iedereen, voorzien van de juiste stempels. De man sliep heel slecht gedurende twee jaar, maar niemand buiten Trioteignes vermoedde wat er bij ons gebeurde. We bleven een vreedevolle, onbekende plaats tijdens de oorlog. De Joodse families bleven bij ons tot aan de overgave van Duitsland. In de jaren 1970 zorgden de Sinnagel familie en hun verwanten er voor dat de Trioteignes familie en het dorp Trioteignes de officiële herkenning en dank verkregen voor wat ze gedaan hadden voor de Joden in de oorlog. De Belgische Ambassadeur van de Staat Israël bracht het eerbetoon. Een ceremonie werd georganiseerd op het Kasteel Trioteignes. De oorkondes werden plechtig overhandigd, en Grootvader Charles, dan een zeer oude man, zat met de Israëlische Ambassadeur een typisch Belgisch diner voor in de parochiezaal, een feest waarop het gans dorp uitgenodigd was.

De telefoonlijnen met Duitsland werden voor ons slechts correct hersteld aan het begin van 1947. Irene Stratten telefoneerde toen vanuit Schillersberg. Ze praatte met Bastien, maar vroeg hem nog niet naar het verwoeste Duitsland te komen. Ze bezwoer Bastien niet naar Duitsland te rijden vóór ze klaar was daarvoor. Irene vond het haar plicht om vooreerst in Duitsland te blijven om haar fabrieken herop te bouwen en haar mensen weer werk te geven. Er was heel veel leed in Stuttgart en te Schillersberg, veel wonden en zielen moesten geheeld

worden. Irene beloofde naar Trioteignes weer te keren, al had ze Bastien al gedurende zes jaar niet meer gezien.

Toen Irene aankwam aan de brug van het Kasteel Trioteignes in een splinternieuwe Franse wagen, liep onze ganse familie naar buiten, inclusief Overgrootmoeder Claire. Irene bracht een verrassing mee. Niet slechts haar eerste zoon stapte uit de auto, de jongen die nu Graaf von Schillersberg heette, maar ook een andere, zes jaar oude jongen die op Bastien leek zoals twee appels van dezelfde boom. Bastien werd bleek en omhelsde zijn zoon heel lang. Irene had tot op dat ogenblik verborgen gehouden dat ze geboorte had gegeven aan nog een zoon in Duitsland.

Bastien keerde met Irene terug naar Stuttgart, want Irene had nog veel werk te doen om haar fabrieken en handel weer op te bouwen. Bastien leerde Duits spreken en hij en Irene hielpen aan de wederopbouw van het nieuwe Duitsland dat al in de zestiger jaren een nieuw economisch wonder werd. Ze bleven in Duitsland leven en droegen met fondsen van Trioteignes en Trahty bij tot de snelgroeïende Duitse economie.

Arlette de Trahty en Carter Ash kregen een zoon en een dochter. Arlette werd na de oorlog Hoofdchirurg van een groot hospitaal van Londen. Carter Ash nam ontslag uit de *Royal Air Force* als Kolonel en hij leidde de zaken van zijn vader in transport en distributie van goederen. Hij werd eigenaar van een keten van grootwarenhuizen. Arlette en Carter wonen nu in een cottage van de Cotswolds, maar hun cottage ziet er uit als een bebloemd paleis, een rasechte oude Tudor woonst.

Ik vergat te melden dat Oom Léon-Alexandre en Tante Amandine trouwden tijdens de oorlog. Overgrootmoeder Claire stierf honderd jaar oud, in de vrede en het geluk van een familie die dan al wortelen had verspreid in meerdere Europese landen. Wij bleven ons leed en ons geluk delen met de mensen van het dorp Trioteignes.

We hoorden nooit iets meer van de familie van Baron von Reichenfeld in en na de oorlog. Er kwam gewoon geen onderzoek na de verdwijning van Andreas von Reichenfeld en de agenten. We namen aan dat de Reichenfeld familie in de oorlog verdween, in de verschrikkelijke bombardementen op Duitse steden. Na de oorlog richtte Grootvader Charles drie grafstenen op boven de graven van de Duitsers. De dorpsmensen van Trioteignes wisten van die graven af, en ook van het verhaal van de twee vliegtuigen die in ons domein verborgen werden. Niemand sprak nu nog over die gebeurtenissen, maar Virginie en ik wandelen soms nog naar die graven. We verontschuldigen ons telkens aan de Duitse mannen voor hun dood. De nachtmerries die verbonden bleven met de omstandigheden van het doden van de drie mannen teisteren ons minder en minder, maar we zullen nooit vergeten wat we deden. De dood van die mannen verscheurde onze harten. We bleven ons afvragen of we er wel goed aan hadden gedaan met onze machinegeweren te schieten. Een troost voor ons is dat de gruwel en het geheim door zo velen gedeeld werd, en tot op vandaag vertellen mensen van Trioteignes ons dat we gedaan hadden wat we moesten doen. Was dat echt zo?

De overlevenden van de achttiendaagse oorlog in België verzamelen zich elk jaar voor Kerstmis te Trioteignes. De clan van de Blauwe Bloemen zwoer om elkaar minstens één maal per jaar te ontmoeten, hoewel ze dat gewoonlijk meer doen, en dan ook in elkaars huizen. Het Kasteel van Trioteignes is nu te klein voor die samenkomst, die geleid wordt door mijn vader Jean-André en door Georges. We sturen onze gasten dan ook gedeeltelijk naar de hotels in de omgeving. Het domein is dan erg luidruchtig van de vele kinderen en kleinkinderen die rondlopen en die een verschrikkelijk lawaai maken wanneer ze elkaar terugzien. Ze zijn ook

allen zo enthousiast nieuwsgierig als Virginie en ik waren. Kerstmis vieren blijft een traditie. We vergeten nooit een toast te brengen en een gebed voor Thomas Drandin en Jan Sinnagel.

Je kunt vele talen horen spreken in ons kasteel tijdens die samenkomsten van de Blauwe Bloemen: Nederlands, Frans, Duits en Engels, maar we blijven houden aan onze traditie om van elkaar te houden eerder dan te twisten. We weten waar twisten tot kan leiden.

Historische Nota's

Ik heb in deze roman getracht de ware achtergrond van de verhalen over Belgische piloten zo goed mogelijk te gebruiken en aan fictie te laten wat nodig was voor de fictie.

Ik vond vele ooggetuigenissen over de daden van de Belgische vliegers van 1940 in boeken, zelfs in meer boeken dan over wat er op de grond gebeurde.

De meest gedetailleerde verslagen verschenen in de romans van Kapitein Jean Delaet, die diende in de 'Egyptische Vleugels' groep van het Derde Regiment van de Luchtmacht. Zijn boeken 'Escadrilles au Combat' van 1942 (Editions Les Ecris, Brussel - Parijs) en 'Dernières Escadrilles 40' van 1947 (Editions Les Lettres Latines, Brussel) zijn wonderen van informatie, de beste archieven van de oorlog waardig. 'Escadrilles au Combat' werd in het Nederlands vertaald als 'De Strijd in de Lucht' (Scriptura, Brussel).

Andere boeken zijn ooggetuigenissen van piloten zelf, zoals het wonderbare 'Contact! Enlevez les cales!' van de verbazingwekkende Emile Witmeur, een piloot van de Rode Sioux van Bierset (Editions André Grisard, 1980) en 'J'ai volé la liberté' van Mike Donnet (Editions Art et Voyages, Lucien De Meyer, Brussel, 1968).

Een gedetailleerd, historisch relaas van wat er gebeurde met de Belgische piloten van mei 1940 werd eveneens geleverd in 'L'Aéronautique Militaire Belge en mai - juin 1940' van Peter Taghon (Magazine Avions, Hors-Série no. 18).

Interessante boeken zijn eveneens 'Les Belges à la conquête de l'air' (Editions Hayez, Brussel, 1976), en 'Belgians in the Royal Air Force, Albert van den Hove d'Ertsenrijk' (Philippe Lecoivre en André Bar, 2011).

Over de Renard vliegtuigen werden meerdere boeken uitgegeven, waaronder de 'La saga du Renard 31', dat veel gedetailleerde verhalen en herinneringen bevat van de piloten van 1940 (André Henry de la Lindi and Alain Delannai, Mémoires de l'aviation Belge), en ook 'Renard R-36/37/38&40' (Nicolas Godfurnon, Nationaal Fonds Alfred Renard, Brussel).

Ik gebruikte te veel boeken over de Tweede Wereldoorlog om die hier alle te melden, maar waaronder natuurlijk

'The second World War' van Sir Winston Churchill (Penguin Classics, 2005), de 'Erinnerungen eines Soldaten' van Heinz Guderian (Panzer Leader, Classic Penguin, 2009), en 'The Spanish Civil War' van Hugh Thomas (Penguin Books, 1984). Ik vond de meest gedetailleerde informatie over de vooruitgang van de Duitse troepen in 'La Guerre 1940 et le rôle de l'Armée Belge' van André L'Hoist (Editions Ignis, Brussel, 1940).

Ik wil mijn speciale dank vermelden aan de heer André Bar, onderzoeker aan het Belgisch Koninklijk Oorlogsmuseum van Brussel, die me hielp om inlichtingen te verzamelen over de Belgische piloten en om me raad te geven over de vliegtuigen en over de piloten.

Ook de heer Didier Campion van het 'Nationaal Fonds Alfred Renard' leverde me informatie. Ik dank vooral de heer Alfred-François Renard, zoon van de ontwikkelaar van de Renard vliegtuigen, Alfred Renard, om me te hebben toegestaan zo veel malen de naam van Renard in dit boek te gebruiken.

Het 'Fonds van het Brussels Luchtmuseum' werkt verder aan de vliegtuigen van het Koninklijk Oorlogsmuseum, en het 'Nationaal Fonds Alfred Renard' bouwt een replica van de R.31. Datzelfde museum van het Cinquantenaire complex in Brussel toont ook nog een

oude Fairey-Battle. Voor een Fiat Falco CR.42 machine echter, moet men een Italiaans museum bezoeken.

Ik moedig iedereen aan, vooral de jongeren, om het Brussels Luchtmuseum te bezoeken, een werkelijk wonderlijke en interessante site. In de boekenwinkel van het Museum kunnen veel boeken gevonden worden over de geschiedenis en de technologie van de vliegtuigen die in deze roman vermeld worden. Het Luchtmuseum organiseert ook maandelijkse boekentoonstellingen en verkopen van oude boeken, waar de exemplaren van de hierboven vermelde titels nog kunnen gevonden worden, al worden ze zeer zeldzaam.

In mijn roman zullen onderzoekers van de geschiedenis van vliegtuigen in de *Fearless* en in de *Assailer* veel kenmerken van de Renard R.38 en de R.40 vliegtuigen herkennen. Ik heb die twee vliegtuigen niet direct in mijn roman gebruikt, want ik verkoos een hypothetische 'Vresele' familie te introduceren om aan fictie toe te laten fictie te blijven en aan de geschiedenis te erkennen wat ook werkelijk geschiedenis is.

De R.37 tot R.40 werden als prototypes gebouwd door Alfred Renard. De R.38, die de inspiratie was tot de *Fearless*, werd naar Bordeaux gevlogen in 1940, waar het vliegtuig veroverd werd door het Duits Leger. Het werd later nog gelokaliseerd in München, maar na de oorlog werd alle spoor er van verloren.

In mei 1940 werd het prototype van de R.40, dat de inspiratie was voor de *Assailer*, ontmanteld voor transport naar Frankrijk, maar het vliegtuig werd waarschijnlijk vernield tijdens een bombardement van de stad Doornik in België. Deze roman is daarom ook een eerbetoon aan de Belgische vliegtuigconstructie, aan zijn ingenieurs zoals Alfred Renard en Marcel Lobelle, en aan de Belgische fabrieken voor vliegtuigbouw. Die traditie wordt thans verdergezet.

Meerdere Duitse vrouwen waren ofwel Officieren van de *Luftwaffe*, testpiloten voor de Duitse militairen, of wel gekende Duitse piloten. Onder hen kunnen we citeren Beate Uhse-Köstlin, Hanna Reitsch, Melitta Schenk Gräfin von Stauffenberg, Liesel Bach en Elly Rosemeyer-Beinhorn. De Irene Stratten van deze roman was dus niet een buitengewone uitzondering.

De vlucht van de *Fearless* en de *Assailer* was vrij geïnspireerd naar de ontsnapping naar Groot-Brittannië in de nacht van 4 op 5 juli 1941 door Mike Donnet en Léon Divoy in een Stampe-Vertongen SV4 van Hoeilaart nabij Brussel tot in Thorpe-le-Soken in Essex. Ze vlogen vanuit een hangar in het domein van Thierry d'Huart, een domein dat toen bezet was door Duitsers. Dat feit blijft zo buitengewoon als op de dag dat het ook werkelijk gebeurde.

Het vliegveld van Evere dat vermeld wordt in dit boek bestaat niet meer. Het werd ook Haren-Evere genoemd en lag ongeveer op de plaats waar thans het Hoofdkwartier van de NAVO, de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, haar gebouwen heeft. Dit vliegveld bleef in gebruik tot aan de Tweede Wereldoorlog zowel als militair als burgerlijk vliegveld, en het werd vooral door Sabena gebruikt. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bouwde de Duitse *Luftwaffe* een nieuwe vliegbasis iets verderaf van dat vliegveld, te Melsbroek, in de stad Zaventem. Dit vliegveld bleef gebruikt worden door de Belgische Luchtmacht en door Sabena na de oorlog als de belangrijkste luchthaven van Brussel en van België omdat langere landingsbanen nodig waren voor de snellere vliegtuigen met straalmotoren, langer dan Haren-Evere kon bieden.